Vinco Kudirkos

Raštai

TOMAS IV.

MCMIX

VINCAS KUDIRKA

VINCO KUDIRKOS RAŠTAI

SURINKO IR SPAUDAI PRIRENGĖ

:: JUOZAS GABRYS ::

PAVEIKSLUS DARĖ E. LOEVY

:: VIGNETAS PIEŠĖ A. BRAKS ::

SPAUDĖ v. MAUDERODĖ, TILŽĖJE

MCMIX.

DRAMOS IR APYSAKOS

MINDAUGIS :: KEISTUTIS
NARIMANTAS :: VAIDILOS APYSAKA
VELINĖS.

TOMAS IV.

:: :: IŠLEIDO :: ::
TĖVYNĖS MYLĖTOJŲ
: DRAUGYSTĖ Nr. 16 :

FUNDACJA
POGRANICZE
10914

MINDAUGIS
LIETUVOS KARALIUS

Žmogystes:

Mindaugis, Lietuvos karalius.
Ragnytė, jo motina, neregė.
Heidetirich, kryžiokas, popiežiaus pasiuntinis.
Daumantas, kunigaikštis.
Aldona, jo pati.
Trainaitis, Mindaugio brolėnas.
Herman, kryžiokas.
Vaišvilkis, minykas, Mindaugio sūnus.
Liutavaris.
Kryžiokas.
Minykas I.

Lietuviai. Kryžiokai. Tarnaičiai. Minykai.

Scena Naupilėje.

o

AKTAS PIRMAS.[1]

Scena I.

Salė Mindaugio pilyje.

Trainaitis. Herman. Tarnaičiai (neša kaurus).

Herman **(tarnaičiams).**

Patieskite kaurus! Juos popiežius
Atsiųsti teikės dovanų karaliui
Pagonių, kurs šią dieną krikštyjas.
Sulaukė ant galvos šventos karūnos,
Tegul gi garbina tikėjimą,
Tegul šventybę sergi ir kryžiokų
Pagerbia klioštorius.

Trainaitis.

O, tai puikus
Audimas! Tokioms pievomis nekartą
Vejuosi stirną. Vokiečiai tur but
Pasivogė kvietkas iš musų klonių.
Užminsiu aš ant jųjų — gal pakvips.

Herman **(sulaikydamas jį).**

Atleiski, kunigaikšti! Neturėdams
Ant savęs krikšto rūbo, negali
Jų mindžioti — juos atvežiau iš Rymo.

[1] **Šitą veikalą lenkiškai parašė Julius Siovacki, sulietuvino V. Kudirka.**

Trainaitis.

O kaip karalium būsiu, ar tada
Galėsiu? Ką?

Herman.

Gal but, jei pasiliksi
Sykiu ir mus bažnyčios sūnumi.

Trainaitis.

O jei karalium būsiu — ne krikščioniu?

Herman.

Sapnuoji, kunigaikšti!

Trainaitis.

Ne! tai tu
Sapnuoji! Paveldėtoju karūnos
Esmi ir kas žin, ar aš lauksiu tol,
Ik man likimas ją norės pasiūlyt.

Herman.

Tuščios tai vilties suvadžiojimas.
Girdi varpus krikščionių? Jusų medžiai
Paliovė ošę, tyli jau šilai,
Nutils ir žmonės, nusilenks jų galvos.
Girdi varpus? Krikščionių liežuviu
Jie kalba! Peranksti nesididžiuoki.
Ko nubalai taip?

Trainaitis.

Ne! Man rodėsi . . . .
Ant laidotuvių Mindaugio išgirsiu
Varpų balsus.

Herman.

O gal but su varpais
Palaidos tave patį?

Trainaitis.

Aš — ant laužo
Sudegsiu! Melmedžio švelnus ošims
Užsups mane; da sakalas ant šalto

Peties užtups ir plunksnas pastatys;
Užstaugs medžioklės šunes. Anė žemė
Nesulaikys angštam užtvėrime:
Liepsnoj nulėksiu su vaidilos giesme —
Gal but drauge su kokia vokiečio
Dvasia.

Herman.

Per tuos varpus nė negirdėjau,
Ką man kalbėjai.

Trainaitis.

Apsimetėlis
Kryžioks — girdėjo!

Herman.

Laikas jau, reik eiti
Apkrikštyti karalių Lietuvos.

Trainaitis.

O tau tik rūpi krikštyti ir laidot
Pakrikštytus. Eik, krikštyk Mindaugj,
Uždegki žvakę ten — uždegk ir saugok,
Kad neužgestų, nės, iki pridegs,
Jau Mindaugj lydėsi — tad mažiau bus
Tau darbo.

Herman.

O Trainaiti! tu turi
Persilpną ranką, o perpuikią dvasią.
Perniek graudenims tuščias.

Trainaitis.

Rodos tau,
Sunku užmušti dėdę? Jį apkrikštyt
Sunkiau juk buvo, o apkrikštyjot.
Karaliumi buvau sapne, o krikšto
Tai nė sapne nesapnavau.

Herman.

Ar taip?

Tai peranksti apreiški, ką užmanęs.

Paslaptoje laikyta pagieža —
Tai ricieriaus tvirtums, o aiški — vaiko
Puikybė.

Trainaitis.

Kur puikybės yr daugiau,
Jei ne po šitais štai šarvais minyko![1]
Ji slepias, kaip žaltys, pilna klastos,
Niekinga! Siekinys pats neužmoka
Dažnai už darbą atliktą. Žiūrėk!
Tas pabrolis, niekiausias tarpe brolių,
Paskutiniausias, cieliuje[2] tamsiam
Augintas, vargšas — ant akmens užmiega,
Arba — žmogus niekybė! — ilsisi
Grabe. Ir ten užmigęs, per miegus net,
Puikybę reikšdams, šneka: klioštorių
Jau valdo, jau nuo perdėtinių savo
Galvos puikios briliantais blizgantį
Didybės ženklą plėšia ir pats rėdos.
Žiūrėk! tas perdėtinis mąsto jau,
Raudoną gausęs biretą;[3] kas turi
Jau biretą, tas sėdi per sapnus
Ant sosto popiežių. O popiežius pats?
Tai vaikas prieš karalių Lietuvos —
Nebijo niekas.

Herman.

Popiežius mus didis,
Toli Italijoj gyvena sau,
Pražilęs ir drebėdams iš senatvės.
Jis didis! Žodį tik ištars silpnu
Balsu, kad vos tik salėje girdėti,
Tuojau nuo žodžio to skambėjimo

[1] Minykas — vienuolis (zokoninkas); kryžiokai buvo vienuoliai-karžygiai. [2] Cielius — vienuolio (minyko) kambarys. [3] Biretas — keturkampė kepurė iš lot. kalb. *biretum;* biretą nešioja vyskupai ir kunigai, raudoną biretą nešiojo kardinolai.

Ir sostai griūva, ir karaliai puola,
Iš rankų savo leisdami skeptrus,[1]
Ar blaškosi kaip bokštai, judant žemei!
Kada gi švelnų veidą jis atkreips,
Krikščionių giminės skaitlingos puola
Prieš jj ant žemės — ir palaiminims
Senelio drebančio girdėt nuo bokštų
Solimnos ikpat Baltjurių krantų.
Ar busi pats prie krikšto, kunigaikšti?

Trainaitis.

Aš jums nereikalingas.

Herman.

Likki sveiks!

• (traukiasi su tarnaičiais).

Trainaitis (vienas).

Visur! Visur man painiojas minykai!
Bet laiks ateis — jis turi žūt — su juo
Ir vokiečiai išnyks. Iš kunigaikščių
Pirmiausias Mindaugis, kurs vakar da
Graudeno vokiečiams, apsupo sostą
Kryžiokų veidmaininga draugyste.
Bet durklas šits — jame lietuvių viltis —
Su manim Daumantas Aldonos vyrs,
Vaidilos, liaudis. Daumants, apsirėdęs
Šarvais kryžiokų, eis jieškot pačios,
Ką paveržė jam Mindaugis, ir keršys —
Man sostas pasiliks.^ (žiūri į gilumą.)
Štai Mindaugio
Ateina motina, nesveiko proto
Ir neregė.

(Ragnytė įeina netvirtu žingsniu, ištiestomis priešais rankomis jieškodama kelio)

Ragnyte! Sveikina
Anūkas.

[1] Skeptras — lazda, ženklas karališkos galybės; iš graikiško *axfj7iTQov* — lazda.

Ragnytė.

Ar anūkas? Aš anūko
Jau neturiu — jau netekau sunaus.
Išryto da turėjau aš anūką
Ir sūnų — jau dabar sūnus kape.

Trainaitis.

Ragnyte! Sūnų tu turi, jis gyvas.

Ragnytė.

Ar gyvas? Gyvas da. Su^akimis
Ir atminties jau netekau. Žiūrėjau
Ant svieto kitąsyk — ir aš tada
Da gyvenau — dabar naktis tamsioji!
O Lietuvos dievai! (sėda **sumišusi** iš senatvės)
Duok, Ona, man
Verptuvą. Vakars jau. Prie darbo, mergos!
Smagus užims verptuvo . . . .

(taikosi dainuot).

Miegok, vaikeli! Ant galvos tavo
Aukso karūna, vai liuli liuli . . . .

(luktelėjusi).

Gyvas jis
Ir aš gyva. Neilgai jau gyvęsiu!
Ir jis numirs. Negausiu jo matyt —
Mirtis greit artinas. Kaip jis išrodo?
Ar jį regėjai?

Trainaitis.

Kas? ar Mindaugis?
Tur kryžių ant krutinės.

Ragnytė.

Aš da niekad
Nemačius kryžiaus — jis tur but baisus.

Trainaitis.

Briliantų kryžiai dovanos iš Rymo
Nuo popiežiaus.

Ragnytė (pasikelia, pasibaisėdama).

O! popiežius! (puola ant kėdės).

Trainaitis.

Ji mirs.

Ragnytė (neilgai trukus).

Onute! duok verptuvą .... Kas minėjo
Čia popiežių? Tas balsas atminties
Man širdį žeidžia .... Du turėjau sūnų ....
Ansai tai mano džiaugsmas, tavo tėvs ....
Tas antras .... Aš svajoju .... taip, svajoju
Sapne tarytum .... antras .... kur jis yr?

(Prie paskutinių žodžių ateina ant scenos: Mindaugis baltuose krikšto rubuose su karūna ant galvos. Heidenrich pasiuntinio rubuose; išpo permatomos kamžos žymu šarvai. Herman neša pirm pasiuntinio auksinį kryžių. Daumantas kryžiokų šarvuose, nuleidęs ant akių šalmą, ant kurio yra ženklas — rožė; ant pagalvėlio neša taip-gi rožę auksinę ir toliau nuo kitų atsiremia į stulpą. Liutavaris).

Jaučiu aš kraują — Mindaugis tur būti
Čionai. Artyn eikš, Mindaugi! Ar tu
Grįžti su išvarža,[1] laimėjęs kovą?
Tikrai dabar jau tavo pagarsės
Garbė? Girdžiu, kaip tavo darbus skelbia
Nudžiugę žmonės. Ar nuo Dauguvos
Krantų grįžti? Ar vokiečių klastingą
Sutrynei zokoną? Ar Rusija
Drebėjo prieš tave? Ar daug laimėjai?
Ar turtų daugel parsigabenai?
Sakyki man! Aš taip gi pasidžiaugsiu,
Kaip motina tikra, su ašaroms
Tave palaimįsiu. Prieik prie manęs
Artyn, sūnau!

Mindaugis.

O motin! Nežinau,
Ką pasityčiojimo žodžiai reiškia?

*) Išvarža — išveržti, atimti nuo priešų turtai.

Aš duosiu kubilaitį gintaro
Dievaičiams permaldauti; jei už vieną
Netleistų, duosiu du.

Ragnytė.

Girdėjau juk
Pati — jis piktžodžiauja! Kunigaikšti!
Nė aš nesuprantu, ką ženklina
Kalba tavoji. Šiandien tavo lūpos
Išleidžia vien nepaprastus žodžius.
Bet meilė motinos prie tavęs riša
Mane. Eikš šian, uždėsiu ant galvos
Palaimos ranką. Ko manęs bijaisi?
Tarytum būčiau pakramtos[1] šmėkla.
Ar taip be visko jau gali apseiti,
Kaip be palaiminimo motinos . . . .
Ir be tikėjimo?

Mindaugis.

O ne! Yr toki
Dalykai, be kurių apseit sunku,
O apseinu vienok, jei to prireikia.
Ne vieną žemę jau tokiu būdu
Praleist turėjau, kaip antai Slonimo,
Ar Vilkaviškio. Man ir be garbės
Sunku apseiti, bet ir savo garbę
Sumažinau, prispyrus reikalui.
Karalius aš, guodoja mane liaudis,
O juokiasi kareiviai! Vokiečiams
Blizgėjims šalmo rodėsi baisesnis,
Ne kaip ta karūna, kurios menka
Šviesa tik moterims, vaikams ir liaudžiai
Patinka. Reikia da pakęst, taip nor
Likims. Nė Mindaugis negal kovoti
Su likimu. O motin! Ar manęs
Nepkęsi amžinai? Ar tau ne miela,

[1] Pakramta — sanžinės graužimas.

Kad aš, sūnus, karaliumi esmi?
Lenkiu prieš tave galvą vainikuotą —
Palaimink, motina! Palaiminki!

Ragnytė (ištiesdama ant jo ranką).

Prakeiksiu!

Heidenrich.

Nieks neatsakys tau Amen.

Ragnytė.

O Mindaugi! O Mindaugi! Klausyk,
Klausykite ir jus visi minykai!
Prakeikiu jus! Tegul bus prakeikta
Kryžiokų veidmainystė, tartum maras,
Mus Lietuvą pridengusi sparnu!

Sūnau! ir tave palytės tas maras —
Jis neužmuš, tik žmonės nuo tavęs
Ištolo bėgs. Ir liksi viens ant svieto.
Išmirs tos tautos, ant kurių buvai
Geležinius uždėjęs pančius, liksi
Viens sau ant liaudies kapinių. O tas
Tamsus tikėjimas, ką tu priėmęs
Esi, suvienys tave su tauta,
Kur Lietuvą prarys. Esi ant sosto,
Ant sosto su tavim ir popiežius!
Turi vaikų — jie žmogžudžiai bus! Eiki,
Užmušk juos lopšyje, vaikus užmušk!
Pagimdžiau aš gyvatę ir tu gimdai
Tik gyvates! .... A! širdį perplėšiau!
Tau širdį perplėšiau! **(išeina, pasirėmus ant Trainaičio).**

Mindaugis.

Girdėjot!

Heidenrich.

Ką tai
Pagonės prakeikims?

Mindaugis.

Tai motinos
Yr prakeikims! Tiesa juog_____ką tai? Žodžiai
Tušti neišgalinčios pagiežos,
Arba nusiminimo — ką tai!

Heidenrich.

Liaukim
Minėję tuos keiksmus! Štai atneša
Su popiežiaus palaiminimu laišką.

Mindaugis.

Skaityt nemoku — perskaityk!

Heidenrich.

Trumpai
Tau pasakysiu: popiežius pasveikin
Tave karaliau, vardan Dievo, tau

J prieglobą krikščionis atiduodams,
Ir primena, kad stengtumeis visad
Apgint tikėjimą kardu ir platint
Žodžiu. Toliau: žinodamas gerai
Galybę tavo — Lietuvai beeinant
Nuo Baltjūrių ik Krymo ir tolyn
Besiskečiant, kaipo galingai srovei —
Ir su kitoms šalims palyginęs
Didybę tavo, tikisi nuo tikro
Sūnaus, kad jeigu taip tikėjimą
Krikščionių pamylėjai ir parodei
Prisirišimo ženklus, teiksiesi,
Kaip daro tautos vokiečių ir lenkų . . .

(Mindaugis raukiasi)

Juk žinoms prakilnumas Mindaugio
Širdies . . . . tai teiksiesi, sakau kaip daro
Kiti kariautojai, prisiųst kasmet
Nuo žmogaus po skatiką ant aliejaus
J liampą Švento Petro. Popiežius,
Norėdamas parodyt, kaip jis tavo
Dorybę numylėjo, duoda tau
Ir dovanoja, ir suteikia valdžią
Ant tų visų kraštų, kuriuos gali
Nuo Rusijos, nuo Tautvilio atimti,
Ar nuo Danieliaus Haličo paveržt.

Mindaugis.

Ar šitai pasityčiojims? Tai pirmu
Kartu atklydo popiežiaus kalba
j ūkanotą Lietuvą. Štai pusę
Dienos kalbėjai saldintais medum
Žodeliais — vos tik permanyt galėjau
Tuos tarinius pinklius. Aš popiežiaus
Malonę pagerbiu — pasinaudosiu.
Tikrai kad pasiliksiu tuos kraštus,
Kuriuos aš pats paimsiu. Vaisių savo
Darbų neduosiu niekam. Paimu

Ir Haličą ir Rusiją, o jeigu
Man pasiseks, ir jųsų zokono
Žemes. Tur būti popiežius turtingas,
Jei gausiai taip dalina, o iš to
Man aišku yr, kad Lietuvos skatikų
Nereik jam ant aliejaus suvisai.

Heidenrich.

Iš pusės negeros dalyką žvelgiant,
Išrodys negeru. Tikėk vienok,
Kad popiežiaus geriausi yr troškimai.
Matai, kokią šventybę brangią tau
Atsiunčia dovanų: jos sargai kūną
Ir dvasią tavo paveda. Jijė
Sustiprįs dorybes, gesjs visokius
Piktus pageidimus. Tikrai žinai,
Kaipo Sebastijonas, iš dorybių
Didžių garsus, kankintinių mirtim
Numiręs. Šitai kotas tos šaudyklės,
Kur šventąjį ant kryžiaus pervėrė,
Sebastijono kraujo prisigėręs.

Mindaugis (išsitraukia durklą).

Tokią šventybę duosiu popiežiui.
Tas durklas nuo mažens prie šono kabo.
Jis prisigėręs kraujo moterų,
Senelių .... Pamenu, kaip aukos mirė,
Jų tarpe buvo keletas šventų,
Tokių šventų, kaip jųs šventiejie. Kas tai?
Drebi ?

Heidenrich.

O Mindaugi! Yra vertu
Bausmės nuo Dievo tas, kuris išniekin
Tikėjimą, priėmęs jį. Gavai
Iš mųsų rankos juk karaliaus vardą.
Da ta nauja garbė yr netikra,
Da dreba! Tu žinai, kaip Rymo bullė,[1]

[1] Bullė — Popiežiaus prisakymas.

Juodai rašyta, karalius senus
Ir ciesorius nuo sostų stumia vienu
Pabraukimu tik plunksnos, be kovos.

Mindaugis.

Karaliumi nebusiu, tai juog busiu
Da kunigaikščiu Lietuvos ir jus
Draskysiu, degįsiu, naikįsiu, plėšiu!
Perbrangiai man parėjo ir dabar
Karaliaus vardas ir da aš turėčiau
Saldliežuvaut ir taikyt žodžius,
Sakydams tai, ką mąstau. Tie, kur jungą
Ant sprando neša, nekalba liuosai.
O man kas duos tiesas! Kas man liežuvį
Suriš? Ar sviete yr kits Mindaugis?
Gal popiežius yr Mindaugiu antruoju?

Heidenrich.

Mųs žodžiai nesutinka, viešpatie!
Per pasiuntinį popiežius išreiškia
Jausmus ir man pasiuntinystę reik
Užbaigti.

(Rodydamas Daumanto nešamą pagalvėlį).

Šita štai auksinė rožė
Tai pačiai, karalienei Lietuvos.

Mindaugis.

Ar mano pačiai? Jau seniai ji mirė.
Ar popiežius nežino apie tai?

Heidenrich.

Atleiski popiežiui apsirikimą.
Bet Lietuva ta, miškų apsupta,
Nuo svieto užsidengus: bokštas tavo
Pilies žemesnis yr už tas pušis.
Kam duosiu dovanas?

Mindaugis.

Gali paduoti
Jas mano motinai.

Heidenrich.

Ji šventintos
Aukos juk nepriims.

Mindaugis.

Klausyk, kryžioke!
Sudėki jas Aldonai — ji pačios
Sesuo **ir** aš paimsiu ją už pačią.
Aldoną pavadinkite! (vienas sargas išeina)
O jųs
Bažnyčios galvai tuos žodžius nuneškit:
Nors karūna auksinė, bet plona,
Ką tik pasiekia kaktą. Jeigu darbas
Lapelių jos nebūtų taip puikus,
Tai vos kelis tik florinus[1] atsvertų.
Vienok tas dovanas aš priimu.
Man tą karūną, lengvą, kaip lapelis,
Sustiprįs geležis. Koks sostas yr
Puikesnis? Ar ta Rusija nuvargus,
Kur kunigaikščiai susivaidyję
Naikina šalį? . . . . Tai vieni tik lenkai
Ką Lietuvai da priešinas tvirtai.

(įeina Aldona)

O tai yra pirmiausioji lietuvė —
Pasiuntinystę pildyki.

Heidenrich.

O tu,
Kurios galva veik Lietuvos karūną
Nešios auksinę, teikis štai priimt
Tą rožę, kur ant Tibro pievų skinta!
Tenai po spinduliais tikėjimo,
Auksinės auga kvietkos.

Aldona.

Nepritinka
Blizgėjims aukso rūbams gedulių!

[1] Florinas — aukso pinigas, vartotas Vakar. Europoj viduramžij.

Turėjau vyrą — da turiu, jei gyvas —
Po svietą bastosi. Prisiekiau jam
Teisumą — karūna man nepalypstys
Galvos. Bet priimu nuo popiežiaus
Tą dovaną. Jaučiu, kad neužilgo
Jau skirsiuosi su svietu. Ta kvietka
Nevystanti man šermenims tebūna.

Heidenrich **(šaly).**

Kaip vokiečių merginos, priėmė,
Nė nežiūrėjus — auksas vis yr auksu.

(Duoda ženklą Daumantui, kad paduotų rožę; Daumantas artinasi, drebėdams)

Mindaugis.

Drebi, kryžioke! Kas per vienas?

Aldona **(pakelia ant Daumanto akis).**

A!

(puola apalpusi; Daumantas išeina).

Mindaugis.

Apalpo! Neškite ją laukan! Vykit
Kryžioką! Kas tai! Kas jisai per viens?

Heidenrich.

Nežinom, viešpatie! Jis ginklanešio
Rūbus nešioja, o pateko mums
Nuliūdęs, apsiblausęs, nepažjstams
Anė vienam. Ištremtas jis tur būt
Iš Albijono,[1] nės ant šalmo dėvi
Lancaster'ų[2] ženklelį.

Mindaugis.

Eikit lauk,
Minykai nusamdyti! Apie sostą
Matau durklus — šalin!

[1] **Albijonas — Anglija.** [2] **Lancaster — žinoma angl. didikų šeimyna.**

Heidenrich.

Tikėjimas
Karalių sergi. Viešpatie, likk sveikas!

(išeina su kryžiokais).

Mindaugis.

Kas tas kryžiokas? Liutavari!

Liutavaris.

Man
Jisai ištikimiausiu rodės. Jaunas,
Da be pentinų ricieriaus, tylus,
Nės vokiškai jo niekas nesupranta;
Ir nuo draugystės šalindavosi,
Nės liūdnas — liūdnas gi, nės neturtingas.

Mindaugis.

Sunku pašalint visos nuotarios.
Mačiau prie krikšto: kunigui žegnojant,
Nepersižegnojo jisai. Tai yr
Lietuvis.

Liutavaris.

Mindaugi! žygiu tuo klysti.
Tai yr kryžiokas. Ar gi vilktųsi
Lietuvis tuos šarvus, su juodu kryžium,
Bažnyčioje kryžiokų šventintus?
Aš pats nedrįsčiau. Aš prisipažįstu,
Karaliau, kryžiaus to bijau labiau,
Ne kaip kryžiokų. Nors ėmiau aš krikštą,
Paliepus tau, tai bet gi naujo to
Tikėjimo bijau, kaip naujo skydo,
Nės naujas, palytėtas geležim,
Dažnai kaip stiklas trūksta ir nedengia
Nuo priešiaus. Priverstas tarp vokiečių
Gyventi, gyvenu ir kankinuosi.
Bet tokią aš jaučiu nepykantą,
Kad, esant tarpe vokiečių, man plaka

Širdis, tik plaka, — ir ji kadanors
Turės paniekinimo dėlei trūkti.

Mindaugis.

Tokia mintis lietuvių. Paklausyk!
Tikiu į neapykantą taip lygiai,
Kaip į teisumą tavo. Man dabar
To paskutinio reikia. Tas kryžiokas,
Man rodosi, tai jaunas Daumantas.
Tikrai jug nežinau, aš jojo niekad
Da nemačiau iš veido. Bet jaučiu . . . .
Jis taikosi mane užklupti vieną
Ir nužudyt išpasalų. Dėlto
Patirti reik — ir jeigu būtų Daumants,
Tai taip kaip ir numiręs būt. Patirk!

Liutavaris.

Kam da gaišuot? Da niekados taip ilgai
Tu nesvarstei mirties žmogaus.

Mindaugis.

Turiu
Tam priežastį. Užu kryžioko mirtį
Visi kryžiokai keršyja, o aš
Mat noriu, kad pirmiau, ne kaip su jaisiais
Visai reiks persiskirt, mus rubežius
Kareiviai jų apleistų. Noriu taipgi,
Kad da nusklystų minios Rusijos,
Kurios kaip juodos debesys užtraukė
Ant Lietuvos. Paskui mųs trimitai
Jų žemėj atsilieps. Tuotarpu protas
Tegul puikybę mųsų užvaduos.

Liutavaris.

Karaliau! Kad manęs tu paklausytum,
Tai rodyčiau tau kryžiokus visus
Surinkt į salę apatinę, pilį
Pakurti ir tegul sudegtų sau!

Arba, užslėpęs lietuvius pasieniais
Užu kaurų, kitus tuščiuos stulpuos,
Paduotum ženklą tik — o kristų aukos,
Kryžiokų kraujas plauktų sriovėmis.
Jei Daumantas su jais, tai taipgi žūtų.

Mindaugis.

Parodyjai karštai, kaip ricierius,
Kurs dirbti velyja kardu, ne žodžiais
Ir ne mintim. Vienok aš tos rodos
Nepaklausysiu, mano Liutavari.
Turiu ką kitą: Aldona pati
Paaiškjs visą slėpinį, o Daumants
Tur žūti, puldams po kojų jos.

AKTAS ANTRAS.

Scena I.

Ragnytė. Trainaitis.

Ragnytė

(stovi pasirėmusi ant akmeninio stalo),

uok taurę .... Lietuva tu nelaiminga!
Dievams taviemsiems naują auką aš
Pašvęsiu — savo sūnų — O! man plyšta
Širdis! Aš jį užmušiu, verkdama ....
Duok taurę! Aš į ją įpilsiu nuodus.
O Lietuvos dievai! Tegul jisai
Numirs ramiai, tegul nekenčia ilgai.
Aš jįjį apmazgosiu ašaroms ....
Ant laužo paguldysiu, užgiedosiu
Jam giesmę_____aš palaidosiu gražiai —

(pila nuodus).

Jkrito mano ašara į vyną.
Ar motinos ta ašara nuodų
Smarkumą tik nepanaikįs? .... Tur būti
Naktis jau, taip tamsu man. Jau visus
Supyliau nuodus, man neliko nieko ....

(Ateina ant scenos Mindaugis ir Liutavaris, kurs nurodo jam taurę ir, pakalbėjęs, traukiasi).

Mindaugis **(apsimetęs ramumu).**

Sveika buk, motina! Brolėne, sveiks!
Grįžtu iš sodo. Ten, besigerėdams
Šešėliu vakaro, lakštingalos

Klausiau giesmių, panemunyj kur skamba.
Vienok ir tarpe jųsų man smagu.
Jus meilė debesis nelaimių skirsto,
Prie jųsų aš be baimės ir ramiai
Galiu užmigti. Motin! netsakai man?

Ragnytė.

Sūnau! ar nori gerti? Vynas štai . . . .

Mindaugis.

Jau vyną šiandien gėriau ryto metą,
Prie mano krikšto.

Ragnytė.

Piktžodžiautojas!

Mindaugis **(Trainaičiui).**

Nepasirodžius da žvaigždėms, apleisi
Sostapilę lietuvių. Vaišvilkiui
Nuneši mano šitą raštą — reikia,
Kad būt paduotas greitai ir slapčia,
Nėsa viduj jo yr svarbus dalykas.
Jau mano norus Vaišvilkis pirma
Žinojo, taigi reikia tik paskubint.
Atmink, ką įsakau aš. Vargas tau,
Jei tu išdrįstum įsakytą kelią
Mainyti! Vargas tau, pajudinus
Vašku užspaustą vietą! Te tau raštą.

Ragnytė **(šaly).**

Užmanymą Trainaičio žino jau . . . . **(garsiai)**
Ar man anūką atimi? Tai bent gi,
Laimingo kelio velydams, išgerk
Iš tos taurės.

(Mindaugis ima paduotą taurą, bet negeria; Ragnytė, luktelėjusi, klausia drebančiu balsu):

Išgėrei jau?

Mindaugis **(susiduodams sau į kaktą).**

Ragnytė!

Ragnytė.

Ar niekad sąžinė tau kruvina
Neduos nurimti? Taurėje matai tu kraują?

Mindaugis.

Besivaišinant, gėrymuos visuos
Aš niekad kraujo nematau, tik nuodus.

Ragnytė.

Parodysiu, kaip tave nuotarios
Apgauna: aš išgersiu iki pusei,
O tu į dugną.

Mindaugis (meta taurę ir sumuša).

Motin! Ką sakei?
Šalin nuo manęs, taure prakeiktoji!
Tu sentėvių brangiausia dovana
Buvai; laikiau tave visad, kaip šventą,
Kaip liekanas vieninteles; nesyk
Putojai gėrymais saldžiais; pagimdė
Tave už jūrių kur sutirpusios
J krišpolą smiltelės; kiekkart, vyno
Pilna, akis lietuvio žadinai,
Kad saulės spinduliai tavyj mirgėjo.
Trenkiu tave į žemę! Motina!
Ką pasakei? Iškur neapkentimas?
Iškur ta pagiežia pasiutusi?
Norėjai mirt ir sūnų traukt j kapą.

Ragnytė.

Nubausk — nukęsiu, pajiegiu da tiek!

Mindaugis.

A, taip! Norėtum nukentėjus bausmę,
Būt akise žmonių kankintinė?
Bet aš nebausiu tų, kurie man nori
Užkenkti, o negali. Motin, būk
Rami . . . menkai užgautas . . . .

Ragnytė.

Ne užgauti
Tave norėjau, tik užmušt tave!

(išeina pasirėmus ant Trainaičio).

Mindaugis (vienas).

Tai viens esmi, vienui tik viens. Kovoti,
Žudyt, susekt pasikėsinusius,
Vienais nuodais vėdinti savo lūpas
Sukepusias, žąslais veržt kruvinais
Minias laukinės liaudies — šitas mano
Gyveninis visas .... Lūpos nesiskųs! ....
Nežino, kad kenčiu. Jau nuo Trainaičio
Atsiliuosuosiu: jį paims, apkirps
Ir klioštoriuj paliks. Nuo liaudies mane
Pridengia paslaptis. Aš krikščionis,
Kryžiokų matomas bičiulis. Laukkit!
Niužilgo aš sutrempsiu dvigalves,
Klastingas baidykles tas. Žūs visi jie!
Tikėjimas? Tai tuščias žodis tik.
Aš apsikrikštyjau, nės man tuotarpu
Tikėjimo reikėjo. O dabar,
Ar ne vis viena: ar tai būtų kryžius
Nuo popiežiaus, ar rusų cerkvėje
Paveikslai auksu gausiai apdaryti,
Ar tai mongolų mėnuo. Ricieriaus
Tikėjimas — tai kardas. Aldona štai
Ateina, reik iškvosti slėpinys,
Kas tas per viens kryžiokas paslaptingas.

(Įeina Aldona).

Aldona! vis tu apsiverkusi ....
Turiu aplinkui ašaras tik vienas,
Durklus, nuodų taures, medaus žodžius!
Atleisk, išgąsdinau tave, taip smarkiai
Kalbėdamas. Aldona, tu drebi?
Pabalo tavo veidas. Štai, žiūrėki,
Nuodų taurė į žemę sumušta

Išgert norėjau .... būčiau jau dabartės
Ilsėjęsis kape. Vienok mane
Sulaikė viltis, ištrenkė man taurę
Mintis tik apie tave! Žodį tark,
Aldona!

Aldona.

Viešpatie! Kentimas tavo
Ir tavo meilė manęs neprivers.
Bereikalo tik pertraukei man darbą,
Kurs mano liūdną dalį saldina.
Kada, sėdėdama merginų tarpe,
Prie žiburio, matau, kaip verpalai
Sidabro tęsiasi; kada dainelės
Klausau aš prigimtos — tai valandoms
Aš taip laiminga, juogiai pasilenkus
Ant staklių ir besigėrėdama
Pražystančiomis ant audimo kvietkoms,
Užsimirštu aš savo širdperšą ....
Ik vėl neišsiverž atsidūsėjims
Ir vėl nepasirodys ašaros.

Mindaugis.

Ar tu rami? Nenoriu aš matyti
Tave nurimusią! Laiminga tu?
Nenoriu aš, kad tu laiminga būtum!
Tegul gi tavo širdyje įvyks
Jausmų kova, tegul ją graužia
Rūdis didžių kentimų, pakramta
Tegul ją drasko .... Jeigu su kentimais
Esi perdaug jau apsipratusi,
Dar naują tau išrasiu — šiandien mirsi.

Aldona (persigandusi).

Meldžiu aš vardan Lietuvos dievų!
O viešpatie! Tik nežudyki manęs!
Bijausi aš mirties! Man viskas jau
Apreiškia mirtį! .... Amžis mano trumpas.
Žiūrėk, žiūrėk, kaip aš išblyškusi,

Žymu rausvi ant veido karščio plėtmai,
Kaip stiklas žiba akys .... Neužtruks
Pridengti kapo tyluma. Iš mano
Merginų ne viena, kalbėdama
Su manim, da nebaigus, ima verkti;
Kalbėti taikosi tyliu balsu,
Bijodama lyg, kad garsesnis žodis
Man nesudrumstų tylumos saldžios,
Kuri, tarytum sapnas miels, apsupo
Mane, da gyvą, šventybe kapų.

Mindaugis.

Taip drūčiai nori tu gyvent? Aldona!
Ar gražią viltį širdyje slepi?
Žinau aš, kad merginų akys siekia
Giliai, net pereina per akmenį
Ir plieninius šarvus, ik numylėto
Nepasirodys veidas .... Po šalmu
Žiūrėti mėgsti. Ar nubalęs buvo?

Aldona.

Nįspėju, kas toksai.

Mindaugis.

Tasai kryžioks,
Kryžiokas, ar lietuvis.

Aldona **(šaly).**

Nepažino!

Mindaugis.

Mačiau, kaip sudrebėjai, apalpai.
Tai tvirtas liudymas .... da bus kitoki.
Ir aš drebėdavau juk kitąsyk,
Kentimui apsireiškus tik ant tavo
Kaktos. Nėsa laukinė tai širdis
Su tavo širdimi išvieno plakė.
Aš linksminaus, kaip tu buvai linksma.
Dabar jau ne — dabar aš lyg ta uola.

Klausyk! Ar pažinai kryžioką tą,
Kuris nuo manęs slepiasi po juodu
Šarvu? Ar jį pažįsti?

Aldona.

Viešpatie!
Tikėki man! aš jojo nepažįstu!

Mindaugis.

Pažįsi gal . . . . saldi bus pažintis!
Nesiprašyk be reikalo — iš plieno
Turiu šarvus ir širdį. Šitoje
Šoninėj salėje aš užsislėpsiu.
Tenai kiekviens jų žodis bus girdėt,
O ypač tylumoj nakties. Tuo tarpu,
Kaip sveikįsiesi tu su juo, atmink,
Kad jus karalius girdi ir jums laimės
Džiaugsmus kardu veik perkirs.

(Išeina pro šonines duris).

Aldona **(viena).**

Mindaugi!
O Mindaugi! Išėjo! Nelaiminga!
Likau viena laukt valandos mirties . . . .
Ir valandos baisesnės da už mirtį.
Jau gesta žiburys. Lauke tamsu.
Girdėti uosiai šlamščia, pušys . . . . viskas
Mane baugina. Medžių tas ošims . . . .
Ta tyluma — tai kapinių tylumas . . . .
O, kaip sunku! Da jo nėra.
Gal neateis jau? O, kad neateitų!
Kad persergėtų jįjį prijautims!

(Žiūri pro langą).

Matau, tenai už girių teka mėnuo,
Jį tamsios pušys sveikin oštdamos,
Sudriskę debesys pilni yr dvasių . . . .

(Luktelėjusi).

Neteina . . . . gal neteis . . . . O aš verkiu,

Lyg nežinodama karaliaus žodžio!
Man liūdna, kad neteis, kad jo matyt
Aš negalėsiu .... Ką girdžiu? Ateina ....
O ne, šaltinis tai girdėt sode ....
O! jis! tai Daumantas! ~~Tai jojo~~ žingsniai
Garsyn vis.... da garsyn girdėjau vėl.
Apsimetu, kad jo aš nepažįstu
Ir kad nepažinojau niekados.
Karalius nepažįs.

Daumantas

(įeina, užleidęs ant akių šalmą, kryžioko šarvuose).

Aldonos širdį
Klasta prigavo .... Ja dabar matau ....
Išbalus taip .... O rasi ji išbalo,
Išmėtinėjant sąžinei? Galiu
Atskirt nuo pabalimo pabalimą ....
Ji sėda, veido neatkreipusi,
juk kitąkart žingsnius įspėjo, rūbų
Šnabždėjimą pažino .... o dabar
Neatkreipė nė veido ! Eidams šičion,
Nuo slenkščio sugrįžau kelis kartus ....
Didei skaudu! .... Ar nepažįs ji manęs?
Gal nenorės pažinti? .... Tamista!
Ji krūptelėjo ....

Aldona.

Ricieriau! ar šiokis,
Ar toks esi, pusiaunakties laike
Po šitą pilį klaidžiodams, imk melskis ....
Prie skydo štai matau ražančius yr.
Imk melskis ir.... . išeik

Daumantas.

Išeik? Matyti,
Kad karalienė Lietuvos tik liept
Pripratusi, kad, jai tiktai sušukus,
Su ginklais tuoj atbėgs pilies sarga

Skaitlinga. Eisiu_____tik po manęs kraujas
Tur pasilikti ....

Aldona.

Mano ....

Daumantas.

Nežinau!
Bet kraujas liks. Žinai, kas aš? Ar tavo
Širdis nesako?

Aldona **(lyg atbalsis tuopat balsu).**

Sako tau širdis?

Daumantas.

Tik klausymą kartoja! Atsakyki!

Aldona.

Išeiki ....

Daumantas.

Varge! Mąsto, jaučia ji
Ir kaip per sapną žodžio nesudaro.
Klausyk! Ar iš akmens tu? Du žodžiu!
Ištarki mano vardą! .... Aš pasiutęs!
Pasiutęs! Veidas mano pridengtas
Šalmu, ant skraistės ženklas juodo kryžiaus —
Kaip gal pažint?^ **(pakelia šalmą)**
Žiūrėki! Ar mane
Pažįsti? Bėgk su manim! Ar pažįsti?

Aldona.

Ar aš pažįstu ? Ne, netsimenu ....
Gal būt_____Čia taip tamsu_____dėlto gal_____Akys
Nuo ašarų gausių lyg apneštos —
Visi daiktai man rodosi migloti —
Ir vos išdžiūsta ašaros, tuoj vėl
Paplūsta. Nelaiminga aš. Lyg kokia
Sumišus savo gyvastį baigiu ....
Ne! nepažįstu .... negaliu dabartės ....

Daumantas.

Da nepažino .... žiburys tamsus.

(ima nuo stalo žiburį ir, apšvietęs veidą, prisiartina prie Aldonos).

Žiūrėk! žiūrėk!

Aldona.

Meldžiu aš tave — traukkis!
Išeik .... Man žiburys akis gadin ....
Žiūrėki tik! Prašvis, neilgai trukus,
Mėnulį stelbia jau aušros šviesa ....
O varge! šitoj salėje gal tave
Diena užtikti.

Daumantas.

A! Kaip aš kenčiu!
O pragaro kentimai!

(Aldonai, kuri nenuvokdama prisiartina).

Ko tu nori!
Šalin! .... Man lieka viena tik mirtis ....

(juokdamasis lyg **sumišęs).**

Ka! Ka! Į galvą kas atėjo! Pulti
Ant kelių! klaupt prieš jąją .... Ka! Ka! Ka!
Prašyti, kad pažintų? Ar už kvietką
Auksinę nusipirkti atmintį? ....
Tai aš vienui tik viens į svietą grįšiu?
Tarp manęs ir tarp svieto bedugnės
Jau pasidarė — negaliu sugrįžti ....
Turiu numirt — numirt galiu. Prieš tai
Da išmokįsiu ją ištarti vardą,
Gerai pažįstamą, tik užmirštą ....
Mokįsiu ją, kaip sakalą, kuri išbudin,
Vos tik užsnūsta. Taigi pertrauksiu
Aš miegą jos — gyvenimą miegūstą.
Klausyk! Žinai, kas aš? **(išsitraukia durklą)**
Ne! ne! Geriau
Nežinomas po kojų jos, kaip lapas
Rudens, nukrisiu .... tepriims mirtis ....

Aldona.

O Daumante!

Daumantas.

Ar da Aldonos balsas?

Aldona.

Pažįstu tave ir myliu! Klausyk!
Jis mato! girdi! Mindaugis toj salėj
Užsislėpė.

Daumantas.

Atgyti miela taip ....
Myli mane? Kur Mindaugis užlindęs?
O! baisią pergyvenau valandą!
Ikšiol dar kraujas neapsimalšino.
Aldona! Valanda ta akise
Man stovi vis ir neišnyks iktolei,
Ik neįkaitįs laimė .... Ji visas
Mintis ant bedugnių užtiesus laiko.
Bet nesugrįš.

Aldona.

Mieliausias Daumante!
Girdėjau skambant plieną .... Užsislėpki!
Brangiausias mano! Slėpkis!

Daumantas.

Ką sakei?
Kur Mindaugis? Toj salėj? Tai toli jis ....
Nenoriu bėgt.... nepajiegiu .... O ne!
Tiek laimės! .... Ne!.... Negal būt išdavimas?
Turiu laimingas būt, matyt tave.
Užgeso žiburys, bet šviečia mėnuo.
J šviesą eikš, Aldona! O! kaip tu
Išbalusi labai! Raudonį veido
Nuplovė ašaros .... Išbalus taip! ....
Ne tokią palikau.

Aldona.

Tai nuo mėnuolio
Šviesos tokia balta.

Daumantas.

Prakeikiu jį
Už tai, kad pavogė rožes nuo tavo
Skruostų! .... Jį keikiu, žmones užmiršdams.

Aldona.

Girdi? Girdi ginklus? Tai jie!

Daumantas.

Lyg eina ....
Lyg ginklai sučiauškėjo .... Eina jie
Ant mano kraujo, kaip išalkę tigrai.

Aldona.

Bėgk, Daumante! Neuždaryta da!
Tik skubink! .... Aldona liks tau ant amžių
Teisi .... Išduoda viskas čia: dievai
Ir žmonės, sienos .... Bėgk!

Daumantas.

O, mano brangi!
Sveika būk! Lik sveika!

(išeina, bet neužilgo grįžta).

Aldona.

Ko sugrįžti?
Nubalęs taip .... ir nusiminęs .... Varge!

Daumantas.

Gale šoninės salės jie yra ....
Atėjo ....

Aldona.

Išdavims .... Klausyk! Turėsi
Išlaužt langų skersuotas geležis ....
Čia sodas netoli .... Tik skubink, skubink!

Daumantas **(bando laužti geležis).**

Veltui! Giliai įleistos sienoje ....
Išlaužt negalima .... tai tuščias darbas ....
Negalima!.... O, truko! truko jau!

E. LUEVY

Sveika būk! Duok man ranką .... Delnas šaltas
Kaip ledas .... Lik sveika!

(užlipa ant lango ir neužilgo grįžta į salę)

Bereiklo!
Sode, tarp medžių, ricieriai ginkluoti,
Popat langais ragotinių giria.
Jau nėr ką bėgti .... Atėjau be kardo,
Dėl atsargumo .... Ką su tuo durklu?
Jis nė nuo priešų neapgįs, nė rankos
Nepaklausys da .... nusiminime!
Be pagiežos, nė širdį neatleidęs,
j kapą gulsiu .... Kas tau? Nubalai!
Aldona!

Aldona.

Nieko, nieko .... Duok man rožę
Nuo tavo šalmo .... rasi atgaivįs
Pajautimus. **(Daumantas duoda rožę).**
Taip man aptemo akys ....

Daumantas.

O varge! Vėl nubalo .... Bėgkime
Drauge su manim! Bėgkime! .... Bet kur męs
Išbėgsime? Tur būti sienose
Landyklos .... bus vienok tenai ir žmonės.
Namai tie prisigėrę jau klastos
Ir išdavimo! O Aldona mano!
Nelaimė .... Sėsk, Aldona, šičionai!
Kaip vaiko mano akys ašarotos.

Aldona.

O aš jau verkti negaliu .... Ka! Ka!
O Daumante mieliausias! Mane tokis
Užpuolė juokas, kad nė pašnekėt
Jau negaliu.... Ka! Ka! Tegul ateina!
Tegul per Slenkstį peržengia! Tegul!
Štai šičia slenkstis! **(puola prieš duris).**

Daumantas.

O Aldona! Tyli

Atšalus .... (paguldo apalpusią ant kėdės).

Tuosius žmones rankomis
Draskysiu!____Eikit šian!____Tos akys!____Veidas
Pamėlynavęs! .... **(luktelėjęs) Iš** sustingusių
Jos rankų rožę atimu .... Pabudus,
Jau manęs gyvo nematys .... nereik,
Kad kas primintų mane.

(nuskabo kvietkos lapelius).

Kvietkos žiedą
Nutraukiau, kotas liko jos delne.

(prie galo tos scenos girdėt kaskart garsesnis čiauškėjimas ginklų).

Girdžiu! .... Jau žingsniai aiškus — jie ateina!

AKTAS TREČIAS.

Scena I.

Heidenrich. Herman.

Heidenrich.

Kad Lietuvą pametus jau greičiau,
Grįžtu, pasiviešėjęs pas karalių.
Lietuviai linksminos, aš viens tiktai
Buvau nuliūdęs, viens tiktai išbalęs.
Laukinės jųjų puotos. Tik klausyk!
Uuolinėj salėj aržuolinis stalas
Aplinkui visas žėri nuo taurių,
Ties salės viduriu ugnis užkurta;
Aplinkui dūmai suka, kibirkštys
Lakioja į šalis; šeši lietuviai
Nepasijudindami, iš akmens
Tarytum laiko ant galvų iškėlę
Sakuotus pušinius žibintuvus;
Viens riksmas, trūkšmas, kuobjauriausi žodžiai!
Keistai išrodžiau aš toje minioj
Laukinėj — briliantinis mano kryžius
Vos ne vos spinduliais prasiveržė
Per dūmus .... Herman'e! Kad kuoveikiausiai
Galėtume jau atsisveikinti
Su Mindaugiu!

Herman.

O viešpatie! Ne laikas
Gadinti sandarą su Lietuva —

Kryžiokai da dabar neprisirengę
Kariauti! Vienas žingsnis netsargus
Išsykio gal atimti visą naudą
Mus ilgo trūso, misijos sunkios.
Kad Mindaugis mokėtų tik naudotis,
Tai klioštorius kryžiokų kaip matai
Sutremptų išnaikintų.

Heidenrich.

Tai teisybė,
Reik liūtas glostyt. O vienok, brolau
Prisipažįsiu, man jau nusibodo
Būt pasiuntiniu popiežiaus. Turiu
Drąsybę ricieriaus, komtūro kardą,
Vienok čionai lieku! Apdangaluos
Minyko, ir bjauriu būdu minykų,
Niekingai, taikytis reik su klasta,
lšpasalų imti viršų. Juk kryžiokas
Seniau tą kunjgaikštį niekino,
O šiandien? Šiandien aš jo spaviedninkas!
Aš tarnas Mindaugio! Atsimeni
Tą broli, kurs su mums drauge atėjo,
Ką broliai Albijono sūnumi
Vadino, kurs dėvėjo ženklą rožės?
Prapuolė jis dabar — ar tik nebus
Čia darbas Mindaugio? Jei jis ištikro
Pakėlęs ranką būt ant gyvasties
Bažnyčios tarno, zokoną užrūstįs
Toks darbas ir už kraują brolio mųs
Lietuvių kraujas liesis.

Herman.

Ricierius tas
Kalėjime. Dėl jo nėr ką rūstaut:
Jisai lietuvis, pagonis, kurs buvo
Nuvykęs ikpat Nemuno krantų,
Minyko rūbuose besislapstydams
Nuo Mindaugio; dabar sugrįžo vėl

Pačios jieškoti, Mindaugio išplėštos
Vienok šventi mus rūbai siuo žygiu
Nišgelbėjo. Sode maldas kalbėdams,
Aš vakar bokštą jo atitikau
Ir pro langelį padaviau jam kardą.

Heidenrich.

Išgelbėjai lietuvį — nekenčiu
Lietuvių! Kam da šitiek darbo, verčiant
Juos prie tikėjimo? Kokia iš to
Nauda? Tautų niužsikentimo krikštas
Neužgesįs. Galėtų duoklę mums
Mokėti, o vienok dabar nemoka.
Mųs ricierių dvasia sunyks visai,
Jei zokoną tiktai sutaikios žemės
Apsups: ar eisim gaudyt žaltvykšles
Dykumose? Su jūrėmis kovosim?
Ar imsimės su Dauguvos gelmėms?
Išges mus ricierių dvasia. Ateina
Lietuvių kunigaikštis — reikia man
Vėla apsirėdyt skraiste niekšystės
Ir nusižeminimo — aš mainaus
Kaip driežas. Prisiega vienok baisinga
Mane surišo, aš pasiuntinys
Ir mano ypatoj mus visas zokons
Atsispindi, **(duoda ženklą, Herman traukiasi, įeina Mindaugis).**
Karaliau, Dievs
Su tavim!

Mindaugis.

Sveikas!

Heidenrich.

Viešpatie! Nerimsti,
Matau, ir akys migloms apneštos
Tiesiog nurodo tavo dvasios audrą,
Ar kokį užslėptą užmanymą,
Tikrai kad nevisai dar tvirtas būdams

Tikėjime, nemoki priešintis
Šio svieto rūpesčiams; da neįgijęs
Esi tu tikro persiliudymo,
Kad yr apveizda ir^kad uz dorybę
Dangus užmoka. Žemės pakramtą
Veik išsklaidys malda — tad melskis!

Mindaugis.

Melstis?
Ražančių aukso pasiėmęs štai
Ir durklo ašmenims pradėjęs skirstyt
Šventus poteriukus, užtėmyjau,
Ant durklo buvo sukrekėjęs kraujas,
Bet nežinau keno — turėjau mest
Nė nepabaigęs poteriaut.

Heidenrich.

Karaliau!
Jei tik gailiesi iš tikros širdies
Ir jei tiki — nurimki! Mus bažnyčia
Pasigaili, atleidžia, laimina,
Be užmokesties niekad nepalieka
Tikėjimo ir tavo gailestis
Be suraminimo neliks: Tik teikkis
Visas slapčias mintis, visas kaltes
Mums išpažint. Sūnau, neslėpki nieko —
Altoriaus tarnas jas išris.

Mindaugis.

O kas
Išdrįs pažvelgti į gilumą mano
Širdies, nusiminimo bedugnės
Ir žmogžudystės? Kas? Ar tu pabūgęs
Gyventpalaikis klioštoriaus? Aš pats
Netleisiu sau, man nieks negal atleisti!
Mažiausias mano nusidėjimas —
Kad aš sutepiau krauju, **(rodo durklą)** Žiūrėki!
Ant šito plieno surudijusio

Atrasi mano darbus išrašytus
Krauju — ar juos atleisi man?

Heidenrich.

Tikėk!
Turiu nuo Dievo tiesą tuos išrišti,
Kur sutepti krauju.

Mindaugis.

Tu baisesnių
Norėtum kalčių? Tai klausyk per skliautą
Dejuoja! Jo karūną ant galvos
Nešioju .... Paklausyki! Išpo žemės
Išgirsi kitą da dejavimą,
Bet ne, nišgirsi — jau jisai negyvas ....
Ar tai atleisi man?

Heidenrich.

Tikėki! Mųs
Bažnyčios didelė galybė! Maldos
Krikščionių kunigaikščio nenueis
Ant nieko. Tikras gailestis širdingas
Nuplaus kaltybę. Ką išrišiu aš
Ant žemės, tai bus išrišta ir Dievo
Danguj. Dėlto gi aš atleidžiu tau
Kaltes!

Mindaugis.

Tu baisesnių norėtum kalčių?
Tu nori tamsią dvasią peržvelgti
Ikipat dugno? Tai žiūrėk! Laukinė,
Akla, niekinga liaudis slankioja
Po geležies skeptru. Aš ją prispaudžiau
Visu tamsybės sunkumu. Širdyj
Nešiojasi jau baimę, o į vietą
Dorybės veda klastą. Tik žiūrėk,
Kaip tas tamsus lietuvis, man pamojus,
Nulenkia galvą ir žegnojasi,
Nors velytų greičiau jis ant krūtinės
Pajust ringuojant žaltį, o ne tą

Didei nepkenčiamąjį kryžių. Kas gi
Atleis man šitą kaltę?

Heidenrich.

Viešpatie!
Esi vadu ant liaudies pastatytas,
O jeigu valdžią pildai peraštriai,
Jei paklusnumo reikalauji, baime
Valdai — atleis tau Dievas, nės Jis pats
Tau suteikė tą valdžią. Aš atleidžiu.

Mindaugis **(karčiai nusijuokęs).**

Gerai! Dabar jau aš visai ramus!
Tuojau einu užklupt kryžiokų žemę!
Seniai jau laukiu laiko parankaus
J karą ruoštis. Iždas jau išsekęs,
Aš pats garbės išsilgau, o nuo jus
Daugiau nereik man nieko. Jau karūną
Turiu ir atleidimą iš dangaus.
Einu dabar draskyti jųsų šalj.

Heidenrich.

Bandai mane tais žodžiais, bet kryžioks
Nežiūri tuščio žodžio.

Mindaugis.

Žodj savo
Paremsiu tuoj. Žiūrėk pro tas tamsias
Skersuotas geležis j platų lauką.
Kareiviai susirinkę stovi ten.
Gal būt jie susirinko ant medžioklės?
O ten, žiūrėk, raudonas koks dangus.
Gal būt panemunyj pakilo gaisras?
O ką? Dabar pažįsti Mindaugj,
Lengvatiky minyke?

Heidenrich.

Tai tegul gi
Piktadėjystės sunkenybė puls
Tau ant galvos! Tikėjimą atminki!

Mindaugis.

Tu tyčiojies, minyke! Aš rytoj
Jau melsiuosi bažnyčioje kryžiokų,
Jųs vyną gersiu šventintu indu,
Namus papuošiu aš kaurais išplėštais
Iš klioštoriaus, ir pirmą poterių
Aš sukalbėsiu, mirus jųsų Mistrui
Didžiamjam.

Heidenrich.

Tu per mus karaliumi.

Mindaugis **(meta karūną).**

Nereik karūnos! Ją metu! Tai bent gi
Supainota širdis atsiliuosuos.

Dabar aš Mindaugis jau, kunigaikštis,
Kryžiokų priešius.

Heidenrich

(perplėšia kamžą ir stoja šarvuose, su kryžioko skraiste).

Aš gi Heidenrich,
Kryžiokas, tavo, kunigaikšti, priešius.
Atsivaduoju aš nuo rūbo to,
Metu tuos ženklus nusižeminimo.
Kaip mane šarvuose dabar matai,
Prisiekiu aš ant Dievo, juog tie žodžiai,
Kuriuos kalbėjo tau pasiuntinys,
Ne mano žodžiai. Manyje pažinki
Tik ricierių! Tik priešių pamatyk!
Po tokio išdavimo jau išduoti
Nėr kaltės. Jau dabar išpasalų
Veikt stengsiuosi ir atvirai kovosiu;
Sukelsiu tavo pilyje gaisrus
Ir išdavimą; eisiu aš už jūrių
Maldauti sau pagelbos pagiežai.
Iktol nemesiu nuo pečių tos skraistės,
Ik tavo kapui uždangos prireiks.
Prie poterių kas vakars ir kas rytas
Pridėsiu keiksmą— Dievs tave ištiks! **(traukiasi).**

Mindaugis **(vienas).**

Grūmoja, bet veltui. Dabar, apgavus
Kryžioką, reikia būti atsargiu —
Jie valdo svietą. Apsiriko sunkiai,
Nors rodės jiems, neklysta niekados.
Per spaviednį patraukė mano širdj
Prie gailesties. **(Įeina Liutavaris).**

Liutavaris.

Išpildžiau, viešpatie,
Prisakymą.

Mindaugis.

Jau Daumantas negyvas?

Liutavaris.

Negyvas.

Mindaugis.

Seni! Seni, vargas tau,
Jei tavo žodžiuos vylius užsislėpęs!
Aš pats turiu lavoną pamatyt.

Liutavaris.

0 viešpatie! jau jis kapuos. Ikšiolei
Da skamba man giesmė, ką duobkasys
Prie darbo gieda sau, ir mano kaktą
Da pila šaltas prakaitas.

Mindaugis.

O kur
Jį užkasė?

Liutavaris.

Kalėjime.

Mindaugis.

Seneli!
Tu pilį man verti į kapines.

Liutavaris.

01 liūdna ricieriui mirt negarbingai.
Jo kapas užmirštas visai, nė viens
Keleivis neprimes akmens, nė vienas
Neduos akims ant jojo pasilsėt.

Mindaugis.

Gana bus to. Klausyk! Aš atsiskyriau
Su kryžioku. Didžiam įsiutime
Grūmojo man. Da šiandien su kareiviais
Naupilkeliu patrauksi, giriomis,
Ner Nemuną brasta turėsi pereit,
Ar persikelt — tik reikia skubintis —
O dienai brėkštant teužgriaus lietuvių

Giesmė — nuo josios garso sudrebės
Langai Malburgo,[1] pasijudįs bokštai.

Liutavaris.

Ar tik rūstybės dėlei užpuolims?

Mindaugis.

Senei rengiau jj, sąlygas svarstydams.
Da niekad zokons nemiegojo taip
Pasitikėjimo miegu. Jam rodės,
Kad krikšto rūbais aš, kaip mažas vaiks
Suvystytas, užmiršiu apie šarvą;
Kad dėl karūnos garbę užmiršau;
Kad giriose gyvendams, purpuriniais
Karaliaus rūbais nusižadįsiu.
Sakyk man, Liutavari, ar aš tokis
Turtingas, kad galėčiau užsimiršt
Jau apie karą, užpuolius ir garbę?
Žiūrėk kryžiokų žemės! Baltjūrių
Vilnis stiklinė trūksta, atsimušus
J gintaro krantus; o ant vilnių
Iš tolimų kraštų atplaukia miestai
Su audekliniais žėgliais ir duokles
Minykams moka, siunčia frankų vyną,
Krišpolines taures, šarvus, šilkų
Ir vilnų audimus puikiausius. Šičia
Jau pievos giriomis apaugusios.
Ar čion atsibastys koksai vaisbūnas?
Kur mano turtai? Liekanų nedaug
Paliko tėvas. Tuščia jų, tų turtų!
Tiek to su auksu! Bet ižde yra
Tiktai viena ką atmintis po tėvo
Galvos: šilkinis rūbas dideliai
Brangus, išaustas kvietkomis, kur mainos
Kaip peteliškių marginti sparnai;
Auksinė juosta ir ta krišpolinė

[1] Malburgas — kryžeivių pilis.

Taurė, kuri jau tapo sumušta.
Žiūrėk, kryžiokų miestai! Ar Malburgas,
Ar Klaipėda senoji, juk kasdien
Naujoms vis pilimis padanges siekia,
Arba, kaip skruzdynai, pilni žmonių;
Namai net žvilga; murmulo bažnyčios;
Sugauti dūmai nuo ugnaviečių
Tiesiog stulpais augščiau stogų iškyla.
O čia — žiūrėkit! kaip pajuodusios
Triobelpalaikės! Salėse nuo sienų
Uolinių šalta, drėgna ir tamsu —
Ir da tas sienas, lyg ant juoko, šaltis
Aptraukia mums kauru sidabriniu.
Vargų vargai vieni, kur apsisuksi.

Liutavaris.

Naktis jau baigiasi — reik skubinti.

Mindaugis.

Teisybė! Mėnuo nusileido — eisiu,
Gal ors atvėsęs atgaivįs mane.
Kiekvienas skundas pakiša liežuviui
Daug žodžių. Aš perverš jau iš dalies
Rūgojau. Pasigerįs jį niužilgo,
Tegul sušuks lietuvių trimitai.

(Traukiasi su Liutavariu).

Scena II.

Aldona (gulia ant žemės be žado.) Heidenrich (įeina).

Heidenrich **(pakeldamas Aldoną).**

Kas čia per mergina? Be žado, guli
Parpuolusi. Koks veidas jos gražus!
Mačiau aš frankų dukteris patogias
Kuriasias trubadurai[1] dainomis

[1] **Trubadurai — dainiai.**

Pagarbino, o ricieriai svajonėms,
Bet joms toli prie šitos Bunda jau
Apkaito .... atsiduso ....

Aldona (klejodama).

Mano mielas! ....
Jis numirė jau .... mano gi mirtis
Miegu tik buvo ....

Heidenrich.

Būk rami, mergele!
Prie tavęs Dievo tarnas.

Aldona (susmunka jam po kojų).

Kas norįs
Esi, apginki mane! Sergėk mane!
Tu pajiegi, tai juk gali išlaužt
Kalėjimo sklendes. Tenai lavonas ....
O varge! .... jo lavonas be galvos ....
Aš nelaiminga, duoki man pagelbą!

Heidenrich.

Krikščionė tu?

Aldona.

Baisus užklausymas!
Ne! Ne krikščionė! Aš tik nelaiminga!

Heidenrich.

Krikščionys maldomis pasaldina
Nelaimę. Bet sakyk tiktai, aš viską
Tau padarysiu.

Aldona.

Viską? Ricieriau,
Nepadarysi, ne! Jo neprikelsi!
Mačiau aš, kraujas teka sriovėmis ....
(juokiasi, einant didyn sumišimui, ir tėmyjasi į tamsumą)
Šmėkla kokia ten, panaši į mane
Nuo manęs atsiskyrus, sukasi —
Tai mano ypatos dalis .... Ji jaučia ....

Ji mąsto .... aš pati kaip tas akmuo ....
Šaukiuosi ją, o ji tolyn vis bėga ....
Tolyn .... tolyn_____jau nyksta_____vos matyt

(nusiminusi)

Aš liksiu be jausmų!!! Širdis atšalo ....
Jau neplaka .... apsilpo atmintis ....
Kalbu — bet ne mintyj pradžia tų žodžių,
Manau — bet mintys gema ne širdyj ....

Heidenrich.

Regiu aš pradžią sumišimo proto.
Tas Mindaugis, tas žmogžudys! Jisai
Dangaus bausmės yr vertas. Mano trūsas
Ją suramjs ir pajautimų jos
Baidyklės tur išnykt prieš aukso saulę,
Prieš aiškius spindulius tikėjimo.

Aldona.

Tikėjimas? .... Prieš keletą da metų
Buvau vaidiliute pavasario
Dievaitės. Pamenu .... prie galo kaimo,
Giraitėj jos paveikslas .... Ant galvos
Vainikas kvietkų .... o čia eglės ošia
Aplinkui .... Kiek tai kartų aš viena,
Arba merginų apsupta, svajojau ....
Meldžiausi! ....

Heidenrich.

Vargšė! Ji, kaip kūdikis,
Reik žadint įspūdžiais. Mergele, bėgkim!
Už Nemuno ten rasim klioštorių,
Kuriam yra šventųjų karalienė.
Paveikslas josios į pavasarį
Yr panašus. Tikrai ją pamylėsi.
Ir jai vainikas kvietkų ant galvos
Uždėtas, o aplink stulpai uoliniai
Kas šventė papuošti eglaitėmis.

Aldona.

Einu! Einu su tavimi.

Heidenrich.

Mėnulis
Jau leidžiasi, nakties tamsumoje
Negali Mindaugis juk vytis paskui.
Imk mano skraistę, dengkis gobtuvu,
Kabinkis kryžiaus ženklą. (Apsupa ją savo skraiste).
Męs da šiandien
Į Vaišvilkio nukaksim klioštorių.
Tas Mindaugio sūnus, laukinis tigras
Minyko rūbuos, nusižemint tur
Prieš pasiuntinio ypatos šventybę.
Neverkk, mergele! Dievas su tavim !
Merginų ašaros išdžiūsta greitai.

AKTAS KETVIRTAS.

Scena I.

Salė Vaišvilkio klioštoriuje.
Trainaitis. Vaišvilkis. Minykai.

Vaišvilkis.

albėkit, broliai, poterius — pas mus
| klioštorių atėjo naujas brolis.
Trainaiti, mesk šarvus, imk abitą,
Užkišk už juostos gintaro ražančių —
Tik skubink!

Trainaitis.

Vaišvilki! Pasigailėk!
Nerengk man kapo, sugražinki laisvę!
Laisvė brangesnė už gyvenimą.
O varge! Tai mane čionai ant amžių!
Jau uždarys, pačiam žydėjime
Suvys jaunystė mano! Sviete! Sviete!

Vaišvilkis

O ką gi tu ant svieto palikai?
Ar žmones? Aš mačiau juos, jie pažįsta
Mane — **(rodo kardą, kabantį ant sienos).**
tas kardas aptaškyts krauju . . . .
Ramiau, paguldžius galvą čia ant uolos,
Ne kaip priglaudus jąją prie žmogaus
Krūtinės. Svieto niekniekiai! Čia turim
Tų niekniekių mažiau, čia valandos
Ne taip greit lekia, žmonės apsiblausę.

Vienok tie žmonės tyli, kaip akmuo.
Nė pasiskųst nėr kam — vienam tik kapui.
Tamsus minyks, įkaitęs nuo medaus,
Ne taip yra baisus, kaip žmogus meilės
Valandoje. Norėjai tu valdžios?
Karūnos troškai? Gausi ją bematant.
Apkirpkit jį!

(Minykai sodina Trainaitį ant akmeninio suolo ir rengiasi kirpti).

Trainaitis.

Neilgai trukus jau,
Atskirs mane nuo svieto šitos žirklės.
O Vaišvilki! Pasigailėk manęs!
Tu mano brolis.

Vaišvilkis.

Aš esmi minykas.
O broliai! Degkite tuojaus žvakes —
Tegul pagarbintas bus Dievo žodis.
Trainaiti! Drąsiai kelk akis augštyn,
Praaiškink veidą, na o męs tuotarpu
Kapų giedosim giesmę. Klioštorius
Tai kapas. Čia jausmai tau bus paskirti
Tikėjimo, o pavydas išnyks.
Užmiršk mintis, jei da mintis turėtum,
Su kryžium jas surišk, kaip poterius
Ražančiaus. Žibintuvui tam užgesus,
Užgesi tu šiam svietui, tamsiuose
Tuos muruos uždarytas. Tavo prašyms
Neišmaldaus pasigailėjimo.
Buvau .... buvau žmonėms tigru, da kartą
Juo būsiu. Stokit šičionai aplink —
Žiūrėkit, koki puikus garbiniuoti
Plaukai — net gaila kirpti! Ruoškitės,
Minykai! Dėkit jam karūną šventą.

(Minykas nukerpa Trainaičiui pluoštą plaukų).

Trainaitis.

O sviete! Sviete!

Vaišvilkis.

Baigkite greičiau . . . .

([eina Heidenrich ir Aldona, visa apsidengusi kryžioko skraiste).

Kas čia?

Heidenrich.

Pasiuntinys ir kunigaikštis
Bažnyčios.

Vaišvilkis

Galvą nulenkiu žemai.
O viešpatie! Suteikk malonę savo
Mus klioštoriui, o ypač juogiai męs
Čia rengiamės įšventint naują brolį.

Heidenrich.

Kas tai? Trainaitis! Pasakyk, ar tu
Iš savo valios nori minykauti?

Trainaitis.

Dievai tur būt tave čion atsiuntė . . . .
Aš valios neturiu! Čia mane valdo
Spėka ir, šventinams per prievartą,
Aš lieju ašaras . . . .

Heidenrich.

O kas išdrįso
Vest prie altoriaus priverstas aukas?

Vaišvilkis.

Tai Mindaugio valia.

Heidenrich.

Didesnę valią
Turiu. Paleiskit liuosą jį tuojau!
Nėsa šventa bausmė nukris ant jųsų,
Kaip griausmas. Iškeikimas klioštoriui!
Jau maldos jųsų, nusiųstos į dangų,

Prie Dievo neprieis; jus poteriai
Užtrauks ant Lietuvos baisės nelaimes;
Pavirs į dulkes mūrai zokono;
Ant jus veidų žymu bus prakeikimas!
Numirėlių nelaidos nieks; kapų
Nieks nepašventįs; jus altoriai kvietkoms
Girinėmis apaugs; ant sienų jus
Ilsėsis angėls užmiršimo! Drebat?
Norėjau aš, kad jus drebėtumėt....
Nukelsiu prakeikimą — mano šičia
Buvimas tai jums tikros dovanos.
Aš liksiu čia nakvot. Jus eikit melstis
Ir už sveikatą mano gerkite.
0 tu, Trainaiti, laisvas.

Trainaitis.

Likki sveikas,
Kryžioke! Likki sveikas, Vaišvilki!
Broluži mano, neužmiršiu tavęs!

(traukiasi; neužilgo Vaišvilkis su minykais, nusilenkę pasiuntiniui, traukiasi taipgi).

Heidenrich.

Ant svieto bus Trainaičiui juk geriau,
Ne kaip kapuos. Aš Mindaugiui prikėliau
Kietsprandį priešių — atsikeršys jis
Už mane. Ten girdėt minykai gieda —
Tai jie už pasiuntinį meldžiasi.
Drumsčiu minykų jūres ir piktybę
Apmalšinu. Aldona, atsilsėk.
Matyt ant veido sumišims, nė žodžio
Neprakalbėjo. **(Aldona sėda gilumoje).**

Da naktis, negreit
Prašvis .... Aplinkui taip tylu .... Ir Dievą
Jau užmiršau tam svietiškam trūkšme.
Aš, zokoninks — tai ko gi man da kištis
1 svieto reikalus? Kam kardą tą
Prikabinau prie šono? Pusė amžiaus

Prabėgo, šitiek metų, ir tiktai
Da pirmą kart aš mąstau_____Koks kentimas
Mąstyt! .... (ištolo girdėt klioštoriaus varpai).
Girdžiu iš tolo klioštoriaus
Varpai dejuoja. Gal būt neužilgo
Tie pats varpai dėl manęs uždejuos ....
O ką turiu daryti? Melstis — žmonės
Tegul sau meldžiasi! Aš užmiršau
Maldas, nemoku poterių, o bet gi ....
Nesykį, apsimetęs klupau aš,
Bažnyčioje grindis bučiuoju šaltas.
Aš, suteptas krauju, po uždanga
Tamsių, nepermatomų laiko miglų,
Esmi už žmones augštesniu. Dėlko
Prieš mane lenkia galvas? Mane garbin —
Tai garbina šėtoną žmoguje .... (luktelėjęs).
Aš niekingiausias žmogus! Pereis amžiai,
Aš liksiu juk gadynės baidykle.
Minykas žmogžudys! O, tamsios šmėklos!
Kam apsiaubėt mane? Šalin! Šalin!
Dabar tik mąstau aš! Dabar gailiuosi!
Šalin, šėtone! Jau aš tau dabar
Nepriguliu, jau pamačiau aš dugną
Taurės, užnuodintosios teisybe ....
(luktelėjęs, kaskart smarkiau).
Bet kam ta mergina? Tik susipraski,
Minyke, susiprask! Gailiesi tu
Gražaus veidelio, o nesigailėjai
Žmonių .... Širdis jau išdegė, plaukai
Pražilo .... aš prasižengiu? Eik, traukkis
Iščia, nelaimingoji! Tu vedi
Mane į piktą, sumaišei man protą!
Šėtonas gundo, užslėptas tavyj!
Šalin! Šalin! Negirdi.... Palytėjau
Jos ranką — ir ugnis jau degina
Mane .... Aldona! Durklą tą paėmus,
Užmušk mane! Degu aš visas — imk,

Užmušk! Užmušk!.... (3 Dieve! Tam kampelyj
Tyliam tiek pakramtos! Šalin! Eik sau
Klėjot po Lietuvos girias! .... O, neiki!
Likk čia! Aš netsiskirsiu su tavim.

Aldona (sumišusi).

Mokinki mane melstis ....

Heidenrich.

Sekki paskui:
„Sveika Marija . . . ." Bėgkime! Skliautai
Ant mus galvų sugrius — žiūrėk, jau dreba.
Myliu tave, Aldona! Tik čionai,
Tarp sienų klioštoriaus, to pasakyti
Neišdrįstu .... Žiūrėk, tos kruvinos
Kankintinių baidyklės iš rėmų jau
Išlindo ir sustojo prieš mane —
Gyvi paveikslai tie ....

Aldona.

Nuliūdus rožė
Pridengia šaltus
Akmenis kapų ....
Ir lapų ošimu
Saldžiai užmigdo ....
O jis kape jau miega! Ka! Ka! Ka!
Kuo kitąsyk buvau, tau pasakysiu ....
O kuo dabar esmi, aš nežinau ....

Heidenrich.

Sumišusi! .... Ateina koks minykas ....
([eina Mindaugis minyko rubuose, užleidęs gaubtuvą).
Ko nori čia, elgeta klioštoriaus?

Mindaugis.

Aš su atleidimu.

Heidenrich.

Kam?

Mindaugis.

Tau, kryžioke.

Heidenrich.

Žinai, kas aš? Komturs ir popiežiaus
Pasiuntinys.

Mindaugis.

Žinai, kas aš?

Heidenrich.

Gal tarnas,
Kurs vaikštinėja po apygardą
Ir elgetauja kliošto riui. Štai imki! (meta jam pinigą).

Mindaugis.

Da man tu kaltas vieną poterių.
Žiūrėk — ražančius mano .... **(išsitraukia kardą)**
Sukalbėsim
Su juo maldas.

Heidenrich.

Minyke, eik šalini

Mindaugis **(numeta minyko rūbus).**

Minykas jau išėjo — pasiliko
Tik kunigaikštis Lietuvos.

Heidenrich **(išsitraukia kardą).**

Iš čia
Jau kunigaikščiu neišeisi!

(Mušasi; įbėga Vaišvilkis ir minykai su žibintuvais).

Vaišvilkis.

Dieve!
O Dieve! Mano tėvas? Tėve, ko
Taip užsirūstinęs? Ant ko tu kardą
Esi pakėlęs klioštoriui šventam?
Tai popiežiaus pasiuntinys! Tai Dievo
Pasiuntinys! Minykas tikintis
Ir dievobaimingas. Tu būsi, tėve,
Iškeiktas ir klioštorių iškeiks!

Mindaugis.

Pažink, sūnau, tą pasiuntinį šventą.
Žiūrėk ant jo — ta ypata puiki
Tai šliaužioja po žemę, tai nuo žemės
Vėla pasikelia, kaipo koksai
Žaltys, žvynais plieniniais prisidengęs;
Tai būna nusidėjėliu; tai vėl
Šventuoju. Tai yr perauga išalkus,
Besotė. Kad galėtų su savim
Paimt girias — paimtų. Aukso šarvą
Pridengęs vilnone prasta skraiste.
Pažinkit pasiuntinį! O, atliko
Pasiuntinystę puikiai! Daug daugiau
Žmonių nužudė jis, ne kaip išganė.
Ne viens keliauja — tik žiūrėkite!
Tur brangų, mielą draugą. Ar jums rodos,
Kad tai kryžiokas, nusižeminęs,
Tylus? Tik atidengkit jojo skraistę . . . .
Nutirpo ve minykai! Matote,
Su taja mergina stačiai jis bėgo
| pragarą.

Vaišvilkis

(klauso atsidėjęs Mindaugio žodžių ir nutraukia ražančių, kurį laikė rankose; poteriukai pabyra ant žemės).

^ Užstokite duris!
Štai drebančioje iš rūstybės rankoj
Ražančius trūko . . . . Gėdytis turiu . . . .
Paduokit kardą . . . .

Heidenrich.

Lauk iščia, pasiutus
Gauja minykų! Jųsų pagiežą
Aš niekinu! Tai tuščias tik smarkumas.
Štai renkasi tamsi minia. Metu
Ant žemės kardą — pats einu, be ginklo,
Ir niekas pasiuntinį palytėt
Neišdrįs. Da šitiek aš esmi augštesnis

Už tą niekingą minią. Išeinu
Ir palieku jums Dievo prakeikimą.

(Minykai prasiskiria, Heidenrich išeina).

Vaišvilkis.

Tiek nusidėjimų sykiu su tiek
Puikybės! Man baugu net pasidarė.
O tu jam, tėve, nieko nesakei.

Mindaugis.

Stebiuosi drąsumu. O kur Trainaitis?

Vaišvilkis.

Pasiuntinys paleido.

Mindaugis.

Laisvas jis.
Jis nor karūnos! Man likimas piktas
Gadina viską! Jus paleidote,
Minykai prakeikti! Smagu jums šičia
Kalbėt maldas ir tinginystėje
Šventai gyvent; ar, kam numirus, skambint
Varpais ir džiaugtis iš kitų mirties,
Kad už palaidojimą vėl skatikai
j jus kišenių plauks. Su žemėmis
Aš sumaišysiu jus tą šventą triobą,
Ik vieno iškaposiu jus pačius!

Minykas I.

Tarnaudami bažnyčiai, tau tarnaujam,
O viešpatie, ir daug maldų kasdien
Už tave kalbam. Buvom prieglobėją
Išrinkę — ant altoriaus Motinos
Švenčiausios iš Solimo męs pastatėm
Aštuonis auksinius žibintuvus,
Tiekpat vaškinių žvakių ir rūkylą.
Kadangi neišklausė mus maldų,
Tai kitą prieglobėją pasirinksimi
Nuo šiandien Lietuvą męs pavedam

Marijai iš Ankonos. Tik altorius
Jos yr nuvargęs.

Mindaugis.

Duoti pinigų
Altoriui tos naujosios prieglobėjos
Aš negaliu. Malonę jos žinau
Ir gausiai atsiteisiu. Bet, turėdams
Už ką ant Marijos Solimo pykt,
Aš noriu, kad nuo jos altoriaus auksas
Ir brangus akmens pereitų tuojau
Kitai Marijai, iš Ankonos. Saulė
Niužilgo užtekės. Gal išdavims
Jau lenda j apleistą mano namą.
Reik eit namo ir saugotis klastos.
Aldona, pamylėjai tu kryžioko
Šarvus, tikėdama būt papuoša
Pilės Malburgo. Bet gi šiandien grįši
Į tamsią, liūdną pilį pagonies.

(Mindaugis išeina su Aldona; minykai, šnabždėdami poterius, išsiskirsto.)

Scena II.

Naktis šile.

Liutavaris **(guli po medžiu).**

Jau nepasieksiu Naupilės. Paliko
Čia ricieriai.... Numirsiu girioje!
Numirsiu aš .... sudegsiu ryt ant laužo ....
Išskirstys vėjas pelenus .... Giliai
Man pervėrė krūtinę, tik kryžiokas
Užmiršo kardą iš žaizdos ištraukt....
Pažįstu kardą — Daumanto tur ženklą ....
Kur Mindaugis? Aš pasakysiu jam
O! .... mirštu .... mirštu jau .... Šakelės eglių!
Jus, ošdamos, migdykite mane ....
Numirsiu girioj prigimtoj ....

(ateina Mindaugis, paskui jį Aldona).

Mindaugis.

Čia guli
Žmogus! .... Jis pažeistas yr — kruvina
Žolė!

Liutavaris (ištiesdamss ranką).

O viešpatie! Artyn prieiki ....
Tai slėpinys ....

Mindaugis.

Ar tu čia, Liutavar?

Liutavaris.

Jau mirštu ....

Mindaugis.

Koks gi slėpinys tam myryj?

Liutavaris (tyliai).

Karaliau! Aš į kryžių netikiu ....

Mindaugis.

Mirk be tikėjimo.

Liutavaris.

Karaliau! Duok man
Tikėjimą .... kokį tu nori .... duok! ....
Aš be tikėjimo nenoriu mirti ....
Tau liepiant, apsikrikštyjau .... Dabar
Dievai seniejie šaukia mane! Šaukia! ....
Paliepk man grįžt prie jų atgal ....

Mindaugis.

Liepiu.

Liutavaris.

Tu, egle, mano dievas! .... Štai lietuviai
Jau išvertė kryžiokų altorius ....
Namai kryžiokų žemesni už tavo
Pilis .... Baisus! baisus buvau, kaip aš
Ragotinę iškėliau ant minykų,
Galvos .... Jau zokonas neprisikels ....

Mindaugis (atsikreipia).

Iškur tas baladojimas?

Liutavaris.

Tai nieko ....
Lietuviai mano laužui kerta ten
Šakas .... Ar ant kaktos rasa užkrito?

Mindaugis.

Tai mano ašara.

Liutavaris.

Nuo šios dienos
Rudis ims vilkti jau senelio šarvą,
Kaip to mėnulio šviesą debesiai,
Jei nuo rasos nepsaugos jį anūkai ....
O viešpatie! Išreikšiu slėpinį ....
Prakeiksi mane! .... Neišpildžiau tavo
Prisakymo ....

Mindaugis.

Katro?

Liutavaris.

Neužmušiau ....

Mindaugis (šaltai).

Katrą?

Liutavaris.

Jis gyvas ....

Mindaugis.

Kas toksai?

Liutavaris.

Jo vardą
Jau užmiršau .... man reiktų atsimint....
Jis mane užmušė .... Prakeikti noriu —
Kryžiokų pusę laikė .... Vardo jo
Nepamenu aš .... negaliu nė keikti ....
O! O! (miršta).

Mindaugis.

Jau numirė .... Žiūrėdamas
J veidą jo, matau, tarytum, vaiką,
Bet ne senelį, jau suvytusį.
Drauge užaugova — aš jį da mažą
Mačiau .... O šiandien jį ant laužo dės.

(Ateina kareiviai.)

Lietuviai! Liutavarį neškit paskui
Mane į Naupilę tiesiog. Tenai
Jam aukštą laužą turite sukrauti ....

(traukiasi, duodamas įsakymus; paskui jį išneša Liutavario lavoną).

Scena 111.

Pagonių šventinyčia Naupilėje.

Ragnytė **(prie altoriaus beria rūkylą).**

Perkūne! Štai bėriu rūkylą tau!
Jau gintaras pakvipo.
Tavo sparnas
Tegul nuleidžia
Ugnį ir griausmus.
Pribūkit dvasios, ik nepšvies aiškioji
Aušra. Girdžiu, atūžia jau artyn,
Tarytum viesulą pušis vartytų.
Tai dvasių sukurys mėnesienoj
Teip ūžia lėkdams.
Motina karalių
Jus sveikina!
Štai jums dedu aukas:
Pavasario dievaitei — kvietkų žiedus,
Žiemos dievaičiui — kvietką vystančią,
O pragarui — štai iš minykų kryžiaus
Tą brangų akmenį. **(Luktelėjusi)**
Jau tamsiuose
Rūkylo dūmuos prasiaiškin dvasios.

Dievai! Sūnus prie seno grįžo vėl
Tikėjimo — uždegs ant jus altorių
Aukų daugybę. Mindaugis, sūnus —
Didžiuodamasi šitai atkartoju
Jo vardą! Mindaugis! Ar girdite?
Dievai! Sakykit, ar jis bus laimingas?
Ar ilgai jis ant sosto užsiliks?
Ar mano prakeikims, kurį anuosyk
Ant savęs užsitraukė, neužkenks
Gyvenimui jo? Keikdama tad sūnų,
Bijojau aš, kad neišsipildytų,
Ir da bijau. Sakykite! Ant savo
Maldų širdis jau nepasitiki,
Jau žodžių neištenku aš jums primelsti.
Sakykite! Sakykit!

Balsas nuo altoriaus.

Mindaugis
Pražus nuo rankos ricieriaus, kurs žuvo,
Jsakius Mindaugiui.

Ragnytė.

Čionai žmogus
Atsiliepė! Ne, ne! Dievų tai žodžiai!
Dievai! Ko taip ūmai jus nykstate?
Man davėte atsakymą taip baisų . . . .
Išnyko — vėl apsupo tamsuma.
O gal tik pajautimai suviliojo.

(Traukiasi; išeina Trainaitis su Heidenrich'u, kuriuodu buvo užsislėpę už stulpų.)

Trainaitis.

Ragnytė meldėsi už Mindaugį.
Negalima ant jos pasitikėti —
Tai motina.

Heidenrich.

Trainaiti! Ar girdi,
Kokį atsakymą jai nuo altoriaus

Daviau? Da pirmą kart pasiuntinys
Pateko Į tokią augštybę, pirmu
Kartu pagonų dievo lūpomis
Jis ištarė. Bet Mindaugis pargrįžta
lš klioštoriaus, nesitikėdamas,
Kad pilyje jo priešius užsislėpęs.
Jam bekovojant Prūsuos, sostpilę
Paims kryžiokas ir antsyk atlygįs
Už jo visas klastas. O viešpatie!
Tau pavedu aš dvidešimtį brolių —
Kiekviens apsiginklavęs yr kardu,
Skydu ir kryžiumi. Dabar, kareiviams
Išėjus ant kryžiokų, ir tokių
Užteks mums pajiegų, o liaudį midum
Prisiviliosim.

Trainaitis.

Reikia ant nakties
Pilis apsupti. Aš gi, įsigavęs
J vidu, nužudysiu jo vaikus,
Idant jie nepaveržtų man karūnos.

Heidenrich.

O Mindaugis?

Trainaitis.

Kas kits aprūpįs jį.

Heidenrich.

Bet, kunigaikšti, ar, užėmęs sostą,
Atmįsi, kad kryžiokas davė tau
Pagelbą?

Trainaitis.

Aš altorių pastatysiu.

Heidenrich.

Tegul altoriai dingsta sau! Tiktai
Nedrįsk užpulti ant kryžiokų žemės!
Nedrįski!

Trainaitis.

Teip, gerai — išpildytas
Bus tavo noras. Jus pagelbos niekad
Aš neužmiršiu. Eikim! Eikime!
Jau Mindaugj męs turim savo rankoj.
Eime apsupti pilį ir vartus.

AKTAS PENKTAS.

Salė Mindaugio pilyje.

Scena I.

Mindaugis. Ragnytė (sėdi pašalyje scenos).

Mindaugis.

Veltui jau, motin! Neišbėgsiu niekur —
Apstojo maištininkai jau visus
Vartus. O gal, kaipo užtvertas tigras,
Išversiu mūrus šituos? Niekados
Mirties aš nebijojau, nė dabar jos
Aš nebijau, tiktai nusiminims
Ir pašėlumas didis ima mane.

Ragnytė.

Sūnau! Nemirs, kas šaukias prie dievų
Ir kas pasitiki ant jų lėmimo.
Klausyki! Tu gali pražūt tiktai
Nuo rankos ricieriaus, kur pats pražuvo,
Jsakius tau. Tikėk ir niekinki
Žmonių ginklus. Neprisikels numirę.

Mindaugis.

Ar tie minykai, kur į pragarą
Jau nukeliavo? Ką? Ar įsireižę
Tie vokiečiai, kurių puikums
Sykiu su gyvastim prapuolė? Gyvus
Ir mirusius aš lygiai niekinu.
Numirėlių aš nebijau . . . .

Ragnytė.

O Daumants?

Mindaugis.

Jau ilsisi kapuos. Jei keltųsi
Numirę, tai nesišaipytų našlės
Parėduos gedulių, nebūt perdaug
Nė paveldėtojai nudžiugę. Motin!
Nė aš negrįšiu, kaip mirties miegu
Užmigsiu šiandien. O pilie! išlaikius
Audras tiek amžių! Jau tave rytoj
Pirma pasveikįs saulė — aš su tavim
Jau atsisveikinu. Pilie! Buvai
Lizdu erelio ant to augšto kalno.
Erelis davė garbę tau, tavyj
Miegojo, tavyje plėšimą draskė,
Nesyk tave aptaškė nekaltu
Krauju. Vienok, ar pridera ereliui
Lizde numirti?

Ragnytė.

O sūnau! Draskai
Man širdį.

Mindaugis.

Širdis aš draskiau. Bedievis,
Tironas, žmogžudys ir veidmainys.
Jau vienas tokis nusidėjims gali
Išdegint sąžinę, o aš esmi
Visus padaręs .... Nuo piktadėjysčių
Pailsęs, greit užmigsiu ir kapus
Pasieksiu, šviečiant žibintuvams gaisro
Kryžiokų kaimuose. O motina!
Labai sunkus gyvenims mano buvo —
Jaučiau, tik veidas neišreiškė to.

Ragnytė.

Girdi plakimą tos širdies? Mylėjau
Tave.

Mindaugis.

Vienok prakeikei tu mane.

Ragnytė.

Sūnau! Tu be širdies! Tu prakeikimą,
Visai jau užmirštą, man primeni!

Mindaugis.

Taurė čia su vynu — reik įmaišyti
Nuodų į vyną. **(Beria nuodus.)**
Motin! Aldona
Sumišusi ateina.

(Įeina Aldona, ir, tarytum, ką veda su savim.)

Aldona.

Eiki paskui
Mane, tiktai žiūrėki, Daumante,
Eik pamaži — čia teip tylu — pergarsiai
Žengi .... Tylu — aš net girdžiu tave
Eik paskui . . . duok man ranką .... Kaip širdis
Kvėpuojant sunkiai .... tavo rūbą šnabždant....
Ant kapo žydi kvietkos,
O kape ....
Tas kapas tur pridengt meilužių porą....

(Iuktelėjusi)

Eik paskui .... duok man ranką .... Kaip širdis
Tau plaka! Tai per garsiai .... da ją gali
Išgirsti Mindaugis! Ko tu taip garsiai
Žengi? Pilies tylumoje kiekviens
Atsidūsėjims į skliautus atliepia ....
Šypsaisi taip liūdnai .... ranka taip dreba ....

(Eina prie lango).

Peranksti da, bernužėli,
Tu mane apleidi.
Da gaideliai negiedojo,
Da žvaigždelės žiba.
Ko nuliūdęs, nusiminęs,

Kas užgavo širdį?
Ar lakštingalos dainelė?
Ar šviesa mėnulio? . . . .

Mindaugis.

Ji nelaiminga — duosiu jai nuodų.
Ir kas galėtų pasakyt, kad mano
Širdis taip gailisi? **(Paduoda Aldonai** taurę.)
Štai Daumantas
Tau duoda atsigert. Išgerk — užmigsi.

Aldona **(nusišypsojusi).**

Tai Daumantas?

Mindaugis.

Išgėrė jau.

Aldona.

Tamsi,
Šalta naktis tad buvo, mano mintys
Nuo manęs skyrėsi ir su mintim
Nesusitaikė žodžiai . . . . O! tai buvo
Baisi naktis! . . . . Seniau da . . . . kitąsyk
Tojepat salėj buvo da baisesnė
Naktis . . . . Aldona! Tu išbalusi!
Aldona! Kas tau? . . . . Nieko, mano mielas . . . .
Girdėjau čiauškant plieną . . . . Užsislėpk! . . . .
Langų skersuotus geležis išlaužki . . . . **(Juokiasi.)**
Ant kapo žydi kvietkos,
O kape . . . . **(Juokiasi baisiai.)**
Aldona! Tu nubalus! Kas tau? . . . . Nieko,
Mieliausias mano . . . . pasilikki sveiks!

(Išeina susirūpinusi.)

Mindaugis.

Tegul užmigs ant amžių kuogreičiausiai.

Ragnytė.

Girdžiu žingsnius .... Sūnau! Štai raktas — bėgk!
Pro šitas štai duris į šventą vietą —
Ten Lietuvos dievai tave apgins.
Yr paslaptinės durys ten, altoriuj,
Ties žiburiu — į sodą veda jos ....
Užmirški prakeikimą.

Mindaugis **(rodydamas vienas duris).**

Motin! Mano
Vaikai tenai! **(Išeina pro kitas duris.)**

Ragnytė **(viena).**

Išėjo — da girdžiu
Jo žingsnių atbalsį .... ir tas jau nyksta.
Išėjo .... Kapo tyluma visur .... **(Luktelėjusi).**
Kur aš esmi? Ar tai jauni meteliai
Sugrįžo? Štai visi aplink mane.
Aš apsupta šeimynos kunigaikščio.
Tai ne paveikslai, kur iš audeklo
Nejudančiomis akimis vis žiūri.
Matau aš juos — netmainė laiks veidų,
Nepridengė jų debesiais. Tarytum,
Su jaisiais vakar atsisveikinau.

(Kalba su apsupusiomis ją dvasiomis.)

Sėsk, Ringalte! Sėsk, mano vyre, šičia,
Greta su manim. Tik žiūrėk, žiūrėk,
Kaip kūdikėlis šypsosi — patiko
Jam tavo ginklas. Mindaugėli, nimk!
Da rankeles pažeisi! Te tau kvietką,
Vaikeli, te širdele! .... Ringalte,
Šypsaisi .... Ringalte! brangiausias mano!

(Girdėt čiauškėjimas ginklų.)

Lyg ginklas sudejavo .... Ringalte,
Ar tavo šarvas taip liūdnai dejuoja?
Ar kardas suskambėjo, puldamas
Nuo sienos? Tu nyksti .... Ir aš su tavim

Einu .... Ar priimsi mane į kapus?
Ar priimsi?

(Kelias valandas tyli, užsirūpinusi; Trainaitis su durklu rankoje, išbalęs, perbėga per gilumą scenos ir įeina į vaikų kambarį pro duris, kurias parodė traukdamasis Mindaugis.)

Aš girdėjau! .... Jo čia būta!

(Grįžta Mindaugis.)

Mindaugis.

Keno? Keno čia būta?

Ragnytė **(nusistebėjusi).**

Mindaugis?
Ko atėjai čionai? Ko tu slapstaisi?
O, bėgk! Nupuls tau kardas ant galvos!

Mindaugis.

Čia nieko nėr, tiktai šešėlis mano,
Kurs puola kartą paskutinį jau
Ant šitų sienų. Motin! Ar nelaimė
Sumaišė tavo protą? .... Jau pabėgt
Negalima — tegul kas nori dedas —
Visur aplinkui žiba jau kardai ....
Ar buvo kas čionai?

Ragnytė.

Kur yr Trainaitis?
Tarnaitis buvo ... su durklu mačiau ...
Krauju jis aptaškytas buvo ...

Mindaugis.

Motin!
Kur yr Trainaitis? Kur jisai? ... Pražus!
Nubaust norėčiau kaltininką darbo
Bjaurus. Sakyki, motin! tik greičiau!
Da valanda — bus pervėlu jau viskas!

Ragnytė **(nusiminusi).**

Sūnau! Aš nemačiau jo ... Nebijok —
Nenužudys tavęs ranka Trainaičio!

Tau lemta taip, tai liksi nuo mirties.
O gal numirę kelsis? Kelsis Daumantas?

Mindaugis.

O motina! Kad nors prašvistų greit!
Vos ne vos rytuose da tik ką brėkšta.
Sidabro miglos kyla. Rodosi
Girdėt, kaip Nemunas liūdnai liūliuoja,
Kaip apsiniaukęs šilas Lietuvos
Siubuoja .. . Motina! Jauti — pro langą
Tos salės kvepia eglės žydinčios . . .
O Lietuva! Sūnus ant tavęs skundžias —
Išduodi jį. Kad tik greičiau diena
Prašvistų! Nišlaikysiu — taip kankina
Ranka, ant manęs durklą laikanti.

(prie paskutinių žodžių įeina Daumantas kryžioko šarvuose, nuleidęs ant akių šalmą; Ragnytė iki galo scenos sėdi nesijudindama).

Daumantas.

Prisipažinimą tokį niekingą
Krauju atpirkčiau savo! Mirt bijai?
Mirties išsigandai, tirone? Verki
Ir šauk, kaip moteriškė, gyvasties!
Aš savo pagiežą galiu pakakint
Nors baime Mindaugio — išgirsiu tuoj
Vaikelį, graudžiai verkiant.

Mindaugis.

Tai kryžiokas.
Menka man baimė. Tai vaikus tiktai
Gal gąsdins šarvas ir tas kryžius. Gintis!

(ilgai mušasi ir abudu sustoja).

Kitaip bandysim — meskime šarvus.
Kas mane nor užmušt, pirma tur mirti
Ir prisikelti iš numirusiųjų.

Daumantas.

Ar Daumantą atsimeni?

Mindaugis.

Jis mirė.

Daumantas (pakelia šalmą).

Jau prisikėlė, gyvas — pažiūrėk,
Kas aš toksai!

Mindaugis.

O motin! Vyrs Aldonos!

Daumantas.

Aldonos vyras! Taip, Aldonos vyrs!
Varguoli, ginkis! Visas pasiutimas
Atgal sugrįžo. Atsikeršysiu
Krauju tirono už pačios nelaimę!

Mindaugis.

Atkeršyk ir už mirtį jos.

Daumantas.

Kaip tai?
Gyva ji buvo? O, kad ir nudžiūtų
Širdis, ją akys mano atgaivįs —
Da būsim, būsime drauge laimingi!
Aš jąją saugosiu, kaip kūdikį,
Ir ašaras pasaldįsiu. Patvirtink,
Kad ji gyva — atleisiu viską tau,
Net tą naujieną baisią, paskutinę!

Mindaugis.

Nuodų išgėrė — žūs ji su manim.

Daumantas perveria jį).

Tu pats greičiau pražūsi: .... O Aldona!
Aldona! (išbėga).

Mindaugis (atsiremia į stulpą).

O motina! Sūnaus akis uždengki! ....
Kaip tas plieninis šarvas man sunkus
Išrodo, nuo baisaus to kardo kraujas
Man stingsta gyslose .... O motina!

O motin mano! Ar mane apleidai?. . . .
Prakeikiu jus! Minyke, eik šalin
Su kryžium! Neškite mane ant sosto,
Trainaitį uždarykit klioštoriuj . . . .
O tu ko poterius šnabždi ant manęs?
O varge! Varge! . . . . negaliu užmiršt . . . .
Šalin minyke! Man užmigt neduodi . . . .
Tegul apsimalšįs kentėjimas,
Tegul užmigsiu . . . . Ne! Aš neužmigsiu!
Veltui! Veltui! Kentėjime didžiam
Jau viską užmirštu . . . . Prakeikiu svietą
Ir pats save! . . . . Prakeikiu ir vaikus! . . . .
Visus prakeiksiu! . . . . Motin! Kur vaikeliai? . . .

(iš vaikų kambario išeina Trainaitis, išbąląs, su durklu).

Trainaitis.

Nėr nieko — štai tik žiba žiburys.
Kur karūna? Užmušti taip už dyką?
Kur mano karūna? Kur purpurai
Karaliaus? Kaip sunku . . . . neišpasakytai! . . . .

(žiūri pro langą).

Jaučiu vėsumą ryto. Pažiūriu
Į,žemę — rožė turi veidą vaiko,
Žiūriu j dangų — vaiko veidą tur
Mėnulis . . . Viskas primena! Aš kraują
Da pirmą kartą tekinu . . . . Paskui
Priprasiu . . . . Prakaitu kakta rasoja.
Baisi naktis! Plaukai nuo pakramtos
Pražils per naktį . . . . Čia lyg sušnabždėjo . . . .
Ar ne vaikai tik šaukia? Ar da jie
Pribaigti reikia? Ne! Man pasirodė . . . .
Žibėjo tamsiai žiburys. Viens vaiks
Miegojo, verkti liovęs, nės per sapną
Kalbėjo neramiai. O kitas jau
Išbudo — šaukė kvietkų ir, nešiotės
Neprisišaukęs, ėmė verkt staiga,
Tarytum da sapnuodams baisų sapną.

Paskui . . . . pravirko . . . . sudejavo . . . . vėl
Nutilo . . . . Da . . . . ir vėl da sudejavo . . . .

Mindaugis.

Trainaiti! Jau gana! Gana! Užbaigk!
Prakeiktas būk! Nišpasakytas skausmas
Dabar baisesnis, merdint! Graužčiau tuos
Stulpus murmulinius . . . . Prakeikiu tave!
O motina! Piakeikki žmogžudį!
Aš tavo prakeikimą išpažinęs.
O skausme didis! Kad greičiau mirtis
Ateitų jau! O, perverk šitą širdį,
Tik ne durklu, kuriuo vaikus žudei! . . . .
Šalin! Šalin . . Jau kvapas paskutinis . . . **(miršta)**

(įbėga greit Daumantas, vesdamasis sumišusią Aldoną.)

Daumantas.

Tik prakalbėk! Aldona! Prakalbėk!

Aldona **(dainuoja).**

Verptuvėlis uždainuos,
Tu saldžiai užmigsi.
Jei siūlelis nenutrūks,
Karaliene liksi . . . .

O jei nutrūks — tai šermenų tau giesmę
Aš užgiedosiu. Taip nešiotė man
Dainavo. Trūko, ar netrūko siūlas?
Aš nežinau . . . . nepamenu . . . . senei
Tai buvo . . . .

Daumantas **(nusiminęs).**

Aldona! Ar pažįsti mane?

Aldona **(šaltai).**

Taip,
Pasipažinome . . . . sapne . . . . Tiek svieto
Sapnavosi . . . . Kas gal sapnus atmint?

Daumantas.

Čia tamsiai žiba, todėl nepažino.

(ima žiburį ir prisiartina prie Aldonos.)

Žiūrėk! Gyvas tavo Daumantas,
Prieš tave stovi. Nors nelaimė žmogų
Atmaino, bet gi veido netmainys . . . .
Kalėjime tik sargas nužudytas —
Aš atgavau liuosybę.

Aldona.

Taip smagu
Ir linksma man! Aš nuotaka — rūtelių
Vainiką užsidėsiu ant galvos . . . .
Jpįsiu mėtą,
Baltą leliją,
Laukinę auguonėlę . . . .
Žiūrėk, rytuos jau švinta . . Kaip man silpna . .
Ir temsta akise . . . .

Daumantas.

Mieliausioji!
Eiva! Eiva drauge! Neverkki tik!
Išgydys laikas . . . . Sergėsiu aš tave,
Kaip kvietką, ir apsupsiu kvietkomis —
Jau liūdnos mintys nesudrums mus laimės!
Drauge su tavim verksiu.

Aldona **(įsižiūrėjusi į Daumantą, šypsosi).**

Daumantas!

Daumantas.

Tu pažinai mane?

Aldona **(dairosi).**

Tamsu aplinkui . . .
Ar kvietkos čia ant žemės?

Daumants.

Tai kraujai.
Eiva! Iš baimės jų veidai išbalo.

Aldona **(juokiasi).**

Ka! Ka! Tas juokas laužia man žodžius
Ant lūpų ir kentėjimą . . . . O! drasko

Man vidurius . . . . Išplėšk skaudėjimą! . . . .
Minčių tamsi šmėkla jau bala . . . . miršta . . . .
Jau perėjo . . . . (miršta).

Daumantas (puldamas prie jos ant kelių).

Aldona!

(jeina kryžiokas.)

Kryžiokas (Trainaičiui).

Kunjgas
Apšaukia tave Lietuvos karalium,
O liaudis džiaugiasi ir sveikina.

Trainaitis.

Su manim nekalbėk — užgeso viskas
Atmintyje . . . . Vienok ir sąžinės
Skausmus prašalina puikybės balsas.
Gal būt užmiršiu viską, ant galvos
Karūną užsidėjęs jau. Išeikim
Iš šitos salės, Daumante!

Daumantas.

Matai
Aldoną . . . . kaip išbalus . . . . jau atšalo . . . .
Tai Aldona!

Trainaitis.

Išbalus? Lygiai taip
Vaikai išbalę ir taip tylus buvo . . . .
Baisus tai išdavims — užmušt vaikus!
Bet rodos man, lyg sudejavo vienas —
Reik pažiūrėt . . . . Ne, ne! Aš juos tiekkart
Girdėjau verkiant lopšiuose — ne dyvai,
Kad man taip rodosi.

Kryžiokas.

O viešpatie!

Tavęs nor liaudis.

Trainaitis.

Taip, teisybė. Liaudis
Nor manęs ir karalium išrenka.
O motin, motin Mindaugio! Jvyko
Jau tavo norai. Kas tai? Negirdi?
Ar negirdi? O motin! Ji be žado.
Ragnytė! Tavo sūnų žemėmis
Pridengs jau šiandien. Ko tyli? Ragnytė!

(prisiartina prie nesijudinančios Ragnytės.)

O varge! Jau atšalus . . . . **(ima už rankos.)**
Negyva.

KEISTUTIS

Žmogystes:

Keistutis.
Biruta, jo pati.
Vytautis sūnus.
Jėgaila.
Marė, jo sesuo.
Vaidyla, Marės vyras, Jėgailos šalininkas.
Prora Bilgenas, vadas Jėgailos pilies, vartų.
Butrimas, Keistučio bičiulis.
Aldona.
Kunonas
Konradas kryžiokai.
Albanas
Vaidila.
Tarnas.
Riecieriai, vaidilos, ginkluoti dvarininkai, samdininkai.

o

AKTAS PIRMAS.[1]

Salė Vilniaus pilyje. Didžiosios durys gilumoje. Po tiesei ir kairei durys į kitas pilies sales. Po kairei scenos pusei sėdi priešais ant paaugštinto sosto Jėgaila. Šale jo iš vienos pusės stovi Marė, iš kitos Vaidyla.

Scena I.

Jėgaila. Vaidyla. Marė.

Vaidyla.

Metas jau liauti, didis kunigaikšti,
Nieko neveikus — tai garbės neduoda.
Siųsdamas mane pas kryžiokų mistrą,
Tuojau rengeisi ant Keistučio žemių
Užpult, įsakęs su zokonu tvirtą
Sandorą kūrti. Zokons prisirengęs.
Tik kunigaikštis užmanymus maino
Ir nesilaiko sandoros įkurtos.

Jėgaila **(keldamos nuo sosto).**

Kalbi per smarkiai!

Vaidyla.

Nėsa tikras tarnas —
Augščiau statau aš už gyvastį savo
Tavo didybę.

Jėgaila **(eidamas nuo sosto ant vidurio scenos).**

Jei mintis taip ilgai
Svarščiau, tai šitam priežastį nešioju

[1] **Šitą veikalą lenkiškai parašė A. Asnyk, sulietuvino V. Kudirka (Kapsas).**

Širdies gilybėj. Kaip lik noriu ranką
Ištiest prie darbo, tai mane sulaiko
Iš mažų metų likę atminimai.
Ir teisus veidas kunigaikščio dėdės
Žiūri į mane ir niekina mane. (Užsirūpina).
Ar-gi galiu aš su vokiečiais tartis
Ir kelti ranką prieš tą, kurs karūną
Ant galvos mano, laimindams, uždėjo?
(Luktelėjęs.) O vienok mane budina iš miego
Įkvėptas balsas, verčiantis prie darbo.

Vaidyla.

Skubintis reikia, nėr kada svarstyti.
Panemunyj jau kryžiokai ginkluoti.

Jėgaila.

Ką sakys Vytauts?

Marė.

Pervirš atsargus tu.
Vytaučio rankos, kaip matau, bijaisi.

Jėgaila.

Jis buvo broliu.

Marė.

Bet taps priešių tavo,
O priešiai reikia išsyk gerai stverti.

Jėgaila.

Ir išdavėju likti?

Marė.

Na tai būk sau
Keistučio valios įrankiu ir laukki,
Vis nusileisdams, ik neteksi sosto.

Vaidyla.

Viešpatie, laukti gana pavojinga.
Bevengiant ilgai, gali tavo siekiai
Išeit į viršų, o senis Keistutis
Tau neatleistų. Ir zokons atkreiptų

Ginklus prieš tave, jeigu jo neremtum
Po sutarimo ....

Jėgaila (smarkiai).

Vaidyla! Žinoki,
Kad, kalbėdams su mistru, kryžiokams
Daugiau žadėjai, ne kaip jsakyta.

Vaidyla.

Tai nubausk mane, jei aš tavo mintį,
Išreikštą žodžiais, negerai supratęs.
Atvirai viską pasakyt Keistučiui.
Išduoki kaltą — tegul galva mano
Santaiką atperk ir dėdės malonę.
Tai tiktai lieka tau, viešpatie, tąsyk,
Jei mintį savo atmainyt ketinsi ....

Jėgaila.

Tarytum, noras manyje užaugęs,
Yr man lemtas — netsimainys niekad.
Veltui norėčiau iš savęs išplėšt jį ....
Prieš bjaurų darbą veltui širdis pūrtos —
Einu aš vis tik priešais savo širdį ....
Nės mane varo spėka paslaptinga,
Rodo man puikią ateityj karūną,
Rodo Lietuvą, laisvą jau nuo jungo,
Žmonių likimą į ranką man duotą.

Marė.

Ko abejoji?

Jėgaila.

Kokia priešginystė
Troškimų! Rodos norėčiau, kad mane
Pastumtų priešais prievarta ....

Marė (pasityčiodama).

Kad būtų
Lengva, be kaltės, prasilenkt erškėčių,
O rinkti liaurus. (Užsidegdama) Jei aš bučiau vyru,
Tikrai kiekvieną užmanymą savo

Ginklu priversčiau pavirsti į darbą.
Aš nežiūrėčiau, ar sumažės kaltė,
Gudriai apdūmus akis liudytojams.
Prietikius drįsčiau sutikt! O tu, broli ....

(Pro didžiasias duris įeina Prora Bilgenas).

Bilgenas.

Pasiuntiniai yr nuo kryžiokų mistro:
Kunons ir Konrads — nor kalbėt su tavim.

Vaidyla (šnabžda Marei).

Stojo ant žodžio.

Jėgaila (Bilgenui).

Atvesk tuojau juodu.

(Bilgenas išeina. Jėgaila sėda ant sosto.)

Marė (šnabžda Vaidylai).

Slėpk savo džiaugsmą — iš akių matyti.

(Kunonas ir Konradas įeina pro didžiasias duris).

Scena II.

Jėgaila. Vaidyla. Marė. Kunons. Konradas.

Kunonas (atsikreipdamas ant Jėgailos).

Galingas mistras pasveikina tave.

Jėgaila.

Dėkui už tai jam.

Kunonas.

Mistras nor žinoti,
Kur pasidėjo tavo pažadėjims,
Kurį išreiškei per Vaidylos lūpas,
Iš geros valios sandoros maldaudams?

Jėgaila.

Perdaug akyvas jųs mistras.

Kunonas.

Jis siuntė
Mus, kunigaikšti, ne dėl akyvybės,
Tik, abejodams apie tavo žodį,

Nori patirti, ko dabar tikėtis:
Tavo pagelbos, arba prigavimo?

Jėgaila (rūsčiai, keldamas).

Ar-gi jums tinka prigavims minėti?
Jums, kur ikšioiei tik apsimetimo
Mintate duona; kurie tinklais vylių
Svetimą žemę gaudote; per melą
Ir prigavimą svietui jungą teikiat;
Kurie užgulę ant mus tėvų žemės,
Kaip niekai pintys ant aržuolo seno,
Siurbiate syvus, atžaloms paskirtus,
Ir bjaurius nuodus leidžiat į jo širdį!

Konradas.

Kam, kunigaikšti, liežuviu kariauti,
Kaltes ant sprando priešininkų kraujant?
Nieks pragaišties da riksmu nepataisė,
Jei tik užmiršo ginti savo namą.
Daužosi bergždžias tiktai pašėlimas.
Apveikia protas, dora, išturėjims.

Jėgaila (Marei).

Šitas kryžiokas tyčiojas iš mųsų.

Marė (ramindama).

Broli!

Jėgaila.

Nurimki! Palengvinau širdį —
Galiu klausyti.

Kunonas.

Dabar kunigaikšti,
Su mumis kariausi. Pasirodei save —
Męs namo grįžtam. Vienok tau mus zokons
Atlygins gausiai šitą prigavimą
Ir niekinimą mųs brolių! Minėsi!

Vaidyla (melsdams Jėgailą).

Viešpatie!

Marė **(taippat).**

Ką-gi darai tu?

Jėgaila.

Tegul sau
Mųs draugininkas pasikalba.

Kanonas **(iškilmingai).**

Vardan
Zokono mųsų, kurs stabmeldžius valdo
Per ženklą kryžiaus, metu tau prieš sostą
Pirštinę šitą,

(numovęs ricierių pirštinę meta)

kaipo apreiškimą,
Kad jau apleidžia tave, žemę tavo
Sandoros tiesos; kad mainais tau veikiai
Atnešim kovą, tavo žemei gaisrą
Ir ištrėmimą!

Jėgaila.

Užpulti ketinat?

Kunonas.

Pats esi kaltas, sukalbą sulaužęs.

Jėgaila.

Dangaus dievystės ir peklos galybės
Tegul paliudys: kad verčiate mane
Prie baisaus daigto. Pasiduodu varui,
Kad atsikreiptų žadėta nelaimė.

Marė.

Tai gerai, broli.

Jėgaila **(stovinčiam pas duris Bilgenui).**

Apšaukk tuoj šią naktį,
Tegul susirenk ricieriai į Vilnių,
Nės ant Keistučio ūmai turim ruoštis.

(Atsigręždamas ant kryžiokų.)

Ar dabar tinkat? Aš jums nusileidžiu.

Kunonas.

Jei, kunigaikšti, tikri tavo žodžiai,
Kodėl netiksim. (Šnabžda Konradui). Tai da gudri lapė!

Konradas (taippat Kunonui).

Norėjo varo.

Jėgaila.

Dabar svečiais būkit!
Noriu jus savo namuos pamylėti.
Ušmirškim žodį, ištartą persmarkiai —
Atidarysiu jums pilį ir širdį.

(kreipdamasis ant Vaidylos.)

Eiva, Vaidyla, karui prisiruoštų.

(išeina pro didžiasias duris, paskui jį Vaidyla ir Marė.)

Scena III.

Kunonas ir Konradas.

Kanonas (žiūrėdamas paskui išeinančius).

Gudrus lietuvis, sukti jojo norai,
Tik jam netenka mųs zokono proto.
Tinklus užtaiso, žadinas lyg vaikas,
Ik pats į juosius nepaklius antgalo.
Užglėbt norėtų su mųsų pagelba
Tėviškę dėdės, o paskui prieš svietą
Suvejst mums visą kaltės sunkinybę
Už Žemaitijos menkutį sklypelį.
Bet zokons žino gerai siekius savo
Ir neis tarnauti vaikiščio puikybei.

Konradas.

Zokons tur galvą! Tykodams laimėti,
Gudriai į sląstas įveja sau žvėrį:
Su ranka viena štai Jėgailą stumia
Priešais jo dėdę; su kita Keistutį
Persergės tyčia, norėdamas juodu
Tiktai suerzint ir įtraukt į kovą,

Idant iš griaučių brolžudingo karo
Lengva jau būtų sugraibstyt Lietuvą.

Kunonas.

Supranti aiškiai, nors da esi jaunas,
Koki prie siekio keliai greičiau veda.
Žinai, kaip reikia stabmeldžiai apveikti
Be aiškaus varo, be aukų daugybės,
Dėlto ir siuntė tave, kad Lietuvą
Mitriai pakreiptum.

Konradas.

Tai lengva — tik reikia
Neleist, kad gautų katra pusė viršų.
Jeigu nelaimė vieną jų prispaustų,
Iš makščių kardą privalome traukti
Silpnam pagelbėt ir dilgint puikybę
Jauno Jėgailos ir skausmus Keistučio;
Nuolat vis judint ir laukt, iki juodu
Pasijus sykį pajiegas išbaigę.

(įeina Vaidyla ir Marė.)

Scena IV.

Kunonas, Konradas, Vaidyla, Marė.

Vaidyla.

Ricieriai! gerą atnešiu jums žinią:
Dabar Jėgaila trankosi, kaip levas,
Ir su liepimais pasiuntinius vaiko.
Tai-gi uždegsim kariškuosius laužus,
Saulei nespėjus trissyk apsisukti.

Kunonas.

Skubintis reikia.

Marė.

Nors kartą matysiu
Po mųsų kojoms tą puikumą[1] senio,
Kursai mus niekin.

[1] **Keistutis rūstavo ant Marės už jos ištekėjimą už Vaidylos, žmogaus žemos kilmės, už ką jiedu keršijo klastomis.**

Kunonas.

Sesuo kunigaikščio
Tur kunigaikščių ir dvasią.

Marė.

Man gėda, kad męs taip ilgai niekinimą kentėm.

Kunonas.

Didžiausias džiaugsmas tas, kurį pagimdo
Ilgas troškimas

(įeina pro didžiasias duris Bilgenas.)

Bilgenas.

Esmi jųsų tarnas,
Svečiai garbingi, kunigaikščio siųstas
Butams parodyt, kurie jums paskirti.
Eikite paskui.

(Kunonas ir Konradas išeina paskui Bilgeną pro duris po tiesei.)

Scena V.

Vaidyla ir Marė.

Marė **(linksmai apsikabindama Vaidylai už kaklo).**

Vaidyla! Antgalo
Kruviną piršlį nusiųsim Keistučiui
Ir pilyj jojo vestuves iškelsim!
Nenorėj tąsyk atvykt ant vestuvių
Mudviejų, tardams, kad ta moterystė
Jų, kunigaikščių, giminę suteršia.
Ir drąsiai skelbė, niekino prieš svietą
Tave ir mano moterišką gėdą.
Dabar težino, kad mane yr vedęs
Ricierius vyras — ne pienburnis kokis.

Vaidyla.

Kad mane vieną paniekinims siektų,
Aš, žmogus prastas, ant to nežiūrėčiau.
Bet savo meile tu mane iškėlei.

Tai kada mudu abu plaka smūgiai
Apkalbos svieto, dėl tavęs užaugo
Mano krūtinėj puikums ir prisiekiau
Pagiežą kūrti ik paskutinųjų,
Nėsa aš tavo.

Marė.

Vaidyla! pati aš
Įspėt nemoku, ar neužkerėjai
Tu mano širdį, jei taip karšta meile
Ji užsidegus? Štai visi man sako,
Tu žemai kilęs, o tu man ant žemės
Žvaigžde išrodai už visus galiūnus
Šviesesne. Sako, negražus — gražesnis
Tu man už aušrą, kur danguje žiba.
Sako, tarp svieto esąs tu gudriausias,
Pilnas piktumo, kaip nuodų gyvatė,
O aš greitesnė gert iš tavo lūpų
Aitriuosius nuodus, ne kaip saldumynus.

Vaidyla.

Ar myli mane?

Marė.

Myliu tavyj viską,
Kas gera, pikta, kas žema, ar augšta!
Bjaurumą stengiuos paverst į gražumą,
Branginu viską, kas tik tau brangu yr,
Nekenčiu lygiai, kas tau yr nemiela.
Kas tave žeidžia — priešininkas mano,
Kas pakels ranką ant tavęs — prapulti
Turi. Aš viską, viską tau pavesčiau:
Ir jausmus žmogaus, ir ryšius šeimynos,
Tėvynę, tiesą, liuosybę ir brolį,
Ir saulės šviesą.

Vaidyla.

Nekalbėk taip garsiai,
Mano brangiausia, gali mus prapuldyt....

Marė.

Nebijau nieko, geidžiu aš tik vieno:
Po tavo kojų sugriauti pasaulę
Ir iš jos griaučių laimėt tau karūną,
Su dievų ženklu, arba ženklu kryžiaus —
Tai man vis viena! Jau arti tas laikas.

Vaidyla.

Liauk, nesikarštink! tenežino ausys
Minties, kurioji širdyj pasirodys . . . .
Tetyli lūpos . . . .

(pro kairesias duris pasirodo Jėgaila.)

Scena VI.

Vaidyla, Marė, Jėgaila.

Jėgaila.

Dabar pilyj kurčia.
Išsiuntinėjau sargus, kur tik reikiant,
Turime kantriai šiek .tiek palūkėti . . . .
Nuobudu laukti, laukimas kankina.
Nes prie ko sykį esmi užsidegęs,
Norėčiau, rodos, kad urnai, su vėjais,
Viskas įvyktų.

Vaidyla.

Užmanymą tankiai
Nuo pasiekimo skiria iigas tarpas,
O geismai reikia malšint, jeigu norim
Pasiekt. Nelengva prieit augštas siekis,

(pro didžiasias duris skubiai įbėga Bilgenas.)

Scena VII.

Bilgenas **(Jėgailai).**

Viešpatie! teikis išrasti pagelbą!

Marė.

Ką sakai, Prora?

Bilgenas.

Visai netikėtai,
Tartum perkūnas, Keistutis apsupo Vilnių.

Marė.

Meluoji!

Bilgenas.

Dievaž! nemeluoju!
Nebuvo nieko, kas būtų sulaikę,
Tai tiesiog eina jau prie pilies vartų.

Jėgaila.

Dabar daryt ką?

Marė (Jėgailai ir Vaidylai).

Kas-gi jus? sakykit.
Ar piemenukai? ar vaikai bepročiai?
Jeigu prileidot taip lengvai suimt jus.
Kur atsargumas? Kur apsižiūrėjims?
Taip ilgai, broli, purteisi, rengeisi
Ir laiks prašoko. Keistuts nesipurto,
Tur būt suuodė ir ištiko tave.
Ginkis dabartės!

Jėgaila.

Veltui būtų gintis,
Išsiuntinėti ginkluoti kareiviai,
Pilyje tuščia

Marė.

Ir męs, kaipo niekšai,
Šliaužioti turim prieš Keistučio valią
Ir nuo jo melsti malonės . . . .

Vaidyla.

Man rodos,
Su linksmu veidu, lyg tikri bičiuliai,
Atidarykim vartus pilies mųsų,
O metę gintis, kas suerzint gali,
Priimkim dėdę su jo draugkareiviais,
Kaip svečius savo.

Jėgaila **(Bilgenui).**

Daryk, kas sakyta:
Vartus atdaręs, padoriai pasveikink
Ir vesk j pilj!

(Bilgenas išeina pro **didžiasias duris.)**

(Marei) Nuvaryk nuo veido
Apsiblausimą — sutikt reikia svečias.

Marė.

Jeigu tu moki, tai buki sau linksmas.
Man perdaug skauda paniekinims mano,
Kad da galėčiau šliaužioti prieš dėdę,
Lenktis prie kojų, da-gi šičia Vilniui.

Jėgaila **(Marei).**

Susilaikyki!

Marė.

Sugėdinti tapsim,
Ir mus, įniršęs, sumindžios, kaip sliekus.
Lieps mano vyrą suimti.

Vaidyla **(Marei).**

Jis visko
Tur būt nežino. Kunigaikštis mane
Neišduos, tai-gi nėr ko nerimauti . . . .

(už scenos girdėt rago balsas.)

Jėgaila.

Girdėt Keistučio skardus rago balsas.
Sveikinkim svečią linksmi ir nudžiugę.

(Prisiartina prie didžiųjų durų, pro kurias įeina Keistutis, paskui jį Butrimas, vaidila ir dalis apginkluotų draugkareivių.)

Scena VIII.

Vaidyla, Marė, Jėgaila, Keistutis, Butrimas, vaidila, ricieriai.

Keistutis.

O ką, brolike? nukritau netyčia,
Kaip koks perkūnas, stovint giedriai dienai.

Ketinai Trakuos, vokiečius užkvietęs,
Mane pasveikint. Aš aplenkiau tave.
Kaip tikras tėvas to krašto, turėjau
Atsargų delną pakelt prisidengtų
Nuo išdavinio padermės ir žemės.

Jėgaila.

Dėde! . . . .

Keistutis.

Netepki veltui melo žodžiais
Tu savo lūpų . . . . Žinau juk aš viską.
Ir sudrebėjo sena širdis mano
Iš skausmo. Tu! Tu! priešininkų vadas!
Mylėjau tave, kaipo savo vaiką,
O tu tuotarpu, išvien su kryžiokais,
Norėjai mane apsukti, išduoti,
Ir ant karštų da pelenų tėvynės
Ir ant lavono tavo seno dėdės
Dalintis pelną. Kad tu būtum vienas
Šokęs prieš mane, norėdams atimti
Man sostą, garbę; kad žmogžudžius būtum
Slapta užsiuntęs mano žilus plaukus
Krauju suteršti — būčiau tau atleidęs.
Bet neatleisiu sukalbos su priešais
Ir išdavimo tėvynės.

Vaidyla.

Juk tankiai
Mus, kunigaikšti, apgauna paviršius,
Jei geiduliai tik uždengia teisybę.
Tegul-gi protas, prie nuotarių linkęs,
Apsvarstyt teiksis

Keistutis **(užsidegdamas).**

Tylėk, tu gyvate,
Sutepusioji kunigaikščio namą,
Patalą, sostą ir giminės garbę!
Ir tu da drįsi į akis kabintis?
Dangstyk niekšystę, kurios esi pilnas,

Ir stumk Jėgailą prie darbų bjauriausių,
Bet neišdrįsk man, šunie, šičia loti!

Marė **(prišokdama prie Keistučio).**

Dėde! man vyro neniekink prieš svietą,
Nės kaipo vanags į akis tau šoksiu.
Turi mus rankoj — budeliu gali būt,
Vienok neniekink!

Keistutis.

Pašėlusi tavo
Širdis nuo garo geidulių šlykščiausių
Išvilko savo gėdą ant mėšlyno
Ir tyrą meilę šeimynos sutraukė,
Kad tik galėtų pakakint nešvankų
Troškimą. Tai-gi kęsk paniekinimą
Pačios uždirbtą!

Marė **(grūmodama).**

Dėde! žodžius šituos
Aš tau priminsiu!

Keistutis.

Gana aušint burną.
(Butrimui) Butrime! imki sargus ir nuveski
Kalinius Šituos! **(rodo Vaidylą, Jėgailą** ir **Marę.)**
Tegul gerai žiūri!
Gal neužilgo Vytauts pasirodys
Ir mano žmonės susirinks į Vilnių.
Kaip kunigaikščio bus visa šeimyna,
Sūdysim tave, Jėgaila .... **(tyliau)** kaip sūnų.

(Butrimas išeina su apginkluotais sargais, vesdamas Vaidylą, Jėgailą ir Marę pro didžiasias duris.)

Scena IX.

Keistutis ir vaidila.

Keistutis.

Liūdnas likimas senio, peržengusio
Dienas ir kartą, kuri jį išleido,

Kada matydams, kaip iš akių nyksta,
Ką garbino pats ir į ką tikėjo,
Stovi nutirpęs naujų žmonių tarpe,
Ir nepažįsta, kokios jųjų mintys,
Ir nesupranta jau nė vaikų savo.
Spaudžia man širdį, žiūrint, kaip tikėjims,
Senas mus būdas, teisumas, dorybė
Šiandien suminti, kaip Lietuva įra,
Kaip auga naujos kartos, kurios laužo
Dangaus ir žemės tiesas. Geriau būtų
į aną svietą keliaut ir ten miškuos
Narsiai medžioti su prosenių dvasioms,
Palikus žmones, jų ligotas širdis
Naujiemsiems vadams ir naujamjam mokslui.
Bet dievai nori, kad traukčiau ik galo,
Kaip paskutinis praeities globėjas.

Vaidila.

Už tai tu gausi paskui nuo jų garbę,
Kokia retai kam iš žmonių patenka:
Lietuvos žemėj skambės tavo vardas,
Darbų garbingų vainike įpintas;
Tu nepradingsi, kaip paprastas žmogus,
Nors tave liūdnas ištiktų likimas;
Nuo akių miegą mirties nubaidysi,
| dangų lėksi nuo gedulių laužo;
Ant puikaus žirgo, auksu apsirėdęs,
Su ragu tūro, po miškus skraidydams,
Balsiai į kovą didžiavyrius šauksi,
Kurstydams viltį tų, kur abejoja,
lr jų tvirtybę, iki, tavęs klausant,
Neatgims dvasios per kančias ir kraują.

(pro duris po tiesei įeina Butrimas su keletu ginkluotų sargų, vesdamas su savim Kunoną ir Konradą.)

Scena X.

Keistutis, vaidila, Butrimas, Kunonas, Konradas ir ginkluoti sargai.

Butrimas **(įeidamas).**

Viešpatie! radęs vienoj pilies salėj
Vokiečius šituos, du kryžiokų žalčiu,
Atvedžiau. Rasi, likę šičia, tyko
Ir su Jėgaila slapčia ved derybas.
Turėdams juodu dabar savo rankoj,
Gali per kančią išgriebti teisybę.

Keistutis.

Nereik to, Butrim! Ne ricieriaus darbu
Keistutis save nesutepė niekad:
Ant kovos lauko imasi su priešiais,
Vienok beginklo anaiptol nelypsto.
Žinot nenoriu, ką juodu čia veikė,
Gana, kad esti po lietuvių stogu . . . .
(atsikreipdamas ant Kunono ir Konrado)
Ricieriai! esat laisvi nuo šio laiko —
Bet, jeigu norit padaryt man džiaugsmą,
Meldžiami, likkit svečiuose pas mane!

Kunonas.

O kunigaikšti! visas svietas žino,
Kad tu teisingas ir ricierių žiedas,
Norint da krikštas tavo stabmeldystės
Nenumazgojo. O idant matytum,
Kaip augštai tave mųs zokonas gerbia,
Kunons ir Konrads tavo svečiais lieka.

Keistutis **(Butrimui).**

Eiva, sens drauge, pokilį prirengsim
Augštiems sveteliams pamylėt padoriai.
Ik da sudaušim su geležim ginklų,
Galime šiandien su taurėms sudaužti.

(Išeina pro didžiasias duris, paskui jį išeina Butrimas, vaidila ir sargai, į jų vietą, luktelėjus, įlenda Albanas ir stovi ties durimis neužtėmytas).

Scena XI.

Kunonas, Konradas ir Albanas.

Kunonas.

Peranksti tapo persergėts Keistutis;
Neparanku mums apsupimas Vilniaus.
Albanas kaltas.

Albanas **(išeidamas ant vidurio).**

Aš nepripažįstu
To nusprendimo

Kunonas.

Albane!

Albanas.

Išpildžiau,
Kas tik man liepta — o kad Keistuts greitas,
Ne mano kaltė. Atsakau už viską
Raskim geresnę mųsų kalboms vietą,
Nės ausis turi kartais net ir sienos.

Kunonas.

Teisybė, eisim.

(Kunonas, Konradas ir Albanas išeina, į jų vietą sugrįžta pro didžiasias duris Keistutis, atsivesdamas Birutą, Aldoną ir Vytautį.)

Scena XII.

Keistutis, Biruta, Aldona, Vytautis, paskiau Butrimas.

Keistutis **(durise).**

O, gerai pataikėt,
Po mus imtynių ant pačių linksmybių.
Noriu čia, Vilniuj, šiek-tiek nusižadint.
Paminėt laiką, kada buvau jaunas
Ir prie Birutos, da pilnas skaistumo,
Aš meilinausi. Žila paukštužėle,
Pameni mųsų tas dienas laimingas,
Saldintas midum

Birut a.

Et, tamista, liautum
Dalykus tokius prie vaikų minėjęs.

Keistutis.

Ką-gi tai kenkia? Ar-gi neteisybė,
Kad mudu buvom jauni, kad jaunumas
Ant galvų mųsų spinduliais virpėjo?
Mudu iš meilės žibėjom saulėti,
Pilni varsos tos, kurią turi kvietkos
Da šiandien žmogui, tuos laukus atminus,
Širdyje tirpsta

(kreipdamasis ant Birutos)

Juk mudviem gegute,
Nebloga buvo?

Biruta.

Tai, darkaisi, seni!

Keistutis.

Gerai, kad seniai valandėlę saldžią
Gal da atkasti; kitą tokią dieną
Negreit sulauksi.

(kreipiasi ant Vytaučio)

Ko tu, Vytaut, tokis
Lyg apsiblausęs?

Vytautis.

Tas . . . . Jėgaila . . . . tėve . . . .

Keistutis.

Tai nieko pikto, ką pabus užtvertas.
Bet jis tau rūpi labiau, ne kaip tėvas . . . .

Vytautis.

Tėve, jis šiandien nuskriaustas.

Keistutis.

Ištikro?
Na tu man šitaip . . . . Kada jisai taikos
Išpasalų mus vokiečiams išduoti,
Tai nėr skriaudimo; o kad aš, kaip tėvas,

Noriu pabausti ištvirkusi vaiką,
Tai sūnus mano prieš mane. Varguoliai
Esam męs, seniai!

Vytautis.

Tėve nenorėjau
Užgauti tave — bet pažvelgti teikis
Pertoli, rodos, paleidai rūstybę,
Jįjį kalėdams namuose jo pačio.
Daug prasikalto Jėgaila, tai tikra,
Bet nieks negali juk nužeminimą
Su giedria širdžia ramiai išturėti,
Tarytum kelmas. Užgavims opesnis
Už nuskriaudimą ir pagiežą gimdo.
Žiūrau ant savęs: tegul atsitiktų
Su manim šitaip, nė pats nežinočiau,
Ką bedaręs aš.

Keistutis.

Keistas jųs, jaunųjų,
Matyti karštis. Vyresniųjų mokslas
Jus duria, žeidžia ir gėda nuo tėvo
Priimt baudimas. Vienok nėra gėdos
Jį užpelnyti. (Švelniau) Nors aš, vaike, kietas,
Vienok nė piktas, anė užsispyręs:
Reikėj parodyt, kad su manim darbas
Ne vyžos pynims, o kalėjims visas —
Tai tik ant juoko. Nori, kad paleisčiau?

Vytautis.

Taip kaip už brolį, užtariu.

Keistutis **(kreipdamasis ant Birutos).**

Tu, motin,
Su sūnum eisi?

Biruta.

Reikia jis paleisti.

Keistutis.

Sprendžiate švelniai, **(kreipiasi, juokaudamas, ant Aldonos)**

Na, tai Aldona nors
Prilaikys mane — da padidins bausmę.

Aldona.

Šiuo žygiu, tėve, ir aš priešais tave.

Keistutis.

Visi prieš mane — pati, vaikai — eina!
Ar nepaliepsit paleisti ir Marę,
O net Vaidylą?

Aldona **(sudėdama rankas prašymui).**

Paleiski, tėveli!

Keistutis.

Vaidylai reiktų ant šakos kaboti.
Su jums daryt ką? Aš rūpesčio apimts,
O jųs tik žinot dalinti malonę.

([eina Butrimas pro didžiasias duris.)

Aldona **(Keistučiui).**

Pasigailėk jų, juk tu maloningas.

Keistutis **(užtėmyjęs Butrimą).**

A, tu čia, Butrim? — tai ką jau darysi
Kalinius mųsų atvesk ir kryžiokų
Paprašyk vyrus. Linksminsimės lygiai
Išvieno vardan sandoros ir meilės.

(Butrimas išeina po tiesei. Keistutis, atsikreipdamas ant Vytaučio rimtai)

Vytauti, reikia turėti grebežius.
Jėgaila šiandien klaidžiais takais eina.
Rodos, kiekvienas supras mano žingsnį,
Jeigu aš Vilnių sau pasilaikysiu.

(Po tiesei įeina Kunonas, Konradas, Albanas.)

Scena XIII.

Keistutis, Biruta, Vytautis, Aldona, Kunonas, Konradas, Albanas.

Aldona **(pamačiusi Konradą).**

Jisai!

Keistutis.

Ką?

Aldona.

Nieko.

Keistutis.

Taip išblankęs veidas.

Albanas **(Konradui tyliai).**

Dabar laikykis!

Keistutis **(rodydams kryžiokams namiškius).**

Tai mano šeimyna,

Ricieriai teisus. (Kryžiokai pasveikina.)

Aldona **(saly).**

Tartum, šmėkla kokia!

Taip atsimainęs.

Keistutis **(rodydamas Vytautį).**

Vieną turiu sūnų,

Kuris man liko. Dievai maloningi

J namus mano leido štai **(rodo** Aldoną) dukrelę —

Ji man geresnė už dukterį tikrą,

Tik nelaiminga.

Vytautis.

Pati išdaviko.

Aldona.

Tėve!

Keistutis.

Liežuvį, Vytaut, turi skaudų —

Neprivalai tu žeist seserį savo.

(kreipiasi ant Aldonos)

Mano vaikeli, tu nusiraminki.

(pro didžiasias duris įeina Butrimas, Jėgaila, Marė, Vaidyla ir keletas ricierių.)

Scena XIV.

Tie patys, Butrimas, Jėgaila, Marė, Vaidyla, ricieriai.
(Per visą laiką Aldona gaudo akimis Konradą.)

Keistutis **(Jėgailai rimtai).**

Jėgaila! drūčiai užrūstinai mane —
Tai jau praėjo. Turiu ranką karštą,
Bet ne keršingą. Prasikaltai sunkiai,
Tiktai tu klydai, kaip paprasta jaunas.
Tai-gi aš pirmas tau paduodu ranką.

(Ištiesia ranką Jėgailai, kuris ją ima ir bučiuoja Keistučiui į petį.)

Jėgaila.

Dėde . . . .

Keistutis **(Jėgailai.)**

Tark ačiu Vytaučiui; tas vaikas
Už tave stojo net prieš savo tėvą.

Jėgaila **(apkabindamas Vytautį).**

Miels mano broli!

Keistutis.

Aš viską užmiršiu,
Visiems atleisiu, tik statau nuo savęs
Sanlygą vieną.

Jėgaila.

Sutinku ant visko.

Keistutis.

Visos tos žemės aš esmi juk sargas
Ir jos rubežiai man pridera ginti,
šiandien, bematant, kad bendriems senovės
Ryšiams sutraukdint svetimi prileisti,
Reikia daugiau man spėkų apginimui
j savo ranką. Sandoros grebežiui
Palikk man Vilnių.

Jėgaila **(nekantantas).**

Ar Vilnių?

Keistutis.

Tą auką
Padaryk seniui, kad būtų ramesnis.

(Jėgaila šnabždasi kas žin ką su Vaidyla.)

Ką? ar sutiksi?

Jėgaila **(valandėlę paabejojęs).**

Paskirtą man bausmę
Turiu priimti.

Keistutis.

Tai ant šventos vietos
Eisim! tegul ten Jėgaila apreiškia
Prieš visus žmones, ką yr pažadėjęs.
Ar taip gerai bus?

Jėgaila.

Išpildysiu viską.

Keistutis.

Meldžiami paskui.

(Keistutis eina pro didžiasias duris, paskui jį pamaži eina kiti. Konradas nori išeit paskučiausias, tik prisiartinusi Aldona jį sulaiko. Tuotarpu visi išeina, išskyrus Konradą ir Aldoną.)

Scena XV.

Aldona ir Konradas.

Aldona.

Ricieriau! palaukki!

Konradas.

Ko reik nuo manęs?

Aldona.

Nežiūrėk rūsčiai taip!
Nės tokios akys atima man drąsą,
Ištart neduoda užbaugintą žodį.

Konradas.

Tai paleisk mane!

Aldona.

Leisti? ne! greičiau aš

Po tavo kojų kaipo akmuo pulsiu,
Krūtine savo tau kelią užtversiu,
Idant sumintum sergančią man širdį.
Leisti! dabartės! pamačius vėl tave
Prie savo šono po tiek ilgų metų,
Vien ašarose, geduliuos praleistų,
Po skausmų mano, kurių nepritrūko
Našlaitės daliai . . . .

Konradas.

Nesuprantu nieko.
Tur būti tavo protą yr užgavęs
Koks slaptas skausmas. Varguole! nerasiu
Aš tau pagelbos.

Aldona.

Nekalbėki šitaip! . . .
Ir nesislėpki prieš mane! pažįstu,
Nors ir kitoks tu, kad nieks iš mus krašto
Jau nepažintų tavęs, anė seniai
Iš tavo veido nesuprąstų nieko.
Nors atsimainęs esi visam svietui,
Prijautė tave širdis pačios tavo.

Konradas.

Tu sapnus nori imti per teisybę.

Aldona.

Ar iš akmens tu? kad širdies nenori
Ant valandėlės parodyt man, tiek jau
Kentusiai daugel. Tai nišmėtinėsiu,
Tavęs nišduosiu net pačiam Keistučiui,
Tiksiu su tavim persiskirt ant amžių,
Tiktai ištark man tu meilės žodelį,
Kad esi mano

Konradas.

Klysti varguolėlė:
Nepažinojau Lietuvoje nieko,
Pirmąkart šičia . . . .

Aldona.

O, nebūk toks kietas,
Kada glaudžiuosi prie tavo krūtinės!
Ar tai turi man. . . . .tik paniekinimą,
O daugiau nieko? Juk mane mylėjai?
Karštai mylėjai . . . . o aš ik šiai dienai
Tave, kaip dievą, myliu vis, nors mano
Dalis liūdna taip ir karti begalo.

(luktelėjusi)

Tu užmiršai gal gyvenimą savo?
Galėjo kokių žolių kas užduoti
lr numarinti atmintį, kas buvo . . .
Tikrai taip! Bet-gi palaukki! . . . aš viską,
Viską priminsiu, o tie atminimai
Tikrai suminkštins ir sugraudins širdį.

(luktelėjusi, svajodama)

Ar pameni tu ežerą tą didį?
O ant jo kranto augštą stačią uolą,
Kur tylią naktį nuvedžiau aš tave?
Tu, ant melsvumo dangaus atsimušęs,
Apie Lietuvą kalbėjai ir priešius,
Apie aukas tas, kurios nešti reikia,
Apie garbingą didžiavyrių kelią.
Kalbėjai apie amžinąją garbę,
Nusiminimą — rodos seseris dvi.
Nors klausiau tąsyk akylai, gėrėjaus,
Bet širdį buvo lyg baimė apėmus;
Tai-gi tolydžio dangščiau tavo lūpas
Bučiavimais aš, taip ilgais, kaip amžis . . .
Tas glamonėjims . . . sidabrinis mėnuo . . .
Keistos svajonės . . . laimė ne tos žemės . . .
Garbė ir meilė, gailestis ir baimė —
Viskas į vieną sumišo čielybę,
Kurios jau niekas iš širdies nišlups man —
lr regiu viską, matydama tave!
Pameni viską?

Konradas.

Labai tavęs gaila.
Pusiau sumišus, liūdna kalba tavo
Rodo, kad vyras pamesti turėjo . . .
Paprastas daigtas!

Aldona.

Tai nenori nieko
Atmint, beširdi? Tikies įkalbėti,
Kad sumišau aš iš didelio skausmo,
Kaip kitiems rodos. Kada tu prapuolei,
Pasklido garsas, būk jau tu priėmęs
Svetimą būdą, kitų dievus, likęs
Net išdavėju namų ir tėvynės.
Aš viena niekam tikėt nenorėjau,
Numaniau tame gilią tavo mintį.[1]
Paskui šnekėjo, kad jau tu negyvas.
Aš taip-gi niekam netikėjau. Laukiau
Ir laukiau tavęs pargrįžtant. Už tai-gi
Dabar sviets sako, kad sergu, būk protas
Mano pamišęs. Tegul žmonės šneka!
Bet-gi tu vienas neprivalai šito
Dalyko skelbti apie moteriškę,
Kuri tavimi taip išsitikėjo
Ir da už tave kentėt malonėtų.
Pasigailėk jos ir, kaipo keleivis,
Nors praeidams tik, žodžius tuos ištarki:
„Myliu aš tave, Aldona!"

(klaupia prieš Konradą.)

Konradas **(labai susigraudinęs).**

Aldona!

(Durise pasirodo Albanas.)

Aldona.

(pašokdama nuo žemės ir puldama Konradui į glėbį)

Vyre!

[1] **Skaityk žemiau „Vaidilos apysaka".**

Scena XVI.

Aldona, Konradas, Albanas, paskui Keistutis, Vytautis, Biruta, Butrimas, Jėgaila, Marė, Vaidyla, vaidila, Bilgenas ir ricieriai.

Albanas **(pribėgdamas prie Konrado).**

Ką dirbi? visi judu mato.

Konradas **(pamatęs ateinančius ir atstumdamas Aldoną).**

Traukkis! Atsiminkit sumišusią šitą!

(Aldona atsitraukia, persigandusi ir nusiminusi.)

Keistutis **(Konradui).**

Ricieriau! mano dukterį neniekink!
Ką ji kalta yr, kad mirusio žmogaus
Visur šešėlį ir mato, ir girdi?
Reikia gailėtis kvietkos, kuri vysta.

(Aldonai)

Eiva, vaikeli, tave suraminsiu!

(Aldona puola jam į glėbį. Uždanga nusileidžia.)

AKTAS ANTRAS.

Salė Trakų pilyje, prastai įtaisyta, papuošta medžioklės ženklais ir apkabinėta ginklais. Didžiosios durys gilumoje. Po kairei ir po tiesei durys šoninės. Biruta ir Aldona sėdi ant aržuolinių kėdžių. Biruta su verptuvu.

Scena 1.

Biruta, Aldona.

Biruta.

Kaip tik užtrunka kur norint Keistutis,
Tai jau nerimsti ir nieks tau nemiela:
Anė dainelė, anė kaip tarnaitės
Pasakas seka; nieks mus lepunėlės
Nesuramina; o Biruta tave
Taip-gi juk myli.

(grūmoja Aldonai)

Tu nedėkingoji!

Aldona.

Mano močiutei prasikalstu tankiai,
Bet man vis rupi priepuoliai tų žygių
Ir kovų. Rodos, imtum ir išsiųstum
Paskui jį dvasią.

Biruta.

Ką-gi padarysi —
Toks mus likimas. Aš būdavo taip-gi
Drebu iš baimės, nuolat verkiu vyro,
Matydama jį vis tiktai kariaujant,
O namie niekad. Nuo pačių vestuvių
Tik sumišimai, kovos ir medžioklė.

Reik moteriškei prie šito priprasti,
Kad ne jai vyras. Bereikalo skųstis,
Jeigu pavojaus jieško vis po svietą.
Reikia tik slėpti rūpestis ir laukti.

(Pro duris pasirodo Keistutis.)

Scena II.

Keistutis, Biruta, Aldona, paskui Konradas.

Keistutis **(įeidamas).**

Sveiki!

Aldona **(bėgdama prie Keistučio).**

Tėvelis! . . .

(Keistutis sveikinasi, apkabindamas Aldoną ir Birutą.)

Biruta.

Vėlai, mano seni,
Grįžti namole. Jau dabar nišleisim,
Pririšim tave kur prie lovos kojos.
Turėsi bent-gi ik žiemos palaukti,
lk ant meškų reiks.

Keistutis.

^ Mielai aš su jumis
Ilgiau pabūčiau. Žmogui nusibodo
Ginčai ir ginčai. Nesiliauja maištas!
Vaidintis reikia su gimine savo.
Čia su Jėgaila, ten Narimants vėlei,
Arba Skirgaila . . . ir taip dienos plaukia . . .
O vokietėlis sėdi ant mųs sprando
Ir traukia naudą, čia mums besipjaujant.

Biruta.

Užtrukai ilgai. Aldona nuliūdus
Manė, kad tu jau Naujapilėj likęs.

Keistutis.

Turiu mat stambią odą, likau sveikas,
lr sugriebiau da jums lapės pyrago.

Išdykėliams dar akstinus apglostęs,
Ilgesni laiką tikiuos pasilsėti.
Negreit išgirsim, šukaujant į kovą.
Gal ir senatvę pabaigsiu laimingas,
Be rūpesčių jau, namučiuose savo,
Štai prie Birutos, Aldonos ir midaus.

(Pro didžiasias duris pasirodo Konradas. Aldona pamačiusi jį, taikosi susivaldyt.)

Konradas **(įeidamas).**

Vijausi paskui, kunigaikšti! Tai gi
Nė nesiklausęs įeinu.

(Dairosi įžymiai ant Birutos ir Aldonos, norėdamas parodyt, kad tik dviesia norėtų kalbėt.)

Keistutis **(Birutai ir Aldonai).**

Išeikit!

(Biruta ir Aldona išeina pro kairesias duris.)

Scena 111.

Keistutis ir Konradas.

Keistutis **(mieruodamas akimis Konradą).**

Ką pasakysi?

Konradas.

Persergėsiu tave.
Lėkiau su tuomi paskui, tartum paukštis.
Bet pervėlai jau susitinkam mudu.

Keistutis **(su paniekinimu).**

Tu? nori mane persergėt?

Konradas.

Tu Vilnių
Saugok!

Keistutis **(kaip augščiau).**

Iškur-gi tas rūpestingumas?

Konradas.

Daugiau aš nieko negaliu sakyti,
Bet apsvarstyki, ką daryt.

Keistutis **(šaltai).**

Svarstysiu.

(Konradas, linktelėjęs, išeina pro didžiasias duris. Keistutis žiūri paskui jį, įstebeilijęs akis, ir valandėlę užsirupina. Neužilgo įbėga skubindamas Butrimas su sulaužytais ginklais.)

Scena IV.

Keistutis ir Butrimas.

Butrimas **(susijudinęs).**

O kunigaikšti!

Keistutis.

Butrime! negerą
Lemia tas Omas tavo sugrįžimas
Ir audrą dvasios išreiškiantis veidas.

Butrimas **(nusiminęs).**

Viešpat, žiūrėki! štai sutrukęs šarvas,
Per kurį gėda ricieriaus matyti.
Viešpatie! velyk nė neklauski manęs,
O išsyk galvą paliepk man nukirsti
Ir krauju gėdą uždengki nuo svieto!
Pavedei man tu Vilniaus apginimą.
O aš apreiškiu: kad Vilniaus netekom!

(Klaupia prieš Keistutį, uždengdamas rankomis veidą. Keistutis stovi valandėlę prislėgtas skaudaus įspūdžio.)

Keistutis **(prikeldamas Butrimą, švelniai).**

Kelk, senas drauge! ant mano krūtinės
Laisvai paverkk sau — gailestį palengvins;
Nusiminimą ašaros nutildys;
Keistutis niekad neatnaujins jojo,
Išmėtinėdams, nės žino, kad tikras
Tarnas negali būt kaltas, nors Vilnius
Svetimiems šiandien į rankas pateko.

Butrimas.

Viešpatie! velyk tu savo rūstybėj
Paspirtum mane, kaipo kokį niekšą;

Tavo gerumas man ypač skaudesnis,
Kad per nelaimę aš esmi prigavęs
Lūkestį tavo; nors čia mano kaltės
Nėra, tai bet-gi aš jaučiu krūtinėj
Lyg žalčių kokį kamuolį, matydams,
Kiek daug neteko puiki širdis tavo,
Nors taip greita ji pasigailėt kito.

Keistutis.

Teisybė, smūgis baisus, jisai pakert
Lūkestį žemės, kurią gint žadėjau.
Bet, norint mųsų žvaigždė ir prigeso,
Ginsiesiu tolei, ik išteks tvirtybės;
Tą, ką išplėšė mums per išdavimą,
Atgal atgriebsiu per spėką. Juk tave
Išdavė taip-gi?

Butrimas.

Taip! Vaidylos darbas:
Vilniaus pilionis gudriai prisitraukęs,
Su jais išvieno sukalbą padarė —
Užėjus nakčiai, atidarė patys
Vartus ir leido Jėgailos kareivius.
Veltui da gynės mus maža saujalė
Prieš didžią spėką ir prieš išdavimą.
Turėjom trauktis su kardo pagelba
Per minias jųjų skirdami sau kelią.
Vilniaus netekom!

Keistutis.

Taip dievams patiko!
Gerai, kad žmones mųs nepalikai dar,
Pareigas savo teisingai išpildęs.

Butrimas.

O kunigaikšti! Męs čia daugiau nieko
Jau negalėjom. Bet tegul nelaimė
Ant mus atkrypo, aš, nors apgalėtas,
Da su savimi belaisvius sustvėriau,
Tarp kurių teko ir pats išdavikas.

Vaidyla sugriebts kovoje — jis [aukia,
Surištas pančiais, kunigaikščio sudo.
Paskirk jam bausme!

Keistutis (užsidegęs).

Ta dvasia piktoji
Lietuvos žemės! tiekkart nusidėjus,
Ir vėl sugauta jau ant išdavimo?

Butrimas.

Prieš tavo veidą tuoj jį pristatysiu.

Keistutis.

Sunku! — težūsta! ir su juo tedingsta
Parsidavimai, mels ir išdavimas!
Atvesk čion jįjį.

(Butrimas išeina pro didžiasias duris.)

Scena V.

Keistutis (pats vienas).

Keistutis.

Nėr ką! bausmės reikia,
Jei atleidimas naują žmogžudystę
Gimdo ir širdis žmonių nuodais krečia.
Senis Keistutis manė išlaikysęs
Ranką nuo kraujo laisvą, dabar turi

(Butrimas pro didžiasias duris įveda su sargais Vaidylą ir duoda ženklą sargams, kad lauktų už durių.)

Scena VI.

Keistutis, Butrimas, Vaidyla.

Butrimas (rodydamas Vaidylą).

Štai nusidėjęs.

Keistutis (Vaidylai).

Vaidyla! tai šitaip
Pasinaudojai iš mano malonės?
Kasdien, manai tu, galima atleisti?

Vaidyla (apsiblausęs).

Nemanau nieko.

Keistutis.

Žinai, kad vėl mirtį
Užtarnavai sau — nieks jau neišgelbės.
Kuo gali gintis?

Vaidyla.

Gintis veltui būtų,
Jei aš apsūdyts išaugšto be sūdo.

Keistutis.

Nuodėmių tavo saikas jau perpilnas
Jau neprileidžia nė pasigailėti.

Vaidyla **(pasipūtęs).**

Aš nė nenoriu iš kitų malonės
Būt gyvas! Sūdo aš sau reikalauju.
Bet mane sūdyt Jėgaila tik gali.

Butrimas **(supykęs).**

Begėdi! žinom, kad tas, kurs naudoja
Iš bjaurių tavo šunysčių, nebaus juk.

Vaidyla.

Jei jisai mane nebaus, tai nė kaltės
Nėra, nės jis tik yra mano viešpats,
Kuris tur tiesą ant manęs. Aš jojo
Tarnas, jo gero privalau žiūrėti.
Dėl savo dėdės sostpilės neteko —
O aš, nelaukdams, atgriebiau.

Butrimas.

Gyvatė!

Vaidyla.

Jėgailos pelnas tai pragaištis jųsų,
Už tai-gi rengiat pagiežą ant manęs.

Keistutis **(rimtai).**

Klysti! pas mane pagiežos nerasi
Ir tam atleidžiu, kas mane užgauna.
Bet turiu bausti, jeigu pasaloms kas
Platina marą po mųsų Lietuvą,

(pamaži užsikarštindamas)

Jei sukalbas kas brolžudingas kursto,
Gimines erzin, vokiečius parkviečia,
Iš vidurinių ginčių traukia naudą,
Naikin tėvynę ir jąją išduoda.

(karštai)

Tiek to su manim, man Lietuva rūpi,
Jos žmonių laimė, mųs tėvų dorybė.
Taigi niekystei tai neduosiu skliestis
Ir piktą mintį, da dygstant, išrausiu!
Ne užtai mirsi, kad į mane taikei,
Tik už gudrybę suvadžiojimuose,
Užtai, kad nuolat paikinai Jėgailą,
Prigaudinėjai melagystėms svietą,
Kad buvai piktas, paperkams ir niekšas!

Vaidyla.

Tu kunigaikšti, ant tėviško sosto
Hsi užgimęs, gavai didį vardą
Nuo pranokėjų, gyvenimas tavo
Suverptas laimės minkštųjų delnelių
Ir nuopat lopšio matai aplink save
Tiktai kas gera, gražu ir padoru.
Ko-gi stebėtis, jei puikus užaugai,
Nė nepažinęs gyvenimo dumblą,
Purvus ir nuodus, kurių aš pripildyts?
Man išmažens jau kieta dalis lemta:
Taip žemai kilęs, taip negražaus veido,
Aš kenčiau vargą ir paniekinimą.
O nieko gero esmi nišpažinęs.
Tai-gi turėjau tais tik keliais šliaužti,
Kuriais gudrumas, valia, išturėjims
Iškelia žmogų, nežiūrint ant kliūčių.
O jeigu šiandien man nedėkingumą
Išmėtinėji ir randi daug kaltės,
Tai savyj taip-gi priežastį to rasi.

Butrimas.

Ar tu iš proto išėjęs? ką loji?

Keistutis **(sulaikydamas Butrimą).**
Tegul pasako laisvai tą, ką mano,
Nors man neaišku . . .
Vaidyla **(pagriebdamas ir baigdamas mintį).**
Koks čia surišimas
Tavo didybės su nuodėmėms mano.
Tai tau sunku bus suprast, kunigaikšti.
Nė neatėjo tau niekad į galvą,
Kad visus žmones, piktus ir geruosius,
Suriša vienas retežis, kad vieno
Mintis pagimdo kituose jau mintį.
Tu buvai pilnas garbės ir galybės,
Iš darbų didis, teisumo, gimimo.
Ką-gi tau kenkė, kad aš mažas, menkas
Iš apačios ten į viršų kilt stengiaus?
Ką-gi tau kenkė, kad vijausi laimę
Ir su kova tik pasiekdavau viską?
Galėjai mane pirkt už vieną žodį,
Tik žmogaus vargo reikėj pagailėti;
O tu mokėjai mane tik paniekint.
(užsidegdamas)
Tu mano laimei stojai skersai kelią —
Apvilkai mane negarbe ir gėda —
Ir mano širdį mindžiojai po kojų —
Tai nė nedyvai, jeigu dvasia mano
Galėj per tave darytis niekesnė.
(su neapykanta)
Nepkanta augo išvien su tavimi
Visko, kas buvo tiktai teisu, augšta,
Visko, kas širdį dailina ir puošia,
Nepykantoje kaip žaltys užaugau . . .
Kiekvieną mintį ir darbą kiekvieną
Taikiau, kad tau tik atkeršyt galėčiau.
Ir šiandieninis bjaurus mano trūsas
Stoja prieš tave, kaip išmėtinėjims!
(Keistutis užsirūpina. Pro didžiasias duris įeina vaidila.)

Scena VII.

Keistutis, Butrimas, Vaidyla, vaidila.

Vaidila.

Aš, kunigaikšti, ateinu žygiu šiuo
Apginti tave nuo tavo gerumo,
Nės blogdarystė geležim teisybės
Reikia nubausti, jeigu, nenubaudus,
Tolyn bujoja.

Keistutis.

Man pačiam taip rodės . . .

Vaidila.

Bet širdis stovi toli nuo rūstybės
Ir purtos pildyt pareigas valdovo.
Ateit suspėjau.

Keistutis **(užsirūpinęs).**

Žvilgteliau į žmogaus
Širdies gilumą akimis kitomis.
Pavargėlis tas tarp melo parodė
Naują teisybę.

Vaidila.

Paleisdamas kaltą,
Ant nekaltųjų galvų kabini tu
Kardą. Atminki, kad pasigailėjims
Tuokart yra jau nemielaširdystė,
Jei iš jo auga vaisiai pragaištingi
Tavo tėvynei.

Keistutis.

Ne pasigailėjims
Mąstyt man liepia_____Manau, kur pradžia yr,
O kur yr galas valdžios paslaptinės,
Su kuria tautai reik baust savo vaikas;
Kur tiesos siena, kuri gal atskirti
Sprendimą sūdžios nuo pagiežos smūgio.

(luktelėjęs ir nusikratydamas mintis)

(Tvirtai.) Ne laiks gvildenti esmuo to dalyko.

Butrime, veskis kalinį! (vaidilai) Sušaukki
Kunigus, visą rodą vyresniųjų —
Tegul jį sūdys, kaip reik pagal tiesą,
Vardan Keistučio ir visos tėvynės —
O ką nuspręs jie, Butrims lieps išpildyt.

Butrimas.

Bus padaryta.

Vaidila.

Sūdą tuoj surinksiu (išeina.)

Vaidyla (Keistučiui).

Už mano mirtį

Butrimas (sargams).

Sargai! nežiopsokit!
Kalinį veskit!

(sargai su Butrimu išveda Vaidylą.)

Scena VIII.

Keistutis (vienas).

KdstUtis (mąstydamas, pamaži).

Tai sergančiai širdžiai
Žmonės nė kokio neišrado vaisto
Ir mirtim gydo. . . . . nors negal pažinti,
Kas žmoguje tam turi ligos vardą.

Stovi valandėlę apsiaubtas minčių,)
pro kairesias duris įbėga Marė, o paskui ją Aldona.)

Scena IX.

Keistutis, Marė, Aldona.

Marė.

Dėde!

Keistutis.

Tu šičia?

Marė (karštai).

Dėde, paleisk vyrą —
Tuojau, bematant, nės toks pašėlumas

Širdyje kyla, juog akims užmuščiau
Žmogų ištolo.

(Sustoja, o matydama, kad Keistutis neatsako ir į ją nežiūri, labiau užsispyrusi pakelia balsą.)

Tyli. . . . .tyli, dėde,
Kada aš noriu apgint savo vyrą

Keistutis **(rūsčiai).**

Tu perdaug drąsiai ateini graudentų.

Marė.

Valandoj tokioj ar galiu kalbėti
Ramiai, protingai? Liepk, kad tuoj Vaidylą
Paleistų! Rėksiu, kad mane išgirs net
Griausmai, kurie ten debesise kybo
Ant galvos tavo. Be jo nesitrauksiu —
Aš, pati, neisiu, jums jo neišplėšus

Keistutis **(supykęs).**

Pasiuto!

Aldona.

Tėve! ant tų skaudžių žodžių
Tu nežiūrėki. . . . .nusiminims rėkia
Per josios lūpas. Pasigailėk, tėve!

Keistutis **(išmėtinėdams).**

Tu už ją stoji?

Aldona.

O tėve Keistuti!
Aš jau nelaukiu sau nė kokios laimės,
Išsižadėjau ir vilties. Kitų tik
Dalis laiminga spindulį šviesesnį
Ant mano dvasios paleisti tegali
lr užmiršt duoda tai, kas man taip skauda.
Aš, kuriai viską atėmė likimas,
Galiu gyvent tik kitų širdžių viltim,
Ant svetimų tik skausmų atsiliepti,
Mintis man švinta nuo svetimo džiaugsmo.
Jeigu galėčiau ašaras nušluostyt,

Pakakint maldą nusiminusiųjų,
Tai iš po mano gedulių pražystų
Da vienas džiaugsmas, o tas džiaugsmas būtų
Jau paskutinis, kurį dangus duoda
Nuliūdusiemsiems.

Keistutis.

Netada, dukrele,
Jei kitaip liepia pareiga daryti.
Vaidyla šiandien už darbus atsako
Prieš žmonių sūdą, o neprivalau aš
Kištis į jųjų sprendimą.

Marė **(nusiminusi).**

O varge!

(Luktelėjusi, smarkiai)

O ką man žmonės? kas man galvoj sudas?
Kas man galvoj dar net ir visa žemė?
Aš jį tik vieną ant žemės mylėjau,
Man visai nerūp, ką kiti sakytų.
Buvo man geras — ko-gi daugiau reikia?
Tegul nusprendžia taip, kad nebūt kaltas!
Nės aš kitaip jau maldauti nemoku.
Ar girdi, dėde?

Keistutis.

Ar-gi tai tau rodos,
Tu savo jausmą gali kišt tėvynei?
Kad išdavimui tinklai sutaisyti,
Ant kurių kybo Lietuvos nelaimė,
Tai nieks prieš meilės tos nusiminimą?

Marė.

Dėde, kitaip aš kalbėti nemoku.

Keistutis.

Manai, kad karšto balso jau užtenka
Žmonių tiesomis visoms sulaikyti
Ir kaltininkui apginti nuo smūgio,
Kurs ant jo kybo? . . .

Mari.

Kruvini tie žodžiai!
Jeigu tu jieškai kaltininko aukai,
Aš kalta — imki mane ir nubauski!
Bet leisk Vaidylą! Aš priežastis tųjų
Visų jo kalčių — aš tokia padauža!
Tai mane skųski atvirai prieš tautą,
Apkalki pančiais, gyvastį atimki,
Tik jį paleiski!

Keistutis.

Gilumos širdžių jau
Neprieinamos yr žmonių nusprendimui —
Ne mintis turim bausti, o tik darbus.
Jeigu geismus jam įkvėpei nedorus,
Jeigu per savo puikybę, piktumą,
Užsivertimą prie visų juodųjų
Darbų pakurstei, tai jau pačios tavo
Širdis duos bausmę! Per Vaidylos mirtį . . .

Marė **(sutrūkusiu balsu, atsileisdama pamaži).**

Pasigailėkit! o, pasigailėkit!
Mano puikybė — pergalėta, matot,
Nužeminta aš ir švelni, kaip vaikas . . .
Dėde, prieš tave puolu aš ant kelių.

(Klaupia prieš Keistutį.)

Buvau, teisybė, pikta, pilna keršto
Ir prigavimo, bet tu gali mane
Paverst į gerą, ir saldžią, ir švelnią . . .
Aš tave niekad laiminus nestosiu,
Tik grąžink vyrą! Nebūk taip atšalęs!
Tu netiki man? O varge tu mano!
Nerandu žodžio permaldauti tave.

(su didžiausiu nusimimimu maldauja)

Dėde! man vyrą sugrąžink!

Keistutis.

Sunku yr

Su jausmu taikyt tiesos nusprendimas.
Ar pasiduosiu?

Aldona **(maldaudama).**

Tėve mųsų! tavo
Mielaširdystė atgimdyt juos gali
Ir duot jiems dvasią, kuri juos pagerins.
Tai ko da lauki? . . . Juk garbė didesnė
Sutverti žmogų, ne kaip jį užmušti.
Atleisk! atleisk jiems!

Keistutis.

Ar, vaike, tu nori
Senelio širdį suvisai susilpnint?
Na tai jau, metęs šarvus ir karūną,
Imsiu kuodelį į drebančią ranką —
Nės aš perminkštas ricieriumi būti,
Arba valdovu,

(eina prie didžiųjų durų ir prasidaręs Saukia)

Ar nėra nė vieno?

Tarnas.

Esmi.

Keistutis.

Atradęs Butrimą, pranešk jam:
Tegul sustoja sudyję Vaidylą
lr nusprendimą sulaiko . . . tegul jį
Atveda šičion . . .

(Tarnas išeina.)

Marė.

Širdis man atgijo.

Aldona.

Dėkui tau, tėve!

Marė.

Dėde! jį paleisi?

Keistutis.

Paleisiu — pats-gi, pasiėmęs lazdą,
Elgetaut eisiu, nėsa bus man gėda

Akis parodyt žmonėms, kurie laikė
Mane per sūdžią ir viešpatį savo.

(Tarnas grįžta.)

Kas tai? grįžti jau?

Tarnas.

Sutikau ant kelio
Butrimą einant . . .

({eina Butrimas. Keistutis duoda tarnui ženklą išeit. Tarnas išeina.)

Scena X.

Keistutis, Marė, Aldona, Butrimas.

Butrimas.

Esmi, kunigaikšti . . .

Marė **(perkirsdama).**

Kur Vaidyla yr?

Butrimas **(į ausį Keistučiui).**

Liepims paskutinis
Pervėlai gautas — nusprendims išpildyts.

Marė **(persigandusi).**

Ko jus visi taip tylite, kaip akmens?
Širdies neturit pačios pagailėti?

(Kreipdamasi ant Butrimo.)

Dėlko su tavim nesugrįžo vyras?

Butrimas **(Marei).**

Nės tavo vyras, kunigaikštiene, jau
Baigė gyvenęs.

Marė **(baisiausiai įširdusi).**

A! jus prigavikai!
Žalčiai prakeikti! Iš akių jums buvo
Matyt. Tai tokią jus gerums malonę
Turėjo?

(rodydama Keistutį)

Seniui tam į kojas puoliau,
Elgeta tartum, maldaudamas duonos,
Zeminaus jamjam, o jis, kaip žaltys koks,

Į akis metė man tuščią malonės
Šešėlį, pirm to budeliams padavęs
J rankas vyrą.

Aldona **(imdama Marę už rankos.)**
Mare! paklausyki!

Marė **(atstumdama iš visų pajiegų Aldoną).**
Traukkis nuo manęs, apsimetus savo
Saldumu! Kraujas aukos rankas jųsų
Visų sutepęs, toliau neapgausit
Manęs. Dabar aš ne ta, kuri buvo,
Jau ne varguolė, jau nenusiminus,
Tik esmi žudyms, apreikšta piktybė,
Aš dabar maras, aš šmėkla, baidyklė,
Žmogiško nieko jau manyj nerasit
Nuo topat laiko, kaip gedulių dienos
Našlei užstojo, tiktai baisius daiktus
Dabar sapnuosiu, trankysiuosi nuolat,
Kaip tas slogutis, kapines lankydams,
Iki jums baisią pagiežą surengsiu, **(graudena)**
Jųs išdavikai!

(Skubiai bėga pro didžiasias duris, staptelia valandėlę ir, graudendama garsiai, kreipiasi ant Keistučio.)

Dėde! paminėsi! **(Greit išbėga.)**

Scena XI.

Keistutis, Aldona, Butrimas.

Keistutis **(luktelėjęs, Butrimui).**
Ricierius, Butrim, sušaukk, kaip bematant!
Turime Vilnių praloštą atgriebti,
Ik da Jėgaila nepradėjo darbo.
Reik apgalėti — ar padėt karūną.

(Uždanga nusileidžia.)

AKTAS TREČIAS.

Apygarda tarp Vilniaus ir Trakų, kur kovos vieta. Po tiesei matyt kraštas girios, gilumoje platus laukai. Po kairei, ištolo, ant kalnelio, matyt kryžiokų stovyklė. Konradas su Albanu stovi po kairei šaly matomų šėtrų.

Scena I. 1

Konradas ir Albanas.

F 3 H 1 B

Konradas.

ruvinas, mušis aplinkui — Augštaitis[1]
Ir-gi Žemaitis,[2] susiėmę, tąsos —
Broliškos rankos brolio kraują leidžia —
Šičia Jėgaila, tenai mano tėvas —
Aš ir klastingi kryžiokai išaugšto,
Lyg varnai, žiūrim, suuodę lavoną.

Albanas.

Konrade, liautum savo mintis plukdęs
Ant tos **Vilnelės,** kuri tuoj pranyks juk,
Žemyn nukritus per priepuolių augštą
Užtvankos briauną.

Konradas **(pasijuokdamas).**

O ką-gi?

Albanas.

Žiūrėki
Tolyn! Augštesnis būk už valandėlę,

[1] **Augštaičiais vadinami Lietuviai, gyvenantieji Augštojoj Lietuvoj (Viln., Gard., Minsk. ir piet. dal. Sūv. gub.** [2] **Žemaičiais vadinami Lietuviai, gyvenantieji Žemaitijoj (vakar. dal. Kauno ir šiaur. dal. Suvalkų gub.)**

Kuri nieku yr prieš ateitį tavo,
Kada nušvisi, atkeršyjęs priešiui
Užu Lietuvą. Keno kelias eina
Stačioms viršūnėms, tas augštyn težiūri,
O ne po kojų.

Konradas.

Augštyn vis žiūrėjau,
Eidamas drąsiai, bet niekados žmogus
Neišsipainios jau iš tinklo kilpų,
J kurias sykį įpynė gyvenims.
Anė sparnų sau nesusiras tokių,
Kurie nuneštų į ateitį tolią,
Kad nematytum ištikusią audrą
Ant savo namo. Kada pirmą kartą,
Ilgai nebuvęs, kryžiokus užtraukiau
Ant savo žemės ir tyliuos buteliuos
Išvydau kraują ir ugnį, pats tapęs
Šmėkla Lietuvai — rodėsi man tąsyk,
Ta visa žemė, krauju aptaškyta,
Po mano arklio kanopomis dreba
Ir keikia mane; dejuojančių balsas
Ant mūšio lauko susiliejo, rodos,
1 vieną šauksmą ir vadino mane:
Štai išdavikas! O, kaip sunku buvo!

Albanas.

Valanda tokia tai pasėlis kruvins,
Kurį tu pjausi, tapęs dauggalingu
Mistru kryžiokų, kada duot galėsi
Jiems marų smūgį, gelbėdams Lietuvą,
Kurią dar smaugia vokiečių gudrybė.

Konradas.

Vis pranašauji man ateitį tąją,
Kuri išgelbės ir apvalys mane.
Ikšiol jaučiu aš tiktai prakeikimą.
Aš vaiks negeras, nemylintis vyras,
Ir atskaluonis, kurs ant savo žemės

Ginkluots užpuola. Zokonui norėjau
Nuodų užduoti . . . vienok pirmiau pats aš
Auka pirmoji savo išdavimo.

Albanas.

Priešais gudrybę, melą, išdavimą
Galima gintis tiktai lygiais ginklais.
Jei savo dvasią tokiems darbams sykį
Esi pašventęs, tai jos nežiūrėki!
Paskui ją rasi kitų jau krūtinėj,
Tautos krūtinėj, kėlusios iš miego.
Tik, eik, nestodams!

Konradas.

Einu tvirtom kojom,
Ką patinku tik, minu, apsiblausęs,
Ir tuos, kur kenčia — baigiu niekinimu,
Ir numylėtus — kankinu baisiausiai,
lr pačios širdį draskau negailėdams —
Tyliu, išduodu, žudau ir meluoju.
Ko daugiau nori?

Albanas.

Tss! čia kas ateina.

(Iš kairėsės pusės ateina Kunonas.)

Scena II.

Konradas, Albanas, Kunonas.

Kunonas.

Keistutis apveikts.

Albanas.

Kaip tai? juk jau buvo
Jis apgalėjęs.

Kunonas.

Visad paikiems kenkia
Jų netikumas, teisumu vadinams.
Gyvus paleido visus apgalėtus,

Gailėdams laistyt kraują savo brolių,
O tie sugrįžo, pasėmę pagelbą,
lr apgalėjo. Tai gerai gramozdui,
Kurs nemokėjo kardą sunaudoti

(pasityčiodamas)

Dėl žmonių vargo ir kančių.

Konradas.

Sakai jau
Suvisu apveikts?

Kunonas.

Suvisu. Daugumas
Jo vyrų bėgo tvarkoj suardytoj.
Veltui kovojo sumišime vienas:
Kaip levas priešais pabugusią bandą
Mėtėsi, daužės — nieko nepadarė.
Su tais, kur liko, muslink atgal grįžta.

Albanas.

Priepuolis šitas atmaino dabartės
Kelią, kurį sau zokonas užrėžė.

Kunonas.

Pamatas lieka, nės vis keliais tokiais
Zokonas eina žemes tas pajungtų —
Tik dvi žmogystės apsimainys vietoms:
Dabar Keistutį į prieglobą imsim.

Konradas.

Ar jis mums duosis?

Kunonas.

Dabar parankiausiai,
Kada šviežiai da jaučia apveikimą.
Gana pasakius, kad kryžiokai tinka
Duot tuoj pagelbą, jei jiems paves save.
Konrade, tu imk tą tarpininkystę.
Nesunkus darbas išaiškinti seniui,
Kad su Jėgaila taikytis jau nėr ką,
Jei nenor žūti.

Konradas.

Gal atnaujint kovą.

Kunonas.

Pats neįstengs jau.

Konradas.

O rankose mųsų?

Kunonas.

Galės su savo broliavaikiu žaisti,
Ik šitų žemių visų nepaimsim.

Albanas.

Tai ne taip lengva, kaip rodytis gali . . .
Sunku juk žmones visus išnaikint . . .

Kunonas.

Ar tai laukinei žmonių bandai galim
Męs tiesas būvio pripažint? Kas žiūri
Barbarų sėklos? Męs jiems duodam šviesą,
Tvarką ir valdžią, papročius ir kalbą.
Telenkia galvas prieš mus ir tarnauja
Mums, kurie protą, pinigus ir spėką
Turim. Be to męs išgriausim tą šalį
ir vieną kapą jos vieton supilsim.
Dabar keistutis reik paimt į tinklą.
Konrade, skubink su juo susitikti,
Žadėk jam viską, kad tik pasiduotų.

(Dėdamas ranką ant Albano peties)

Eisiva mudu.

(Atsitraukia su Albanu po kairei.)

Scena III.

Konradas (pats vienas).

Konradas **(žiūrėdamas paskui Kunoną).**

Moka įsigristi
Vokietis šitas. Tankiai turiu norą
J to šuns gerklę įvaryti kardą.
Noras teisingas tiktai dar pergreitas.

(Iš tiesėsės pusės pro medžius įbėga Aldona.)

Scena IV.

Konradas ir Aldona.

Aldona **(įbėgdama).**

Ricieriau!

Konradas **(šaly).**

Kas tai? vėl širdingas balsas,
Praeityj likęs, grįžta? Taip, jijė tai.

Aldona.

Palaukki! Aš jau tau nepriešginiausiu.
Jau netardysiu: kas esi? kuo buvęs?
Nė atminimų mirusių nekelsiu;
Netvirtinsiu jau, kad tu atsimainęs —
Tai išklausyki mane, kaipo svetinis,
Kurs pasitaikė, ištikus nelaimei.
Duoki pagalbą tiems, kurie jau žūva!

Konradas.

Gelbėt? ką gelbėt?

Aldona.

Išgelbėk Keistutį!
Viskas prieš jįjį — žmones ir likimas!
Juk jųs, kryžiokai, turit delną tvirtą,
Kurs toli siekia, viskam randat vaistą,
Viskas jums sekas, tai duokit pagelbą!

Konradas.

Vaistas gal būti už ligą bjauresnis.

Aldona.

Išminties žodžiais nekalbėk su manim —
Aš nesuprasiu, būdama kaip vaikas,
Kurs tiktai jaučia, o manyt nemoka.
Tu nežinai juk, kad aš lyg tos kanklės,
Kurių stygas jau likimas sutraukė,
Tai-gi silpnyn vis ir liūdnyn jos skamba.
Da viena liko ir ta šiandien trūksta;
O jai nutrūkus, nutils jau ir kanklės,
Nės anė balso nebus, anė kanklių.

Konradas.

Kokia-gi toji styga paskutinė?

Aldona.

Yra tai mano persimainius meilė,
Kurią nuo vaiko perkėliau ant tėvo.
Jei iš akių kam dingsta meilės saulė,
Tai prie mėnulio kreipiasi jau tąsyk.
Nors nuo jo karščio veidas neapkaista,
Tai bet papuošia vainiku sidabro
Galvą apleistos pačios ir meilužės.
Tik nežinai tu, kad esmi apleista.
Netekus vyro, meilės trumpo sapno,
Atradau tėvą, priglaudusi mane.
Tu nežinai, kad iš dviejų sujungtų
Liūdnumų gimė toksai keistas jausmas,
Tarytum dvasių, ne šios žemės meilė.
Ir širdis mano gyven tam senelyj,
Šviesumoje toj, kurią jis išleidžia.

Konradas **(su atyda).**

Labai myli jį?

Aldona.

Da klausi? Teisybė,
Jo nepažinsti; jeigu pažinojai,
Esi užmiršus tą ricierių teisų.
Nežinai, kaip jis nelaimėj išaugo
Ir turtus kokius savo širdyj turi,
Kuri pataiko užslėptąjį skausmą
Permainyt perlan, lyg perldėžė brangi.

(Nusiminusi.)

lr jis tur žūti!

Konradas.

Likimas pavydi
Tiems ir negelbi, kurių dvasia stengė
Augščiau iškilti. Juo kas augštyn eina,
Juo su nelaime tankiau susitinka,

Tada tik rasdams galą puikių siekių,
Kaip ant krūtinės supila jau kapą.

Aldona **(nusiminusi, išmetinėdama).**
Nenori nieko padaryt dėl manęs
Anė dėl jojo?

Konradas **(užsimiršęs, greitai).**
Viską, ką galėsiu.

Aldona.
Dėkui tau, dėkui!

Konradas (šaltai ir karčiai).
Juk nieko gero iš mųs nesulauksi.
Nieko nedarom be užslėpto siekio.
Bet kur Keistutis?

Aldona.
Prie jo vis laikiausi
Ik neišnyko sumišime mūšio —
Tada pabūgau, lyg netekus proto.
Tiesiog norėjau pas kryžiokus bėgti
Ir šaukt pagelbos.

(Už scenos ištoli girdėt rago balsas. Aldona, nudžiugusi, Konradui.)

Girdi?

Konradas.
Girdžiu aiškiai.

Aldona.
Tai rago balsas tylumą praskyrė.

(Girdėt triūbijant aiškiau.)

Vėl atsiliepia ir aiškiau jau skamba.
Tai jis čion eina! Dievai, pagailėkit!
Mus neapleiskit!

(Aldona skubina gilyn po tiesei, iškur išeina Keistutis, o paskui jį Butrimas ir draugkareiviai.)

Scena V.

Konradas, Aldona, Keistutis, Butrimas, ricieriai. (Šitoje scenoje ir sekančioje ricieriai mainosi vietomis visaip, tai užimdami vietą ant scenos už medžių, tai išeidami už kulisų. Butrimas davinėja jiems įsakymus ir kalba su jais tyliai.)

Aldona **(puldama Keistučiui į glėbį).**

Tėve!

Keistutis **(apsiblausęs).**

Vaike mano!
Dabar jieškok sau kitą priglobėją,
Nės aš — kaip nendrė perlaužta per pusę.
Kas ant jos remsis, nugrius į pakalnę.
Priešius apsupo . . . išlikti negalim,
Turim garbingai žūti . . .

Aldona.

Tėve mielas!
Nekalbėk šitaip!

Keistutis.

Pasirinkt jau nėr ką.

(Konradas, kuris ikšiol stovėjo šaly, prisiartina prie Keistučio.)

Konradas.

Yr, kunigaikšti. Zokons duos tau kardą,
Už kurio šiandien tu su abiem rankom
Privalai griebtis. Jei tiktai su mumis
Susikalbėtum, tai liūdnas padėjims
Pergale taptų.

Keistutis.

Zokons perdaug geras;
Aš vargšas senis . . . už geradėjystę
Nė neturėčiau kuo užsimokėti —
Almužnos nimsiu.

Konradas.

Juokaut, kunigaikšti,
Dabar ne laikas . . .

Keistutis.

Aš nė nejuokauju.
Ir mintis mano toli nuo linksmumo.
Tik kaip jųs drįstat, žmogžudžiai, melagiai,
Santaiką siūlyt, pasityčiotų tik,
Ir rodyt savo bičiuliškus norus?
Da aš žemai taip dvasioj nenupuoles,
Kad jau su jumis susibičiuliuočiau!
Aš jums neduosiu praryti Lietuvą.
Ricierium velyk kovoje pražūsiu,
O jųs pagelbos, niekšai, aš nepirksiu.
Juk tai jųs darbas, kad aš apgalėtas:
Jųs atsistojot šalyje ginkluoti
Ir man reikėjo padalinti spėkos,
Kad jus taipo-gi ant akies turėčiau.

O jųs man žadat pagelbą, gyvatės,
Kada aš apveikts?

Aldona (šaly).

O, aš nelaiminga!

(Keistučiui.)

O, neatmeski visai jų pagelbos,
Ant tavęs guli juk žemės likimas.

Keistutis (rūsčiai).

J tokius daigtus, vaike, nesikiški!
Juo garbingesnės kam pareigos teko,
Juo mažiau tinka išgelbėtų save
Lįst į purvyną.

Aldona (su skausmu).

Tai rodos nė kokios!

Konradas.

Meski puikybę; pakolei da laikas,
Imki pagelbą; Jėgaila visus jus
Iškirs ik vieno. Pamąstyk!

Keistutis.

Mąstyti
Aš nepripratęs, jei pareiga rodo
Vieną tik kelią.

Konradas.

Gaila būtų kraujo
Tiek narsių vyrų — bereikalo pjaut juos.

Keistutis.

Neblanks prieš mirtį tie, kur išturėjo;
Žiūrės ant manęs.

(Prisiartindamas prie ricierių.)

Ricieriai! kas nori
Išlikti gyvas, su likimu mano
Tegul nesiriš ir tegul tuoj mane
Apleidžia! Tylit? Nieks namo nenorit?

Butrimas.

Mųs kunigaikšti, niekšų neatrasi.

Keistutis **(toliau, ricieriams).**

Čia tikrai mirsit. Ką? ar norit žūti?

Balsai iš ricierių minios.

I.

Žūsim su tavim!

II.

Visi žūsim!

"I.

Žūsim!

Keistutis **(Konradui).**

Tai paskutinis atsakymas mųsų,
Kurį dabar čia, vokiety, girdėjai!
Grįžk pas savuosius! čia nėr tau ką veikti.

(Konradas, linktelėjęs, tyliai atsitraukia po kairei.)

Scena VI.

Keistutis, Aldona, Butrimas, ricieriai.

Keistutis **(Butrimui).**

Kur yra Vytauts?

Butrimas.

Užpakalyj liko
Sargai statyti ir ją sudrūtinti.

Keistutis.

Butrime! Vytauts su mums likt negali.
Jisai privalo mus pergyvent . . . Mano
Giminė baigias ant jojo. Jis jaunas,
Tur ateitį da, nuopelnus ir garbę.

Butrimas.

Taip, kunigaikšti, vaikins tur likt sveikas.
Reik jis išsiųsti.

Keistutis.

Tegul jis Aldoną
Tiesiog per girią į Trakus pristato.

Aldona.

Tėve! aš tavęs neapleisiu niekad!

Keistutis.

Turi klausyti.

Aldona.

Širdis kraujais plūsta,
Atsiskirt reikiant.

Keistutis.

Tokia valia mano,
Daugiau nė žodžio.

Butrimas (žiūrėdamas už scenos).

Štai ir Vytauts grįžta.

Scena VII.

Keistutis, Aldona, Butrimas, Vytautis, ricieriai.

Vytautis (įeidamas).

Tėve! gan rimtos atmainos įvyko —
Jėgaila pats nor su mums susitaikyt.

Keistutis.

A, gudri lapė tai uodega suka,
Tai vėl įkanda.

Vytautis.

Jis santaiką siūlo.

Keistutis.

Ir tu tiki jam?

Vytautis.

Tikiu. Juk męs esam
Jojo galybėj, beveik ir galėtų
Mus sunaikinti; tuotarpu, atėjęs,
Nuolankiai prašo santaikos.

Keistutis.

Tikrai tur
Užslėpęs vylį — jei nuolankus, mielas.

Vytautis.

Kam da jam vylis? gana spėkų turint
Ir su mums galint kitaip padaryti.

Keistutis.

O gal mųs bijos, nors replėse laiko,
Kad mus narsumas ir nusiminimas
Neišliuosuotų kartais iš nagų jo.

Vytautis.

Kur-gi? . . . . ir jam juk nesmagu matyti
Vaidai šeimynos, ir jis verkti turi,
Kad save patys viens kitą naikinam,
Matant kryžiokams, žiūrintiems išaugšto.
Prieš juos norėtų atkreipt ginklus savo,
Dėlto tau, tėve, santaiką prisiekia,
Kad išvien eitum. Pats jis man taip sakė.

Keistutis.

O tu tiki da į jo švelnią kalbą?
Šimtąkart velyk išturėti kovą
Ir pasiduoti priepuoliams, likimui,
O ne jo meilei . . . .

Vytautis.

Na, jau tik negali
Prigaut taip bjauriai . . . .

Keistutis.

Tai, sūnau, tu nori
Santaikos? Tiksiu — gaila mano vyrų,
Nereik tiek kraujo dėl liauro lapelio.

Vytautis.

Eiva pas jįjj; jis netoli laukia,
Da nežinodams, kaip jis priimts tapo.

Keistutis.

Tai eiva.

Aldona.

Neiki! aš mačiau ištolo

Nišpasakytą ant grjžkelės šmėklą —
Ji mums graudeno.

Keistutis.

Vaike, atsipeikėk!
Tau vis tik šmėklos ateina į galvą.

(Atsitraukia su Vytaučiu po dešinei.)
(Aldona stovi valandėlę, nesijudindama, paskui bėga pdskui atsitraukiančius, iš gilumos po tiesei išeina vaidila, apsuptas kitų vaidilų.)

Scena VIII.

Vaidila, Butrimas, ricieriai, vaidilos.

Vaidila **(atsikreipdamas ant vaidilų už scenos).**

Po aržuolu tuo, perplėštu perkūnų,
Sukraukit augštą ant kalnelio laužą.
Tegul nuo jo aš pasveikinsiu žemę,
Ik ugnyj augso nulėksiu j dangų.
Teūžia medžiai, atsisveikindami,
Teošia girios man gedulių giesmę!

Vaidilų dalis eina įsakymui išpildyt.)
Išeidamas priešais ir pamatęs Butrimą.)

Ką, mano Butrim? dienos mųs praslinko;
Neturim ko jau aplinkui dairytis;
Trūksta dorybė, iš kurios męs garsus;
Šventvagių delnas altorius senovės
Išgriauja . . . . Reikia, mirštant šventoj vietoj,
Pavesti kerštas griausmavaldžiui dievui!

Butrimas.

Geriau but buvę nesulaukt dalies tos!
Turiu gyventi, kol gyvas Keistutis,
Turiu jį saugot, ik prileis likimas.

Vaidila.

Pareigą pildyk! O man dangus liepė
Paimt ant savęs nuodėmes to svieto
lr mest į ugnį.

Butrimas.

O, mus, tavo brolius,
Nesuraminsi? nuolaimos neduosi,
Kuri mus trūsams neštų naują viltį?

Vaidila.

Viltį turėkit amžinoj teisybėj,
Kur valdo svietus ir dorybei rengia
Būtiną džiaugsmą. Matau dienos šviesą,
Už ūkanos da, ir ateitį giedrią;
Matau kitokį gyvenimą laisvą
Ir turtingesnį .... Bet pirmiau kapai mųs
Įdubs ir audros išdildys mųs ženklus.

(Po tiesei įeina Keistutis, o paskui jį Vytautis, Jėgaila, Aldona.)

Scena IX.

Keistutis, Vytautis, Jėgaila, Aldona, Butrimas, vaidila, ricieriai.

Keistutis **(Vytaučiui, rodydamas ricierius).**

Vytauti! šitiems žmonėms tu atlygink
Už jų teisumą, kurį man parodė.

(ricieriams)

Ricieriai! grįžkit namo sau kiekvienas
Ir parsineškit mano dėkingumą!
Męs su Jėgaila santaiką įkūrėm.
Nebus jau mūšio. Aš jums dėkavoju
Ir .... sveikinuosi .... sveiki pasilikit!

(Tūliems ricieriams spaudžia rankas.)

Aš pats į Vilnių su Jėgaila trauksiu,
Keletą vyrų su savim paėmęs ....
Butrimas pirmas ....

(Butrimas bučiuoja į ranką Keistučiui.)

Aldona.

O aš?

Keistutis.

Tuojau rasiu:
j Trakus grįžki, ten ramesnė būsi.

Aldona.

Nenori manęs?

Keistutis.

Nenoriu.

Jėgaila.

Tai eisim.

Aldona **(apsikabindama už kaklo Keistučiui).**

Pasimk ir mane! neversk mane mirti!

(Keistutis palengva atstumia Aldoną, paskui rengiasi eit, o vaidila užstoja jam kelią)

Vaidila.

Lik sveiks ant ilgo laiko, kunigaikšti,
Nės ant šios žemės jau nesimatysim.
Gal but tuos miškuos, į kur tarnus savo
Šaukia Perkūnas atsimti vainiką
Ir varo skaudų gyvenimo miegą,
Gėralą duodams spėkos ir jaunumo.
Pasilik sveikas! rengiesi į kelią,
Kurs laužia širdį ir vado ir žmogaus.
O aš ant griaučių negaliu viens likti . . . .
Nenoriu viltį pergyventi . . . . mane
Laukia jau laužas!

Keistutis.

Ką nori daryti?

Vaidila.

lšpat senovės — kada likims baudžia,
Arba mųs žemę debesys uždengia,
Tai ricierius koks, kokis dievo tarnas,
Vyriausias kunigs, arba vaidila koks,
Gyvastį savo atiduoda aukai,

Idant rūstybė dangaus atsikreiptų.
Šiandien išpuolė man. Laužas sukrautas.

Keistutis.

Seni! dėlko-gi sveikiniesi šitaip,
Man atsitraukiant su skausmu ir gėda?
Dėlko tu nori paskui mane siųsti
Šermenų tavo raudonąją liepsną?
Ar abejoji, pralaimėjus kovą,
Apie Lietuvą, ateitį ir mane,
Jei ant širdies man, sunkios jau kaip švinas,
Nori sukrauti da pelenus savo?

Vaidila.

O ne! tikiu aš, kad nedings per nieką
Pasėlis geras ant tėviškos dirvos,
Kad visi mųsų kentėjimai, kovos
Bus suskaityta danguje ik vieno.
Da savo kraują dedu ant svartyklių,
Kur dvasios laiko . . . . Tegul jisai priešius
Užlies, sudegins! Tegul kvapu žaibo
Apvalys svietą! Lik sveiks, kunigaikšti!

Jėgaila **(Keistučiui).**

Skubinkim, laikas!

Aldona.

Tėve!

Keistutis.

Eik, dukrele,
Ramink Birutą!

(Keistutis atsitraukia su jėgaila ir Vytaučiu, pdskui jį Butrimas ir keletas likusių ricierių, išeidami po tiesei.)

Scena X.

Vaidila, Aldona, vaidilos.

Vaidila **(vaidiloms).**

O jųs, draugai mieli,

Paėmę ugnį, užklokite mane
Liepsna!

(Atsitraukia su vaidilomis gilyn po tiesei.)

Aldona.

Ten Vilniuj Marė . . . .

(nusiminusi) Geriau velyk
Griūtų pasaulė!

Vaidila (už scenos).

O didis Perkūne!

(Uždanga nusileidžia.)

AKTAS KETVIRTAS.

Salė Vilniaus pilyje, tapat kaip pirmame akte. Marė stovi ant vidurio scenos. Prora Bilgenas pasirodo pro didžiasias duris.

Scena I.

Marė ir Bilgenas.

Bilgenas **(Įeidamas),**

an, kunigaikštien, įsakei ateiti.

Marė **(nekantriai).**

Bilgene! tikrą pasakyk teisybę,
Kaip stovi mušis?

Bilgenas.

Nežinau da nieko.

Marė.

Prakeikts tylėjims, kuris nekantrumo
Karštyje laiko! Nežinia tai didė
Kančia yr širdžiai, pasitikint laimės.
Bet šimtą kartų sunkiau yra laukti,
Ar išsipildys pagiežos svajonė.

(Kreipdamasi ant Bilgeno, karštai)

O gal tu tyčia ką slepi nuo manęs?
Viršus Keistučio? Pasakyk jau sykį!
Velyk bjauriausią žinią, ne kaip tąją
Nežinios peklą, kuri priešingiausius
Paveikslus rodo puolimo ar džiaugsmo!
Ar neįspėjau? ką? pragaišo viskas?

Bilgenas.

Sakau, kad ne da.

Marė.

Neslėpk, sakyk viską!
Aš tvirta būsiu, noriu tik teisybės.

Bilgenas.

Pasakiau tiesą, neslepiu aš nieko.
Ikšiol neturim da žinios nė kokios.

Marė.

Ar-gi tu niekad ir nieko nelaukei
Skausme ir baimėj? Valandoj, kaip svarstos
Mųsų likimas, kalbi tu su manim
Taipos atšalęs ir pasekmės karo
Matyt tau nerūp, jeigu toks ramus tu.

Bilgenas.

Stoka žinios juk esti geras ženklas,
Nės piktos žinios atleka, kaip paukštis.

Marė **(pikta).**

Sau pasilikki raminimą tokį —
Nemėgstu žodžių perdaug išmintingų,
Kurie, prireikiant, nenaudingi žmogui.

(Paliepdama)

Raiteliai reikia išsiųst ik rubežių!
Tegul patyrę, praneša man žinią.

Bilgenas.

Einu paliepti.

Marė.

Eik ir liepki skubint!

(Bilgenas išeina pro didžiasias duris.)

Scena II.

Marė (viena).

Marė.

O Jėgailėlis matyt jau užmiršo.

Jam nė nerūpi, kad ir iš galvos aš
Visai išeičiau, nerimdama šitaip.

(Konradas įeina pro didžiasias duris.)

Scena III.

Mare, Konradas.

Konradas.

Teikis atleisti, kunigaikštien, tokį
Mano drąsumą, bet norėjau svarbią
Apreikšt naujieną.

Marė **(greitai).**

Ricieriau, sakyki!
Greičiau sakyki! Visa dvasia mano
Ant tavo lūpų kybo.

Konradas.

Kruvins mūšis
Užbaigts. Keistutis yra pralaimėjęs,
Jėgailos rankoj.

Marė.

Ar gerai girdžiu tik
Tavo žodžius tuos? Jėgaila apveikęs!
Keistuts sugautas! O, iš džiaugsmo gali
Perplyšt krūtinė . . . .

(kreipdamosi vėl ant Konrado)

Ar kartais neklysti?

Konradas.

Aš liudytoju buvau ir tą tiesą
Galiu patvirtint. Juk tiesiog iš vietos
Skubinau Vilniun tau viską pranešti.

Marė.

Kaip dėkavoti už tavo malonę
Ir gerą žinią, kur lyg balzams gydo
Pažeistą širdį, skausmus ir liūdnumą?

(negalėdama sulaikyt pašėlusio džiaugsmo)

A! jau Keistutis į rankas pateko —

Tai galiu mesti našlės liūdną rūbą
Ir pirmą kartą linksmai nusijuokti,
Primynus koja galvą užmušėjo,
Kurį dangus man pats po kojų guldo.
Džiaugkis, Vaidyla, kapuose nurimki —
Atlygints būsi!

Konradas.

Viešpati maloni,
Jeigu auklėjai pagiežos troškimą,
Tai jis dabartės pakakintas tapo.
Nužeminimas sunkesnis už mirtį,
Nės dvasia kenčia daugiau, ne kaip kūnas.
Gana pamačius, kaip tas puikus senis
Šiandien sublogęs, tartum mažas vaikas;
Gėda prispaudė sunkiau, ne kaip dugnas
Užkalto grabo . . . .

Marė.

Kenčia, juk jau kenčia,
Tegul pajunta, kas tai yr skausmas!

Konradas.

Liūdna matyti, kada žilas vadas,
Spėkų netekęs, stovi nusiminęs
Ant griaučių savo garbės ir didybės;
Kad atsisveikin ant amžių su viltim
Ir leidžias ten, kur jau nežiba žvaigždės;
Kad pergyvenęs save, darbus savo,
Toksai likimas, širdperšos baisybė,
Turi ir širdis, pripiltas rūstumo,
Priverst gailėtis . . . .

Marė.

Gailėtis nemoku.

Konradas.

Jniršims baigias, pagiežai įvykus,
Kada jau priešių nelaimė prislegia
Ir žemyn lenkia . . . .

Marė.

Man to nepakanka!
Man tur but pančiai, kalėjims, kankinims,
Mirtis ant galo . . . .

Konradas.

Perdaug pageidauji,
Visai nežiurai ant sanlygų stovio
Tegul Keistutis tavo broliui ginklą
Yra pavedęs ir karūnos savo
Tiesą viršiausią — bet brolis nuo savęs
Jam prižadėjo, per prisiegą šventą,
Kaip vaiks mylėti, priderančiai gerbti,
Nuo užpuolimo gint ir išdavimo.

Marė **(pasityčiodama).**

Kam-gi tai burną bereikaio aušint?

Konradas.

Juk čia dalykas santaikos šventosios,
Kurią sulaužyt nė viens neprivalo,
Kas nenor garbę ricieriaus sutepti.
Jėgaila, vesdams pas save Keistutį
Su keliais vyrais, kaipo svečius savo,
Turės atminti pareigas visokias,
Ką yr žadėjęs ir kas svečiams prider.
Negal užmiršti ir giminės ryšio —
Tai šalčiau reiktų klūtys apsvarstyti
Ir apmalšinti įniršimo šuolis . . . .

Marė **(pasityčiodama).**

Tai paduot ranką užmušėjui vyro?

Konradas.

Paskutinoji kartais ir taip liepia.

Marė.

Tik viena liko man paskutinoji,
Kuri su mano krauju išvien teka —
Pavest tą senį kankinimų peklai
Ir tikrai mirčiai. Tai-gi žūs Keistutis.

Konradas.

Sunku išpildyt užmanymas tokis,
Ant kurio brolis niekad nesutiktų.

Marė.

Ar tai tau rodos, paabejos brolis
Užtart už mane, jeigu jam, kaip sudžiai,
Skriaudimus savo išdėsiu?

Konradas.

Toks darbas
Perdaug jau aiškiai apskelbtų pasaulei
Tą kunigaikščio nepadorią klastą.

Marė.

Jųs pats, kryžiokai, prisiegą švenčiausią
Laužot, kituos tik matydami kaltę.
Vienok pati aš nenoriu išpradžių
Tuoj reikalauti galvos mano dėdės.
Pataikysiu juk paklausyti proto
Ir menkesniu kuo tuosyk pasikakint.
Tegul tik brolis, man pareikalavus,
Akise mano suima Keistutį
lr pasodina į kelnorę tamsią.

Konradas.

O jeigu tavęs nenorės klausyti?

Marė.

Jei atvirai ne — tai aš slapta dirbsiu . . .
Gyvastis žmogaus toksai trapus daigtas!
Kas-gi lengviau yr, kaip ją kam atimti?
Gana į vyną tam nuodų įberti . . .
Jei ne, tai gal būt žmogžudžiai samdyti...
Atsiras peilis . . . Reik kruvinas darbas
Užmanyt — mirtį mintis jau surengs jam.

Konradas.

Tai turi žūti?

Marė.

Manyk, kad jau žuvo.

Dabar vis tiek man, neslepiu nė savo
Siekių, nė žodžių Į melą nevystau.

(Pro didžiasias duris įeina Albanas.)

Scena IV.

Konradas, Marė, Albanas.

Albanas.

Matyt jau grįžta, veikiai pilyje bus.

Marė.

O, turiu dėdei prasitraukt iš kelio,
Kad nišsigąstų, mane čia išvydęs.
(Išeina pro duris po kairei.)

Scena V.

Konradas ir Albanas.

Konradas.

Albane! Mesdams prigimtinį namą,
Meilę ir laimę, dievus ir tėvynę,
Ir išdaviko imdamas paveikslą,
Kad išnetyčių, kaipo žaltys šliauždams,
Tik prisigriebčiau prie širdies kryžiokų
Ir marų smūgį ateityj jiems duočiau,
Juk aš žinojau, kad tie darbai mano
Kiekvieną žygį draskys baisiai širdį —
Bet gi nelaukiau, valandą sutiksęs,
Kad reiks stovėti su surištom rankom,
Matant, kaip tėvą žmogžudžiai jau siekia;
Kad neištrauksiu iš makščių nė kardo,
Anė pridengsiu jį krūtine savo.
Bjaurisi šiandien visas žmogaus būdas,
Ant visko purtos peržengts prigimimas!
Tolyn nenoriu lįsti į tą darbą
Už tokią prekę . . .

Albanas **(su paniekinimu, gailėdamasis).**

Gaila tavęs, gaila!
Rengeis būt vyru, o esi tik vaikas,

Kurs, didžią mintį žadintis paėmęs,
Meta, išvydęs, kad gal pasižeisti

Konradas.

Nesijuokk! Šitiek dėl jos iškentėjau,
Ir laimės šitiek pašvenčiau dėl josios,
Kad juokų tavo neužpelniau, rodos,
Kada iš kelio baisi šmėkla stumia.

Albanas.

Taip, dvasia tavo blaškosi, pailso!
Ar-gi tai būtų tik menkas troškimas
Garbės pastūmęs tave prie aukų tiek,
Pajiegas žmogaus pereinančių? Jeigu
Taip būt ištikro, išsižadėk savo
Darbo, mylėki, manyki ir veikki,
Kaip visi žmonės, nės nieko jau didžio
Jkurt nįstengsi! Bet, jeigu auklėjai,
Gilumoj dvasios užslėpęs, tėvynės
Tikrąją meilę, jei turėjai norą
Numesti jungą, kurisai mus spaudžia,
Lietuvos vardą iškelti ant amžių . . . .
Eik, kaip ikšiolei, nieko nežiūrėdams,
Prieš spėkas peklos ir dangaus, per ugnį,
Ašarų jūres, per upelius kraujo!
Užmirški savo sąžinę ir širdį!
Skausme raitykis! . . . . mirki nusiminęs!
Bet, ką pradėjai, užbaigk iki galo!

Konradas.

Kitaip tie žodžiai anuomet skambėjo,
Kada puošiau juos svajonėmis savo.
Šiandien net siekis — didis, augštas, šventas,
Kuriam aš dvasią atidaviau jauną,
Taip ūkanomis rodos prisidengęs,
Kad nematyt jau ramybės, nė džiaugsmo.
Akise stovi žila galva tėvo,
Šaukianti šiandien nuo manęs pagelbos —
Jis taip mylėjo — perplėšiau jam širdį,

O kada šiandien ant jo griausmai krito,
Turiu, atšalęs, laukt, ik prisitaikys
Slapta užmušt jį galvažudžių rankos.

Albanas.

Iš kur žinia ta?

Konradas.

Ta laukinė vilkė,
Kurią pasotin tiktai aukų kraujas,
Atvirai girias, žudymą užmanius;
O jeigu brolis neparems jos siekio
Ir neįtaikys Keistutį kalėti,
Pati užmuš jį — nuo jospat girdėjau.
Tai iškelis tik pasilieka vienas:
Varguolį senį kalėjiman brukti.

Albanas.

Nenusiminti, tiktai veikti reikia.
Ištrūkt nelengva, kur vien klastos tyko.
Bet nesunku bus kalėjimo vartai
Jam atdaryti. Turime pagelbą —
Zokonui taip-gi rūpi juk, kad liktų,
Kas gal paveržti Jėgailai karūną . . . .

Konradas.

Įrankiai baisus, kurių turiu stvertis
Drebančiu delnu, lyg vortinklio gležno
Tysančio vos vos per bedugnių gylį.

(Išeina su Albanu pro duris po tiesei. Neužilgo pro didžiasias duris [eina Jėgaila, o su juo Keistutis ir Vytautis. Pro atdaras duris matyt Butrimas su keletu Keistučio draugkareivių, kurie vienok ant scenos nepasirodo.)

Scena VI.

Jėgaila, Keistutis, Vytautis.

Jėgaila **(įvesdamas Keistutį).**

Dėde ir vėl tu įžengi į šitą
Pilį, kaip tikras apgalėtojas, kurs
Pavergia širdis. Visi žmonės mėtė

Kvietkas po kojų ir sveikino tave
Su džiaugsmu tokiu ir taipos širdingai,

(apsimesdamas lyg užpykęs)

Kad net užmiršo visai apie mane.

Keistutis.

Nesigailėki sanjausmo, kurį man
Išreiškė! Jeigu žmonės lenkia galvas,
Tai ne prieš mane, dabar silpną, menką,
Ne prieš veluką, kitąsyk garbingą,
Tik prieš nelaimę, kur manyj gyvena.
Nekaltink tųjų, kuriuos teisus jausmas
Priverčia gerbti kitų vargią dalį,
Matant ant veido kentimo didybę.

Jėgaila.

Kas-gi juos kaltins? Juk jie, duodami tau
Tinkančią garbę, pildė mano norą.
Ar svečiai toki nereikia vaišinti
Kuoširdingiausiai?

Vytautis (karčiai).

Koks tu meilus šiandien!
Velyčiau tavo nepažint malonės.

Keistutis.

Vytauti, liaukis! Kam įkandžiais žodžiais
Vaidus vėl judint ir Jėgailai širdį
Užgaudinėti? Kada męs stovėjom
Vienas prieš kitą su ginklais, tai tuokart
Galėjo būti ir priešingi siekiai,
Bet jau ištarus: santaiką prisiekiam,
Tegul širdingas ryšys susitvirtin
Ir nė koks ūkas santaikos netemdin.

(Kreipdamasis ant Jėgailos ir Vytaučio)

Buvote kitkart — būkit ir vėl broliais!

Jėgaila.

Iš savo pusės aš pats šito trokštu.

Vytautis.

Lengva parodyt prakilnumas dvasios,
Kada likimas paremia puikybę.
Bet kas turėjo tiesą ir-gi drąsą,
O tiktai laimė prigavo prie galo,
Tam sunku lenktis po ženklu brolystės,
Maloniai duotu apgalėjusiojo,
Nės jame vis tik pažymu lyg branktas.

Keistutis

Sūnau, per tave kalba tik puikybė,
Kuri tai žemei daug atnešė vargo.
Ant vaidų mųsų gudrus priešius tyko,
Moka naudotis ir tunka nuo jųjų.
Šiandien privalom pavyzdį parodyt,
Kad ne valdžia mums — tik Lietuva rūpi.
Sujungti reikia visos mųsų spėkos
Priešais galingą apnykėlių skaitlių.
Tas tik tėvynei geriau patarnauja,
Kurs pats parodo, kaip klausyt reikia.
Kol pats stovėjau eilėj pirmutinėj,
Augštai iškėlęs Lietuvos veluką,
Tai nuo visų tad reikalavau drūčiai,
Kad mano žodžio ir minties klausytų.
Kada-gi šiandien visai atsitraukiu,
O dievai duoda į jo rankas valdžią,
Tegul-gi valdo visur valia jojo,
Nės pasipriešint — tai išduot tėvynę.

Jėgaila **(su pagerbimu).**

Dėde, tu busi vis Lietuvos galva
Prie manęs lygiai su manim.

Keistutis **(pasidavęs).**

Jau mano
Užbaigtas darbas. Prieš naują gadynę
Reik pasitraukti, matant seną svietą
Merdintį. Reikia prasitraukt iš kelio
Prieš jus, jauniejie, kur veluką naują

Turit ir ginklą. Ricierių gadynė
Leidžias į kapą ir ugnis žinyčios
Silpnyn liepsnoja, j širdį mųs miškų
Eina be baimės su žmonėms naujaisiais
Nauji dievaičiai. Be to gana ilgai
Aš, kaip tėvainis tikėjimo seno
Ir paveldėjęs tautos gilią mintį,
Užlaikyt stengiaus mųsų seną tvarką,
Nesigailėdams darbų, anė savo
Kraujo. Vienok-gi kovodams tolydžio,
Neištesėjau imtis pasekmingai
Su dvasia jųsų naujųjų gadynių,
Ir nuo kryžioko apginti tėvynę
Mokėjau vien tik kardu, po senovei.
Vaikai, dabartės prasitraukiu jums jau
Su naujais ginklais, su šauksmais kitokiais ...
Tegul žvaigždė jųs užteka šviesybėj,
Kada manoji tamsybėj užgeso.

Vytautis.

Neužtekės jau! sykiu su tavaja
Užtemė žvaigždės tos žemės, su tavim
Jijė neteko dvasios-prieglobėjo,
Kur prie garbės tik ją vedė! Liks priešiams
Ji, nelaiminga ....

Keistutis (rūsčiai).

Sūnau! neišdrįski
Mus ateities link šitaip abejoti,
Nės tiktai seną užrūstinsi tėvą.
Dėlko baugina ateitis tėvynės?
Tautų likimas surištas neesti
Su sustengimais vienstovių žmogystų —
Spėka augštesnė be atmainos valdo
Ir, prireikėjus, didžiavyrius budin.
Sunku mums spręsti, kada puolam patys,
Kas gali džiaugsmą, ar prapultį lemti;
Manom, kad viskas su mumis pradingsta

Ir piktžodžiaujam ant liūdno likimo.
Tuotarpu tankiai, ką nuopuolių menam,
Liūdni išvydę mųsų vilties griaučius,
Tėvynės dalį sustiprina da-gi —
lr mųsų grabas taps ateities lopšiu.

(Pro didžiasias duris įeina Aldona ir nedrąsiai artinasi prie Keistučio.)

Scena VII.

Keistutis, Jėgaila, Vytautis, Aldona.

Aldona.

Tėve Keistuti, nepykki ant vaiko,
Ką čion atbėgo, tavęs nepaklausęs.
Ikšiol juk niekad nesipriešinau tau,
Bet šiandien mane pergalėjo baimė
lr nerimastis vijo pėdoms tavo,
Visai nežiūrint, kas man įsakyta.

Keistutis.

Vaikeli! vis tau iš galvos nišeina
Sapnai, baidyklės, vis baugina tave
Gedulių dvasios ir vaikosi paskui
Šmėkla išblyškus praeities; da protas
Tavo nuilsęs, sergąs keičia viską
J stebuklingą svajonę ir liepia
Imt per teisybę, kas akise rodos.

Aldona.

Pyksti ant manęs?

Keistutis.

Pykčiau, kad galėčiau.
Ką padarysi išlepintam vaikui?
Tokiam paukšteliui, kurisai išsilgęs
Pas mane seną atlėkė ant rankų?

(Apkabina Aldoną.)

Aldona.

Sunku man, tėve, gyventi be tavęs;
Be tavęs svietas dykuma išrodo

Taip tamsia, šalta, be gyvasties kokios,
Taip savyj gero neturinčia nieko,
Kad širdis mano iš skausmo nor plyšti.

Keistutis **(šypsodamasis, Jėgailai).**

Žiūrėk, kaip mane j tinklus vilioja
Laumė štai šita meiliaisiais žodeliais,
Kaip savo meilę išreiškia seneliui,
Su kuriuo turi išvieno liūdnumą.
Turi dabar ją gražiai pamylėti,
Iki išeisim elgetaut po žmones.

Jėgaila.

Ką kalbi, dėde? juk aš neapleisiu.

Keistutis.

Nuleidęs kardą, jau netinku niekam,
Jei vakarais tik kam pasakas sekti.
Tai-gi rengiuosi, eidams per Lietuvą,
Butus lankydams, svetimų gudrybę
Išpasakoti. **(Aldonai.)**
Tu eisi su manim.

Aldona.

Kad ir j kraštą pasaulės!

Keistutis.

Tegul nors
Vaikai pramoktų vokiečius iškeikti,
Saugotis jųjų, geriau už mus ginti
Savo tėvynę.
(kreipdamasis ant Jėgailos)
O tuotarpu senj
Vesk pasilsėti.

Jėgaila.

Duodu savo lovą.
Eisiva, dėde.

(Jėgaila veda Keistutį pro duris po kairei, bet jos staiga atsidaro ir įeina ant scenos Marė su Prora Bilgenu, neduodama praeit; ties durimis už jųdviejų stovi kiti ginkluoti Jėgailos dvarininkai.)

Scena VIII.

Marė, Bilgenas, Keistutis, Jėgaila, Vytautis, Aldona, ginkluoti Jėgailos dvarininkai.

Marė **(įeidama, Jėgailai).**

Palauk!

Jėgaila.

Ko tau reikia?
Dėdė nor miego.

Marė.

Dėdė gal palaukti —
Aš ramaus miego kur kas ilgiau laukiau.

Jėgaila **(Marei).**

Sakyk, ko nori?

Marė.

Noriu pati dėdei
Pakloti lovą . . . .

Aldona **(šaly).**

Dreba visas kūnas!

Jėgaila.

Ką-gi tai reiškia?

Marė.

Seniems rniegs netinka,
Jeigu jie turi ant sąžinės kraują.
Mat šviesios naktys jiems neduoda miego —
Nusiųsk Keistutį kalėjiman tamsų —
Ten tegul ilsis!

Vytautis.

Kaip drįsti, begėde,
Taškyti seilėms . . . .

Jėgaila.

Pasiutai, sesute.

Marė.

Nepasiutau aš. Tu busi pasiutęs,
Jeigu, nors sykį savo neparodęs,
Leisi iš rankų ateitį karūnos.

Jėgaila.

Mare, nutilki!

Marė.

Ar-gi tai tau, broli,
Paniekinimų atmintis taip miela,
Kad nė už skriaudą atsiteist nenori?
Ar užmiršai jau, kaip anuosyk dėdė
Mus lizde mųsų išniekino tyčia
Prieš visą svietą ir kalėti liepė?
Paskui, parodęs paviršių malonės,
Da mus skaudžiau jis išjuokė. Kur skolos,
Ten užmokėjims. Padaryk ir jam taip!

Vytautis.

Nutildyk burną!

(Kreipdamasis ant Jėgailos).

Jėgaila, paliepki
Vydragai šitai prasitraukt!

Marė.

Girdėjai
Broli? Nor mane iš čia išvaryti —
lš namų mano — už tai, kad aš jųjų
Galvažudystę noriu svert teisingai.
Broli! tai tavo bičiulius jau gali
Laisvai žudyti? Jau nė nesigėdi,
Už draugų mirtį nenorėdams keršint?
Tai jau prie tavo sosto nieks negali
Rast apginimo? man vyrą, tau tikrą
Išplėšė tarną, kurs dėl tavęs žuvo.
Jeigu už jį tu atkeršint nenori,
Tai jau pas tave neverta tarnauti!
Ir pames tave teisus tarnai tavo,
Jei juos paduodi svetimų piktybei.

Keistutis **(išmetinėdamas Jėgailai).**

Tai, sūnau, šitaip priimi tu mane?
Juk tau tikėjau.

Jėgaila.

Tai ne mano kaltė.
Nelaukiau šito. O vienok jos skundams
Reik pripažinti priežastys teisingos.

Vytautis.

Kur dingo tavo prisiega?

Jėgaila.

Tai ką-gi
Darysiu?

Vytautis.

Imk ją šalin! turi valdžią.

Jėgaila **(Marei).**

Sesuo! išeik sau!

Marė.

Kolei lieka laisvas
Štai šitas senis, aš neatsitrauksiu.
(rodydama Bilgeną ir kitus dvarininkus)
Ricieriai laukia štai bausmės už mirtį
Vaidylos . . . .

Jėgaila.

Kas tai? maištas užmanytas ...

Marė.

O ne, ne maištas, tiktai tarnų tavo
Teisūs troškimai, kad butum teisingas.

Vytautis **(žiūrėdamas Jėgailai į akis).**

Ei, brolau, tavo akys lyg netikros —
Ar-gi norėtum užmiršt savo žodį?
(Butrimas pradaro vidurines duris, ir išeidamas pamaži ant scenos, klauso kalbančių.)
Kas-gi daugiausiai prisiegų ištaręs?
Tyli dabartės? Ar ne išdavimą
Užslėpti nori?

Jėgaila.

Matai — išnetyčių

Užklupo mane šitų žmonių skundas.
Išklausyt reikia .. .

Vytautis.

Suprantu, tai vylius —
Kad lengviau būtų derėtis su savo
Sąžine. **(Labyn užsirūstindamas.)**
Aš tau tikėjau, kaip broliui,
Atsakiau tėvui už tavo teisumą,
Prikalbinėjau ant santaikos tikti,
O tu užslėpęs išdaviko peilį!
Dabar prakeikiu savo minkštą širdį,
Kuri prie tavęs traukė. Šimtą kartų
Geriau but buvę, kad ir nuo kryžiokų
Imti pagelbą ir tavo švelnumui
Atsakyt ginklais. Juk siūlėsi patys . . . .
Tėvs nenorėjo su vokiečiais rištis —
O aš gudrybės tavo nežinojau.
Būtum nematęs kunigaikščio mitros!
(Butrimas pamaži pereina per sceną prie durų po dešinei ir išeina.)

Marė **(Jėgailai įžymiai).**

Tik įsitėmyk, ką Vytautis kalba —
Juk su kryžiokais santaiką įkurti . . . .
Gaila jiems šiandien, juk pats Vytauts sako.
Apmąstyk, broli, koks pavojus laukia,
Juosius paleidus.

Jėgaila.

Akise man temsta
Ir širdis plaka.

Aldona **(persigandusi).**

Jis nor jos klausyti —
Prapuolę esam!

Jėgaila.

Nežinau, dabar ką . . . .

(Pro duris po dešinei įeina Konradas, Albanas ir Butrimas.)

Scena IX.

Keistutis, Marė, Jėgaila, Vytautis, Albana, Konradas, Albanas, Butrimas, Bilgenas ir ginkluoti Jėgailos dvarininkai.

Jėgaila **(Konradui).**

} patį laiką atėjai, man reikia
Sunkus išrišti klausymus, tai-gi tave,
Ricieriau, imsiu per sūdžią. Darysiu
Taip, kaip sakysi.

Aldona **(šaly).**

Dievai maloningi!
Jųs čion jį siunčiat mums pagelbą duoti.

Konradas.

Kas-gi?

Jėgaila.

Ant dėdės aš nenoriu skųstis,
Nors jis ne sykį išniekino mane;
Tiktai sesuo štai, kurios vyrą liepė
Nužudyt, nori bausmės per nevalią;
Ricieriai taip-gi visi reikalauja
Kalėjimu nors užmokėt už tąjį
Taip rūstų darbą; o aš pažadėjau
Nebaust visai jų, nieko nežinodams,
Kad jie yr mano priešiai, kurie trokšta
Prapuldyt mane.

Vytautis.

Apsimetėli tu
Prakeiktas!

Jėgaila **(toliau Konradui).**

Tai-gi pasakyti teikis,
Ar pažadėjims tasai mane riša?

Aldona **(melsdama Konradą).**

Žinai teisybę, tai ginki!

Jėgaila **(Konradui).**

Kaip rodos?

Konradas (su savim kovodams).
Kalėjimą skirk.
Aldona (didei nusiminusi).
Sūnus priešais!
Marė (Bilgenui ir dvarininkams).
Ricieriai! drąsiai! visus juos suimkit!
(Bilgenas ir dvarininkai išeina priešais).
Vytautis.
Nišeisiu gyvas! Butrime prie ginklo!
(Vytautis ir Butrimas išsitraukia kardus).
Keistutis (paliepdamas).
Nuleiskit ginklą!
(Butrimas deda savo kardą į makštis).
Vytautis (neklausydamas).
Aš ginsiuosi . . . .
(Konradas užeina iš užpakalio ir ištrenkia iš rankos kardą)„ Niekšas.
Esi, kryžioke!

O! nė žmonių akys.
Galvažudystės tokios neregėjo . . . .
Ir tai jis
Marė (ricieriams).
Imkit! Keistutis supranta,
Kad užsispyrims gal kaštuoti kraujo.
Aldona (užstodama Keistutį).
Krūtine savo aš tave pridengsiu . . . .
Neduosiu tavęs . . . .
Marė (per nevalią atitrukdama ją).
Traukkis!
Aldona. ~Tu ' beďieve!
(Dvarininkai su Bilgenu apsupa Keistutį, Vytautį ir Butrimą ir veda juos per didžiasias duris. Aldona ištiesia rankas prie Keistučio.)
O tėve mano!

Keistutis **(atsigręždamas).**

Aš laiminu tave.

(Išeina visi, išskyrus Aldoną, Konradą ir Albaną.)

Scena X.

Aldona, Konradas, Albanas.

Aldona **(blaškosi ant kojų).**

Kaip skauda! čia .... čia ... .

(Griebiasi už širdies ir puola ant žemės. Konradas su Albanu pasilenkia prie jos.)

Konradas **(luktelėjęs, Albanui).**

Žiūrėki! ji mirė!
Nės įtikėjo į galvažudystę,
Kuri taip aiški — jai perplėšė širdį
Nedėkingumas sūnaus, širdį ilgo
Pargraužtą skausmo. Baisu atsiminti,
Kad neišgirs jau išsiteisinimo
Tylumoj kapo, bet sykiu su savim
Nešas paveikslą visų kruviniausią,
Prieš kurį savo akeles užmerkė.

(Klaupdamas prie Aldonos.)

Jaunystės sapne! lik sveika ant amžių!
Kruvins meilužis paskutinį kartą
Bučiuoja tavo išbalusį veidą.

(Bučiuoja Aldonai į kaktą.)

Uždanga nusileidžia.

AKTAS PENKTAS.

Scena parodo kalėjimo kelnorę Kreivos[1] pilyje. Prišakinė scenos dalis talpus skliautas po žeme. pertvertas iš užpakalio trimis arkadomis, kurias sujungia grotos. Per grotas matyt užpakalis scenos, kalėjimo prieangis. Vidurinė arkada, atidaroma kaip vartai, sujungia prieangį su kelnorės pryšakiu. Po kairei iš pryšakio scenos žemos durys veda į kitą kelnorę. Prie skliauto kabo ant retežio lemputė, neaiškiai apšviečianti kalėjimą. Pakėlus uždangą, ant prieangio pasirodo Prora Bilgenas su raktais, paskui jį Kunonas, Konradas ir Albanas. Bilgenas atidaro grotinius vartus ir įveda kryžiokus ant pryšakio scenos.

Scena I.

Bilgenas, Kunonas, Konradas ir Albanas.

Bilgenas **(įvesdamas),**

Aš negalėjau priešintis jųs valiai,
Tiktai žinokit, kad šicion jus Ieisdams,
Pareigą laužau . . . .

Konradas.

Nebijoki nieko.

Bilgenas.

Baisus atsakyms . . . .

Kunonas.

Paklausęs, laimėjai
Mųsų malonę, kuri priglobs tave
Kiekvieną kartą.

Bilgenas.

Jums ir pasiduodu.

[1] **Kreiva (Krėva)-pilis Viln. gub., griuvėsiai jos teberiogso iki šiai dienai.**

Konradas (duodamas mašną su auksu).
Primki tuotarpu rankpinigius šituos.
Bilgenas (imdamas).
Aš jums tarnausiu su dūšia ir kūnu.
Albanas.
Bet kur Keistutis?
Bilgenas (rodydamas kelnorę po kairei).
Kelnorėje šitoj
Ant šiaudų glėbio, ant žemės pakloto,
Kaip aržuols senas, audros apgalėtas,
Per dienas guli, nejuda, negirdi.
Nė nesistengki, norėdams prašnekini
Tyli, tarytum, užsimiršęs kalbą.
Nė ant savųjų akių neatkreipia —
Visai senelis pavirto į vaiką!
Konradas.
Nuvesk pas jįjį!
Bilgenas.
Ten taip tamsu, angšta,
Nešvaru bjauriai ir taip atsiduoda,
Kad jums sunku bus, ricieriai, įeiti.
Aš tai kas kita, pripratęs jau tokius
Matyti daigtus; tai-gi viens nueisiu
Ir jį atvesiu . . . .
Kanonas.
Gerai.
Bilgenas.
Būkit kantrus,
Nės jis reik kalbint, kaipo mažas vaikas,
Arba ant rankų išnešt, jeigu purtos.
(Išeina pro duris po kairei.)

Scena II.

Kunonas, Konradas ir Albanas.

Kunonas.
Nereikalingas, kaip man rodos, trūsas

Dabar Keistutį iš kelnorės gelbėt.
Kam mums toks senis?

Albanas.

Vis-gi pasiliko
Skambėjims vardo, kuris, sunaudotas
Gerai mus rankoj, gal pavirst į ginklą.

Kunonas.

Skambėjims tokis silpnyn visad eina,
Besilpstant žmogui. Kam tuščias skambėjims?

Konradas.

Ateitis rodys.

Kunonas.

Vienok bus nelengva
Išsiurbti senį, kuris ir pirmiau juk
Įrankiu tapti nesidavė niekad.
O jeigu sykį šito užsimanėt,
Tai pabandykim . . . .

(Bilgenas grįžta, vesdamas Keistutį, kuris duodasi vest be nuovokos ir nežiūrėdamas nė ant vieno iš esančiųjų.)

Scena III.

Kunonas, Konradas, Albanas, Bilgenas, Keistutis.

Bilgenas **(Keistučiui).**

Eik drąsiau, seneli,
Čia nieko pikto — tai svečių sulaukei,
Kurie nor tave pamatyt — linksmiau bus.

Konradas **(šaly).**

Baisus paveikslas nelaimių, senatvės!

Kunonas **(žiūrėdamas į Keistutį).**

Tai tikri griaučiai, kuriuos perdėm tuščia . . . .
Šmėkla tik žmogaus, kuri tuojau, rodos,
Pavirs **į** dulkes, vos ją palytėjus . . . .

Bilgenas **(Keistučiui, traukdamas jį prie kryžiokų).**

Artyn seneli!

Kunonas **(Keistučiui).**

Męs su kunigaikščiu
Pakalbėt norim. Argi nepažįsti
Mus, kunigaikšti, Keistuti?

(Keistutis neparodo nė kokio gyvasties ženklo).

Bilgenas **(Keistučiui).**

Na, seni,
Atsakyk! **(Atsikreipdamas ant kryžiokų).**
Matot — tyli, tartum kelmas.

Kunonas **(Keistučiui).**

Velydami tau gero, čion atėjom.

Albanas.

Kaliniams žinot, užveizdos esybė
Uždaro burną.

Kunonas **(Bilgenui).**

Bilgene, išeiki —
Ant pilies kiemo gali mus palaukti.
Duok raktus, patys duris užrakįsim.

Bilgenas.

(Paduodamas raktus, kuriuos priima Konradas.)

Tekit, išpildau visus jųsų norus.

(Išeina pro grotas paskui per prieangį po tiesei).

Scena IV.

Kunonas, Konradas, Albanas, Keistutis.

Kunonas **(Keistučiui).**

O kunigaikšti, matant tave šitaip,
Širdį mums skauda. Brolevaikis tavo
Galvažudystę baisią yr padaręs.
Dabar juk galim laisvai pakalbėti —
Bilgens išėjo.

Albanas.

Ar tu mus pažįsti?

(Keistutis vis nesijudina.)

Kunonas.

Męs tik bičiuliai tavo. Norim gelbėt

Tave nelaimėj . . . .

(matydamas, kad nė veidas Keistučio nesujudėjo, Albanui)

Nejuda tas žmogus,
Sustingęs stovi, anė akių mirksniu
Nerodo jausmo.

Albanas **(Kunonui).**

O gal nesupranta.

Kunonas.

Greičiau puikybėj savo užsikirto.

Albanas.

Reikia aiškiau jam pasakyt, ko norim.

Kunonas **(Keistučiui).**

Juk da ne viskas dingo, kunigaikšti,
Tai-gi nebūki nebyliu be žado.
Męs sugrąžįsim liuosybę, karūną,
Ištrauksim tave iš grabo, kur saulės
Veltui dairaisi, duosim rankon ginklą
Ir, kokią nori, pagiežą prirengsim.

(Veltui palūkėjęs atsakymo arba judėjimo Keistučio.)

Tyli? tau rodos, kad tave vilioja?
Žiūrėki, durys atdaros — ir tave,
Po sparnu savo pridengę, išvesim
Iš skylės šitos. Laisvas tada būsi.
Ką sakai, seni? Ar būtinai nori
Prapulti šičia? Nenori atkeršyt?
Ir, apgalėjęs, didžiavyriu tapti?

(Luktelėjęs, nekantriai.)

Na, atsakyk-gi! Nės paliksiu tave
Tavo likimui, netekęs kantrybės.
Tyli? Tai nori negarbėj baigt amžj?

Konradas **(išeidamas į pryšakį Kunono ir Albano prisiartindamas prie Keistučio.)**

O neatstumk tų, kuriuos vedė šičion
Gera širdis vien. Tikėk jiems, Keistuti!

(Keistutis pakelia galvą, apžvelgdamas Konradą, lyg norėdamas prakalbėt, bet vėl sustingsta po senovei.)

Kunonas **(Albanui).**
Akmuo ant galo akims prakalbėjo,
Ant valandėlės jame plykstelėjo
Lyg žmogaus jausmas.

Albanas **(Kunonui).**
Eiva! tegul lieka
Vienudu, Konrads įstabią galybę
Ant jojo turi.

Kunonas.
Gerai, gali likti.

(Kunonas išeina su Albanu pro grotinius vartus, o paskui per prieangį po tiesei.)

Scena V.

Konradas ir Keistutis.

Konradas **(apsidairęs paskui išeinančius).**
Juodu išėjo. Prie tavęs aš vienas,
Kęsdams taip sunkiai, kad krūtinė plyšta —
Apie dienas tas aš kapuos sapnuosiu,
Jei bus tik sapnas mano dvasiai galims.
Tu nežinai, kaip baisiai mane slegia
Tavo tylėjims nepermeldžiams, kokius
Drebulius myrio siunčia tavo akys
Ramios, o šaltos, sustingusios. Velyk
Perkęsti viską, ne kaip matyt tokią
Tylinčią tavo užšalusią kančią ....
Jei turi tiesą neapkęsti mane,
Tai duok išgirsti norint prakeikimą
Iš tavo lūpų! Nebūk lyg negyvas,
Tik rūstus stoki, kaip milžinų vadas,
Ir mesk į mane žaibus akių tavo,
Prakeikk! tik duoki išgirst vieną žodį!
(Palaukęs) Nieko? ar nieko netarsi?.... ir šitai
Perkęsiu — duok tik man tu savo ranką
Ir bėgk su manim nuo kapinių šitų
Ant šviesos saulės — nės mirtis tikra čia

Graudena. Bėgkim!

(Luktelėjęs.)

A! vėl išdavimo
Bijai? niužmiršęs, kad patariau tave
Kalėjiman mest.... Tikėk mano žodžiui!
Aš tau prisiekiu, kad nišdaviau tavęs,
O būdu tokiu norėjau atkreipti
Tik marų smūgį, kurs tau prirengts buvo.

(Palūkėjęs.)

Neini? Tyli vis? .... Permainyk man širdį,
Kad jijė taip-gi kaip akmuo tylėtų

(luktelėjęs, užsikarštinęs ir pasiduodamas)

O ne! turiu aš išgelbėti tave —
Šalyn rytojus! ir apsimetimas!
Įžadus laužiau ....

(klaupdamas prieš Keistutį)

Tėve! sunus tavo
Ant kelių meldžia, kad duotumės gelbėt....

Keistutis.

Ar sūnus? Kokis? Turėjau juk vieną. *
Tą apraudojau ir senei užmiršęs,

Nės jis — tai mano nelaimė ir kirmins.
Norint paskui aš atminiau išsykio,
Su keno veidu kryžiokų gyvatė —
Akis užmerkiau tyčia ir, pažinęs
Tik išdaviką, nepažinau sūnų.
Mano sūnus jau nuo senei gyvas.

Konradas.

Keršyja sunkiai širdis priverstoji!
Visame sviete nėra anė vieno,
Kurs, žaizdas mano išarti pamatęs,
Pasigailėtų ir aukų didybę,
Išmieruot teiktus. Tėve! ar-gi nieko
Širdis nesakė? Ir tiki j mano
Išdavėjystę, kuri keršytoją
Pridengia savim? Ar tau nešnabždėjo
Paslaptas balsas, kam viską sumyniau?

Keistutis.

Aš tiesaus kelio visada laikiausi.
Dievų klausydams, mylėdams tėvynę,
Su teisybe vien gyvenau — dėlto-gi
Šuntakių melo, arba apgavimo
Nė nepažįstu. Aš, matai, pripratęs
Svarstyt ir spręsti ne siekius, tik darbus.
Ir suprast stengiu, ką akys parodo.
Žinau vien tiesą — ir netikiu dorai,
Kur gudriai seka galvažudžių pėdas.

Konradas.

Tėve!

Keistutis (lyg pats sau).

Seniai jau netekau to vaiko,
Kuriam daugiausiai sudėjau aš vilties,
Drūčiai tikėdams, kad išvien su manim
Zokono gaują baidys nuo mųs girių,
Kad parems mane, mirtinai kovojant
Su siaubunu tuo, baisesniu už lokį
Padūkusįjį ir apsaugos seną

Galvą nuo smūgių jisai, garbės mano
Dalininks pirmas, paveldėtojas jos!

(susigraudinęs)

Bet nelaimingai sau ir jam išlėmiau,
Glostydams tankiai kūdikio galvelę,
Nės pats sugriovė ir viltį, ir laimę,
Jis, numylėtas iš visų labjausiai.

(apsiblausęs, gailindamasis)

Netekau vaiko.

Konradas.

Tokiais giliais žodžiais
Nekalbėk, rodos dūsaudamas daigto,
Kuris negrįž jau — o gailestis auga
Taip nišmieruotas, kad gal verksmu trūkti
Vyro krūtinė.

(luktelėjęs)

Ar netiki, tėve,
Kad aš tėvynės parduoti nenoriu?
Kad aš paskyriau gyvenimą savo
Tik vienam darbui, kurisai Lietuvą
Mųsų išgelbės ir už ją atkeršys?
Butautis tavo gyvęs tik numiręs!

Keistutis.

Kas gali būti — apie tai kiti spręs;
Ateitis gali jį paskui išteisint
Ir ploti rankoms už laimingą siekį,
Visai užmiršus, kur suteptas buvo.
Bet aš, kurio jau gyvenims taip trumpas,
Aš bjauraus grūdo pasėlį regėjau:
Šeimynoj vienus sielvartus, liūdnumą,
Džiaugsmą mųs priešių, Lietuvos nelaimę,
Ir sena mano galva nenuvokia,
Kaip gelbės žemę, kas garbės netekęs.
Sunku, sunku tam, kas pabando melo,
Sutepė dvasią, nors ir gero trokšdams,
Atgyt išnaujo rūbuos nekaltybės

Ir vėl nušvisti su darbais teisingais.
Nestos jo niekad amžins prakeikimas,
Painiodams jojo siekimus gražiausius,
Prie nuodėmių stums, prieš kurias pats purtos,
Ir ves tolyn vis, kur daugiau erškėčių —
Ko pats nekenčia, turės pamylėti,
Ką nor išgelbėt, da labiau prapuldys —
Ir visas darbas suteptų jo rankų
Noroms nenoroms pavirsta į piktą.

Konradas.

O tėve mano! nenorėk atimti
Prie galo kelio paskutinės vilties!
Nepavesk mane kurčiai, tamsiai nakčiai,
Kad abejodams turėčiau numirti!
Nės, jeigu žūsiu, siekinio neprėjęs,
Tai man nė kokia neatleis dievystė.

(Nužemintai melsdamas.)

Tėve, Keistuti! pasigailėk vaiko,
Kuris taip kenčia už jaunos puikybės
Drąsų siekimą! Išskėsk savo glėbį ....
Aš prisiglausiu, nusižeminęs jau ....
Ašaras liesiu ant tavo krūtinės ....
Atleisk man kaltę ....

Keistutis **(susigraudinęs, lyg sau).**

Vargšas mano vaikas.

Konradas **(surikęs, puola Keistučiui į glėbį).**

Tėve!

Keistutis.

Sūneli!

Konradas.

O! tas vienas žodis
Nuim nuo manęs visą prakeikimą.
Glėbyje tavo vėl aušra sugrįžta,
Kuri žibėjo prie mano lopšelio.
Ar man atleidi?

Keistutis.

Vaikai nedėkingi,
Jųs nė nežinot, kas tai tėvų meilė,
Kuri su jumis į bedugnes lekia
Ir skausmu savo pati save kursto;
Nors kelia balsą, rūstų, nusiminus —
Viską užmiršta ir atleidžia viską.
O sūnau mano!

(Prispaudžia Konradą prie krūtinės).

Konradas.

Kaip ramu ilsėtis
Glėbyje tavo! O kad taip ant ilgo
Užmigt galėčiau!

(Luktelėjęs, nerimstąs).

Tėve! laikas bėga . . . .
Ir mintis bunda baili, rūpestinga . . . .
Skubinkim, tėve! Eik iščia, nelaukki!
Eikim, tik eikim!

(Eina kelis žingsnius prie durų ir sustoja, matydamas, kad Keistutis paskui neina.)

Keistutis.

Bereikalo lauki
Manęs, sūneli — aš iščia juk neisiu.

Konradas.

Tėve, turiu aš išvest iščia tave,
Juk man atleidai?

Keistutis.

Atleidau, vaikeli
Bet jau sunku man pabėgti su tavim.
Ką-gi aš veikčiau dabar jųsų sviete
Pribaigtas senis gedulių ir amžiaus?
Mano liuosybė taps tik nauda priešiui.
Nenoriu būti priežastimi vaido,
Nenoriu tapti įrankiu kryžiokų,
Velyk man šičia ramiai pasimirti.

Konradas.

Aš tau prisiekiu, kad išrasiu kelią
Ištraukti tave iš kryžiokų vylio,
Aš pritaisysiu atilsį tau saldų,
Kurio jau niekad nedrums pikti žmonės . . . .
Tik eik su manim!

Keistutis.

Ne, Butauti[1] mano!
Palikkit mane jųs mano likimui.
Taip bus geriausiai. Nės kartais nenoroms
Galiu nelaimę įvykdint mus žemei
Ir tavo kojas kaip akmuo apsunkint —
Kad paskui tave svetimi pažintų.
Dėl valandėlės gyvenimo menko
Nenoriu pirkti taip brangiai liuosybę.

Konradas.

Tėve!

Keistutis.

Taip liepia dorybė ir protas.
Veltui negundyk, nės neatmainysiu
Jau savo žodžio.

Konradas.

Pasigailėk manęs!

Keistutis.

Svietas man šiandien — dykuma tamsioji.
Kuo buvau gyvas — išplėšė man žmonės.
Negrįž kas buvo, nekels jau numirę.
Esmi jau niekas, nėr ko man nė grįžti.

Konradas.

Tėve! ar neisi?

Keistutis.

Ne.

[1] Vardas Konrado pirm pereisint kryžiokų pusėn.

Konradas.

Tai per nevalią
Iščia išnešim; Albaną pašauksiu.

(skubiai išbėga pro duris ir per prieangį po tiesei.)

Keistutis **(žiūrėdamas paskui išeinantį).**

Vaike, vėlu jau!

(apsisukęs, pamaži išeina nuo scenos pro duris po kairei. Neužilgo pasirodo ant prieangio Marė su Bilgenu ir įeina pro grotines duris ant vidurio scenos.)

Scena VI.

Marė ir Bilgenas.

Marė.

Pilyje kryžiokai . . . .
Jstabus daigtas.

Bilgenas.

Jie čia nuo-pat ryto.

Marė.

Tur būt ką spendžia. Ar žinai vardus jų?

Bilgenas.

Konrads, Kunonas ir Albanas senis.

Marė.

Laiku suspėjau. Jųjų siekiai reikia
Perkirst išsykio. Kur yra Keistutis?

Bilgenas.

Skylėje šitoj.

Marė.

„Gerai. Pašaukk mano
Žmones. Žiūrėki, kad nebūtų trukšmo!

(Bilgenas išeina tuo-pat keliu, kuriuo atėjo. Marė atsikreipia ant Keistučio kelnorės, graudendama.)

Dėde! dabartės atsiteisim mudu.

(Ant prieangio pasirodo Kunonas ir įeina pro grotas.)

Scena VII.

Marė ir Kunonas.

Kunonas **(nusistebi, išvydęs Marę).**

Tikėt nenoriu .... kunigaikštienė čia?

Marė.

Ką? ar stebiesi, mane čia išvydęs?
Visoki žmones susitink ant kelio.

Kanonas.

Bet koki siekiai?

Marė.

Ar tamista nori
Žinot? Žinoki: atėjau žudyti.

Kunonas.

Ar tai tau rodos, kad duosim?

Marė.

Apseisiu
Be jųs davimo.

Kunonas.

Tokis baisus darbas!

Marė.

Apsimetimo kalbą tą palikęs,
Pasakyk sykį ką mano siekimas
Gali užkenkti?

Kunonas.

Męs ginam prispaustus.

Marė.

Ar tai teisybė? Tegul ir taip būna!
Vienok Keistutis netiks jums jau niekam —
Veltui tik leidžiat pinigus ir laiką.
Jus Konradui juk tikite begalo,
O jis, gudruolius, veda jus už nosies,
Norėdams tėvą išgelbėt ....

Kunonas.

Neaišku.

Marė.

Bukit atsargus — nės išduos jus, būdams
Sūnum Keistučio!

Kunonas.

Konradas?

Marė.

Nemoku
Aiškiau kalbėti. Jo pati pažino.

Kunonas **(pradėdamas suprast).**

Kaip dabar aišku!

Marė.

Jųs jį prižiūrėkit.
O aš tuotarpu pas kalinį eisiu.
Iki numerdės, tą mirties skanumą
Pirmiau pažįsta, paregėjęs mane!

(Įeina pro duris po karei į kitą kelnorę.)

Kunonas **(mąstydamas).**

Konrads?! Gyvatė! Dabar išsiaiškin
Mislių daugybė.

(Konradas pasirodo ant prieangio, bėgdamas greitai ant scenos.)

Scena VIII.

Kunonas ir Konradas.

Konradas. **(įbėgdamas).**

Visur jus jieškojau.

Kunonas **(šaltai).**

Ko tau reikėjo?

Konradas.

Ginasi Keistutis,
Bėgt nenorėdams.

Kunonas.

Tai tegul sau lieka —
Tai bus geriausiai.

Konradas **(greitai).**
Veskim per nevalią.
Kunonas.
Nevalią? kam tai?
Konradas.
Nužus jisai šičia.
Kunonas.
Tai da geriau bus. Užmokės lietuviai
Už jojo mirtį brangiai, o jo kraujas
Prisikabinti prie Jėgailos turi.
Konradas **(pykdamas).**
Ir kęsim šitai?
Kunonas.
Tai virs mums į naudą.
Konradas **(suerzintas).**
Ar atmainei jau nuomonę?
Kunonas.
Sakyčiau,
Dabar tvirtesnė. Jo mirtis mums gero
Daugiau gabena, ne kaip ilgas amžis.
Konradas **(įpykęs).**
Man kitaip rodos.
Kunonas **(įžymiai).**
Gal turi tu savo
Siekimą kitą.
Konradas **(nusistebėjęs).**
Aš?
(Marė grįžta ant scenos pro duris po kairei.)

Scena IX.

Kunonas, Konradas, Marė, paskui Bilgenas su samdininkais, paskiausiai Albanas.

Konradas **(pamatęs Marę, persigandęs).**
Ir Marė šičia?
Kunonas **(pasityčiodamas).**
Svečiuos pas dėdę . . . .

Konradas.

Marė! ją išvydus,
Šiurpuliai ima. Kaip čia jį išgelbėt?
Lieka tik kardas — kad ir pačiam galas!

(Ant prieangio pasirodo Marės samdininkai su Bilgenu ir tyliai slenka ant scenos. Konradas, pamatęs juos, kreipiasi ant Kunono.)

Ko jiems čia reikia?

Marė.

Tai jie geri žmonės —
Eina su manim nužudyt Keistutį.

Konradas **(išsitraukdamas kardą).**

Kardas neleis jų!

(Samdininkai, persigandę, traukiasi. Kunonas taip-gi ištraukia kardą.)

Kunonas **(užstodamas su kardu Konradui kelią).**

Sustok! anė žingsnio!

Konradas.

Geležis tavo nesulaikys manęs!

Kunonas.

Aš vardan mistro prisakau tau.

(Samdininkai, pasinaudoję, įeina su Mare ir Bilgenu pro duris po kairei.)

Konradas.

Leiskit!
Galvažudžiai jųs, jei gyviems likt miela!

(Albanas ateina nuo prieangio'ant scenos.)

Kunonas **(užstatęs kelią su kardu).**

Metei ličyną! Tu sūnus Keistučio,
Tu išdavikas!

Konradas.

Zinai? Gerai. Amžiui
Tavo jau galas. Kitiems tai apreikši,
Be galvos grįžęs.

(Prispiria su kardu Kunoną, o tas ginasi.)

Kunonas **(besigindamas ir pamatąs Albaną).**

Tu žūsi, drąsuoli!

(Albanui.)

Albane, peilį paėmęs, nudurk jį!

(Mušasi.)

Albanas.

Peilis tau tiktų — bet Konrado kardo
Užteks tam žygiui.

Kunonas **(Įsiutęs).**

Alban! išdavike!

(Mušasi su Konradu.)

Keistutis **(už scenos).**

O žmonės, žmonės!

Konradas.

Dėl dievų šventųjų!

Tai balsas tėvo!

(Marė išeina ant scenos ir pamaži atsitraukia ant prieangio, iškur tūlą laiką tėmijasi. Konradas su visu smarkumu prispiria Kunoną).

Zuk greičiau! Iš kelio!

(Kunonas puola ant žemės. Konradas su kardu įbėga greit į kitą kelnorę po kairei).

Kunonas.

Išdavims peklos! **(miršta).**

Marė prasitraukia nuo scenos visai).
Konradas neužilgo grįžta, prilaikydamas glėbyje Keistutį).

Scena X.

Konradas. Albanas.

Konradas

(klupščias prilaikydamas Keistutį, susigraudinęs)

Pabusk, tėve mielas!

Lavons ant slenksčio kalėjimo tyso —
Nėra pavojaus.

(palūkėjęs, nusiminęs)

Veltui! Jau iš kapo
Nė viens negrįžta.

(atsistodams)

Tai jau širdies ryšis
Visai sutrukęs .... Dabar mano mintys
Ant visados jau suklimpo į kraują.
Neriša niekas .... likau tik pats vienas.

(apsiblausęs, pasiduodamas)

Tai tolyn drąsiai! kur užvestas kelias —
Nuodyt, žudyti ir naikinti priešių.

Albanas.

Eik! ir žudyki!

Uždanga ^nusileidžia.

NARIMANTAS

DIDIS LIETUVOS KUNIGAIKŠTIS

Žmogystės:

Narimantas, Didis Lietuvos Kunigaikštis.
Daumantas, jo brolis.
Vratislava, Rusijos kunigaikščiutė.
Mintvydas, vadas Narimanto kariumenės.
Prakseda, Vratislavos ištikimoji.
Bugardas, Prūsas.
Goštautas, Daumanto dvarininkas.
Gransonas, Narimanto dvarininkas.
Sargybė ir tt.

Scena Utėnuose, Daumanto pilyje.

AKTAS PIRMAS.[1]

Scena 1.

Bugardas. Prakseda.

Bugardas.

Na, tai jau Vratislavą turim savo rankoj.
Daumantas pilnas džiaugsmo: jijė jam mielesnė
Už šitas tvirtas sienas, už Utėnų pilį....
Nuo skaisčios Vratislavos nieks jį net-titrauktų.

Kas tam pasisekimui gal užkirsti kelią?
Ir dabartis laiminga, ir ateityj laimė.
Jau kas pataikė sykį užmegstgarbės mazgą,
Gyvenimą tur gražų nuo pradžios ik galo...
Nenusimins nelaimėj ir neatleis tolei,
Iki savo troškimų nepasieks. Myliu aš
Daumantą ištikrųjų, nors aš ne lietuvis.
Nesyk jau didžiu darbu jis atsižymėjo.
Norint aš esmi prūsas, pasakysiu tiesą,
Kad dėl jo mečiau savo giminės augštumą ....
Narimantui, jo broliui, tremiant mano kraštą,
Keliant Lietuvos vardą vis laimingais mūšiais,
Vienoj kovoj norėjau pavyt garbės šmėklą ....
Tikrai būčiau pražuvęs — Daumantas apgynė.
Nuo to laiko mečiau aš savo tėvų šalį

[1] **Šitą veikalą lenkiškai parašė Teklė Vroblevskienė, sulietuvino Vincas Kudirka.**

Ir jau gyvastį visą tiktai dėkingumui
Paskyriau. Kunigaikštis taip-gi myli mane,
O juk pripažint turim: kur mums gerai esti,
Ten yra mus tėvynė. Šitos puikios sienos
Ir šitie augšti korai priglaus mus be baimės,
Jei Narimantui kartais ateitų į galvą
Atgriebti moteriškę, kuri jo nemyli,
Kuri prie širdies savo nori priglaust kitą.

Prakseda.

Bet atminki, kad buvo sužiedota;
Kad tai paniekinimas didžio žmogaus vardo,
Jei be priežasties toki išyra siekimai.
Ir jeigu jau ne meilė, tai tikrai puikybė
Lieps už tokį dalyką pagiežos jieškoti.

Bugardas.

Męs pagiežos nebijom, duotis nesiduosim,
Nėsa garbė ir meilė valdys mųsų ginklą.
Kas iš to, kad jie vieną motiną turėjo,
Jeigu jausmai įvairus pripildo jų širdis?
Iš penketo vaikų juk, ką Trobis paliko,
Tik Traidenas su vienu Narimantu teikias.
Elksnis visai atšalęs, dėl savęs gyvena,
Jkūręs sau Elksnėnus. Giedris, apsimetęs,
Rodosi bičiuliu jų, kad ant jo nepyktų . . . .
Tikrai da šitas vaidas nebūtų pakilęs,
Kad ne meilė ir grožis jaunos Vratislavos.
Daumantas, pilyj savo ramiai begyvendams,
Tikrai kad griausmų karo nekreiptų prieš nieką.
Bet, kada šitas jausmas į širdį įkimba,
Tai ant pačios dorybės gali likti dėmės.
Tiesa, Daumantas šiandien broliui širdį žeidžia,
Tiktai gal išsiteisint, nės jisai yr mylims.
Kaip galima į širdį per prievartą veržtis?
O paskiaus teisybę, Daumantas tur gražų
Liemenį.

Prakseda.

Gali būti — tai kas kam patinka.
Paviršius suvilioja, bet gali prapūldyt.

Bugardas.

Kaip matau, tu nenori mums prielanki būti.

Prakseda.

Netaip supratai_____męs juk tik tarp savęs kalbam.
Kam-gi tuojau kabintis prie kiekvieno žodžio?
Apskelbt žiponus[1] savo tarnams nepritinka,
Nors kartais jie paklystų, kaip visi žmonės.
Akise jų privalom neslėpt teisybės,
0 už akių juos turim tik gerbt ir tylėti.

Bugardas.

Nė vienas mano žodis nįtinka Praksedai ....
Vratislava ateina.... ir man laikas trauktis.

Scena II.

Vratislava. Prakseda.

Vratislava.

Gana bus jau man trukšmo, tarpu svieto grūstis;
Jau trokštu pasilsėti prie tavęs, Prakseda.
Džiaugiuosi, kad ištrūkau iš susirinkimų,
Nors visi meilinosi, aplink mane suko.
Pažįstu dvarininkų papročių paveikslą,
Tiesas pasielgimo, tą pagyrų rūką.
Tikrai kad Vratislavos negirtų nė vienas,
Jeigu ji tik nebūtų taip augšto gimimo.
Tai tas dalyks ją kelia, didina jos protą,
Padaugina skaistumą ir girikus veisia.
Bet tegul atsimaino likims Vratislavos,
Tegul tik jos didybės griūva silpnas stabas —
Tuojau ji sumažėtų, iš visų skaistumų
Neliktų anė pusės ....

[1] **Žiponas — ponas.**

Prakseda.

Ko šiandien, žipone,
Taip rūsti kalba tavo? Ar-gi jau ta meilė,
Kurią turiu dėl tavęs, man akis užgultų?
Kas geriau už Prakseda gal pažinti tave?
Kad kas-žin kokią dalį likims tau paskirtų,
Visada tavo grožis pagyrų bus vertas.
Bereikalo blogai taip manai apie žmones —
Ir vergystėje rastum tik garbę dėl savęs.
Tur būt didis liūdnumas prislėgė tau širdį.

Vratislava.

Prisipažįstu, niekad prisimeilinimų
Nemėgau, pagyrimams niekad netikėjau.
Norėčiau aš, kad mane vienos tiktai lūpos

Girtų, kad tik širdingai. Juk tai tu, Prakseda,
Beaugindama mane ir nuomonę šitą
Jkvėpei.

Prakseda.

O, žipone! niekad neužmiršiu,
Kad tavo jauni metai man pavesti tapo.
Tai man motina tavo mirdama įsakė,
Kad neapleisčiau tavęs ir kaip savo akį
Saugočiau. Tu ikšiolei klausydavai manęs,
O dabartės . . . .

Vratislava.

Prakseda! pasigailėk savo
Augintinės, nors vardan motinos šešėlio!
Nedidink širdies skausmo, o! pasigailėki!
Tu nežinai, kas dedas dvasioje, kada aš
Nusidėjus, tarp laimės turiu gailiai verkti.
Vienok, jeigu tylėjims tavo bičiulystei
Užkenktų . . . . tai sakyki, kas pasakyt liko.
Gal būti, da ne viską apsvarsčiau ikšiolei.
Žinau: motina mano, kur man laimės troško,
Valandoj paskutinėj tau pavedė mane.
Gerbiu ir myliu tave, tu esi su manim.

Prakseda.

Tiktai ar tau smagu bus klausyti teisybės?
Laikas, kuris paliko man raukšles ant veido,
Liepia nesibijot, rėžt į akis tiesą.
Tasai, kurs dėl senatvės savo kapą siekia,
Ir prieš galiūnus teisų vartoja liežuvį.
Užvadavau, žipone, tau motinos vietą.
Persitikrint galėjai, kad aš myliu tave.
Išvien motinos myrį apverkėme gailiai.
Tu, duktė kunigaikščių Rusijos, tapai juk
Narimantui paskirta, idant skaistums tavo
Duotų sandorą rusų ir lietuvių žemei;
Idant ginklai, kurie mus negalėj sutaikyt,
Liautų kankinę, trėmę ir kraują nekaltą

Lieję; idant lietuvis ir rusas galėtų
Garbinti tavo vardą ramiuose buteliuos.
Ar išsižadi šitos taip šventos dorybės,
Klimpdama į šlykštynę meilės? Juk žinai tu,
Kad tavo pabėgimui aš priešinaus drūčiai,
Vienok ir šitam žygyj tavęs neapleidau.
Kentėjau tik, kad vaikas iš garbingo namo
Pasiduoda vien meilei, paslaptomis bėga.
O, kaip nusimins tėvas, apie tai patyręs!
Tikrai jo žilai galvai patrumpinsi amžį.

Vratislava.

Graužia mane tie žodžiai — ką jie nor pasiekti?
Matau, kad negali tu Daumanto apkęsti.
Ar-gi tai dėlto taikai giliau man į širdį? . . . .
Daumantas yr jaunesnis, tai mažiau ir gavo;
Ar neturi jis ginklų rubežiams padidint?
Jis gražus . . . . Kokią kaltę kas ant jo išrastų?
Ar jo galvą negali puošti vainikas?
Ar-gi aš dėl to vieno, kad augštai užgimus,
Turiu jau per nevalią eit keliu juokingu
Ir savo jausmus saldžius pašvęst nežinia kam?
Juk širdis nepriklauso galiūnams.

Prakseda.

Žipone,
Žinau, kad atsitinka ir niekesniems tekti.
Ne apie Daumantą čia kalbu, kuris taip tau
Patinka. Bet man niekas užginti negali:
Kad ten moters dorybė, kur pareiga šaukia;
Kad ir mažiausios kaltės, priešingos drovumui,
Sudergia jau ant amžių. Tu ant širdies savo
Neturi tiesos. Tave tur valdyt ne meilė,
O tik garbė ir laimė žemės, kur tu gimus,
Ir tos, kur dabar būsi. Ypata valdovų,
Jų širdis ir gyvenims priguli tėvynei . . . .
Kad ir daugiausiai reiktų dėlei to nukęsti,
Tas didis pasilieka, kas pergali save.

Žinau, kad tikrai mano žodžiai nepatinka
Ir veltui tau kalbėjau. įspūdį tų žodžių
Daumanto žvilgterėjims išsklaidins išsykio.

Vratislava.

Nusimanau, Prakseda, kad aš lyg apkvaitus,
Bet prie Daumanto traukia kokia tai galybė.
Sakyki, ką sau nori, baisiausius paveikslus
Man rodyki, į širdį leisk peilį aštriausią,
Peikdama žingsnius mano—nišplėši man džiaugsmo,
Kad aš myliu širdingai ir mylima taip-gi.
Parink žodžius šiurkščiausius, kokius tiktai nori,
Aš viską išklausysiu, nepyksiu už nieką . . . .
Vos tik Daumanto žemę kojoms palytėjom,
Viskas nuo jo gražumo nušvito aplinkui.
Visi mane čia myli, garbina kiekvienas . . . .
J Daumantą Narimants visai nepanėši:
Daumantas meilaus būdo, toks smagus ir skaistus,
Narimanto tik laikos ricierių dorybės.
Ar šeip, ar taip, Prakseda, su visais sutiksi
Kadangi neužilgo vestuves iškelsim
Ir vienas kitam šventą prisiegą sudėsim.
Kas tau, Prakseda? ko taip persimainė veidas?
Nurimki, jei ištikro rūpi mano laimė.

Prakseda.

Jei mano prielankumas atmintyj da liko,
Žinai, nedėka savo ėjau paskui tave.
Ir neapleisiu niekad — ant dievų prisiekiu!
Bet, jeigu tau brangus yr motinos šešėlis,
Jeigu jauti, kad klysti, jei mano senatvę
Gerbi, jei kibirkštėlę jausmo da išteksi,
Išklausyk mano maldą:

(klaupdama)

vardan tavo laimės
Ir vardan mano metų, kuriuos tau paskyriau,
Iki neprižadėsi, nekelsiu nuo žemės —
Klausyk . . . .

Vratislava.

Tik atsistoki, sutiksiu ant visko . . . .
Bet su sanlyga viena: dėl išminties tavo
Ir dėlei garbės mano nenorėk, kad mane
Attolintų iš šito krašto!

Prakseda.

Nelaimėtų
Čia mano noras nieko. Bet-gi reikalauju,
Kad prieš apsivedimą tu praneštum tėvui
Apie atmainas tokias.

Vratislava.

Ar turiu pranešti,
Kad einu prieš jo valią? Ką kalbi? Ir kokiais
Tai aš apreikščiau žodžiais?

Prakseda.

Ar-gi jis, žipone,
Nepatirs šito niekad? Juk kur kas geriau bus
Pačiai prisipažinti prie kaltės. Galėsi
Teisintis karšta meile, prašyt atleidimo
Tau ir palaiminimo — nors negerą vaiką
Patys dievai nubaudžia. Paklausyk — ramiau bus.

Vratislava.

O jeigu tėvas mane su Daumantu perskirs
Ir neduos išsipildyt saldžiausioms svajonėms?
Jei tuo nepasikakins — norės per nevalią
Narimantui pavesti? Ką tada beveiksiu? . . . .
Nemoku aš kovoti su likimo šuoliais.
Bet nemanyk, kad man jau tik jautrumas duotas.
Atsiras ir drąsybės nuo nusiminimo
Atsiliuosuot. Tegul tik Daumantą man atim,
Tegul tiktai troškimai mano nišsipildo,
Aš, peilį pasigriebus, perversiu sau širdį! . . . .
Išpildyt tavo norą galiu pažadėti,
Bet paskui neišdrįski verkt ant mano kapo!

Prakseda.

Tavo širdis, žipone, meilėj užsikirtus,
Nežiūr, kad kalba tokia mano širdį pjausto.
Pažįstu tavo tėvą — nepatirsi pikto,
Supras, kad veltui būtų atkalbinėt tave.
Jeigu jau tau ne mielas šitas mano prašyms,
Tai kito neatleisiu, kad ir mane baustum.
Šiandien yr sukaktuvės motinos mirimo.
Kaip gali tokią dieną paskirti linksmybėms,
Arba vestuves kurti?

Vratislava.

Paliauk! Kam taip liūdną
Atmeni man dalyką? Liauk kankinus mane!

Scena III.

Vratislava, Daumantas, Prakseda.

Daumantas.

Dabar mudviejų norus nieks negal trukdyti.
Tas menkas žemės sklypas mus vestuves švenčia.
Vis tiek kokiame luome būčiau tave radęs,
Su tavim visad būčiau laimingas. Jau ugnys
Vestuvių aukoms dega. Eiva! jau mus laukia . . . .
Kas tau? Ko taip nuliūdus? Kas tave išdrįso
Užgaut tą giedrią dieną? Pasakyk, žipone,
Arba parodyk kaltą! O! aš neprileisiu,
Kad tavo aiškios akys ašaroms rasotų!

Vratislava.

Ne — niekas neužgavo. Tiktai noriu tavęs
Prašyti vieno daikto, gal būt tau nemielo.

Daumantas.

Prašyti? Tu man liepki! nės tu valdai mane.
Taryk, žipone . . . .

Vratislava.

TeiKkis vestuves nukelti.

Daumantas.

Dėl dievų! Ar prastojau taip greit tavo meilę?

Vratislava.

Ne .... Tu vis brangus širdžiai, tiktai nesiskubink
Su vestuvėmis. Noriu pranešt savo tėvui
Tą atmainą ir melsti jo palaiminimo,
Kad jo širdyj nebūtų ant dukters rūstybės
Už pasipriešinimą ir kad, atsileidęs,
Pagirtų širdies mano rinkinį. O tąsyk,
Pridėjusi ramybę prie jausmų brangiausių,
Liuosa jau nuo graužimo sąžinės, prisieksiu
Aš tau meilę ir laimę ....

Daumantas.

O jei perskirs mudu?

Vratislava (nusiminusi).

O varge, mano varge! .... Kur aš pasidėčiau ....

Daumantas.

Atleiski man, žipone, pasakysiu tiesą:
Čia kas nors tave gundo, keršija prieš mane.
Velyk šiandien atlikim, ik da nesutemo,
Mųsų vestuvių šventę. Ryt, dienai išaušus,
Su tikrais tarnais mano keliausim pas tėvą
Ir pati pamatysi, su dievų pagelba,
Išlyginsime kelią prie mudviejų laimės.

Vratislava.

Sutikčiau ant to veikiai, Daumante mieliausias,
Tik nenoriu, kad mudviem liūdni atminimai
Gadintų linksmą šventę. Šiandien lygiai metai
Nuo motinos mirimo ....

Daumantas.

Viskas priešais mane!
Ką daryt?— liepi— Turi būt priežastys rimtos
Aš, mylėdamas tave, ir rūpesčius tavo
Drauge turiu pagerbti. Tai ryt, aušrai brėkštant,

Dievų akise duosim vienas kitam ranką
Ir tuojau išsiruošim j tėviškę tavo.
Tai tik iki rytojaus susilaikyt reikia.
Einu dabar, žipone . . . .

Scena IV.

Vratislava, Prakseda.

Vratislava.

Prakseda, matai dar,
Koks jis meilus, kaip taikos tolydžio įtikti;
Kaip nuolankus; jam viską galima išteisint.
Tą ryšį dievai patys palaiminti turi.
Ir tu mums velyk gero ir iš laimės mano
Džiaugkis! Ryt prie altoriaus prisiegą ištarsiu.

Prakseda.

Tegulgi dalis tavo visad bus laiminga!

AKTAS ANTRAS.

Scena I.

Daumantas, Bugardas.

Bugardas.

iešpatie! viskas eina mums kuonuogeriausiai.
Kas pikto — šalin traukias ir tau pasiduoda.
Ta pilis, kur užaugo, tau ranka pamojus,
Tos tvirtos sienos, tartum, Lietuvos didybę
Ir laimę pranašauja. Jau dabartės tave
Visi aplinkui gerbia. Kiekvieno, išvydus
Tave, širdis nudžiunga pilna prielankumo.
Tu, garbe apsidengęs, didis ir galingas,
Niekindamas likimą spangą, šitam kraštui
Davei liuosybę, garbę. Jau tave pažino,
Kad dvasia tavo niekam priklausyt nemoka.
Svietas, nusistebėjęs, skaito tavo darbus,
Kad jau naują tėvynę tveri tuščioj žemėj.
Vienas po kito žygis tur pasisekt liaudžiai,
Jei didvyris ją valdo. Norint aš užgimęs
- Esmi kitoje žemėj, bet-gi myliu tave —
Zusiu, tave begindams. Toks pasisekimas
Negal vienok prašalint nuo veido liūdnumo.
Jei duosi įgaut drąsą, viešpatie, užklausiu:
Kas tau yr? Prielankumas klaust mane priverčia.

Daumantas.

Žinau, kad širdis tavo dėl manęs teisinga.
Bet yr rūpesčiai toki, kad pasisakyt kam
Perdaug jau sunku būna.

Bugardas.

Rugot nerugosiu,
Nors bičiulystę rodo tik užsitikėjims.
Neužpelniau .... Sugailints turiu užtylėti ....

Daumantas.

Nesisakau, Bugarde mielas, ne dėlto juk,
Kad neužsitikėčiau, tik dėlto, kad širdį
Pasisakymas tokis perdaug nukankina.
Žinau aš, kad mums sekas, viskas mano norams
Lenkiasi. Darbą dirbau ir, kliūtis apveikęs,
Einu, iš visų pusių nuopelnus tik rinkdams.
Vienok-gi ne galvoj man šiandien tie dalykai ....

Bugardas.

Tai-gi, viešpatie, teikis pasakyt, kas kenkia.
Narimantas juk tyli — priverstas tylėti,
Nės veltui veržti širdį, kuri jo nekenčia.
Jei kryžiokus pakviestų pabaudimui tavęs,
Prūsų tauta, bematant, stos tau į pagelbą.
Aš tau, viešpatie mano, pažadėsiu drąsiai
Prūsus čion pargabenti ir vadu jų tapsiu.

Daumantas.

Liauk, Bugarde! Tai ranką svetimą prašysiu
Lieti tautiečių kraują štai ant šitų dirvų?
Ar tai meilės dievaitei, kur mane pritraukė,
Aš paaukausiu mano pareigas, liuosybę,
Tėvynę? Ar lietuvis gal sutepti garbę,
Jeigu jį g^{a}'i niekint šiandien tokiais žodžiais?
Prireikėjus, kovosim be kitų pagelbos,
Nės lietuviui nereikia pašalinių rankų.
Dėlto kalbi tu šitaip, kad tu ne lietuvis.
Atleidžiu tau .... Neslėpsiu, jeigu žinot nori,

Kad mano širdį didi nerimastis griaužia,
Tur būt dėlto, kad mano perkeltos vestuvės . . . .

Bugardas.

Viešpatie, neužpykki! ką aš pasakysiu —
Dėl teisumo paklysti nebus didžios kaltės . . . .
Prakseda dirba viską. Toji moteriškė,
Pažiūrų ypatingų, baisios atkaklybės,
Kišas prie visko, ten net, kur nepriderėtų.
Negaliu jos klausyti, anė jos matyti.
Ji priešinga yr tavo meilei, tai ji suka,
Kad vestuvės iširtų. Ar tai tau pritinka
Užmiršt -savo puikybę ir melstis į žentus?
Jeigu judviejų širdis apim taspat jausmas,'
Tai kam-gi čia da reikia žemintis prieš tėvą?
Moteriškes pažįstu: pasijutus tavo
Glėbyj, užmirš, bematant, katram krašte tėvas,
O katram priderystė. Pats tai pripažinsi.

Daumantas.

Ne, Bugarde! perdrąsiai sprendi. Juk kiekvienas
Prasikaltims gamina gailestį. Manasis —
Tegul sau nedidžiausias, bet širdis man sako,
Kad prigimimo tiesą mindžiodams, aš broliui
Užduodu sunkų kenksmą. Tiktai viena meilė
Ką užtaria už mane — jai tik atsidavęs
Galiu užmiršt graužimą sąžinės. Žinau aš,
Kad čia Praksedos žodis ant josios žiponės
{tėkmę padaryti turėjo. O bet-gi
Dėlei savo dorybių verta pagerbimo.

Scena II.

Tie patys, Goštautas.

Goštautas.

Viešpatie! atsiųstas yr Narimanto žmogus —
Nor tau ką pasakyti. Ar liepsi ateit jam?

Daumantas.

Tegul ateina . . . . vis-gi jisai mano brolis.

Scena III.

Daumantas, Mintvydas, Bugardas.

Daumantas.

Kas tai? Mintvyds atlanko gyvenimą mano
Ir Narimantas pirmas pertraukia tylėjimą.
Ar galiu klausti, kokia priežastis to viso?

Mintvydas.

Viešpatie! priežastį tą pats žinai geriausiai.

Daumantas.

Ar tai pranašu mane padaryti nori?
E, prie to aš netikęs.

Mintvydas.

Jei žinai, kad tavo
Žingsnis neteisus buvo, tai nesistebėki,
Mane čionai matydams. Atminki, kaip žmonės
Vadina tą, kurs kito savastį paveržia
Paslaptomis.

D̃aumantas.

Valdyki, Mintvyde, liežuvį!
Kur esi neužmirški! Jeigu mano garbę
Iš atminties išleidai, tai pridera bent-gi
Žinot, kad aš žipono tavo esmi brolis.

Mintvydas.

Viešpatie! garbės tavo visai neužgaunu,
Kalbėdamas teisybę. Amžis, kurs sudilo,
Jųs giminei tarnaujant, liepia už malonę
Teisumu užmokėti. Mane užbauginti
Veltui norėtum stengtis: nebijo galiūnų
Tasai, kurs arti kapo. Kaip iš akių svietas
Jau nyksta, tada niekas neįvarys baimės
Ir nesulaikys lūpų nuo teisybės žodžių.

Daumantas.

Gana . . . . Bet ko nuo manęs tu, bičiuli, nori?

Mintvydas.

Paliepta man užklausti, dėlko Vratislavą
Išvežiai, užsislėpęs . . . .

Daumantas.

Dėlto, kad ji mane
Myli; ir aš rengiuosi su ja apsivesti.
Bereikalo su manim Narimantas eina
| lenktynes. Kaip gali priverst keno širdį?
Velyk tegul kitur kur laimingai kovoja
Ir suranda sau pačią, kuri jį mylėtų . . . .

Mintvydas.

Dėlko tai, ar dėl meilės, arba dėl puikybės . . . .
Bet, viešpatie, tikėki, apreiškiu teisybę:
Jei šiandien Vratislavos da nesugražinsi,
Ateisim atsiteisti su kruvinais ginklais.
Narimanto kareiviai apsups tavo pilį:
Tegul teisybės balsas taps neišklausytu —
Kaip Troją už Eleną,[1] išgriausim Utėnus.
Ar taip darydams nori svietui pasirodyt
Ir, netekęs didvyrių skaisčios ypatybės,
Dažyt ginklą į brolio kraują: o už ką-gi?
Už moteriškę. Tai-gi. Sakai, myli tave.
Gerai. Pasverk tu meilę ir dorybę — rasi,
Kad meilė tur užgesti, o dorybė niekad
Netur apleist. Ištikro tave labai myli,
Jeigu net ir drovumo sumindžiojo tiesą . . . .

Daumantas.

Liauk! kadangi rūstybė sunku sulaikyti . . . .
Neniekinki žmogystės, kuri man brangiausia!
Kalbėk tu apie mane, išbandyk kantrybę
Mano, o jos nelypstyk! nės dėl Vratislavos
Tiktai esmi aš gyvas. O jeigu ne — svečio
Šventas tiesas sulaužau. Susilaikyk, meldžiams!

Mintvydas.

Nesibijau aš nieko. Nės užbaigiau amžį,

[1] Graikai išgriovė Troją buk už tai, kad Paris, Trojos karalaitis, paveržė Graikų karaliaus žmoną Eleną.

Nišsižadėjęs savo tautiečių dorybių —
Viešpatie, jas pažįsti: drąsumą ir meilę
Tėvynės iš širdies man neišplėš likimas,
Nė viltis apgavinga, nė geležies ašmens.
Tu gini moteriškę — gerai, bet atminki,
Kad moterų dorybės ir prasižengimai
Tankiai mus pačių darbu esant pasirodo.
Širdyje Vratislavos užsidegė jausmas
Dėl tavo gražių žodžių, prisimeilinimo,
Nės kiekvienoje vietoj stengeisi įtikti.
Nedidelis juk daigtas tuose sutvėrimuos
įkurti jausmą meilės, jei niekniekis menkas
Jau gali jas nužadint. Bet vyro dorumas
Tur malšint tą silpnybę, tur neleist ištolo,
Kad ta silpnybė būtų klastos priežastimi.
Tu, viešpatie, turi juk atsakyt prieš svietą
Už pačios paveržimą savo tikram broliui.
Atleisk man žodžius šituos — kalbu taip, kaip buvo.
Ar-gi iš Vratislavos nori tu Eleną
Padaryt, o iš savęs Parisą?[1] Kitaurų
Šešėliai! iš padangių dyrstelkit ant jųsų
Giminės vaidų, ginčių! Jus, kurie tik Marsams[2]
Stojot akis į akį, apgindami tautą,
Platindami jos žemę! Jums mirus, lietuvių
Laimė rado jau galą; vaikai lieja kraują
Už vieną moteriškę — tą kraują taip brangų
Ir baisų mųsų priešiams — ir visai nežiūri,
Kad už jį prieš dievus reiks atsakymas duoti —
Veltui kalbu_____tų žodžių, matau, neklausysi —

Daumantas.

Gerbiu visad teisybę iš gilumos dvasios,
Nors bereikalo nori mane užbauginti.
Nuo to, ką pamylėjau, jau neatsitrauksiu.

[1] **Žiūrėk paaiškinimą viršuj padarytą.** [2] **Marsas — karo dievaitis (Rymo mitholog.)**

Kad ir man prisieitų užmokėti brangiai,
Ir gyvasties ir visko nustosiu su noru.
Pagieža, mirtis, vargas — nepabaidys manęs.
Sakai, iš mano sienų padarysi Troją —
O vienok Vratislavos aš nesugražinsiu,
Kad tu ir kas žin kaip da gąsdinti bandytum.
Tai Narimantui štai ką atsakyk nuo manęs.

Mintvydas.

Sakiau, ką priderystė sakyti man liepė.
O da galiu pridėti, nekenkdams teisybei,
Kad jau pas tavo sienas už valandos būsim
Viešpatie, likki sveikas!

Scena IV.

Daumantas, Bugardas.

Bugardas.

Daug turi kantrybės
Klausyti, taip graudenant ir išmėtinėjant.
Kaip gal iškęst valdovas, jei padonas kalba
Kas tik ateis į galvą? Buvo tavo rankoj —
Reikėjo liept suimti. Tada būt pažinęs,
Su kuo tą ginčą vedė, kokią užsipelnė
Mirtį, o kokia miršta.

Daumantas.

Žinok, kad lietuvis
Pasibaisi, matydams klastą, prieš dorybę
Priklaupia, o vergystės nekenčia. Su juoju
Gerumu gali viską padaryti. Mintvyds,
Pasiuntiniu bebūdams, savo pusės laikė.
Kad būčiau jį suėmęs, tai būčiau sutepęs
Vaišumo šventą tiesą, pažeidęs Lietuvą.
Tauta, kurią menkai taip tu esi pažinęs,
Gali nukęsi daugel, bet nenukęs pančių,
Anė nužeminimo; neslepia teisybės,
Vienok žiponus gerbią; vyriausybės klauso,
Bet nekenčia tironų. Pažįstu aš savo
Paklydimus ir kaltę, tik meilė neduoda
Viešai viską apreikšti. Matau, kad aš broliui
Atėmiau, ką mylėjo, prie ko ranka siekė.
Bet-gi, nors pasidavęs pašėlusiems norams,
Galiu tuo išsiteisinti mane labiau myli.
Dabar ruoštis jau reikia prie apsiginimo —
Ar aš apveiksiu brolį, arba pats numirsiu.
Reik ricieriai į kovą prirengt kuoveikiausiai....

Bugardas.

Tik, viešpatie, ar galim jais pasitikėti?
Žinodami, kad brolis valdo juk Lietuvą,
Pereis į jojo pusę, kovos nepradėję.

Daumantas.

Kas tai? da nepažįsti ikšiolei lietuvio?
Neišduos jisai niekad. Kam žadėj pagelbą,
Tam neatmainys žodžio prieš baisiausią priešių.
Garbė, drąsa, teisumas tikrai nepames jo.
Jis gyvastį paniekins, o niekad dorybę.
Einu, o tu žiūrėki, kad mus Vratislavai
Brolio pasiruošimo niekas nepraneštų.
Aš pats jai pasakysiu — reik nusiminimas
Ir ašaros prašalint. Silpna lytis toji
Pažįsta tiktai baimę ir ko nėra mato.
Tai-gi rūpestį naują prie jos neprileiskim
Ir užslėpkime piktą, kurį žinom patys.

Scena V.

Bugardas (vienas).

Eik, skubinkis įmerkti į lietuvių kraują
Savo rankas. Aš save tikrai neaukausiu.
Jeigu aš apsimetęs radau tikrą širdį
Ir ikšiol užsilikęs tavo viešpatystėj,
Tai nemanyk, kad širdį dėkingumu puoščiau.
Aš noriu savo tautai padaryt ką gero.
Narimantą pirmiausiai atimsiu kryžiokams,
Prikalbindamas jįjį prie mano tautiečių.
O iš vaido tarp brolių išeis nauda tokia:
Tam eisim į pagelbą, kurs mums prielankesnis,
Tai kitas taip kaip dingęs — tai jau galva mano.
Kada-gi susivienys lietuvis su prūsu,
Prasidės nuo to laiko prapultis kryžiokų.
Pamaži, išpalengvo galėsime drąsiai
Pakelti paskui ginklą prieš tuos, kurie šiandien
Skubins mums į pagelbą ir — auklėju viltį —
Ant jų griuvėsio prūsų didybę statysim.
Aš padarysiu viską, o kas pasipriešins,
Tam išaugšto mirt lemta. Tegul Daumantas štai
Ir laimės viršų — bet-gi taps auka antgalo.

m^m

AKTAS TREČIAS.

Scena I.

Vratislava, Prakseda, Daumantas, Bugardas.

Daumantas.

ipone, jau Narimants apgulė Utėnus.
Jau ir valanda laimės šalinas ant amžių.
Einu į kovą . . . .

Vratislava.

Varge! kaip man širdį skauda . . .

Daumantas.

Nenorėjai klausyti mano jausmų balso,
O pakramtos būt buvęs mažesnis juk saikas.
Narimantas, patyręs, kad męs apsivedę,
Kad vieton sugulovės tapai pačia mano,
Nuo kurios nieks negali atitraukti žmogų,
Tikrai būtų mus sienas aplenkęs ištolo.
Skubinuosi į kovą, o širdis man plyšta,
Nės nežinau, žipone, kam teks ranka tavo.
O! kad ir būt likimas, kuris valdo svietą,
Pergalėjimo palmą atidavęs broliui
Ir brolis būt norėjęs ginti savo tiesą,
Tai vis būtų pagerbęs moterystės ryšį.
Dabar kas kita lemta — jau užgeso vilties
Spindulys paskutinis, ateities paveikslas
Rodos kaip naktis juodas . . . .

Vratislava.

O! nedraskyk širdį,

1

Kuri plaka dėl tavęs .... Juk mano likimą
Turi rankoje savo .... Aš nevaldau save ....
Ar nežinai, beširdi ? .... Eisiu paskui tave ....

Daumantas.

Tai, jeigu mano norai su tavo sutinka,
Paaukaukime širdis dievams moterystės.
Tada-gi, apsipuošęs vardu tavo vyro,
Paniekjsiu aš randus, kalėjimą, mirtį ....
Ar aš išliksiu gyvas, ar į grabą gulsiu,
Tai bent-gi žinos svietas, kad aš buvau tavo.
Jeigu tu myli mane, eiva prie altorių ....
Bet, matau, priešiniesi ir veidas nuliūdęs ....
Ar-gi prašymui mano prielanki nebūsi?

Vratislava.

Atleisk! negali šiandien įvykt tavo norai,
Nės motinos mirimo šiandien sukaktuvės.
Atsimenu .... kada jau pajiegos apleido
Ir męs apsupom lovą, ant visko, kas šventa,
įsakė, kad dorybių nemestume kelio,
Kad klausytume tėvo .... O aš ar darau taip? ....
Negaliu .... norint viskas taip priešingai klojas,
Išsipildymą laimės greičiau įvykdinti.
Velyk su tavim eisiu dalintis nelaimes ....
Neprileisk, idant mano prisiegą, kurią aš
Tau atkartosiu, verksmas, geduiiai lydėtų.
Ir liūdni atminimai tegul jos nelypsto.
Ar sutinki?

Daumantas.

Man aišku, kad neesmi mylims.
Matoma, permaži tau Utenai. Kad būčiau
Pirmiau įspėjęs tavo mintį, tai pskoviečių
Auką būčiau priėmęs, kaip norėjo mane
Aprinkt savo valdovu. Ikšiol būčiau valdęs
Juos laisvai. Nenorėjau tuo apsigarsėti —
Atsisakiau, kadangi gana man Utėnų,
Gana, kad aš lietuvis. Labai širdį skauda,

Matant, kad tik puikybė moterų dievaitis.
Narimantas užstojo mano Jaimės kelią,
Valdydamas Augštaičių ir Žemaičių kraštą.
Kiekviena moteriškė, kad ir prakilniausia,
Vis-gi galybę laiko augščiau, ne kaip jausmą.
Nemyli .... Dalies savo baisumą pažįstu.
Matau, kad jausmai tavo prie kito palinkę.
Gal laimingesnė būsi su kitu. Aš mirtį
Atrasiu sau garbingą .... Užmokestis mano
Ir visa mano laimė tame, kad mokėjau,
Tave karštai mylėdams, numirti už tave.
Lik sveika!

Vratislava.

Tavo lūpoms nusiminims kalba.
Aš mažai myliu tave? .... kaip drįsti sakyt tai?
Kokis skausmas taip didis tau akis apvilko?
Kas-gi geriausiai turi pažint mano širdį?
Tu! dėl kurio aš viską apleidau ir tiesą
Sulaužiau. Kodėl šitaip moterų puikybę
Aiškini? Juk Narimants tokis-pat valdovas
Ir prieš tai buvo. Ar-gi manai, kad, sumynus
Mandagumą, jau savo ^pareigų nežiurau?
Klysti .... klysti.... Širdis ta, kur dėl tavęs plaka,
Žino prasižengimą, kurio anė meilė
Neuždengs. Tu nebūtum taip išmėtinėjęs,
Jei labiau mane gerbtum. Žinau, jeigu sykį
Moteriškė paklydo, akise mieliausio
Gęsta jos patogumas. Aš visą puikybę
Po kojų tau paklojau, o tu turi drąsą
Sakyt, kad mažai tave myliu! Tai perdaug jau.
Už ką-gi aukas mano niekini? .... Likimas
Jau praded mane bausti, o bausmė pirmiausia
Tavo nedėkingumas. Tuomet, kada mane
Šiurkšti dalis ištiko, tu nuotarčių jieškai!
Beširdi! nežinai da, ką gal moteriškė ....
Ir aš eisiu į kovą, gyvastį padėsiu
Sykiu su tavim! Šitas marus ginklas pervers

Vratislavos krūtinę pirmiau, ne kaip tavo.
Laiminga tada būsiu, galėjus dėl tavęs
Gyvastį paaukauti. O dvasia manoji
Gailįsis priešais tave ir nedėkingumą
Išmetinės.

Daumantas.

Gana bus taip gailiai kalbėti!
Nės ką esmi ištaręs, ištariau iš karščio.
Atleiski man ir būki tu mano apveizda,
Valdyk mane, kaip nori .... Aš perkęsiu viską,
Prityrimus sunkiausius; bijausi tik vieno —
Neapykantos tavo. Jeigu jos nišvengčiau,

Veikiai rinkčiausi mirtį.... O! girdėt kovojant....
Ir mane jau ten šaukia ....

Vratislava.

Nerimastis ima ....
Vai negerą prijaučia liūdna širdis mano ....
Liesi kraują nekaltą, kraują savo brolių.

Daumantas.

Kova netenk baisumo, kovojant už tave.
Likki sveika! Nutildyk nerimasties jausmą!
Turėki viltį taip, kaip turi širdį mano!
Arba aš apgalėsiu, arba pats pražūsiu,
Vis-gi tau paaukausiu paskutinį kvapą
Mano. O tu, Prakseda, kuri priešiniesi
Mudviejų moterystei ir peiki mus meilę,
Teikis mane išteisint ir ją suraminti.
Žinok: gyvastį savo paskiriu jos laimei.
Likki ir tu, Bugarde. Likk sveika, žipone!

Vratislava.

Eik, apgalėk ir grįžki, duodamas man save ....

Scena II.

Vratislava, Bugardas, Prakseda.

Vratislava.

Nuėjo .... nematyt jo .... tiktai pakramtos vien
Liko šmėkla išblyškus .... Aš jaučiu, kaip gęsta
Širdyje kibirkštėlė vilties mano. Laukiu
Drebėdama rytojaus, kurio nepkenčiu aš,
Nės akise man stovi jo pasekmės baisios.
Mirtie! nelaimingųjų tikra prieglobėja!
Tavo glėbyje viską galima užmiršti,
Tu viena tik pataikai užbaigti nelaimes ....
Karčiuos susikrimtimuos mane suraminki,
Pridengk šaltu šešėliu nuliūdusį veidą! ....
Tuojaus atsimainytų viskas kaip bematant,
Susivaidinę broliai į sandorą grįžtų ....
Jau man nelemta džiaugtis iš dalies laimingos.
Kam gyvastis man, jeigu ji man sunkenybė?

Išnyks iš akių svietas tame didžiam plote ....
Širdyje iki galo liks Daumantas vienas ....
O! gal juodu viens kito jau su ginklais jieško
Dėl pagiežos, kur, kraujo trokšdama, sutrauko
Prigimtus giminystės ryšius .... Ir dangus pats
Priešingas mano norams, viskas mane verčia
Mirt. Kada iš gyvųjų tarpo išsiskirsiu,
Tada jau niekas broliams nesudrums ramybės
Ir užsiliks tėvynė nuo naminio vaido,
Per kurį nusibaigia net galingos tautos.
Taip, tik mirtis parodys man tikrąjį kelią,
Kaip ištrūkt nuo meilės, kuri neatleidžia ....
Kad greičiau marus smūgis mane jau ištiktų!

Prakseda.

Ar-gi prakilnios dvasios ne niekin likimo?
Ar tu viena tik sviete tiek turi nelaimių?
Apsižiūrėk aplinkui — kas laimings ant žemės?
Visi taurę kartybės nišvengiamos geria
Ir gal daugiau da kenčia, o vienok gyvena.
Nepasiduok, žipone, tam nusiminimui,
Kuris tik niekšų dvasioms savo dėmes teikia.
O tasai ar laimingas, kurisai vergystėj
Ir neturtybėj sunkią savo dalį velka?
Kurio pajiegos visos ir kiekvienas darbas
Jo priešininką peni, didina jam turtą,
O užmokesčio vieton gauna skaudžią rykštę,
Arba paniekinimą? Vienok varge tokiam
Nė likimo nekeikia, nė mirties nešaukia.

Scena III.

Tie patys, Goštautas.

Goštautas.

Žipone! viskas dingo! apveikia Narimants!
Kunigaikštis atsiunčia su liūdna žinia ta,
Kad žūva apgalėtas, o Narimants veikiai
Pribus čionai garbingas .... **(atsitraukia).**

Vratislava.

O dievai! užmuškit!
Saulė! nakties tamsybėj užslėpk savo šviesą!
O žemė! prasiskirki ir praryki mane
Nelaimingą varguolę, kuri tiktai verkia,
Apart nusiminimo nejaučia jau nieko . . . .
Taip, iš akių man nyksta ta graži dorybė,
O tik nusiminimas apsiaubia man dvasią . . . .
Aš jojo paklausysiu ir dalies baisybę
Užbaigsiu . . . .

Prakseda.

Ne, žipone! Negaliu apleisti
Tavęs niekur ir niekad: pirmiau, ne kaip save,
Nužudyki Praksedą!

Scena IV.

Burgardas **(vienas).**

Ar vienas, ar kitas
Apgalės, man vis tiek yr, nėsa aš tik trokštu
Atitraukt nuo kryžiokų lietuvi, per ką vėl
Prasideda didybė prūsų. Tik tuo vienu
Siekimu esmi gyvas. Katras jį išpildys,
To aš bičiuliu būsiu. Dangus tegul remia
Šį užmanymą mano! Ar šeip ar taip būtų,
Apgalėtojui vis-gi reikia pasimeilint.

Scena V.

Narimantas, Bugardas, Mintvydas.

Narimantas.

Pirmą da tiktai kartą gyvenime mano
Gailias ašaras lieju, išlaimėjęs kovą.
O! kaip sunkiai tur kęsti, kas yra nepratęs
Uždegti vaidų ugnį tėvynėje savo! . . . .
Kur Vratislava dingo?

Bugardas.

Viešpatie! yra ji
Užsislėpus.

Narimantas.

Matyti, pasveikinims mano
Jai nemielas. Bugarde! tu senas pažįstams,
Nueik ir pasakyk jai: tegul nesibijo
Karo griausmų, kadangi aš garbinu jąją
Ir visą mano valdžią kloju prieš ją, klaupdams.
Pasakyk, kad vaidai tie ir liejimas kraujo
Už žvilgterėjimą tik vieną pamiršti bus,
O gal ir tai žinoti: pats į rankas josios
Sudėsiu savo garbę ir nuopelnus savo.

Scena VI.

Narimantas, Mintvydas.

Mintvydas.

Apveikei.... išsipildė jau karščiausi norai,
Dėlko-gi tavo veidas taipos apsiniaukęs?
Turi tiesą užklausti ištikimas tarnas,
Kuris neprasikalto prieš tave da niekad,
Kurs visą savo kraują ištekįs dėl tavęs.
Kad ir dalis sunkiausia norėtų ištirti —
Aš savo kunigaikščiui išliksiu padoriu.
Juk tai garbė lietuvio, jisai tuo didžiuojas,
Kad gal savo valdovui pasilikt teisingu.
Ir norint kartais mato jojo blogą valdžią,
Žino, kad nepritinka pagiežos norėti.
Viešpatie! pasakyki, kas-gi tau taip rūpi?

Narimantas.

Mano širdį pažindams, bereikalo klausi.
Supranti, kad įkūriau brolžudingą karą —
Tai jis yr priežastimi ašarų ir skausmo.
O jeigu brolis Daumantas gyvasties neteko,
Tai aš tad užsikrimsiu, nors kovą laimėjęs.
Ikšiol jo nematydams, pats sau piktžodžiauju,
O širdį man yvairus prijautimai drasko.
Mintvyde teisingiausias! nelaikyki mane
Nežinioj toj! skubink patirti, ar Daumants
Da gyvas. O nelaimė tam, kurs jį užmuštų!....

Eik.... bėgk.... kur nebebūtų.... surask! O! kad linksmą
Praneštum, grįždams, žinią!.... Tagul nuo šio laiko
Kitaurų kraujas niekad daugiau nesisunkia!
Tegul priešius jų puolį matyt nesulaukia!
O! kaip aš nelaimingas ....

Mintvydas.

Išpildysiu veikiai,
Kas yr man įsakyta.

Scena VII.

Narimantas (vienas).

Niekas man nemiela,
Nė ta šalis, kurios juk neužkliudys priešius,
Anė laimingi karai rubežiams praplatint ....
Pakaktinai atrasiu rūpesčių ant vietos.
Tie žmonės, kur tamsybėj kitąsyk gyveno,
Gausius iš mano trūso šiandien vaisius renka.
Tuose miškuos, ką Nemuns perskiria, kur žmogaus
Koja nįžengė niekad, dabar pramonystė,
Prekystė pilnai žydi ir tūkstančiai rankų
Medžius laivams genėja. Iš tolymo krašto
Atgabenti dalykai pajautimus glosto
Ir sušvelnina būdą taip, juog ima gerbti
Ir talentus, ir dailę. Katras-gi kaimynas
Išdrįstų užklupt žemę, ant kurios aš stoviu,
Kuri užtektinai tur apgintojų savo
1/ tvirtumų, ir ginklų? Mano mintis lemia
Šitai tautai laimingą ateitį. Tegul da ....
Drebės prieš jos galybę pašalinės tautos.
Nės gana žmonėms duoti ramų, gerą būvį,
O jie širdis ir drąsą paves tavo valdžiai....
Vienok, kada jų laimėj matau savo laimę,
Lyg tyčia mane slegia rūpesčiai, kankynės ....
Vratislava tegul-gi ištrauks iš to vargo
Ir apspręs mums likimą, kurį laiko rankoj ....

AKTAS KETVIRTAS.

Scena I.

Narimantas, Bugardas, Gransonas.

Narimantas.

Ne .... ji niekina mane be pasigailėjimo.
Matau ant mano meilės visai ji nežiūri
Žadėjau, kad jos Daumants taipo nu-
mylėtas
Atgaus vėl tiesas savo, gaus atgal Utėnus,
Ir net pragaištys visos, ginklo padarytos,
Bus išlygintos veikiai, kad vėla sau liuosas
Galėtų viešpatauti .... Bet dėlko ji šitaip
Neapykantos savo neslepia prieš mane,
Tarydama man drąsiai, juogiai ji gyvena
Tik dėl Daumanto vieno? .... Tai per-
virš .... Pažįstu,
Kad tai nusiminimas gniaužia mano širdį,
Priversdamas užmiršti pamatus dorybių ....
Taip, ikikol ta meilė bus mano dievaite,
Aš negaliu paliauti pagiežos jieškojęs ....
Ką-gi kankinu? Brolį .... ir mano meilužę! ....
Vienok dvasia negali atsispirt jausmams tiems,
Jeigu protas dorybės — širdis žmogžudystės
Nori .... Jau galva mano nenuvokia nieko,
Apart nusiminimo, kurs manęs nepleidžia
Visi garbės vainikai, surinkti kariaujant,
Po kuriais juk galėtų but ramus Narimantas,
Anaiptol man nemieli šiandien — juos prakeikiu.

Nės, jei būčiau netekęs jau gyvasties savo,
Būtų užgesus meilė, troškimai, išvieno
Su nuopuoliu. Dabar-gi kam aš esmi gyvas?
Ar kad kankyčiau save, meilužę ir brolį?
Esybes, kurioms širdį savo atiduočiau,
Turiu vienkart mylėti, kitąkart nepkęsti,
Nės vaidai tarp savųjų ir kruvini mūšiai
Kaskart jausmus kitokius širdyje pagimdo.
Ar-gi per visą amžį su laime tąsysiuos,
Nežinodams, kur kreiptis, ko išsižadėti?
O dievai! sulaikykit smugius užtaisytus
Ir duokit man išvengti! .... Granson, kur Daumants?

Gransonas.

Viešpatie! išjieškojom visur, bet neradom.
Gal būti, kad netekęs savo mylimiausios,
Negarbės nenorėjo ir pats savo amžį
Perkirto. Iš mus rankos pražūt negalėjo —
Atskiriam tavo kraują, net ir ginklams griežiant.

Narimantas.

Ką sakai? .... Tai nėra jau Daumanto ant svieto!
Ar-gi tikrai reikėjo jaunam da pražūti?
Ar-gi mirtis baidyklė nor visai pasaulei
Parodyt, kaip aš brolį esmi numylėjęs? ....
Ne! tai negali būti .... Man širdis štai sako,
Kad jisai yra gyvas. Ta viltis neduos man
Jo atmintį sutepti. Nors aš pamylėjęs
Tąją, kurią labiau jis už gyvastį myli,
Vienok pasaloms nieko daryti nenoriu
Grasone! paprašyki čionai Vratislavą.

Scena II.

Narimantas, Bugardas.

Narimantas.

O! jaučiu savo dvasioj tik kankynes vienas.
Kada likimas sląstas mirtiniems užtaiso,
Tai, rodosi, nelaimė sparnus sau įgyja.

Bugardas.

Viešpatie! jei dangus tau yra malonesnis,
Tai jau tikrai, kad moters turi mylėt tave.
Ar jas pareiga šaukia, ar jausmas širdingas,
Tai nė viena iš jųjų valdžios nepaniekįs.
Tu! didvyri galingas, be kurio negali
Apseiti anė vienas! Jeigu tu priverstum
Da kryžiokus

Narimantas.

Bugarde! klysti, taip kalbėdams.
Viena, negražu būtų santaiką sulaužyt,
Kad per klastą galėtų pasididini žemė.
Antra, jei moteriškė klauso širdies balso,
Tai ant tuščios puikybės nenorės žiūrėti . . . .
Kas moterų drovumą gali niekint šitaip,
Tam nesunku pažeisti net ir dievus savo.

Scena III.

Narimantas, Vratislava, Bugardas, Prakseda, Gransonas.

Narimantas.

Žipone! Tas likimas, kuris man graudeno,
J aukas pasirinko ne mane, tik brolj . . . .
Verki . . . . Duok ir man savo ašaras pridėti.
Pasidalinus skausmą, lengviau būna širdžiai,
Lengviau išvien paverkti, arba pasidžiaugti.
Bet dėlko tu nuo manęs kreipi savo veidą?
Sakyk, ar-gi jau niekad meiliai nepažvelgsi
Ant Narimanto, kurs juk tiktai tave vieną
Ant svieto tikrai myli, nors tu nepkenti jo?
Nuo laiko, kada mane užkerėjo tavo
Grožybė, nėra nieko, ko nepadaryčiau
Dėl tavęs, nė aukos nėr, kurios nepašvęsčiau,
Apart tiktai dorybės, kurią su tavimi
Išvien gerbiu, žipone . . . . Tiktai suraminki
Tu Daumanto šešėlį ir pataisyt teikis

Sutepusią jį kaltę — priimk šitą ranką,
Užmiršk viską ir mano pačia pasilikki.

Vratislava.

Ar priimti tą ranką, kuri krauju brolio
Aptaškyta, to brolio, mano numylėto,
Kurio mirtį man šitai skubinies apskelbti?
Ir tu nori sutremti tiesas prigimimo
Ijr vestuves sau kelti ant jo šviežio kapo?
Žinok, nors da negavo jisai mano rankos,
Vienok širdis ir lūpos prisiekė teisumą.
Kas lengvai ryšius šituos sutraukyt pataikys,
Tam nesunku paniekint pareigas švenčiausias.
Taip . . . . Vratislava niekad viliot neviliojo.
Ar ji tau kada sakė, kad ji myli tave?
Ant tavo meilių žodžių aš tiktai tylėjau,
Nės mano norai buvo suvisai kitoki.
Ar-gi tai mano kaltė, jei nematei šito,
Nors per gailestį aiškiai veržės širdies skundas?
Juk nevertei, teisybė, nebauginai manęs,
Bet, viešpatie, norėjau daugiau, nei įstengiu.
Mesk šalin žodžius meilės, o kalbėk su manim,
Kaipo su našle brolio, kur, sykiu su juoju
Netekus laimės, žino, kad viena jo verkia,
Kuri dabartės viską ant mirties jo svarsto,
Ir kuri susipranta, kad perdrąsiai kalba . . . .
Nėr baimės tai, kur nieko neteko ant svieto
Kuri gyvastim savo atpirktų tą mirtį.
Aš esmi priežastis juk šito liūdno galo . . . .
O šešėli man brangus! tarp dangiškių būdams,
Jei girdi mano balsą, kylantį nuo žemės,
Prisiegą išklausyki: jei nebūsiu tavo,
Tai nebūsiu nė vieno. O teisumą šitą
Dvasioje užlaikysiu, nės ryšių, kur mudu
Surišę laiko, nieks jau negali sutraukyt.
Narimante! sakyki — tu užmušei brolį
Ranka savo, sakyki — dėlto jis neteko

Gyvasties, nės turėjo Vratislavos širdį.
Tu pagiežos jieškojai, nės labai mylėjau . . . .

Narimantas.

Žipone! tavo protą nusiminims temdin.
Kaip-gi žmogžudžiu mane pavadint galėjai?
Ar tu gerai pažįsti vidų širdies mano?
O ne! dėl žmogžudystės neniekįsi manęs,
Kadangi aš už meilę pagiežos netaikiau.
Ant galo, jei už mirtį aš palieku kaltas,
Tai tavo grožis liepė man žmogžudžiu tapti.
Paklydėlis kiekvienas randa atleidimą,
Tiktai aš nerandu jo, nės širdis atšalus
Apsprendžia, širdis toji, kur plaka dėl kito,
O nenor mano kaltę arčiau išgvildenti.
O tu, per kurį dingo viltis mano laimės!
Už ką, tavęs netekęs, ašaras da lieju?
Už ką pagieža tavo persekioja mane
Ir toliau da gyventi nelaisvėj toj verčia?
Kaip čia susilaikyti, tau nepiktžodžiavus,
Jeigu tu, apgailėtas, da grabe ant manęs
Gauni viršų? Girdi tu Vratislavos skundą
Ir prisiegą teisumo, ir niekini mane,
Žiūrėdamas iš augšto. Tikrai aš pavydžiu
Pralaimėjimo tokio ir mirties.

Vratislava.

Jei meilė
Pagailėjimo jausmą širdyj neatšaldė,
Jeigu liko dorybė, jei nori garbingais
Sentėvių takais eiti, jei nors mažumėlį
Gerbi mane — nebūki rūstus ir įširdęs:
Užmiršk meilę ir mane siųsk pas mano brolį.
Sakyk, ar kame norint yra mano kaltė?
Kaip tau žadėta širdį ir mano esybę,
Ne mano tąsyk lūpos su tavim kalbėjo
Ir prie širdies klaidingą parodė tau kelią.
Aš nežadėjau nieko — nors kaltint norėtum,

Tai vis-gi prigimimo verste nepriversi.
O! ir dangus nežiūri liūdnos dalies mano,
Nės Daumantą nubaudžia, kad nenoriu tavęs.

Narimantas.

Laikas, kurs svietą valdo, gailestį pagimdo
Ir vėl jį išnaikina, gal suramįs tave
Ir tavo prielankumą atkreips ir ant manęs.
Lik viešpatystėj mano — ką-gi tai tau kenkia,
Jei visi mylės tave, jeigu pats valdonas
Paliks tavo pirmiausiu padonim? Nė špiegai
Nesekios paskui tave, nė sargai nesaugos.
Nepersekiosiu tavęs nė su savo meile.
O rasi išpalengvo atsimainys mintys
Ir ant dorybių mano pasižvelgsi .... Mintvyds

Scena IV.

Tie patys ir Mintvydas.

Mintvydas.

Viešpatie! Daumants gyvas yr rankose mųsų.

Vratislava.

Gyvas?.... O dievai brangus! kokis didis džiaugsmas!
Pasiuntiny! tur but tu iš dangaus ....

Narimantas.

O kur jis?

Mintvydas.

Kovos lauke neradęs tarpu užmuštųjų,
Žinojau, kad tikrai jis neduos mums nurimti.
Taip ir stojos. Surinko likusius kareivius
Ir ant pilies užpuolė — mat pasitikėjo,
Kad męs, pasialsinę garbės pilnu darbu,
Miegame užsikloję surinktais vainikais,
Kad kiekvienas iš mųsų tiktai smaguriauja,
Kad nesutiks jau priešais atspirties nė kokios.
Paklydo — aš budėjau ir stojau į kovą,
Kurioj Daumantą patį nelaisven sugavom

Ir maištadarių tarpe prieš tave pristatom.
Viešpatie! kur jį liepsi uždaryt?

Scena V.

Narimantas, Vratislava, Daumantas (vedamas Narimanto kareivių), Mintvydas, Bugardas, Gransonas.

Vratislava.

Ar tave
Matau? . . . .

Narimantas.

Kaip išdrįsai tu išdaviku tapti?

Daumantas **(Vratislavai).**

O žipone! nuo laiko, kaip tiktai likimo
Turiu auka aš būti, neapkenčiu savęs.
Aš dabar ne tas Daumants, kuris laimės pilnas
Norėj mirt su garbingu vardu tavo vyro,
Tiktai tas, kurio laukia mirtis, arba pančiai,
Kuris, nusiminimo didžiausio prislėgtas,
Save keikia, o tavęs, Vratislava, verkia.

(Narimantui).

Narimante! už šitą, ką aš išduot taikiaus,
Nusiminimas man juk su pakramta liko . . . .
Kad ir aš apgalėtas — kaip nori su manim
Elgkis — bet pasakysiu, kad mane tik meilė
Valdo, kad viename tik gražios Vratislavos
Žvilgterėjime tirpsta gailestis garbės net,
Ant amžių pragaišytos.

Narimantas.

Klausyk: širdis mano,
Nors priešinosi valiai, norėjo, kad liktum
Gyvas. O tu, išplėšęs, ką aš pamylėjau,
Iš pasalų trūseisi, taisydamas vylių!
Kas šitaip savo brolį nuskriausti išdrįso,
Kaip piktadarį kokį "liepsiu nužudyti!

Vratislava.

O! dėl dievų šventųjų! Ar-gi tu, kuriojo
Širdis tik nelaimingų gailėtis pripratus

Ir sudreba, išgirdus pikto darbo vardą,
Per pagiežą norėsi įgyti sau garbę?
Viešpatie! ar vien meilė tavo širdį valdo,
Jei nužudyme brolio siūlai pats sau laimę?
Iš tavo tokio darbo nebus kito pelno,
Tik nepykanta svieto. Nuo sentėvių savo
Imki pavyzdį gražų: Tas yr tikrai didis,
Kuris atleisti moka. Jei žinai, kad brolio
Kaltes pagimdė meilė, kam keršyt už jasias
Ir apsiskelbti svietui?

Narimantas.

Ta kalba labiau da
Sudilgina rūstybę. Kokią turi viltį,
Jei nori ašaromis sugraudinti mane,
Užstodama už brolį, mano priešininką,
Kurio kiekvienas žodis lyg tyčia parodo,
Kad jis tur tavo širdį? . . . . Daumante! jei lemta
Tau tik rūpesčius vienus ir kenksmus gaminti,
Jei viens paklydims tavo tuoj užmezga kitą,
Turiu nubausti tave, kaipo maištadarį.
Čia nieks jau nepagelbės, kur tautos ramybė
Ir gyvenimas šaukia. Mintvyde! pavesk jį
Mus žemės tiesų valdžiai — tegul bausmas jojo
Bus pavyzdžiu drąsuoliams! . . . .

Vratislava.

Viešpatie! ar gali
Toks baisus nusprendimas išeit iš tų lūpų,
Kurios visada teisybės kelio prisilaikė?

(klaupdama)

Nors nemylėjau tavęs, bet gerbiau ištikro.
Pažvelgk ant tavo brolio, ant kraujo, kurs tavo
Gyslose teka, teikis nuodėmę atminti,
Dėl kurios gal dorybės užtamdintos tapti.
Kaip-gi galima keršyt priešais prigimimą?
Maldauju tave vardan sentėvių šešėlių,

Vardan visko, kas šventa pačiam .... Pagailėki
Manęs ir sau graužimo nevykdink ....

Narimantas (prikeldamas ją).

Žipone!

Ar tinka graudint širdį? ....

Daumantas.

Vratislava! mirti
Nesunku nelaimingiems. Neras juk ramumo
Pergalėtojas niekur, jeigu širdies tavo
Neužpelnys, nė tavęs. Nors mane ištiko
Baisus šitaip likimas ir brangiausią viltį
Pragaišinau ant amžių, bet jaučiu, kad visas
Mano dalies baisumas pavirsta į nieką,
Kada ašaros tavo ir liūdnums už mane.
Myli mane — užtenka! nors nelaisvėje aš,
Su apgalėtojumi mainytis nenoriu.

Narimantas.

Kaip peiliai aštrus duria visi tavo žodžiai.
Pavydžiu tau likimo. Žipone! nurimki,
Girdėdama žodžius tuos. Nė rūstus nebūsiu,
Nedidįsiu sargybės — tegul tiktai Daumants
Neteršia mano garbę, girdamasis svietui
Su savo meile. Eiki — nesirūpink .... tavęs
Kankinti aš nenoriu.

Vratislava.

Eisiu, jei dorybės
Tavo stoja grebežium visos dalies mano.

Scena VI.

Narimantas, Daumantas, Bugardas, Gransonas.

Narimantas.

Daumante! esi laisvas — tam nereik sargybės,
Kas gali duoti žodį. Tiktai pasistengki,
Kad Vratislava mane pamylėt galėtų,
Apdovanosiu tave, pragaištį gražįsiu
lr tavo viešpatystės padidįsiu plotą.

Iš tikros širdies būsiu tau visad dėkingas,
Vratislava tegul tik priim mano ranką.
O jeigu tą pamirštum, nepiktžodžiauk tąsyk —
Pagieža vėl iš naujo užsiliepsnos veikiai,
Nės ir valdymo norą aplenkia ir viską,
O tiktai Vratislavą noriu aš atgriebti.
Gerai pasimąstyki . . . .

Scena VII.

Daumantas, Bugardas.

Bugardas.

Viešpatie! yra tai
Juk valdžios peržengimas. Paims viešpatystę,
Gyvastį ir meilužę, jeigu nesispirsi
Tirono tai puikybei, su kuria jį svietas
Vadin didžiu, doringu. Duoki man — aš rasiu,
Kokiu būdu atkeršyt už žeidimą tavęs.
Nės iki jojo kūną nepriglaus ta žemė,
Nė Lietuvos negausi, anė Vratislavos.

Daumantas.

Paliauk veltui kalbėjęs, man liūdnam bebūnant.
Priešingi mano širdžiai užmanymai tavo.
Aš apsiaubtas liūdnumo, su juo tik bendrauju.

Scena VIII.

Bugardas (pats vienas).

Tariau ir tau įtikčiau, jeigu šitaip stotus,
Jei Narimanto amžis sutrumpintas taptų . . . .
O per tai mano prūsai iškiltų į augštį . . . .
Tu besiglamonėdams su meiluže savo
Užmiršti greitai brolį ir gailestį mesi . . . .
Ir aš tave paimsiu tad į savo valdžią —
Štai kas prie žmogžudystės labiausiai prisitraukia.

AKTAS PENKTAS.

Scena I.

Narimantas, Mintvydas, Bugardas)

Narimantas.

Mintvyde, ar girdėjai, ką Bugardas sako?
Būk Daumantas ištikro pabėgt pasirengęs,
Pirma siųs Vratislavą — papirkęs sargybę ....
Ką ant to pasakysi?

Mintvydas.

Tai negal įvykti.

Narimantas.

Tai-gi, jei šitas žmogus, nors svetimos žemės,
Nebūtų man pranešęs, nebūčiau žinojęs
Aš nieko, nės padonai, kuriems priderėtų
Rūpintis apie bendrą gerą, visi tyli,
Žiūrėdami ant mano pakramtos ir savo
Negarbės. Persunki jiems, matau, valdžia mano.

Mintvydas.

Negražu, jeigu tarnas žiponą išduoda ....

Narimantas.

Ne, Bugardas čia stoja, kaip žmogus padorus,
Su teisybe ....

Bugardas.

Taip, mano akise tas viešpats,

Kurs apgalėjo. Bet-gi nežinau, iškur tas
Nepykantos šaltinis, pasiekiančios mane . . . .

Mintvydas **(Narimantui).**

Nesutepiau da lūpų prisimeilinimu
Ir pertikrinau tave, kad aš nemeluoju,
Jeigu dėl piktų painių nesulaužau žodžio.
Moku viešpačiui savo tarnauti vienodai,
Nors mainytus jo laimė! Tikrai mus sargybė
Nepasiduos papirkti, kadangi lietuvis
Neparduos savo žmogaus. Bugardas čia klysta.
Mus būdas yr kitokis, ne kaip jo tautiečių.
Vratislavos nė dieną, nė naktį išvesti,
Arba išplėšti niekas, o niekas neįstengtų.
Nės štai šita krūtinė, kuri vis už tave
Stojo, stotų ir šiandien. Dvasia tavo turi
Daug rūpesčių visokių, tai kam-gi ją žeisti
Da naujais skaudžiais smūgiais? Kam kankinti reikia
Nekalti ir kam keršyt silpniems, jeigu sykį
Esi atimtos žemės valdovu? Ir Rymas,
Nors ilgai laisvai valdė, nors didybe savo
Vertė svietą stebėtis, nors kiekviena žemė
Jam priešinga pražuvo, vienok apgalėtą
Vadino jame broliu, lr dėlto taip ilgai
Turėjo sviete viršų. O dėlko nupuolė?
Tik dėl vaidų naminių.

Narimantas.

Iš nusiminimo
Nežinau, ką daryti: ar juos turiu bausti
Už tai, ar save kaltint? Gyveninis, taip mielas
Kiekvienam, man tik stojos taip sunkiu begalo.
Tarp nelaimių, kur spaudžia, širdi^ nenumano
Nė ko norėti gali. Nors tu gini brolį
Liežuviu bičiulystės, vienok jįjį saugok —
Lai bus belaisviu tavo.

(Atsitraukia su Bugardu.)

Scena II.

Mintvydas (pats vienas).

Dievai! kurie laikot
Rankose mus likimą, šaukiu aš jus šiandien
J pagelbą Lietuvai. Sunaikinkit diegą
Nepykantos tarp brolių ir nesutikimą
Jų širdise užliekit! Lai Kitaurų kraujas,
Kurs gyslose jaunųjų teka, skaidraus savo
Šaltinio nesudrumsčia ir nusiminimo
Karštis tegul už tautą gyvastį aukauja,
O niuž moteries meilę! Jeigu mųsų kaltės
Jus rūstybę užtraukė, tai štai mano kraują
Ant aukos sau išsunkit, tik taikykit brolius!
Ankstyba da senatvė, raukšlės, žilas plaukas
Rodo, kad aš teisingai tarnavau tėvynei.
Ir dabar, nors ant visko esmi jau atšalęs,
Da vis tėvynės balsas man uždega širdį.

Scena III.

Vratislava, Daumantas, Mintvydas.

Mintvydas.

Kunigaikšti! atleisk, jei drąsiai kalbėsiu!
Yra man įsakyta sergėti liuosybę
Tavo, bet to nereikia — išsitikiu tavim.

Daumantas.

Dėkui tau — neapgausiu to išsitikėjimo,
Kad ir kas žin ką brolis būtų sau užmanęs.
Nors baisi dalis mano, tegul nieks nesako,
Juogiai Daumantas bijos, arba bėgti taikos ....
Narimanto rūstybės aš taip-gi nekeiksiu.

Mintvydas.

Vienok Bugardas tvirtin, kad ketinai bėgti
Ir Vratislavą vestis.

Daumantas.

Klastininkas! niekšas!

Tai pagedusio žmogaus yra apskelbimas.
Paklydau — juk neliuosas nieks nuo paklydimo —
Bet prie piktadėjystės nesikreipiau niekad.
Kas tą prakeiktą dvasią vertė skųsti mane?

Mintvydas.

Nenoriu jo pažinti. Perdaug skaudu buvo . . . .

(atsitraukia.)

Scena IV.

Vratislava, Daumantas, Prakseda.

Daumantas.

Matydams išnykimą paskutinės vilties,
Ar da turiu klausyti, kaip garbę man teršia?
Tik ta širdis, kur tavo prigijęs paveikslas,
Gal išlaikyti tokius prietikius likimo.
Norint nelaisvėje aš, norint apkalbėtas,
Turiu atmintyj vieną; kad tu myli mane.

Vratislava.

Daumante! nišsipildžius užmanymams mųsų,
Tiktai mirtis tegali mus drauge suvesti.
Žemėj atilsį rasim po akmeniu kietu —
Jis bus mųsų altorium ir vieta šventąją.
Ten mudviejų neperskirs.

Daumantas.

Ką reiškia tie žodžiai?
Žipone! tavo lūpoms nusiminims kalba . . . .

Vratislava.

O kas-gi tai numirti? Kaip uždengtos akys,
Kaip jau gyslose kraujas liauja skriduliavęs,
Kaip jau širdis netvinksi — tai žmogus numiręs.
Ir nešdamasis dvasią nuo žemės į vietą,
Kur nuopelnus užmoka, ras ten ką labiausiai
Ant žemės numylėjo. Ten, kur neprieina
Niekad piktadėjystė, ir mudviejų dvasios
Susivienys ant amžių. Ten visi troškimai
Eina jau keliu vienu; ašara, nė skausmas

Negali įsisprausti .... Tai palieku žemę
Su jos visoms kartybėms ....

Prakseda.

Žipone! sulaukiau
Jau šešiasdešimts metų. Ir aš priešinybių
Gyvendama turiu juk visokių, o bet-gi
Mirties nepageidauju, nors ji nebaisi man.
Žiūrėk — nė viens varguolis, su skurdu kovodams,
Neturi noro mirti; belaisvis, nors keikia
Dangų, vienok negeidžia pamesti to svieto.
Tokia jau prigimimo tvarka, juog nė vienas
Mirčiai į akis dirstelt perdaug neišdrįsta.
O jeigu retkarčiais kas ją pasivadina,
Tai nusiminims kaltas, ar sumišims proto ....
Tegul palengvės skausmas, kuris spaudžia tave,
Pripažįsi, žipone, kad gyvent da nori.

Scena V.

Tie patys ir Bugardas.

Bugardas.

Viešpatie! bičiulystė mano tau parodo,
Kad gali gyvent laisvas. Jau iš mano rankos
Miršta priešininks tavo, tas Narimants didis
Ir tokis pavojingas. Tuoj valdžia ir laimė
Tenka į rankas tavo .... Dėlto jį užgirdžiau
Nuodais. Mirs neužilgo.

Vratislava.

Ką šneka?

Daumantas **(Bugardui).**

Bjaurybe!
Pražudei mano laimę, vardą, mano garbę!
Žmogžudy, kurį pragars bedugnis išvėmė,
Pirmiausiai savo ranką ant tavęs pakelsiu!
Kaip galėjai su tokia žinia eit pas mane?

Bugardas.

Viešpatie! juk tylėjims tvirtinimu buvo.
Kas stojos, neatgriebsi. Tiktai mesk liūdnumą,
Matysi, mirties šitos pasekmės bus geros . . . .

Daumantas.

Ar prie piktadėjystės da tyčiotis nori? . . . .

(užmuša Bugardą)

Stipki, niekše! tai aukos mano dėkingumo.
Tegul žemė liuosa bus nuo tokios baisybės!

Bugardas.

Beširdi!

Daumantas.

Tavo darbas tedingsta su tavim!

Vratislava.

Iškur tokia rūstybė?

Daumantas.

Kaip jisai galėjo
Su tokiu darbu girtis? Vienok man atleiski,
Kad aš po akių tavo drįsau jį užmušti.

Scena VI.

Tie patys, Mintvydas (eina pryšakyje, o paskui jį neša Narimantą.)

Mintvydas.

Narimants, kurį gerbėm visi kaipo šventą,
Mirdams, nori su tavim, viešpatie, kalbėti.

Vratislava.

O varge mano, varge!

Narimantas.

Graži Vratislava!
Jeigu mirštu dėl tavęs, tai mirštu garbingai . . . .

Daumantas.

Gal būt, kad tau išrodo, juog netekai mano
Prisirišimo; gal būt ant manęs rūgoji;

Gal rodos, kad, palinkęs veik prie blogdarystės,
Per painias niekšu stojaus? O ne! širdis mano,
Pripratus dievus gerbti, paklysti galėjo,
Vienok neprasitraukė iš dorybės kelio.
Štai tas, kurs žmogžudystę pritaikė prie tavęs,
Tuojau iš mano rankos gavo nubaudimą.
Tas išdaviks, matydams, kad tu jojo tautą
Neapkenti, iš tavo mirties jai geresnę
Lėmė naudą ir, savo gelbėdams tėvynę,
Mus vaidus sunaudojo — pakišo tau nuodus.

Narimantas.

Pažistu juk aš tave — žinojau nišduosi.

Daumantas.

Priešais tave, teisybė, nusidėjau sunkiai.
Bet visad širdis mano tau prielanki buvo.

Narimantas.

Nekaltinu nė vieno ir pripažint reikia,
Kad per jį dangus mane nubaudžia už judu.
Nės aš, pilnas puikybės ir tuštybės, stengiaus,
Padonų kraują liedams, prieiti prie mielo
Siekinio, kuris mane tik niekinti moka
lr žvilgterėjimu ^savo nenori palengvint
Mano myrio. Žipone! Paskutinį kvapą
Tau aukaudams, nedirbsiu daugiau judviem klūčių.
Su Daumantu laiminga gyvenk ir mylėk jį,
Valdyki ir jį patį, ir visą Lietuvą.

Vratislava.

Narimante! pažįstu tave per vėlai jau.
Prisiekiu tau ant visko, kas tik yra šventa,
Grįšiu į savo kraštą ir aukausiu amžį
Apgailėjimui tavęs, žuvusio dėl mųsų.

Daumantas.

Ir aš pasilikt noriu atmintį kaltybių —
Metęs Lietuvą, eisiu pskoviečius valdyti.

Tegul auka didžiausia nuodėmes išdildo,
Nės žinau, tik dorybė gali suteikt laimę.

Narimantas.

Ne . . . . nuo to atliuosuoju. Nenoriu jums kenkti
Ir už judviejų gerą piktu užmokėti . . . .

Likki sveika, žipone! . . . . Kartais atmink mane
Ir nors ašara viena apliek mano kapą . . . .
Nės ką esmi padaręs pikto savo broliui,
Ar padonams, dėl tavo padariau tai meilės . . . .
Tu, Daumante, užmirški, jei pažeidžiau kartais . . . .
Su Mintvydu gyvenki, bičiuliu geriausiu,
Apgintoju mųs žemės, gerbiku teisybės . . . .

Saugokite išvieno šitą puikią šalj,
Nės mudu jau niužilgo persiskirti turim ....
Kiekvienąkart, kaip laimė užtekės Lietuvai,
Tai Narimanto dulkės ir kapuose džiaugsis ....
Likkit sveiki!.... Jau mirštu.... rankos mano šala....
Vratislavai ir dorai paskutinį kvapą ....

Daumantas.

O nelaime! .... Jau akys pastyro, tos akys,
Kur už prietikį skaudų malone užmoka ....
Dievai! kurių galybė perdalina dvasią
Su kūnu ir vėl juodu sujungia, turėkit
Pagailėjimą šitoj valandoj baisingoj
Ir sušelpkite širdį kokia norint viltim,
Idant audra, kur šitaip staiga užsigriuvo,
Nevestų paskui save daugiau da nelaimių ....
Tegul mudviejų meilė iki dienų galo
Nišeina ant negero .... Liekame nuliūdę,
Ir nusiminę .... Turim gyvent atsiskyrę
Po priežiūra dorybės, iki su tavimi
Nesusivienysime, mus šešėli brangus,
Mųsų giminės garbe, gyvenimo džiaugsme!....

Pabaiga akto penkto ir paskutinio.

VAIDILOS APYSAKA

Vaidilos apysaka.

rįžo lietuviai. Iškur? Atlikę naktyje žygi,
Grižo visko pilni, pilis ir cerkves apiplėšę.
Daug vokiečių belaisvių, su kilpomis užnarinėtoms
Ant kaklų, su rankoms tvirtai suraišiotoms pančiais,
Skubino eiti greta arklių apgalėtojų savo.
Atsižiūrės ant Prūsų ir ašaroms tuoj apsilieja,
Pasižiūrės ant Kauno ir save paveda Dievui.
Kauno viduj talpus yr plotas žemės Perkūno;
Ten Lietuvos kunigaikščiai, pargrįžę iš karo laimingo
Ridenus vokiečių ant laužo degino aukai.
Du tik ricieriu jų be baimės eina į Kauną:
Vienas jaunas, gražus, o kitas sulenktas amžiaus.
Prasidėjus kovai, apleido jie vokiečius patys
Ir į lietuvių pusę pabėgo; priėmė juodu
Kunigaikštis Keistutis, apsupo sarga ir su savim
Vedės į pilį drauge. Iškur jie esą klausinėjo,
Ko atvyko čionai? „Nežinau, atsako jaunasis,
Kokios esmi giminės ir kaip tikrai vadinuosi.
Da bebūdamas mažas, tekau vokiečiams į nelaisvę.
Pamenu Lietuvoje dideliam mieste testovėjo
Mano tėvų namai; tas miestas buvo medinis,

[1] Iš „Konrado Vallenrodo" A. Mickevičiaus lenkiškai parašyto. V. Kudirkos versta tik „Vaidilos apysaka".

Ant augštų kalnelių; mūs namas iš plytų raudonų.
Apie tuos kalnelius aplinkui ošė eglynai,
Girių viduryje ištolo ežers žibėjo.
Naktyje vienąkart mus visus išbudino triukšmas;
Plykstelėjo ugnies šviesa, langai ėmė sprogti,
Dūmai veržės į vidų; tuojau męs laukan išbėgom.
Ulyčias jau liepsna apėmusi, kibirkštys laksto.
Didis riksmas: prie ginklo! mieste vokiečiai yr! prie ginklo!
Tėvas ginkluotas išbėgo ir jau daugiaus nesugrįžo.
Vokiečiai ant namų užpuolė, viens pasileido
Paskui mane; pagavęs, ant arklio ėmė su savim.
Nieko aš nežinau, kas turėjo paskui atsitikti.
Tik ilgai, ilgai girdėjau motinos riksmą,
Ginklams čiauškant ir beldžiant triobų pargriūvančioms sienoms,
Riksmas tasai lydėjo mane ir ausyj pasiliko.
Dar ir dabartės, gaisrą bematant ir šauksmą begirdint,
Mano dvasioj tas riksmas pabunda, urvoje tartum
Atbalsis nuo perkūno trenkimo. Štai yr viskas,
Ką išsinešiau aš iš tėvynės ir nuo namiškių.
Kartais matau sapnuose visų-brangiausius paveikslus
Mano motinos, tėvo ir brolių, bet-gi kas kartas
Vis ir vis storesnis šešėlis pridengia jų veidus.
Tai-gi tarp vokiečių kūdikystę savo praleidau,
Kaip vokietys gyvendams; turėjau Valterio vardą,
Alfo pravardę; norint man vardas vokiškas duota,
Bet lietuvio dvasia užsiliko: gailestis liko
Giminės ir didis svetimšalių neapkentimas.
Vinrich, mistras kryžiokų, prie savęs mane augino.
Pats prie krikšto laikė, mylėjo mane kaip sūnų.
Rūmuose buvo man nuobodu, nuo Vinrich'o kelių
Bėgdavau aš pas senį vaidilą. Tuo tarpu ten buvo
Vaidila lietuvių, senei į nelaisvę sugautas,
Ir vertiku tarnavo; jisai, apie mane patyręs,
Juogiai aš našlaitis lietuvis, tankiai viliojo
Mane mažą prie savęs ir apie Lietuvą sakė,
Man išsilgusią dvasią gaivino kalbos prigimtosios

Glamonėjančiais balsais ir skambėjimu dainelių.
Vesdavos tankiai mane ant mėlyno Nemuno kranto;
Mėgdavau ten žiūrėt ant mielų tėvynės kalnelių.
Būdavo, grįžtant į pilį, senelis ašaras šluosto,
Kad neužtraukti akių ant savęs; ašaras mano
Taip-gi šluostydamas, prieš vokiečius pagiežą kurstė.
Pamenu, kaip į pilį sugrįžęs peilį galandau,
Širdyje pagiežos smagumą patirdamas, pjausčiau
Vinrich'o brangius kaurus ir jojo zerkolus rėžiau,
Ant jo skydo šviesaus purvais drabsčiau aš ir spjaudžiau.
Kaip paaugau, senis paimdavo mane į laivą,
Keldavomės iš Klaipėdos krantus Lietuvos atlankyti.
Skyniau tėvynės kvietkas, o nuo jų kvapsnies užkerėtos
Dvasioje mano atgijo seni praeities atminimai.
Tos kvapsnies užsigėrus, man rodos, kad mažas aš vaikas,
Kad tėvų sode žaidžiu su mažais savo broliais.
Senis atminčiai mano padėjo; praeitį paišė
Žodžiais daug puikesniais už tasias kvietkas ir žolynus.
Kaip tai būtų miela tėvynėje tarpe bičiulių
lr giminių praleisti dienas jaunystės laimingos;
Kiek tai lietuvių vaikų tos laimės neišpažįsta
Ir kryžiokų pančiuos beverkia. Žodžius tuos girdėjau,
Lankant plačius laukus; vienok ant Palangos pakrančių,
J kurias krūtine griausminga atsimuša jūrės
Ir iš didžių putotų nasrų srioves smilčių išlieja,
Senis kalbėjo man: Matyk, sūnau, kaip tas pievas
Smiltys jau apniko: matai, tos kvepiančios žolės
Stengiasi dar galvoms tą marią užklodę perveikt.
O, veltui! nėsa naujas ateina smilčių siaubūnas,
Apgali gyvą žemelę ir veik aplinkui užtraukia
Dykumos viešpatystę. Sūnau, tie pavasario vaisiai,
Dar gyvi Į kapą įstumti — tai apveiktos tautos,
Tai mųs broliai lietuviai; sūnau, tos smiltys nelabos,
Ką iš užmarių neša audra — tai zokons kryžiokų.
Klausant, plyšo širdis, geidžiau kryžiokus tuoj žudyti,
Ar į Lietuvą bėgti; senelis mane malšino.
Ricierius liuosas gali, sakydavo, ginklą sau rinktis

Ir su lygioms pajiegoms gal stoti į atvirą kovą;
Dar pas vokiečius likk ir karo mokslą pažinki,
Išsitikėjimą jų užpelnyk, paskui pažiūrėsim.
Paklausiau senelio rodos, išėjau su teutonais:
Bet prie pirmo tuoj mūšio, kaip tik mūs vėluką išvydau,
Kaip tiktai sugavau tautos mųsų karišką giesmę.
Šokau tuoj prie savųjų, senelj su savim patraukdams.
Taip kaip sakais iš lizdo išplėštas ir klėtkoj augintas —
Norint medėjai, baisioms kančioms jam protą atėmę,
Leidžia, idant jisai savo brolius sakalus muštų —
Tik tegul iškils j padanges, tegul apsidairo
Po mėlynąsias erdves begalines savo tėvynės,
Laisvo oro užgriebia, sparnus savo šnabždant išgirsta.
Grjžk, medėjau, namo, tu sakalo jau nesulauksi."

Baigė kalbėt jaunikaitis; kalbos jo klausė Keistutis,
Klausė Keistučio duktė, Aldona, graži kaip dievystė.
Eina laikas rudens, vakarai jo slenka ilgoki.
Keistučiūtė papratus tad tarp seserų ir vienmečių
Ar prie staklelių darbuotis, arba prie verptuvo sėdėti.
Adatoms greitai mirgant ir sukantis sparčiai verptuvams,
Valteris jai vokiečių šalies stebūklus sakinėja
Ir apie savo jaunystę. Kiekvieną Valterio žodį
Gaudo mergelė ausim ir per mintį į širdį nuleidžia;
Viską atsimena, gūsiais net per sapnus atkartoja.
Valteris apsakinėjo, kaip didžios pilys ir miestai
Ten už Nemuno, koki parėdai puikus ir brangus,
Kaip iškilmingi žaislai, kaip imasi ricieriai narsus
Per lenktynes, o mergelės paskui vainikus jiems dalina.
Sakė apie Dievą, kuris už Nemuno valdo,
Apie Motiną Dievo Sūnaus Nekaltą kalbėjo,
Ir paveikslą jos gražų parodė ant paišinėlio,
Ką didžioj garbėje ant savo krūtinės nešiojo:
Šiandien davė lietuvei, naujos vieros bemokindams.
Išmokinti norėjo ją visko, ką tik žinojo;
Bet išmokino ir to, ko pats nemokėjo ikšiolei —
Išmokino mylėt. Ir jis mokinosi daugel.

Kaip smagu, graudu jam buvo girdėt iš jos lūpų
Užmirštus jau žodžius lietuviškus, o iš kiekvieno
Atgaivinto žodžio tuoj naujas užgema jausmas,
Tartum iš pelenų kibirkštis; tai buvo minėta
Giminystės saldus vardai, saldžios bičiulystės
lr da žodis saldžiausias už viską — meilės tai žodis.
Nėr ant žemės lygaus jam, išskyrus žodį *tėvynė.*
Mena Keistutis: Dėlko duktė taipos atsimainius?
Kur linksmumas jos dingo senovės, žaislai kasdieniniai?
Šventą dieną visos merginos eina pašokti,
Ji viena sau lieka, arba su Valteriu kalba;
Šiokią dieną merginos prie adatos ar prie staklelių,
Jai ar adata krinta, arba susipainioja siūlai.
Ji pati nemato, ką darius, visi man tai sako.
Vakar mačiau, kaip ji rožės žiedus žaliai siuvinėja,
O lapelius šilkais raudonais perdėm išdabino.
Kaip-gi gali matyti, jei akys ir visos jos mintys
Valterio vien akių ir Valterio žodžių tik jieško.
Klausiu, kur eina? į klonį; iškur sugrįžta? iš klonio.
Kas tame klonyj? tenai jaunikaitis jai sodą įtaisė,
Ar-gi sodas tasai už mano sodus yr gražesnis?
(Puikus buvo sodai Keistučio, pilni yvairiausių
Obuolių ir griūšių, ką mėgsta taip Kauno merginos)
Ne sodelis ją traukia: mačiau aš žiemą jos langus:
Tie, kur nuo Nemuno pusės, visai gryni, lyg gegužyj,
Ledas stiklų neužtraukė; ten Valteris tankiai praeina,
Ji pas langą turėjo sėdėt ir atdūsiu karštu
Ledą nuo stiklo nuvarė. Tariau, jog skaityt ir rašyti
Ją išmokįs, girdėdams, kad jau visi kunigaikščiai
Savo vaikus mokinti pradėjo. Geras vaikinas,
Tvirtas kareivis, rašte sumanus, lyg kunigas kokis:
Ar galiu jį išvyt? jis Lietuvai taip reikalingas.
Jis geriausiai sustato kareivius, apkasus pila,
Žaibo ginklą įtaiso, visus jis vienas atstoja.
Valteri, būk mano žentu ir eik už Lietuvą muškis.
Valteris vedė Aldoną. Tikrai, vokiečiai, jųs jau manot,
Čia apysakos galas, nes jųsų meilės romanuos,

Apsivedus didvyriams, tuojau trubadūras[1] nutyla,
Vos pridūręs, kad jie ilgai ir laimingai gyveno.
Valteris pačią mylėjo, bet dvasią turėjo prakilnią;
Laimės nerado namie, nės jos nebuvo tėvynėj.

Pasileidus sniegui, augštai vyturys užčyravo:
Kur kitur viturys apreiškia meilę, linksmybę,
Lietuvai tik kasmet apgarsina gaisrą ir kraują.
Nesuskaitomos minios kryžiokų jau atsitraukia,
Jau nuo užnemunės kalnų perdėm iki Kauno
Trukšmas, ginklų čiauškėjims, žirgų žvengimas girdėti,
Taip kaip ūkas tavorai jų ant laukų nusileido;
Švystelia šian ir ten sargų pirmutinių vėlukai,
Lyg prieš audrą žaibai. Vokiečiai sustojo ant kranto,
Tiltus per Nemuną tiesia ir apgula Kauną aplinkui.
Kas dieną nuo griautuvų vis virsta sienos ir bokštai,
Pakasai kas naktį lyg kurmiai knisas į žemę,
Bombos laksto padangėms, nutiesdamos taką ugninį,
Kaip sakalai ant paukščių, išaugšto ant stogo nupuola.
Kaunas griuvo, lietuviai į Keidainius išsikraustė;
Griuvo Keidainiai, lietuviai po kalnus, girias gina save.
Vokiečiai tolyn naikina ir platina gaisrą.
Valteris su Keistučiu pirmiausi kovoj, o paskiausi
Grįžtant. Keistutis rimtas visad, nuo mažo, pripratęs
Muštis su priešių, užpult, apgalėt ir bėgti. Žinojo,
Juogiai su vokiečiais jo sentėviai ėmės tolydžio;
Sekdams sentėvius, mušės ir ant ateities nežiūrėjo.
Valterio mintys kitokios: jis tarp vokiečių užaugintas
Pažinojo kryžiokų galybę; žinojo, kad mistras
Iš Europos renka turtus, ginklus ir kareivius.
Prūsai gynėsi kitkart, sutrynė prūsus teutonai:
Lietuva anksčiaus ar vėliaus sulauks to likimo.
Prūsų nelaimę žinodams, jisai dėl lietuvių drebėjo.
Tarė Keistutis: „Sūnau! tu pranašas man pragaištingas:
Atdengei man akis, kad bedugnes aš pamatyčiau;
Tavo žodžių beklausant, tarytumei rankos apsilpo,

[1] Trubadūras — dainius.

Su apgalėjimo viltim pabėgo drąsa iš krūtinės.
Kas vokječiams bus daryta? Atsakė Valteris šitaip:
Tėve! Žinau aš kelią tik vieną, baisų ir tikrą!
Rasi jį kadanors apreikšiu. Taip juodu kalbėjo,
Ik trimitai nesušuko vėla prie kovos ir nelaimės.

Liūsta labyn Keistutis, o Valteris, kaip atsimainęs!
Kitąsyk, norint jisai nebuvo niekad perlinksmas,
Laimės net valandoj jo veidą rūpestis dengė,
Bet, glamonėjant Aldonai, nušvinta būdavo akys,
Sveikina ją, šypsodams, jautrioms akimis atsisveikin,
O dabar, tarytum kankino jį užslėptas skausmas.
Kiaurą rytą stovi, rankas ant krūtinės supynęs,
Žiūri ištolo ant dūmų liepsnojančių kaimų, miestelių,
Žiūri baisioms akimis; pašokęs naktį iš miego,
Tėmyjasi pro langą į kruviną gaisrą ugnelės.
„Vyre mieliausias, kas tau?" pati su ašaroms klausia.
„Kas man yra? ar snausiu, iki vokiečiai, užsipuolę,
Miegantį mane suriš ir paves į budelio ranką?"
„Dieve saugok! sarga juk ant apkasų pastatyta."
„Taip, sarga pastatyta, aš pats turiu rankoje kardą;
Bet-gi, žuvus sargams ir mano kardui atšipus . . . .
Jeigu senatvės, klausyk, senatvės vargingos sulauksiu,
„Dievs palaimįs vaikais", „Vokiečiai užpuls tuomi tarpu.
Pačią užmuš, vaikus išplėš ir, toli juos išvežę,
Išmokįs paleisti šaudyklę į tikrąjį tėvą;
Juk aš pats rasi tėvą ar brolius būčiau jau žudęs,
Kad ne tas vaidila." „Brangiausias Valteri mano,
Bėgkim nuo vokiečių tolyn į girias ir kalnus."
„Mums išbėgus, liks su vaikais juk motinos kitos!
Prūsai bėgo taipos, vokiečiai Lietuvoj juos pavijo:
Jeigu mus užtiks kalnuose?" „Toliaus męs nubėgsim."
„Ar toliaus, varguole, toliaus? ar Lietuvą mesim,
Kad patekti stačiai į totorių rankas ar rusinu?"
Nieko ant to Aldona neatsakė; jai rodės ikšiolei,
Juogiai tėvynė jos yra be galo ir krašto;
Pirmąkart išgirdo nesant Lietuvoj slaptos vietos.
Nusiminusi klausia ji Valterio, ką bedaryti?

„Mano Aldona! vienas tik kelias liko lietuviams
Sutrempimui kryžiokų galybės; man jisai žinoms,
Bet neklauski dėl Dievo! prakeikta tūkstantį kartų
Valanda, kurioje keliu tuo privers mane eiti."
Nekalbėjo daugiaus, Aldonos prašant, neklausė;
Lietuvos tik nelaimes girdėjo ir matė prieš save,
Ik pagiežos liepsna, regėjimu vargo ir skausmo
Pučiama paslaptyj, niškilo ir nepsiaubė širdį;
Išdildino visus jausmus, net vienintelį jausmą,
Kurs gyvenimą jo smagino, net jausmą meilės.
Taip kaip aržuolas girioj, jei kartais medėjai,
Paslapčią ugnį užkrėtę, giliai išdegina širdį,
Girių karalius gan-greit buinių savo lapų netenka,
Šakos lekia su vėju, vienintelis likęs žalumas,
Amalų karūna, jo galvą dabinusi, džiūsta.

Laikės lietuviai ilgai po pilis, girias ir po kalnus,
Vokiečius užpuldami ir užpuldinėjami jųjų.
Šitai ant Rudaujos laukų baisus mūšis ištiko.
Dešimtys tūkstančių vyrų iš pusės lietuvių ten krito,
Žuvo greta tiek-pat su vadais ir brolių kryžiokų.
Vokiečiams neužilgo iš užmarės ėjo pagelba.
Valteris ir Keistutis su sauja vyrų narsuolių
Persimušė į kalnus, išten su kardais iškapotais,
Su skylėtais skydais, kraujais ir dulkėms aplipę.
Nusiminę sugryžo namo ir įėjo į triobą.
Valteris ant pačios nepažvelgė, ištarė žodžio,
Vokiškai tik kalbėjo jisai, vaidila ir Keistutis.
Aldona nesuprato, širdis vienok pranašavo
Kokį priepuolį baisų. Kada jie užbaigė rodą,
Ant Aldonos visi liūdnoms akimis pažiūrėjo.
Valteris žiūri ilgiausiai ir slepia nusiminimą;
Štai iš akių pradėjo byrėti ašaros gausios;
Puolė po kojų Aldonai, rankas prie širdies savo spaudė;
Meldė atleist už viską, ką ji dėl jo nukentėjus.
„Vargas moterims, tarė, jei jos pasiutėlius myli,
Tuos, kurių akys mėgsta išbėgti už kaimo rubežių,
Tuos, kurių mintys lyg dūmai nuolat augščiaus stogo lakioja,

E. LOEVY

Tuos, kurių širdžiai negali ištekti laimės naminės.
Didžios širdys, Aldona, tai kaip aviliai perdaug talpus
Jie nebus pilni medaus ir driežams lizdu tampa.
O Aldona! atleiski! aš šiandien namie noriu likti,
Šiandien viską užmiršiu ir šiandien būkiva mudu
Po senovei; ryto . .. ." — nutilo, užbaigti nišdrįso.
Ima džiaugsmas Aldoną; išsykio manė varguolė,
Valteris atsimainysęs, ramus jau būsęs ir linksmas;
Mato, ne taip nusiminęs ir akys daugiaus tur gyvybės,
Obuoliai ant veido sugrįžo. Vakarą visą
Valteris prie Aldonos išbuvo, užmiršęs ant trumpo
Kryžiokus, ir karą, ir Lietuvą, vien tik kalbėjo
Apie laimingus laikus, kada į Lietuvą teko,
Apie pirmus žodžius, ką ištarė savo Aldonai.
Vaikštinėjimus klonyj ir apie kiekvieną smulkiausią
Atminčiai brangų, pirmosios jų meilės atsitikimą.
Kam-gi žodžiu *ryto* taip mielą perkerta kalbą?
Vėl nusiminęs ir vėl ilgai ant pačios savo žiūri,
Ašaros sukasi jam akise, sakyt ką norėtų,
Bet drąsos nepritenka. Ar atmintį laimės prikėlė
Tam, kad su ja atsisveikint? Ar žodžiai vakaro šito
Ir glamonėjimai būt paskutiniais atspindžiais meilės?
Klausti veltui; Aldona tik žiūri, ištiki, laukia
Ir, pro duris išėjus, ji tėmyja dar pro plyšelį.
Valteris pilstė vyną ir tuštino taurę po taurei,
O ant nakties pas save vaidilą senį sulaukė.

Rytą saulei tekant, žirgai sudundėjo kanopoms,
Ricieriai du, apsupti ūkų, išjoja į kalnus.
Būt apgavę sargas visas, vienos negalėjo.
Budrios akys meilužės: įspėjo Valterį bėgant,
Klonyje kelią pastojo; oi, liūdnas susitikimas!
„Grįžki, grįžk, mieliausia, namo; tu būsi laiminga
Tarp savųjų šeimynos; jauna da, susiramįsi
Ir užmirši! daug kunigaikščių tavęs norėjo;
Juk esi liuosa, esi našlė po didvyrio,
Kurs dėl tėvynės labo yr visko išsižadėjęs —
Tavęs net! Likk sveika, užmirški; paverkki už mane:

Valteris visko nustojo, jis vienas sau pasiliko,
Kaip dykumoj tas vėjas; po svietą turi bastytis,
Išdavinėti, žudyt ir pats paskui žūti niekingai.
Bet, praėjus laikui, ir vėl vardas Alfo išnaujo
Lietuvoje užgriaus ir iš lūpų vaidilų išgirsi
Darbus jo garsius; tada atsiminki, mieliausia,
Juogiai ricierius tas baisus, paslaptim prisidengęs,
Tau vienai pažįstams, kada tai vyru tau buvo,
Ir puikybės jausmas tegul suramįs tad našlaitę."
Aldona, rodos, klauso, vienok negirdi nė žodžio.
„Palieki! palieki!" surikus, pati išsigando
Žodžio to *palieki:* tas žodis viens tik skambėjo.
Nieko nemąstė, nieko neatminė; visos jos mintys,
Atminimai visi, praeitis sumišo išvieno;
Bet širdim įspėjo, kad jau negalima grįžti,
Kad negali užmiršti; akims sumišusioms žvalgės
Ir kelis kartus su jo akimis susitiko;
Akise tose jau seniaus netrasdavo džiaugsmo,
Ir tarytum jieškojo ko kito; dairės aplinkui.
O aplink dykuma ir girios; už Nemuno girioj,
Viduryje pačiam, matyti žiba bokštelis —
Moterų kliošto rius ten, trioba liūdnoji krikščionių.
Ant bokštelio sustojo ir akys ir mintys Aldonos —
Taip balandis, pagautas audros ant jūrių giliųjų,
Gelbisi, puldams ant stiebo visai nepažįstamo laivo.
Valteris šitai suprato ir, su Aldona pasitraukęs,
Savo siekius apreiškė, slėpti įsakė nuo svieto
Ir ties vartais — o varge! baisus atsisveikinims buvo.
Alfas su vaidila nujojo. Ikšiol negirdėt jų.
Varge! varge! jei būtų dar prisiegos savo nišpildęs;
Jeigu laimę atmetęs, Aldonos laimę suėdęs . . . .
Jeigu tiek paaukavo ir aukos nuėjo ant niekų . . . .
Laikas parodys tai. Vokiečiai, jau užbaigiau dainą.

VĖLINĖS

DALIS TREČIOJI.

AKTAS PIRMAS.[1]

Lietuva. Vilniuje ant Aušros vartų ulyčios kk. Bazilijonų kliošto-rius, paverstas į kalėjimą.

Scena I.

Karidorius. Ištolo sarga su karabinais. Keletas jaunų kalinių išeina su žvakėmis iš savo cielių. Vidurnaktis.

Jokūbas.

galima? pasimatysime?

Adolfas.

Sarga degtinę geria; mus kaprolas[2].

Jokūbas.

O kelinta?

Adolfas.

Tuojau pusiaunaktis.

Jokūbas.

Bet rontui mus sugavus, užkapotų
Kaprolą.

Adolfas.

Žvakę užgesink! Matai
Ugnis į langą muša . . . .

(gesina žvakes)

Rontas nieko!
Jis turi ilgai į vartus klabint,
Apreikšti šauksmą, atgalios jį gauti,
Raktus surast; paskui karidorius

[1] **Šitą veikalą lenkiškai parašė A. Mickevičius vard. „Dziady", sulietuvino V. Kudirka. Pasveikinimui dienos 24 gruodžio 1898 m.**
[2] **Kaprolas — vyresnysis kareivis.**

Ilgokas .... Ik sugaut galėtų rontas,
Męs išbėgiojam, užkišam duris,
J lovą šmakšt ir miega sau kiekvienas.

(Išeina kiti kaliniai išvadinti iš cielių.)

Žegota.

Labs vakars.

Konradas.

Tai ir tu čia!

Kn. Lvovič.

Čia ir jųs?

Sobolevski.

Ir aš čia.

Frejend.

Ar žinai, Žegota, einam
{ tavo cielių! Naujas kalinys
Jstojo šiandien į novicijatą
Ir turi kakalj: galėsime
Pakurt, o da turėsime naujieną:
Juk gera sienas pamatyt naujas.

Sobolevski.

Žegota! .... Sveikas! .... Tai ir tu čia, broli!

Žegota.

Trys žingsniai mano cielius; jųs taip daug

Frejend.

Ar žinot ką, pas Konradą užeisim.
Jo cielius tolymiausias, prigula
Priepat bažnyčios; nors tenai kas šauktų,
Arba giedotų, nieko negirdėt.
Rengiuosi šiandien daug dainuot ir garsiai
Kalbėti; rodysis mieste, kad tai
Bažnyčioj gieda: juk rytoj Kalėdos ....
Ee, draugai, turiu ir bonkutes
Kelias ....

Jokūbas.

Ar taip jau be žinios kaprolo?

Frejend.

Kaprolas geras žmogus, pats jisai
Pasinaudos iš bonkos. Ir jis lenkas,
Legijonistas[1] sens, kurį varu
J maskolius yra pavertęs caras.
Kaprolas geras kataliks, prileis
lr kaliniams švęst viliją draugystėj.

Jokūbas.

Jei tik patirtų šitai, striuka but.

(Sueina į Konrado cielių, užkuria kakalį ir uždega žvakę.)

Kn. Lvovič.

Iškur-gi tu atsiradai, Žegota?
Kada?

Žegota.

Šia dieną mane išgriebė
Tiesiog iš kluono.

Kn. Lvovič.

Tai tu ūkininkas?

Žegota.

Da koks! Matytum jaučius, ar avis!
Ir aš, kurs kitąsyk atskirt neįstengiau
Šiaudų nuo avižų, dabar, žinai,
Jau apšauktas Lietuvoje geriausiu
Akamonu.

Jokūbas.

Ar netikėtai tu
Sustvertas?

Žegota.

Nuo senei girdėti buvo,
Koki ten Vilniuj tardymai einą;
Aš gyvenu šalepat kelio: matėm
Nuolat kibitkos[2] lakstė ir kasnakt

[1] **Legijonistas — kareivis, dalyvavęs Lenkų legijonuos (pulkuos).** [2] **Kibitka — tam tikras vežimas, kuriuo važiodavo pačtą (žygunę) taippat ir kalinius.**

Mus gąsdino nelabs žygunės garsas.
Prie vakarienės sėdam būdavo,
Tegul kas tyčia tik suduos į stiklą
Kriaunims, tuoj ima moterys drebėt,
Seneliai blanksta, nės visiems tuoj rodės,
Kad štai feldjėgeris[1] su varpeliu
Ant kiemo užvažiuoja. Bet aš nieko
Nenumaniau, ko jieško ir už ką,
Neprigulėjau nė prie vieno ryšio;
Man rodos, kad valdžia tą tardymą
Tik pelnui prasimanė; išsipirkę
Mus kaliniai visi pargrjš namo.

Tamošius.

Tu taip tikiesi?

Žegota.

Juk tikrai be kaltės
j Sibirą nesiųs; kokią-gi gal
Išrast ar pramanyt mus kaltę? Tylit ....
Išaiškinkit, kas darosi čionai,
Už ką mus kaltina, užtraukia bylą?

Tamošius.

Už tai — kad Novosilcov[2] atbraukė
Iš Varšavos. Tur but pažįsti būdą
Senatoriaus, žinai, kad buvo jau
Malonę caro[3] palydėjęs sykį,
Kad pelną iš plėšimų senesnių
Pragėrė ir praleido, kad vaisbūnai
Jau nieko nedavė jam ant skolos.
Kadangi, nežiūrint ant didžio trūso,
Negal Lenkijoje surast ryšių,
Tai mat išsirengė į naują šalį,
Palypstyt Lietuvą, ir su visu
Štabu šnipukų persikėlė šičion.

[1] Feldjėgeris — laukų šaulis, sargas — žandaras. [2] Novosilcov— rusų senatorius atsižymėjęs lenkų ir lietuvų persekiojimu. [8] Aleksandro I.

O kad galėtų Lietuvoj liuosai
Sauvalninkauti ir vėla atgriebti
Malonę caro, turi jis iš mus
Draugysčių didelį išpūst dalyką
Ir carui daug paskirt naujų aukų.

Žegota.

Męs išsiteisįsim . . . .

Tamošius.

Nėra kaip gintis:
Ir tardymas, ir sūdąs paslaptoj
Atliekamas ir nė vienam nesako
Už ką apkaltintas. Skundikas pats
Klausys mus apgynimo: per nevalią
Nor mus nubaust, nišvengsime bausmės . . . .
Mums liko viena: keletas iš mųsų
Reik paaukauti priešiui, o jau tie
Tur ant savęs visų kaltes priimti.
Buvau aš jųs draugystės prišakyj,
Tai mano pareiga už jus kentėti;
Paskirkit prie manęs da keletą
Tokių, kur senesni yra, našlaičiai,
Nevedę da, kurių žuvims nedaug
Širdžių Lietuvoje galės sukruvint,
O jaunesnius ir reikalingesnius
Iš priešiaus rankų išvaduos.

Žegota.

Tai šitaip?

Jokūbas.

Žiūrėkit, kaip nuliūdo. Nejautė,
Kad gal ant visados namus apleido.

Frejend.

O štai mus Jackus pačią gimdančią
Paliko, o neverkia.

Feliksas Kulakovski.

Verkti ko-gi?

Tai Dievui dėkui! Jei užgims sūnus,
Tad ateitį aš jam išpranašausiu.
Duok ranką; žinot, chiromantas[1] aš.

(Žiūri į ranką.)

Jei bus teisingas po valdžia maskolių,
Tikrai susipažįs su kibitka:
Kas-žin, da gali rast visus mus šičia
Myliu aš sūnus, tai mus būsimi
Draugai.

Žegota.

Ar jau senei jųs šičia sėdit?

Frejend.

Iškur žinosi? Kalendoriaus nėr,
Laiškų nerašo niekas; tai bjauriausia,
Kad nežinia, kaip ilgai reiks tupėt.

Suzin.

Prie mano lango užlaida medinė,
Nė ryto nematau, nė vakaro.

Frejend.

Paklausk Tamošiaus, vargo patrijarchos:
Didžiausia lydeka, pirmiausiai jis
Pateko ir į varžą: mus visus juk
Yra čionai priėmęs ir išeis
Jis paskutinis, tai geriausiai žino,
Kada, iškur ir kas pribuvo čion.

Suzin.

Tamošius tai! nepažymus Tamošius,
Duok ranką. Taip trumpai, mažai mane
Tu pažinojai. O toje gadynėj
Taip tavo bičiulystę brangino
Visi; daugumo apsuptas bičiulių
Artymesniųjų, neužtėmyjai
Manęs minioj; aš pažinojau tave,
Žinau, ką padarei ir kiek kentei,

[1] Mokantis lemti ateitį sulyg delno raukšlių.

Norėdams mus išgelbėt. Nuo šio laiko
Aš girsiuosi su tavo pažintim
lr mirdams atsimįsiu: su Tamošium
Verkiau . . . .

Frejend.

^Dėl Dievo! Kam tos ašaros,
Verksmai? Žiūrėk Tamošius, būdams liuosas,
Turėjo parašyta ant kaktos:
„Kalėjimas". Kalėjime jis šiandien
Beesti tartum savo namuose,
Jam to tik reikia. Jis ant svieto buvo
Kaip grybas slaptavaisis: vyto tik
Nuo saulės, džiūvo, na o įsodytas
J skylę, auga, žydi, tunka net. . . .
Tuotarpu męs štai, saulegrįžiai, balam
Ir stimpame. Tiesa, ir gydosi
Mus pons Tamošius pagal madą naują,
Garsiausia šiandien metodą — badu.

ZegOta **(Tamošiui).**

Tave badu marino?

Frejend.

Davė valgį;
Kad būtum matęs! Tai akyvas daikts:
Užteko kvapsnį valgio to užleisti,
Tuoj pelės stipo, kraustėsi svirpliai.

Žegota.

Ir tu galėjai valgyti!

Tamošius **(ramiai).**

Nevalgiau
Per visą sanvaitę; paskui bandžiau;
Paskui apleido pajiegos; paskui vėl
Lyg nuo nuodų jaučiau skaudėjimus
Ir surėmė diegliai; paskui be žado
Gulėjau sanvaites kelias. Kokia
Liga, aš nežinau, nėsa nebuvo

Nė daktaro, kurs būt pasakęs tai.
Antgalo atsikėliau, vėl sau valgiau
lr pamaži taisiausi. O dabar
Man rodos, kad tokiam tik valgiui gimęs.

Frejend (prisiversdamas prie linksmumo).

Tikėkite, kad už kalėjimo
Svajonės tik; kas buvo čia, patyrė
Gyvenimą, ir kuknios slėpinius:[1]
Gyventi, valgyti, prastai ar puikiai,
Dalykas pripratimo. Vienąkart
Lietuvis klausė velnio, ar pinčiuko:[2]
Ko sėdi baloje? — Kad pripratau.

Jokūbas.

Vienok priprast, brolau!

Frejend.

Na, to tik reikia.

Jokūbas.

Kaip sėdžiu, mėnesiai bus aštuoni,
O taip ilgu dabar, kaip ir išpradžių,
Jaučiu, kad ne mažiau . . . .

Frejend.

Ir ne daugiau?
Tamošius taip priprato, kad jam oras
Sveikesnis ant krūtinės gula tuoj
Ir galvą apsuka. Kvėpuot atpratęs,
Iš cieiiaus neišeina. Jeigu jį
Išvys iščia, apsimokės kalėjims:
Paskui jau nė skatiko neišleis
Ant vyno, oro tik užriš, bematant,
Jau girtas.

Tamošius.

Velyčiau būt po žeme,
Bade ir ligoje lazdas kentėti

[1] Kuknia — virtuvė. [2] Pinčiukai — gyventojai Pinos balų (Misk. gub.)

Ir už lazdas baisesnį — tardymą,
Ne kaip turėti jus kaimynais savo
Čionai geresniame kalėjime . . . .
Tie latrai! mus visus užkasti nori
Vienoj duobėj.

Frejend.

Kaip tai? Tu mus verki?
Yr ko gailėtis! Ar ne manęs kartais?
Kokia nauda iš mano gyvasties!
Da karui esant... juk turiu ant mūšio
Kokį ten talentėlį, stengčiau da
Keliems kazokams nugenėti strėnas.
O sandoroj! Tai kas, kad būsiu aš
Ir šimtą metų, maskolius bekeiksiu
Ir mirsiu, ir supūsiu? . . . . Likdamas
Laisvu, aš būčiau visą savo amžį
Nuskurdėliu, kaip parakas, arba
Kaip blogas vynas: šiandien, kaip tas vynas
Jau užkimštas ir paraks priplaktas,
Kalėjime turiu vertybę bonkos
lr šūvio. Nusistelbčiau atdaram
Inde, kaip paraks plykstelčiau išlengvo
Ant brankos atdaros: bet jei mane
Iščia į Sibirą varys retežiuos,
Matys lietuviai broliai ir sakys:
Tai kraujas mus, jaunuomenė mus žūva,
Palaukk tu care žmogžudy! palaukk
Maskoliaus puse! Toks kaip aš, Tamošiau,
Sutiktų eit ant kartuvių, kad tu
Nors valandą ilgiau da pagyventum.
Toksai kaip aš tėvynei gal tiktai
Mirtim tarnauti; mirčiau dešimts kartų.
Kad kartą tave iš numirusių
Prikelt, ar apsiblaususi Konrada,
Kurs ateitį apsako kaip čigons —

(Konradui)

Tikiu, kadangi mus Tamošius sakė,
Kad didis dainius tu: myliu tave,
Nėsa į bonką panašus tu taip gi:
Tu pilstai dainas ir jausmu, ugnim
Kvėpuoji, męs-gi geriame ir jaučiam,
O tu eini mažyn, mažyn vis — džiūsti.

(Ima už rankos Konradą ir šluosto sau ašaras.)

(Tamošiui ir Konradui)

Myliu aš judu, žinot; galima
Vienok mylėtis ir neverkti. Broliai!
Džiovinkit ašaras, nės jeigu aš
Susigraudįsiu sykj ir pražliumbstu,
Tai nė arbatos neturėsime,
lr ugnį užgesįsiu.

(Rengia arbatą, valandą visi tyli.)

Kn. Lvovič.

Tai teisybė,
Męs naują svečią priimam prastai:

(rodo Žegotą)

Lietuvoje verkt ant įkurtuvinių
Negerą lemia .... Ar-gi negana
Tylėt per dieną? Ką? Kaip ilgai tylim.

Jokūbas.

Ar kartais nėr iš miesto naujienų?

Visi.

Ar naujienų?

Kn. Lvovič.

Nėra nė kokių?

Adolfas.

Šiandien

Štai Jonas vaikščiojo ant tardymo
Ir visą valandą mieste užtruko;
Bet tyli, liūdnas, iš akių matyt,
Kad pasakot nenori.

Keli.
Jonai! kokios
Naujienos yra?
Jonas Sobolevski **(apsiblausęs).**
Negeros. Dvidešimts
Kibitkų .... tik ką šiandien .... išgabeno
J Sibirą.
Žegota.
O ką? ar mūsiškius
Gabeno?
Jonas.
Studentus iš Žemaitijos.
Visi.
J Sibirą?
Jonas.
O iškilmingai! .... daug
Žmonių tuotarpu buvo.
Keli.
Išgabeno!
Jonas.
Aš pats mačiau.
Jackus.
Matei! .... Ar išvežė
Ir mano brolį? .... ar visus?
Jonas.
Ik vieno
Visus; mačiau aš pats .... Pargrįždamas,
Prašiau kaprolo staptelt valandėlę,
Ištolo atsistojau, už stulpų
Bažnyčios užsislėpęs. O bažnyčioj
Tuotarpu buvo mišios, svieto daug.
Staiga sujudo žmonės, ėmė verstis
J lauką, prie kalėjimo tiesiog.
Ties durimis buvau; taip ištuštėjo
Bažnyčia, juogiai kunigą mačiau

Gilumoje su kieliku ir vaiką
Su varpeliu. Žmonelės apgulė
Kalėjimą; nuo vartų nustatyta
Ant pliaciaus, lyg per šventę didelę,
Kareivių dvi eili su ginklais, bubnais,
O tarpe jų kibitkos .... Atlekia
Ant arklio policmeisteris; iš veido
Tuojau matyt, kad didis tai žmogus
Ir vadas didžio džiaugsmo, džiaugsmo caro
Šiaurinio, apgalėtojo — vaikų!
Užbubnyjo tuoj, atsidarė vartai ....
Mačiau visus; kiekvieną jų sarga
Su bagnitu lydėjo: nesuaugę
Vaikai, sunykę, galvos nuskustos,
Rekrutų tartum o ant kojų pančiai.
Vargšai! Jauniausias, metų dešimties
Vaikiukas, skundės negalįs retežio
Pavilkt ir rodė koją kruviną,
Apnuogintą; prajodamas pro šalį,
Užklausė policmeisteris, ko nor.
Mat policmeisteris tur gerą širdį,
Retežį vaiko apžiūrėjo pats:
„Tik dešimts svarų, su tiesa sutinka . . .
Išsivedė Jančevskį .... pažinau:
Pajuodęs, liesas, bet-gi ypatingai
Jis visas pagerėjo. Tas gražus
Ir linksmas vaikas prieš metus da, šiandien
Žiūrėjo iš kibitkos, tartumei,
Ans ciesorius nuo uolos nepgyventos,[1]
Rimtoms, puikioms ir giedriomis akimis.
Tai rodos nelaisvės bendrus ramino,
Tai liaudį sveikino, šypsodams
Karčiai, arba švelniai, lyg but norėjęs
Sakyti: nelabai man skauda. Štai
Man pasirodė, kad mane pamatė,

[1] **Napoleonas nugabentas ant uoluotos salos šv. Elenos.**

Ir nežinodamas, kad už skvernų
Kaprolas laiko, tarė mane liuosą
Jau esant: pabučiavo delną sau
Ir mostelėjo man, linkėdams tartum
Ir atsisveikindams. Visi tuojau
Ant manęs atkreipė akis; kaprolas
Priversti stengėsi, kad slėpčiausi.
Nesutikau, arčiau da atsistojau
Prie stulpo. Tėmyjaus j kalinį:
Pasergėjo jisai, kad liaudis verkia,
Žiūrėdama į pančius, koja tuoj
Papurtė retežius — mat jam nesunkus.
Čia užkirsta arkliai ir kibitka
Iš vietos šoko; skrybėlę nusėmęs
Ir atsistojęs, tris kartus jisai
Suriko: „Lenkija da nepražuvo! . . . ."
j minią įvažiavo . . . . Da ilgai
Matyti buvo ta ranka į dangų
Iškelta, skrybėlė kaip šermenų
Vėlukas, ta galva, kuriąją varas[1]
Begėdis nuo plaukų apnuogino,[2]
Bet nesugėdinta pati, ištolo
Užmatoma, puiki, kuri visiems
Parodo visą nekaltybę savo,
Drauge išniekinimą, ir viena
Iškilus iš minios, iš jūrių tartum
Galva delfino, audrą reiškiančio.
Ranka ta ir galva akyj man liko
Ir liks jau mintyje, ir visados
Bus mano kompasu per visą amžį,
Parodys ir nuves, kur yr dora;
Jei aš užmiršiu jas kada, tai, Dieve,
Užmirški mane! . . ..

[1] **Varas — prievarta.** [2] **Tremiamiems Sibiran į sunkius darbus (į katorgą) nuskusta pusę galvos.**

Kn. Lvovič.

Amen už visus.

Kiekvienas kalinys.

Ir už save.

Jonas Sobolevski.

Tuotarpu kitos ėjo
Kibitkos; juosius vieną po kitam
Sodino. Pažiūrėjau aš ant liaudies
Ir ant kareivių: taip visi balti,
Kaip drobė; o minioj tokis tylumas,
Kad žingsnis jų kiekvienas ir kiekviens
Retežių sučiarškėjimas man buvo
Girdėti. Ir dalykas įstabus!
Visi nežmonišką tą bausmę jautė:
Kareiviai, liaudis tyli, jausdami —
Taip caro bijosi. Jau paskutinį
Išsivedė: man rodės, kad jisai
Nenori eit, o vargšas nepaėjo,
Kas kartas blaškėsi, pamažėli
Nuo trepu lipdamas, ir vos užmynė
Ant antro laipsnio, puolė ir žemyn
Lyg strampas nusirito. Vasilevski
Sėdėjo mūs čia kaiminystėje;
Ant tardymo tiek sudavė jam andai
Lazdų, kad jau neliko skruostuose
Nė lašo kraujo. Ėmė jį nuo žemės
Kareivis ir, su viena tik ranka
Jį prilaikydams, nešė į kibitką,
O su kita sau šluostė ašaras
Paslaptoms; ilgai, išlėto nešė.
Nealpo Vasilevski, nesvėrė,
Nedribo — kaip išsitiesė parpuldams,
Taip ir sustingo visas; benešant
Kaip stulpas koks styrėjo, rankos tartum
Nuo kryžiaus nuimtos ir ištiestos
Kareiviui ant pečių; o akys baisios,

Pabalusios ir atviros plačiai.
Ir liaudis lūpas ir akis atdarė,
Iš tūkstančio krūtinių išsiveržęs,
O taip gilus, lyg iš po žemės kur,
Aplinkui sudejavo, po bažnyčia
Tarytumei atsiliepė grabai.
Jj užrėkė bubnelis ir komanda:
„Prie ginklo, marš!" Bematant kibitka,
Kaip žaibas nupyškėjo. Vieną tuščią
Paleido: buvo kalinys, vienok
Nematoms; tik iškėlė liaudžiai ranką
Iš po šiaudų, su delnu išskėstu,
Pamėlynavusiu, kaip ir lavono;
Ją kratė, rodos atsisveikindams.
J minią įvažiavo. Ik botagas
Praskyrė kelią, tai turėjo stot
Priešpat bažnyčią; į tą patį tarpą,
Lavoną pravežant, užskambino
Tuščioj bažnyčioje, atsižiūrėjau
Ir pamačiau ten ranką kunigo,
Iškėlusią, švenčiausią Jėzaus kūną
Ir kraują, ir tariau: O Viešpatie,
Kuris, Piloto sūdyjams, praliejai
Nekaltą kraują svietui išganyt,
Priimk tą iš po caro sūdo auką,
Kuri ne taip šventa ir didelė,
Bet lygiai nekalta.

(Ilgai visi tyli.)

Juozas.

Aš apie karą.
Juk daugel skaitęs: rašo, senoje
Gadynėje kariaudavo taip baisiai,
Kad priešius girioms neatleisdavo,
Sudegindavo ir javus ant lauko;
Bet caras da gudresnis, da smarkiau
Ir da giliau įgriebia: jis net grūdus

Javų naikina; pats šėtonas jį
Naikint mokina.

Kulakovski.

Ir geriausią savo
Mokintiniui atpildymą paskirs.

(Valandėlę visi tyli.)

Kn. Lvovič.

O kas žin, kalinys ans ar da gyvas;
Viens Dievas žino tai ir kadanors
Mums pasakys. Aš, kunigs, pasimelsiu;
Ir jųs už atilsį kankintinio
Papoteriaukite. Kas gal žinoti,
Kokios dalies sulauksime rytoj.

Adolfas.

Ir už Ksaverą pasimelsti teikkis:
Jis nusišovė, nesuėmus da.

Frejend.

Tai taip! Su mumis linksminos išvieno,
O kaip prie vargo, tai pabėgo sau.

Kn. Lvovič.

Nekenktų melstis ir už šitą brolį.

Jankovski.

Žinai ką, kunigėli, dievaži,
Juokiuosi iš tikėjimo to tavo:
Tai kas iš to, kad būsiu biaurėsniu
Už turką, ar totorių, kad aš tapsiu
Vagim, išdaviku, ar žmogžudžiu,
Austrijoku, ar prūsoku, ar caro
Činovninku? juk Dievas nenubaus:
Štai Vasilevski užmuštas, męs šičia —
O carai sau bebūna.

Frejend.

Aš tąpat
Norėjau tart, gerai kad tu už mane

Prasižengei; bet duoki atsikvėpt,
Nės žado netekau; besiklausydams
Tų pasakų žmogus turi tiktai
Liet ašaras ir gauti kvailą galvą.
Feliksel kad nors tu nužadintum!
Prajuokjsi, norėdams, patį velnią.

Keli kaliniai.

Gerai, gerai, Felikse, tu turi
Kalbėt, giedot! Feliksui duodam balsą.
Ei, Frejend'e tuoj vyno mums pripilk!

Žegota.

Palaukkite. Aš taip-gi juk seiminis;
Nors paskutinis šičion atėjau,
Vienok tyliai sėdėt nenoriu. Juozas
Mums pasakojo apie grūdelius:
Ant to tur ūkininkas atsakyti.
Tegul sau caras nor visus sugriebt
Mūs lauko grūdus ir užkąst j žemę,
Carystėj savo: brangus metai bus,
Bet nebijokit bado. Juk Antano
Jau parašyta apie ūkę tą.

Vienas kalinis.

Kokio Antano?

Žegota.

Pasaką Gorecki'o
Pažįstate? Greičiau teisybė tai
Tikra . . . .

Keli.

Kokia? Papasakok mums, meldžiams.

Žegota.

Išvijęs Dievas prasižengėlį
Iš rojaus, nenorėjo juk, kad žmogus
Badu numirtų: liepė angelams
Prirengt javų ir grūdus išbarstyti
Ant kelio žmogui. Eidams lauku

Adonis pamatė grūdus, pažiūrėjo
ištolo ir nuėjo sau tolyn,
Nės nežinojo, kam grūdai tie tinka.
Nakties laiku atein iš pragaro
Gudruolius velnias ir pats sau taip tarė:
Čia Dievas nebereikalo rugius
Išbarstė, kokią nors jie tur galybę.
Užslėpti reik grūdai, kol žmogus jų
Vertybės nežinios. Ragu, bematant,
Išardė žemę, grūdus subėrė,
Prispjovė, žemėms užvertė ir drūčiai
Kanopa priplakė; atlikęs tai,
Nudžiugo ir didžiavosi, kad Dievo
Užmanymą įspėjo, iš visos
Gerklės nusijuokė, užbliovė garsiai
Ir dingo .... Tik aną pavasarį
Nusistebėjo velnias, kaip pamatė,
Išaugant žolę, žiedus, varputes
Ir sėklas .... Jųs, kurie į svietą einat
Tiktai pusiaunakčiu, vadinate
Protu suktybę, o spėka piktybę;
Tasai, kurs laisvę ir tikėjimą
Suardęs ir užkasęs, da manytų,
Kad Dievą gal apgaut — apgaus save.

Jokūbas.

Antanas — vyrs! da Varšavą atlankęs,
Už šitą pasaką metus kitus
Vėla turės gūštelėj patupėti.

Frejend.

Gerai juk, bet-gi prie Felikso vėl
Grįžtu. Jųs pasakos — tai kam man tokia
Poezija, kur galvą laužyt reik,
Ik esmenį sučiupsi? Mūs Felikse,
Būk sveikas su dainelėmis ir gerk!

(Pila jam vyno.)

Jankovski.

O Lvovič? .... Poteriauja už velionis.
Klausykite: aš užgiedosiu jam.

(Gieda)

Mus visai neužtėmyja
Jėzus Marija;
Jeigu meilę mums liudyja
Jėzus Marija,
Tai latrus teganubyja
Jėzus Marija,
Turim carą, kaip bestiją,
Jėzus Marija!
Novosilcov'ą galviją,
Jėzus Marija!
Kolei caras gyvs pelyja,
Jėzus Marija!
Novosilcov šnapsą ryja,
Jėzus Marija!
Tol mums meilės neliudyja
Jėzus Marija.

Konradas.

Klausyk! prie stiklo šiukštu tau minėti
Vardus tuos! Nuo senei jau nežinau,
Kur pamečiau tikėjimą, nerūpi
Visi šventiejie iš litanijos,
Bet žeisti vardą Marijos neduosiu.

Kaprolas **prieidamas prie Konrado).**

Gerai, kad tamistai da liko viens
Tas vardas .... Norint šuleris praleistų
Visus jau pinigus, tai da jisai
Nepralošė, kol pinigą tur vieną:
Atras jį dienoje laimingoje!
Išleis ant procentų, Į vaisbunystę,
Palaimįs Dievas, ir paliks turtus
Da didesnius, ne kaip priešsmert turėjo.
Tas vardas ne juokai.... Man kitąsyk

Ispanijoje atsitiko, metų ....
Jau bus — o senas laiks .... Aš tarnavau
Legijone, išpradžių prie Dąbovski'o,
Paskui-gi Sobolevski'o garsiame
Pulkę.

Sobolevski.

Tai mano brolis!

Kaprolas.

Dieve mano!
Drąsus kareivis .... amžinatilsį!
Net nuo penkių išsykio kulkų žuvo ....
Ir panašus į tamistą .... Tai mat,
įsakius broliui tamistos, aš jojau
J .... į. ... Lamegos miestą — pamenu
Kaip šiandien — na o ten prancūzai buvo:
Čia kaulais lošia, ten vėl kortomis,
Tai kibina mergas; kaip ims jie bliauti —
Prancūzas užsigėręs bliauja tuoj —
Kaip ims dainuot niekus, ir žilausiai
Plepėti šlykštynes, tai man jaunam
Net gėda buvo! .... Sykį jau paleidę
Liežuvį, šoko ant šventųjų pliaukšt.
Bebrisdami kaskart vis į didesnį
Prasižengimą, štai ant Marijos
Švenčiausios zaunyt ėmė — na o reikia
Žinoti, kad turiu aš patentą
Sodalis'o[1] ir pareiga man liepia
Gint vardą Marijos — tad jiems sakau:
Paliaukit loję po velnių! Nutilo,
Bijodami pradėti su manim.

(Konradas užsirupina, kiti ima kalbėti.)

Tik paklausyki, tamista, kas buvo
Paskui. Nuėjom gult visi girti.

[1] **Vardas draugijos, išsiplatinusios XVII ir XVIII amž. Lenkijoj ir Lietuvoj; tikslas jos buvo garbinti Šv. merg. Mariją ir tvirtinti dorą jaunimo tarpe.**

Štai naktį triūbyja ant arklio sėsti;
Prancūzai prie kepurių, grybšt pagrybšt —
Negali užsidėt; kur užsidėsi,
Kad nėr ant ko, nės galvos jų visų
Nupjautos, kaip kopūstai. Šeimininkas
Biaurybė juos išpjovė, lyg vištas.
Manoji liko ant pečių. Tik žiūrau,
Kepurėj raštas yr lotyniškas:
*„Vivat polonus, defensor Mariae."**
Matai, per vardą tą aš gyvs likau.

Vienas kalinys.

Felikse, tu turi dainuot! Pripilkyt
Arbatos jam, ar vyno.

Feliksas.

Sutartą,
Kad būčiau linksmas. Norint gelia širdį,
Feliksas linksmas bus ir padainuos.

(Dainuoja.)

Man vis tiek, kokia bausmė bus:
Pančiai, Sibirs, ar prie karo;
Padonim teisingu liksiu,
Dirbsiu vien tiktai dėl caro.

Iš tų žemių, ką aš kasiu,
Geležis juk pasidaro;
O paskui kas nors iš josios
Kirvį pritaisys ant caro.

Jei kur nors ištremtas būsiu,
Vesiu dukterį tataro;
Tai iš mano padermės gal
Palen'as[2] užgims ant caro.

Į kolionijas patekęs,
Tai kas metas viso gero

[1] Lai gyvuoja lenkas, Marijos apgynėjas. [2] Vienas užmušėjų, dalyvavusių "caro Povylo 1 nužudyme 1801 m. Caras buk buvęs pasmaugtas jo pačio juosta.

Kanapes, linus tik sėsiu,
O tai, matot, vis dėl caro.

Iš kanapių verpia siūlus,
Auksu, sidabru apdaro;
Taip padailinti siūleliai
Gal patekt į juostą[2] caro.

Choras **(atkartoja),**

ra—ro—ra—ro—ra—ro—ra—ro—
Palen'as užgims ant caro.

Suzin.

Kas tai Konradas sėdi apsiblausęs,
Tarytum rengias prie išpažinties?
Felikse, jis nė negirdėjo tavo
Dainos . . . Konrade . . . Pažiūrėkite:
Pabalo, vėl apkaito . . . Ar jis serga?

Feliksas.

Palaukk! . . . Įspėjau aš, kaip šitaip bus.
Pažįstame Konradą, žinom, kas tai.
Pusiaunaktis tai jojo valanda.
Nutils dabar Feliksas. Męs išgirsim
Dabar geresnę dainą . . . Muzikos
Reikėtų .. . Frejend'e, turi juk fleitą:
Pataikyk gaidą jo, o męs tyliai
Stovėsime ir lauksim, kaip prie choro
Prireiks.

Juozas **(žiūrėdamas į Konradą).**

Dvasia jo, broliai, išlėkė
Ir klaidžioja toli, da nepargrįžo:
Gal ateitį ji skaito ant žvaigždžių,
Gal būti sveikinasi ten su dvasioms
Pažįstamoms, ir jos jai pasakys,
Ką iš žvaigždžių patirs . . . . Kaip akys keistos:
Po blakstienais ugnis, o nieko jos
Nesako, nė neklausia, nės tuotarpu

f

Jose nėr dvasios; žiba jos, lyg ta
Ugnavietė, paliekama kareivių,
Išeinančių tyliai nakties tamsoj:
Iki užges, kareiviai grįš ant vietos.

(Frejend bando yvairias gaidas.)

Konradas (dainuoja).

Numirus buvo jau mano daina;
Pajuto kraują: keliasi iš naujo
Kaipo slogutis, kraujo alkana
Ir trokšta kraujo, trokšta kraujo, kraujo.
Pagieža, pagieža, pagieža,
Su Dievu — o tegul ir be Dievo!

(Choras atkartoja.)

Ir sako daina: kaip ateis naktis,
Pirma tautiečiai įkąsti tur būti;
Į katro dvasią įleisiu dantis,
Taip kaip aš turi pavirst į slogutį.
Pagieža, pagieža ir tt.

Tad priešiaus kraują męs išgersime,
Paėmę kirvį, sukaposim kūną,
Rankas ir kojas jam prikalsime,
Tegul nesikel, slogučių nebūna:
Pagieža, pagieža ir tt.

Jo dvasią peklon nešim pagalios,
Spausim ją tolei, visi susisėdę,
Ik nemirystę nišspausim iš jos,
Kol turės jausmą, neliausim ją ėdę.
Pagieža, pagieža ir tt.

Kn. Lvovič.

Konrade, liauk dėl Dievo! Tai giesmė
Pagoniška ....

Kaprolas.

Kaip baisiai akys žiūri!
Tikrai, kad tai giesmė šėtoniška!

(Visi liauja giedoję.)

Konradas (pritariant fleitai.)

Kylu, lekiu tenai! ten kur uolos viršus! . . . .
Jau aš ant svieto giminės esu,
Pas pranašus!
Išten ateities drumstą sluogsnj debesų
Perkertu akims savo, kaip ašmenims kardo;
Rankos, kaip vėjai, miglas jos ardo . . . .
Jau šviesu, matyt. Iš augšto žiūriu:
Ten sibilinėj knygoj[1] pasaulių likimai!
Tenai, žemumoje,
— Žiūrėk — būsimi amžiai ir atsitikimai,
Kaip smulkus paukščiai išvydę erelį,
— Mane erelį danguje!
Žiūrėk, prie žemės gula, sklaidosi į šalį,
J smiltis kasasi kur gali . . . .
Ei paskui juosius, akys-sakalai!
Akys žaibai!
Paskui juos mano nagai! . . . .
Kas tai? Kas tai per paukštis pakilo tamsus,
Ir skečia plunksnas, pridengia visus,
Ir akims gręždams priešais mane stoja?
Lyg orarykštės lanką tur ilgus sparnus
Ir visą dangų užkloja.
Tai varnas-milžinas!
Kas-gi tu? Aš erelis! . . . .Varne! o tu kas? . . . .
Žiūri varnas.... man mintį painioja.... Kastai?....
Kas tu? Aš griausmavaldis! Ar matai?
Pažvelgė; ir lyg dūmais davė į akis,
Maišo, painioja mano mintis....

Keli kaliniai.

Ką kalba jis? . . . . Žiūrėkit, kaip išbalęs.

(Nustveria Konradą.)

Konradas.

Palaukk! Palaukkit! Aš susirėmiau

[1] Pranašystės knyga, kur buvo užrašyta senovės Rymo ateitis.

Su varnu .... Palaukkite! Išpainiosiu mintis.
Užbaigsiu dainą_____užbaigsiu tuojau

(Blaškosi.)

Kn. Lvovič.

Gana bus tų dainų.

Kiti.

Gana.

Kaprolas.

Gana ....
Tegul mus Dievas .... Girdite? Varpelis!
Ties vartais rontas, rontas! Žiburį
Gesinkite — visi namo!

Vienas kalinys (žiūrėdamas pro langą).

Jau vartai
Atidaryti .... o Konradas liks
Apalpęs .... cieliuje .... vienui sau vienas!

(Visi išbėgioja.)

Scena VII.

Salionas Varšavoje. Keli augšti valdininkai, keli didi literatai, kelios didelio tono damos, keli generolai ir štabaficierai: visi *incognito*[1] prie stalelio geria arbatą. Arčiau durų keli jauni vyrai ir du senu lenku. Stovintiejie karštai kalba. Draugystė prie stalelio kalba prancūziškai, pas duris lenkiškai.

Pas duris.

Zenonas Niemojevski (Adolfui).

Tai ir pas jus, Lietuvoje, taip-pat?

Adolfas.

Pas mus bjauriau, nės teka kraujas!

Niemojevski.

Kraujas?

Adolfas.

Bet ne ant mūšio lauko, o tiktai

[1] Incognito — iš lot. *in cognitus,* — nepažintas, nenorintis būti pažintu.

Po budelio ranka, ir ne nuo kardo,
O vien tik nuo botago ir lazdos.

(Kalba tyliau.)

Prie stalelio.

Grafas.

Tai sakote, kad balius buvęs diktas
Ir aficierių buvę daug?

Prancūzas.

O aš
Girdėjau, buvę tuščia, kaip bažnyčioj.

Dama.

Tai kur-gi, buvo pilna . . . .

Grafas.

Ir puikus?

Dama.

Daug pasakot.

Kamerįunkeris.

Tarnai tikri gremėzdai,
Nė stiklo vyno, nė pašteto juk
Aš nemačiau: taip buvo užsikimšęs
Bufetas.

Dama I.

Salėje šokamoje
Tvarkos nė kokios, mindžiojo tik kojas,
Kaipo ant kokio rauto angliško.

Dama II.

Nėsa tai buvo paprastas tik vakars.

Šambelianas.

O, perprašau, tai balius užkviestas —
Turiu ikšiol da bilietus.

(Išima užkvietimą ir rodo; visi persitikrina.)

Dama I.

Tai da juk
Blogiau; ir grupos sumaišyta taip,

I

Ir tualetos, juogiai nė parėdų
Sulygint negalėjau.

Dama II.

Kaip tiktai
IŠ Varšavos išėjo Novosilcov,
Tai nieks nemoka balių sutaisyt.
Nėsyk gražaus aš nemačiau da baliaus.
O jis kad sutaisys, tai būdavo
Yr kas matyti.

(Girdėti, vyrai juokiasi.)

• *Dama I.*

Juokkitės, kiek norit,
O reikalinga buvo Varšavai
Jo ypata.

Pas duris.

Vienas jaunųjų.

Cichovski jau paleistas! . . .

Adolfas.

Pažįstu aš Cichovskį. Pats buvau,
Išklausinėt ketindams ir mūsiškiams
Apreikšti Lietuvoj.

Zenonas Niemojevski.

Męs turime
Susižinoti ir laikyt vienybę,
Nės atsiskyrę žūsime visi.

(Kalba tyliau.)

Jauna dama **(stovinti prie** jų).

O kiek jisai turėjo iškentėti:

(Kalba tarp savęs.)

Prie stalelio.

Generolas **(literatui).**

Skaityk, skaityki jau . . . . nesiderėk.

Literatas.

Sunku atminti iš galvos.

Generolas.

Su savim
Nešiojiesi tolydžio .... Apdarai
Ana, matyti, kyšo; damos nori
Išgirsti.

Literatas.

Damos? .... literatės tai!
Daugiau prancūziškų eilių jos moka,
Ne kaip aš pats.

Generolas **(eina prie damų).**

Tik nesijuokkite,
Mesdames.

Dama.

Skaitysit? .... perprašau_____aš moku
Kalbėti lenkiškai, bet lenkiškų
Eilių nesuprantu.

Generolas **(aficierui).**

Juk turi tiesą,
Nuobodžios mažumėlį.

(Rodydamas literatą)

Tūkstantyj
Eilių sėjimas žirnių apdainuota.

(Literatui)

Skaityki-gi. Jei nenorėsi tu,
Žiūrėk —

(rodydamas kitą literatą)

Štai šitas laikraštininks savo
išpleškįs mums eiles. Gražiai visiems
Klausytojams pasitarnautum sveikas.
Žiūrėk, kaip siūlosi, kaip šaiposi,
Kaip mirgčioja, jau atidarė lūpas,
Kaip šlyžį stipusį ir atkreipė
Akis taip saldžias, kaip fyga.

Literatas (pats sau).

Išeina . . . .

(Generoliui.)

Perilgos eilės, gerklei but sunku.

Generolas (aficierui).

Gerai, kad neskaitys, nės nusibostų.

Jauna dama (eidama nuo durų prie stalelio).

Baisus dalykas! . . . . Paklausykite!

(Adolfui.)

Papasakok Jų Mylistoms, kaip buvo
Su Cichovski'u.

Vyresnysis aficieras.

Cichovski liuosas jau?

Grafas.

Kalėjime sėdėjo šitiek metų . . . .

Šambelianas.

Man rodėsi gulėjo kapuose.

(Pats sau.)

Tokių daigtų klausyti pavojinga,
Išeiti pasakos viduryje
Būt negražu.

(Išeina.)

Grafas.

Paleistas jau? . . . . tai dyvai.

Adolfas.

Nerado kaltės.

Ceremonijų mistras.

Kas-gi čia kaltes
Minėjo? Yr juk priežastys kitokios . . . .
Kas buvo taip ilgai kalėjime,
Daug matė, daug girdėjo . . . . O valdžia juk
Tur savo žiūrą ir gilius siekius,
Kurie reik slėpti_____Tai valdžios dalykas
Ar paslaptis politiška . . . . mintis

Gabinetinė .... Juk visur taip dedas ....
Beesti viešpatystės slėpiniai ....
Tik tamista iš Lietuvos — a! šitaip!
Tai tamista stebiesi. Jųs, visi
Kaimiečiai, norit apie ciesorystę,
Kaip apie ukę, viską numanyt.

(Šypsosi.)

Kamerjunkeris.

Iš Lietuvos ir lenkiškai? .... Žiūrėkit
Man rodės Lietuvoj maskoliai tik.
Aš Lietuvą, dievaž, mažiau pažjstu,
Ne kaip Kinus. *Constitutionel*[1]
Juk apie lietuvius parašė sykj,
Vienok kiti prancūzų laikraščiai
Nė žodžio.

Mergina (Adolfui).

Pasakok: yra tai rimtas
Dalykas, tautiškas.

Senas lenkas.

Aš pažinau
Senuosius Cichovskius; teisingi žmonės
Jie iš Galicijos. O jų sūnus,
Girdėjau, suimtas ir numarintas;
Man giminė! o gadynės! Trįs jau kartos
Prašoko, kaip mus pergalėjimas
Kankina; mūs tėvus kankino, šiandien
Kankina mūs vaikus ir anukus!

Adolfas.

(Visi prisiartina ir klauso.)

Mažu da būdamas, jį pažinojau.
Tuomet jis buvo jaunas da, gražus,
Smagus, linksmutis; kur tik pasirodė,
Juokais ir pasakoms nužadino

[1] Prancūzų laikraštis.

Visus ir būdavo dvasia draugystės.
Labai vaikus mylėjo ir mane
Ne vienąkart pasimdavo ant kelių.
Vaikai vadino jj linksmu ponu.
Atsimenu jo plaukus; kiek tai kartų
j jo geltonus garbinius pirštus
{pyniau; pamenu akis: turėjo
Būt linksmas ir nekaltas, nės kada
Į mus žiūrėjo, pats lyg vaikas buvo;
Jo akys traukė; bežiūrėdami
Ant jo, męs manėm, kad su mums vienmetis.
Ketino tąsyk vesti: pamenu,
Atnešdavo nuo savo mylimosios
Mažiemsiems dovanų ir kviesdavo
Mus ant vestuvių. O paskui nustojo
Atlankęs mus ir buvo kalbama,
Kad nežinia kur dingo, ar pabėgo
Paslaptomis; valdžia surasti nor,
Bet pėdsako neatitinka niekur.
Paskiau šnekėjo, kad prigėrė jis,
Policija, ant Vislos kranto skraistę
Jo radusi, tuoj pačiai nunešė
Parodyti; pažino: jis pražuvo;
Lavono neatrado. Tik dėlko
Jis nusižudė? Klausinėjo žmonės.
Gailėjosi, užmiršo pagalios.
Dveji sukako metai .... Vieną naktį
Gabeno kalinius iš klioštoriaus
1 Belvederą. Tamsuma, lynoja ....
Ar tyčia, ar netyčia, nežinau,
Procesijos tos liudininkas buvo:
Gal Varšavos jaunų drąsuolių viens,
Kur kalinių vardus, vietas sužino.
Ant ūlyčių sarga, mieste tylu ....
Staiga iš užsienio pakilo balsas:
Sakykit, kaliniai, kas per vieni?
Vardų atsišaukė į kokį šimtą:

Tarp tų ir jojo vardas išgirsta
Ir pačiai ant rytojaus pasakyta.
Žygiavo, rašė, meldė — vis perniek:
Apart jo vardo neišgirdo nieko.
Ir vėl kiauri trjs metai perėjo
Be ženklo, be žinios. Bet sklido paskals
Po Varšavą, kad gyvas jis, kad jį
Kankina, kad nenor prisipažinti
Ir nepasakė nieko da ikšiol;
Kad daug naktų jam nedavė miegoti,
Maitino silkėms, nedavė vandens;
Kad opijumu girdė, siuntinėjo
Visokias baidykles, kuteno jam
Padus ir pažastes .... Bet neužilgo
Visi užmiršo: verkė tik pati.

Neperseniai nakties laiku ties durims
Pačios namų girdėti skambina.
Duris pravėrė, žiūri: aficieras
Su žandaru ir kalinys .... Jisai!
Tuoj liepta duoti popieros ir plunksną,
Pasirašyt, kad sugrąžintas gyvs
Iš Belvedero. Parašą paėmę
Ir pagrūmoję: „jei išduotumei . . .
Neužbaigė; atėjo ir išėjo.
Tai buvo jis .... Aš bėgu pažiūrėt;
Bičiulis persergi: neik šiandien, rasi
Ties vartais špiegą: kitądien einu:
Ties durimis taipos-gi tyko šnipai;
Išsirengiau už sanvaitės pas jį:
Tada jis pats nepriėmė, apsirgo.

Anuo žygiu važiuojant sutikau ....
Man sakė, kad tai jis, nepažinau aš.
Nutukęs, bet baisu toks nutukims:
Jį išpūtė negeras valgis, oras
Supuvęs; jo burna išpurtusi,

Pageltus ir išblyškus; suraukšlėta
Kakta; plaukai nuslinkę. Sveikas drūts!
Jis manęs nepažino, nenorėjo
Kalbėt su manim; kas aš, pasakiau:
J mane žiūri, nieko nenuvokdams.
Kada jam priminiau mūs pažinties
Visokias smulkmenas, akis j mane
Tik įsmeigė ir bandė .... Vienoje
Valandoje iš jo akių patyriau,
Ką iškentė jisai dienos laiku,
Ką permąstė jis naktimis, nemigdams! ....
Nėsa tos akys baisią apvalką
Turėjo; jų vyzdžiai panašus buvo
J stiklo trupinius, kurie languos
Kalėjimų matyt, kur nudažyti
Pilkai, kaip vortinklys, kur iš šalies
Išrodo lyg orarykštė: matyti
Juose kraujų rūdis, juodi taškai
Ir kibirkštys, vienok kiaurai juos peržvelgt
Negalima: neteko jau giedros;
Iš viršaus bet-gi pažymu, kad butą
Patamsėse kur, žemėj, drėgnume ....

Už mėnesio aš vėl einu; tikėjau,
Apsižvalgys aplinkui, atsimįs.
Vienok tiek tūkstančių dienų tardytas
Ir tiek naktų kalbėjo su savim,
Tiek metų kvotė kančiomis tironai
Ir laikė sienos, turinčios ausis,
O visas apginimas jo — tylėjims.
Visa draugystė jo — šešėliai tik:
Kad nepasisekė linksmamjam miestui[1]
Ilgų taip metų mokslo išdildyt
Su mėnesiu. Špiegu jam rodės saulė,
Diena — išdaviku, namiškiai jo —

[1] Suprask — Varšavai.

Sarga, o svečias — priešių. Ir atėjus
Kam nors atsilankyti ir duris
Suvarsčius, mano jis, kad štai ateina
Tardyti; užsikreipia, paremia
Ant rankos galvą, sąmonę tarytum
Ir proto išgalėjimą sutelkt
Norėdams, lūpas sukerta, kad žodžiai
Nišlėktų patys sau, akis žemyn
Nuleidžia, kad iš jųjų kartais špiegai[1]
Nįspėtų ko. Užklaustas, mano jis
Kalėjime esąs, į kampą lenda
Ir, puolęs, atkartoja vien žodžius:
„Aš nieko nežinau, nepasakysiu."
Tie žodžiai tapo jojo priežodžiu.
Ilgai prieš jį pati ir vaikas klūpo,
Ik savo baimę jis nepergalės.

Juk mėgsta kaliniai nelaisvę savo
Apsakinėti: laukiau, kad jis pats
Geriausiai apsakys, iškels į aikštę
Išpo sargos ir žemės tas klotis
Ir savo ir visų didvyrių lenkų.
— Kadangi šioj gadynėj Lenkija
Gyva ir žydi žemės vien šešliuos,
Jos klotis Sibire, tvirtumose,
Kalėjimuos — Ir ką jis man atsakė?
Kad apie tai, ką iškentėjęs yr,
Jis pats jau nieko nežinąs, užmiršo!!
Visa jo surašyta atmintis,
Kaip Herkuliano[2] knygos, sutrandyjo
Po žemėms; kėlęs iš numirusių
Pats autorius skaityt iš jų nemoka.
Tik tarė: Pasiklausiu Viešpaties,
Jis pasakys, Jisai užrašė viską.

(Adolfas šluostosi ašaras. Visi ilgai tyli.)

[1] Špiegas — šnipas. [2] Herculanum — miestas Italijoj, ugniakalnio Vezuvijaus užlietas lava 79 m., atkastas 1719 m.

Jauna dama (literatui).

Dėlko nerašote tokių daigtų?

Grafas.

Tegul senuks Niemcevič[1] tuo papuošia
Atminimus; girdėjau, kad jisai
Kuoyvairiausius raštpalaikius renka.

Literatas I.

Istorija!

Literatas II.

Baisi.

Kamerjunkeris.

Dievaž, puiki.

Literatas III.

Tokių daigtų juk klauso, bet ar skaito?
Ir vėl, kaip apie šios dienos klotys
Dainuot? į vietą mytų, liudininkai . . . .
Paskui, yra dailos šventa tiesa:
Poetai laukti tur, ... ik . . . . ik . . . .

Vienas jaunųjų.

Ikkol?
Kiek metų reikia laukt, ik naujas daigtas
Gaus cukrų, kaip fyga, susigulės,
Kaipo tabakas?

Literatas L

Nėr tiesų juk aiškių.

Literatas II.

Bent kokį šimtą metų.

Literatas L

Tai mažai!

Literatas III.

Nors vieną tūkstantį, ar du . . . .

[1] Garsus savam laike Lenkų raštininkas, gimęs Lietuvoj, ties Lietuviškąją Brasta 1757 m., mirė Paryžiuje 1811 m.

Literatas IV.

Man rodos,
Kad čia visai nekenkia naujas daigts:
Tik gaila, kad netautiškas, ne lenkų.
Tauta mūs yr prasta sau ir vaiši
Ji priepuolių baisių, smarkių nemėgsta:
Kad taip bernukų meilę apdainuot,
Pavėsj, kaiminę .... Alat męs Slavėnai
Tai mylime paveikslus kaimiškus.

Literatas I.

Tikiu aš, tamistai neteis į galvą
Rašyt eilėms, kad valgė kas silkes.
Poezijai blizgėjims reikalingas,
O jo nebus tenai, kur dvaro[1] nėr.
Tik dvaras[1] sprendžia apie grožį, garbę ....
O, žūva Lenkija! Męs Varšavoj
Neturim dvaro.[1]

Ceremonijų mistras.

Dvaro nėr! .... Stebėtis
Turiu: aš mislras ceremonijų!

Grafas **(į ausį mistrui).**

Kad vietininkui[2] už mane pratartum
Žodelį, tai pati manoji veik
Pirmiausia būt kambarinė tarnaitė.

(Garsiai)

Veltui, nės augštos vietos tai ne mums!
Aristokracija tiktai prie dvaro.

Kitas grafas **(nesenei iškeltas iš miesčionių).**

Aristokracija yr visada
Liuosybių parama; štai pažiūrėkim
Didžioj Britanijoj.

(Prasideda politiškas ginčas: jaunuomenė išeina)
(už durų)

[1] Suprask — karaliaus dvaras. [2] Caro (Aleksandro I) vietininku Varšavoj tuomet buvo Konstantinas, Aleksandro I brolis.

I jaunųjų.

O tai lazdų!
Tai latrai!

*A*** G.*

Vagio, kartuvių jiems reikia!
Aš dvarą jiems parodyčiau!

TV***

Vienok,
Ką męs pradėti galime, bičiuliai:
Tai štai koki tautos pryšakyje!

Vysocki.

Sakyk: ant viršaus. Mūs tauta tai lygiai
Kaip ta lava:[1] viršui šalta, kieta,
Sausa, bjauri; ugnies-gi vidurinės
Netšaldys šimtas metų .... Spjaukime
Ant tos plutos, į gilumą nužengkim!

(Traukiasi.)

Scena VIII.

Senatorius.

Vilniuje. Salė priekambarinė. Po dešinei durys į tardymo komisiją, kur veda kalinius ir gilumoje matyti didelės krūvos popierių; durys į senatoriaus kambarius, kur girdėti muzika. Apypietės laikas. Pas langą sėdi sekretorius, pasilenkęs ant popierų; truputi toliau stalelis, kur lošia vistą; Novosilcov geria kavą; prie jo šambelianas Baikov, Pelikan ir vienas daktaras. Prie durų sarga ir keli nesijudiną tarnai.

Senatorias **(šambelianui).**

Diable! quelle corvee![2] Po pietų!_____*La princesse*[8]
Mus suviliojo, šiandien netvažiuos;
*En fait des dames*tai senos arba kvailos;
Imaginez-vous,[5] prie sriubos bylas!

[1] **Skysta masa ugnekalnių (vulkanų) išmesta; jos paviršius greit sustingsta, apačia-gi labai išlėto aušta.** [2] **Po velnių! Kas per darbasf** [3] **Kunigaikštienė.** * **Kaslink ponių.** [5] **Įsivaizdinkite.**

Je jure[1] tų patrijotų *a ma table-*
Jau nematyt *avec leur franc parler*
Et leur ton detestable.[3] Imu kalbėti
Ką apie parėdus, kas kasine . . . .
Draugystė mano apie tėvą, sūnų . . . .
„Jis senas žmogus, pons senatoriau;
Jisai yr, pons senatoriau, perjaunas;
Negal jis išlaikyt kalėjimo;
Jis reikalauja kunigo, jis pačią
Norėtų pamatyti, jis . . . ." *que sais-je.*[fi]
Graži šnekta laike kviestųjų pietų.
II y a de quois[5] pasiust! Turiu
Greičiau baigt bylą ir iš Vilniaus bėgti
j mielą Varšavą. Jau *monseigneur*[6]
Vadin *de revenir bientot*be manęs
Jam nuobodu; čia su nususėliais
Je n'en puis plus[8]....

Daktaras **(prisiartindamas).**

Sakiau, Šviesusis pone,
Kad vos dalyks pradėtas ir byla
Tam stovyje, kokiam yra ligonis,
Kada jį gydytojas apžiūri
Ir diagnozą apsveria . . . . Daug sėdi
Mokintinių; tiek buvo tardymo,
O nėr paliudyjimo anė vieno:
Da nepataikėm, kur to skaudulio
Yr geluonys. Kas rasta? Tik eilutės!
Ce sont de maux legers, ce sont,[9] gali
Sakyti, *accidents passagers,*[10] bet ryšio
Ikšiolei pamatas da užslėptas.
Ir

[1] **Prisiekiu.** [2] **už mano stalo.** [3] **su jų drąsiom (atvirom) kalbom ir jų paniekinančiu tonu.** [4] **Kas man darbo.** [6] **Ir nuo ko.** [6] **Jo Malonybė, suprask — Konstantinas caro vietininkas Varšavoj.** [7] **greičiau sugrįžti.** [8] **Aš daugiau nebegaliu.** [9] **Tai yra lengvi prasikaltimai, tai yra.** [10] **netikėti atsitikimai.**

Senatorius (užgautas).

Užslėptas? .... Tai tamistai matyti
Aptemo akys! Žinoma, popiet....
Dėlto *signor dottore, buona notte,*
Adio[1] — dėkui, kad pamokinai!
Jam užslėptas .... Aš pats tardžiau ir būtų
Da užslėptas? Ir *vous osez, docteur,*[2]
Kalbėti taip prieš mane? Kas-gi matė
Pas mus kada geresnį tardymą?

(rodo popieras)

Prisipažinimai liuosi, skundimai
lr liudyjimai; viskas yr; ir čia
Ryšys tas šventvagiškas surašytas
Taip aiškiai, kaip senato ukazas,
Ir užslėptas! .... Tai štai ką užsidirbau
Už visą nuobodą tą.

Daktaras.

Excusez,[3]
Šviesusis pone, kas-gi apie ryšį
Gal abejoti! Tai-gi aš sakau ....

Tarnas.

Žmogus vaisbūno Kanissin'o laukia
Ir primena kokį ten rejestrą.

Senatorius.

Kokį ten rejestrą? Kas toks?

Tarnas.

Vaisbūnas.
Kanissin, įsakyta jam ateit.

Senatorius.

Šalin eik, *sukin sin!*[4] matai, kad užimts.

Daktaras (tarnui).

O tai kvaili galvijai, reik jiems lįst! ....

[1] Pone daktare, labąnakt, sudie. [2] Jųs drįstate, daktare. [3] Atleiskite. [4] kalės vaike.

Matai, kad pons senatorius da kavą
Nišgėrė.

Sekretorius (keldamasis nuo stalelio).

Sako, jeigu jam nebus
Atlyginta, tai skųsęs.

Senatorius.

Parašyki
Gražiai, tegul palaukia. *A propos* . . .
Kanissin . . . . reikia jo sūnus paimti
Ant tardymo . . . . Oi, tai paukštukas gers!

Sekretorius.

Da mažas vaikiščias.

Senatorius.

Visi maži jie:
Bet dyrstelki į širdi jų. Gėrių
Geriausiai užgesint ugnis, pakolei
Da kibirkštėlėje tiktai.

Sekretorius.

Sūnus
Kanissin'o Maskvoj.

Senatorius.

A! *voyez-vous,*[2]
Tai kliubų emisarijus![3]. . . . Reik tuoj
Užkirsti kelias.

Sekretorius.

Jis turbūt tarnauja
Kadetuose.

Senatorius.

Kadetuos? . . . . Tai jisai
Kareivius kursto.

Sekretorius.

Jis paliko Vilnių
Da mažas vaiks.

[1] Beje. [2] Žiūrėkite. [3] Pasiuntinys.

Senatorius.

Oh! cet incendiaire[1]
Čia savo korespondentus prilaiko.

(Sekretoriui)

Ce n'est pas ton affaire;[2] ar supranti . . . .
*Dežurnij/** Ei! Kad kibitka man būtų
Per dvidešimt ir keturias valandas
Išleista, popieros sustvertos. Tėvui
Nėr ko bijoti, jeigu jo sūnus
Patsai prisipažįs prie kaltės.

Daktaras.

Tai-gi,
Šviesusis pone, kaip sakiau, tenai
Yr žmonės metų yvarių ir stovio!
Pavojingiausi ryšio tai ženklai;
0 viską varo užsislėpus plunksna,
Kurią . . . .

Senatorius (užgautas).

Ar užsislėpus?

Daktaras.

Aš sakau,
Slapčiai užlaikoma, bet užmatyta,
Šviesusis pone, tavo budriomis
Akims —

(senatorius užsikreipia)
(pats sau)

tai nekantrus šėtonas; vargas
Su tuom žmogum! Turiu tiek daug svarbių
Dalykų: pasakyti man neduoda.

Pelikan (senatoriui).

Ką įsakysi, pons senatoriau,
Su tuo Rollison'u daryt?

Senatorius.

Su kokiu?

[1] Ak, tas kurstytojas. [2] Tai ne tavo dalykas. [3] Sargybini!

Pelikan.

Su tuo ką tardant prireikėjo mušt.

Senatorius.

Eh, bienP[1]

Pelikan.

Apsirgo.

Senatorius.

Kiek lazdų jis gavo?

Pelikan.

Buvau prie tardymo, vienok ten nieks
Neskaitė, pons Botvinka jįjį tardė.

Baikov.

Botvinka! cha cha cha! jisai negreit
Užbaigia, sykį jau įsismaginęs:
Gražiai jį apžiūrėjo .... *Parions,-*
Kad tris šimtus mažiausiai jam atskaitė.

Senatorius (nusistebėjęs).

Trois cents coups, et vivant? Trois cents coups
Le coquin: trois cents coups, et sans mourir?[3]
Tariau, *la vertu cutanée surpasse tout*[4]
Pas mus: tasai, mat, latras tur *une peau*
Mieux tannee[5]. *Je n'y conęois rien!*[e]
Cha cha cha, mano miels,

(laukiančiam savo partnerio prie visto)

paverž mums lenkai
Odų štai vaisbunystę! *Un honnete*
Soldaten serait.mort dixfois! Quel rebelle![1]....

(Prisiartina prie stalelio.)

Turiu aš tamistai *un homme de bois:*
Medinis vaikas; mušė pats Botvinka.
Atskaitė tris šimtus lazdų tokiam

[1] Nu-gi. [2] Lykime. [8] Trįs šimtai Smūgių, ir gyvas? Trįsšimtai smūgių šelmis: trįs šimtai smūgių, ir nenumirė. [4] Odos vertybė pereina viską. [6]geriau išdirbtą odą. [6] Aš nieko čia neišmanau. [7] Doras kareivis būtų dešimts kartų numiręs, koks maištininkas.

Vaikučiui... *.figurez-vous?*[1]— liko gyvas!

(Pelikanui)

Ar nieko jis neišdavė?

Pelikan.

Beveik.
Dantis sukando, rėkia, kad neskųsęs
Bičiulių nekaltų. Vienok iš tų
Kelių žodelių daug žymu; matyti,
Kad tie mokintiniai — bičiuliai jo.

Senatorius.

C'est juste.[2] Kietsprandis koks!

Daktaras.

Sakiau nesykį,
Šviesusis pone, kad jaunuomenę
Užnuodyja pasiutimu, mokinant
Visokių niekniekių kaip štai senų
Gadynių veikalai! .... Ar-gi nesiunta
Nuo to jaunuomenė? Tai pasakys
Kiekvienas.

Senatorius (linksmai).

Vous n'aimez pas L'histoire? ....
Ha, ha un satirique aurait dit?
Bijaisi tad *devenir historique.*[4]

Daktaras.

Gerai, tegul istorijos mokina;
Tegul jaunuomenė susipažįs
Su veikalais karalių, ar ministrų
Didžių.

Senatorius.

C'est juste.[5]

Daktaras (nudžiugęs).

Na tai-gi, aš sakau,

[1] Žiūrėkite (įsivaizdinkite). [2] Tai teisybė. [3] Jųs nemylite istorijos?... Cha, cha satirikas pasakytų. * pastoti istorišku. Tai teisybė.

Kad ir jaunuosius galima mokinti
Istorijos: bet kam jiems nuolatai
Minėti kokius ten republikonus,
Arba ateniečius, spartaniečius,
Ar rymiečius? . . . .

Pelikan **(vienam savo draugui, rodydamas daktarą).**

Žiūrėk, kaip lando paskui
Prakeiktas slankius, ir prisilaižys
Prie jo malonės . . . Kas tai per suktumas! . . .

(prieina prie daktaro)

Tai ką čia apie tai kalbėt dabar,
Senatoriui juk gali nusibosti!

Tarnas **(senatoriui).**

Ar įsakyta bus įleisti tas
Ponias . . . moteriškes . . . kur iš karietos
Kasdien čia išlipa . . . viena akla,
Kita su ja . . . ^

Senatorius.

Akla? O kas ji būtų?

Tarnas.

Ponia Rollison'ienė.

Pelikan.

Motina
To Rollison'o.

Tarnas.

Jos kasdien čia būna.

Senatorius.

Išvyt reikėjo . . . Dūktūra^
Su Ponu Dievu!

Tarnas.

Juk vejame; bet atsisėdus cypia
Pas slenkstį. Liepėme į areštą
Paimt: su nerege sunku paeiti;
Subėgo žmonės, sargą sumušė . . .
Ar leisti?

Senatorius.

E! tu nežinai, kaip reikia . . .
Užleisk ik pusei trepu — supranti? . . .
Paskui nuleiski ją žemyn: štai (rodo kaip) šitaip,
Kad nesivalkiotų pas mus daugiau . ..

(įeina kitas tarnas ir paduoda Baikov'ui laišką)

Ko stovi, eik .. .

Baikov.

Eile porte une lettre.[1]

(Paduoda laišką.)

Senatorius.

Už ją užtarti?

Baikov.

La princesse peut etre[2]. . .

Senatorius (skaito).

Taip, kunigaikštienė! Kas jai atėjo
I galvą? Stumia ją ant sprando man.
Avec quelle chaleur![3]... Įleisti reik po plynių!

(Įeina dvi damos ir kunigas Petras.)

Pelikan (Baikov'ui).

Tai ragana ta, *mere de ce fripon.*[4]

Senatorius (mandagiai).

A, sveikos, sveikos. O katra iš jųsų
Ponia Rollison'ienė?

Rollison'ienė.

Aš . . . . sūnus . . . .
O geradėjau . . . .

Senatorius.

Perprašau . . .. yr laiškas
Matau: o kam čionai atėjo tiek Ponių?

Kita dama.

Tik mudvi.

[1] Ji turi laišką. [2] Gal būti kunigaikštienė... [3] Kaip karštai
[4] Motina to valkatos.

Senatorius (kitai).

Tamista ką man sakysi?

Kita.

Ponia Rollison'ienė neregė.
Nemato kelio . . . .

Senatorius.

A! . . . . o gal suuodžia?
Nėsa kasdien pataiko pas mane.

Kita.

Tai aš ją atvežu. Pati senutė
Ir nelabai sveika.

Rollison'ienė.

Dėl Dievo . . . .!

Senatorius.

Cit!
(kitai)
Kas tamista esi?

Kita.

Kmietienė.

Senatorius.

Būtų
Geriau namie sūnų žiūrėt. Jau jie
Užtėmyti . . . .

Kmitienė (pabala).

Kaip tai? Kaip tai? o pone!
(Senatorius juokiasi.)

Rollison'ienė.

Pasigailėki! . . . . Pons senatoriau!
Esmi našlė . . . . girdėjau jį užmušę . . . .
Ar-gi tai gali būt, o Dieve miels!
Vaikelį mano! . . . . Kunigas man sako,
Kad gyvas da esąs; bet muša jį,
O pone! . . . . Kas-gi šitaip vaiką muša!
Kapojo jį . . . . lyg koki budeliai
(Verkia.)

Senatorius.

Kur? Ką? Kalbėk kaip žmonės, moteriške!

Rollison'ienė.

Ar ką? .... Vaikelį mano! .... Aš našlė ....
Kiek metų reikia, ik užauga vaikas! ....
Jonelis jau mokindavo kitus!
Paklauskit, kaip jis pats gerai mokinos ....
Aš vargdienė! Jis savo uždarbiu
Mane maitino .... Aš akla, jis buvo
Man akimis .... O pone, reiks badu
Numirti.

Senatorius.

Kas paleido paskalą,
Kad jįjį mušė, paminės. Kas sakė?

Rollison'ienė.

Kas sakė? .... Ausį motinos turiu.
Aš neregė: tai ausyje yr mano
Dvasia dabartės. Motinos dvasia ....
J rotužę jį vedė vakar dieną;
Girdėjau ....

Senatorius.

Ar įleista buvo ji?

Rollison'ienė.

Nuo slenksčio mane išmetė, iš kiemo
Ir pro vartus išstūmė. Sėdau ten
Ant kampo, į pasienį .... sienos storos
Pridėjau ausį .... ten nuo rytmečio
Sėdėjau aš .... pusiaunaktyj, aplinkui
Tylu, klausau .... Pusiaunaktyj, tenai,
Už sienos .... ne, tai ne apsivilimas.
Girdėjau jį, girdėjau, kaip yr Dievs
Danguj; jo balsą aš pati girdėjau,
Aš savo ausimis .... iš požemių,
Tarytum, lyg iš vidurio kur žemės ....
Ir mano ausys ten į gilumą
Tų sienų siekė ir toliau pasiekė,J

Ne kaip smarkiausios akys. Aš girdėjau —
Kankino jj! .. . .

Senatorius.

Klejoja lyg ligoj!
Bet, tamista, ten juk kitų daug sėdi!

Rollison'ienė.

Tai kaip? .... Ne mano vaiko balsas tas? ....
Avis bežadė o pažjsta savo
Ėriuko balsą skaitlingiausioje
Bandoj .... Tai buvo balsas, balsas tokis!....
Gerasis pone, kad išgirstumei
Tu tokį balsą, tai ramiai jau niekad
Užmigti negalėtum! ....

Senatorius.

Tamistos
Sūnus yr sveiks, jei taip išrėkia garsiai.

Rollison'ienė **(puola ant kelių).**

Jei žmogaus širdį tu turi ....

(Atsidaro nuo salės durys. Girdėti muzika, [bėga mergina baliaus parėduose.)

Mergina.

Monsieur
Le senateur. ... Oh! je vous interromps ....
On va chanter le choeur de Don Juan,
Et puis le concerto de Herz[1]....

Senatorius.

Herz! choeur![2]
Čia taip-gi apie širdį męs kalbėjom ....
Vous venez a propos, vous, belle comme un coeur!
Moment sentimentai! U pleut ici
Des coeurs[3]

(Baikov'ui)

[1] **Pone senatoriau ... Oh! aš jus pertraukiu . . . Dainuos sutartinę iš Don Žuano ir paskui koncertą iš Herco.** [2] ***Herz*** **— (vok.) širdis,** ***choeur*** **— (pranc.) ištarime skamba kaip** ***coeur*** **— širdis. " Jųs ateinate į pat laiką, Jųs, graži kaip širdis! Jausminga valanda (momentas) I...**

Kad *legrand-duc Michel*[1] *i*inotų
Tą kalambūrą, *ma fois*,[2] seniai
Aš viešpatystės rodoje sėdėčiau . . . .

(merginai)

J'y suis . . . . dans un momente

Rollison'ienė.

O, nepalikk
Mus nusiminime! Aš nepaleisiu . . . .

(griebia už rūbų)

Mergina.

Faites-lui donc grace![4]

Senatorius.

Diable m'emporte,[5] jei aš
Žinau, ko ragana ta nor nuo manąs!

Rollison'ienė.

Matyti sūnų noriu.

Senatorius (įžymiai).

Ciesorius
Neduoda.

Kun. Petras.

Kunigo!

Rollison'ienė.

Tai bent-gi leiski
Jam kunigą: sūnus nor kunigo,
Gal miršta! . . . . Jei nė motinos jau verksmas
Tavęs nejudin: Dievo pabijok!
Kankinki kūną, nežudyki dvasios!

Senatorius.

C'est drole![6] Kas leidžia tokius paskalus?
Kas sakė tamistai, kad reikalingas
Jam kunigas?

[1] Didysis kunigaikštis Mikolas. = Dievaži. [3] Aš ten busiu... už valandėlės. [4] Suteikite-gi jai malonę. [5] Lai velnias mane grėbia. [6] Tai keista.

Rollison'ienė (rodydama kun. Petrą).

Tas kunigas teisus
Man sakė. Tiek jis sanvaičių žygiuoja,
Maldauja; bet neįleidžia suvisai.
Paklauski kunigo, tegul pasako ....

Senatorius (smailiai žiūrėdamas į kunigą).

Tai žino jis? .... teisus .... gerai, gerai ....
Mus ciesorius teisingas: neuždraudžia
Leist kunigus; o net juos siunčia pats,
Idant jaunuomenė ant doro kelio
Sugrįžtų. Už mane jau nieks labiau
Tikėjimo ne gerbia ir nemyli ....

(atsidūsta)

Ach, ach! Stoka doros tai prapultis
Jaunuomenei!.... *Eh, bien,*[1] tad likkit sveikos.

Rollison'ienė (merginai).

Mergele, tu brangioji! Užtaryk
Da tu už mane, o dėl Dievo Švento!
Sūnelis mano mažas! .... jau metus
Tiktai ant duonos ir vandens yr laikoms
Tamsiam ir šaltame kalėjime,
Neapvilktas ....

Mergina.

Est il possidle?-

Senatorius (užkluptas).

Kaip? Kaip tai?
Metus sėdėjo? Kaip? *Imaginez-vous,*[3]
Aš nežinojau nieko apie tai!

(Pelikan'ui)

Klausyk, ištirk gerai dalyką šitą:
Jei tai tiesa, nubausk kamisorius.
Soyez tranquille,[4] ant septintos ateiki.

[1] Na. [2] Ar tai galima? [3] Žiūrėkite (įsivaizdinkite). [4] Būkite ramios.

Kmitienė.

Neverkk. Girdi juk, pons senatorius
Nežino nieko apie tavo sūnų.
Matysi, kaip patirs tai ir paleis.

Rollison'ienė **(nudžiugusi).**

Nežino?_____nor žinot?_____Tegul jam Dievas
Užmoka! Aš visad sakiau žmonėms:
Negal but taip baisus, kaip svietas skelbia:
Jis Dievo sutvėrimas, jis žmogus,
Jis motinos juk pienu išmaitintas . . . .
Iš manęs žmonės juokėsi; matai,
Teisybė mano.

(senatoriui)

Nežinojai nieko! . . . .
Tie latrai viską slepia nuo tavęs.
Tikėk man, pone, apsuptas tu latrų!
Ne jųjų klauski, klauski mus: męs tau
Išpasakosime teisybę visą.

Senatorius **(šypsodamas).**

Na, na gerai, pasikalbėsime;
Dabar nėra kada, *adieu*[1] . . . . Praneški
lr kunigaikštienei, kad aš dėl jos,
Kas galima tik, liepsiu padaryti.

(mandagiai)

Adieu, madame Kmit, adieu.... adieu - . . . .
Aš padarysiu, ką tiktai galėsiu.

(kunigui Petrui)

Tu, kunige, palaukk: yr reikalas.

(merginai)

J'y suis dans un momente

(Visi išeina apart pirmiau buvusiųjų).

(Luktelėjęs, tarnams).

O šelmiai! latrai!
Prie durų stovit — ir tokia tvarka? . . . .

[1] Sudiev. [2] Sudiev, ponia Kmit, sudiev... sudiev... [s] Aš būsiu ten už valandėlės.

Nulupsiu kailį, šelmiai, pamokįsiu
Tarnaut....

(vienam tarnui)

Klausyk_____eik paskui bobą tą

(Pelikan'ui)

Ne, tamistai pavesiu: kaip išeis tik
Nuo kunigaikštienės, tai duoki jai
Pas sūnų eit pasimatyt ir veski
Ja ten . . .. ten, į kalėjimą; paskui
Skyrium užudaryk — ant dešimts raktų ....
C'en est trop[1] .... Šelmiai! išmokįsiu jus
Tarnystės!

(puola ant kėdės.)

Tarnas (drebėdamas).

Pono įsakyta leisti ....

Senatorius (pasigriebdamas).

Ką? Ką? .... Tu drįsi, tu! šnekėti man? ....
Tai taip Lenkijoje išmokai ponui
Atsakinėt? .... Palaukk, atpratįsiu! ....
Pas policmeisterį jį veskit.... šimtą
Lazdų ir keturias da sanvaites
Ant duonos ir vandens ....

Pelikan.

Meldžiu pažvelgti,
Kad ant slaptos nežiūrint ir sargos
Budrumo, žinią apie Rollison'o
Mušimą sėja neprilankios mums
Žmogystės ir da gal atrasti kelią
Giedrius mus troškimus prieš ciesorių
Apteršt, jei šitam tardymui męs sprando
Greit nenusuksim.

Daktaras.

Tai-gi aš svarsčiau,
Šviesusis pone .... Rollison sumišęs;

[1] Tai jau per daug.

Nusižudyti nori, prie langų
Vis šoka, o langai uždarinėti . . . .

Pelikan.

Jis uždegimą plaučių tur; nereik
Marinti jo sugedusiame ore . . . .
Paliepsiu langus tuoj atidaryt . . . .
Ant trečio augšto — pasidžiaugs tad oru . . . .

Senatorius (be atidos).

Ir leisk man bobą, kavą begeriant! . . . .
Neduos nė valandėlės . . . .

Daktaras.

Tai-gi reikia,
Šviesusis pone, prižiūrėt labiau
Šveikatą. Vis sakau aš, kad po pietų
But atidėti tiejie reikalai . . . .
ęa mine la sante.[1]

Senatorius **(ramai).**

Eh, mon docteur,[2]
Tarnystė ir tvarka turi būt pirmesnė! . . . .
Paskui, tai nieko, pilvui da sveikiau;
Sujudin tulžį, *fait la digestion.*[3]
Po pietų aš galėčiau *voir donner*
La question,[i] jei liepia taip tarnystė . . . .
En prenant son cafė,[5] žinai tu ką,
Pats laikas pamatyt *auto-da-fe*[6]....

Pelikan **(prašalindamas daktarą).**

Ką su Rollison'u daryt? Jei šiandien
Numirtų . . . . tai ? . . . .

Senatorius.

Palaidok! Ir gali,

[1] **Tas kenkia sveikatai.** [2] **O, mano daktare.** [8] **palengvin (daro) gromuliavimą.** [4] **Užsiimti dalyku (klausimu).** [6] **Gerdamas kavą. « Iš lot.** ***actus fidei*** **— tikybos aktas, iškilmingas deginimas ant laužo atsitraukusių nuo katalikų tikybos.** ***Auto da Je*** **buvo tankiausiai vartojama Italijoj ir Išpanijoj, kol galutinai nebuvo Napoleono panaikinta.**

Jei nori, balsamuoti . . . . *A propos*[1]
Balsamo: Baikov! tau būt ne pro šalį
Balsamas, nės išrodai kaip lavons,
O vesti nori. Žinote? Jis turi
Net sužiedotinę . . . .

(Iš kairėsės pusės atsidaro durys: Įeina tarnas; senatorius rodo ant durių.)

Žiūrėk, ta mergina baltai-raudona . . . .
Fi, vyrs, *avec un teint si de'labre'f-*
Turi, kaip Tiber, *a Caprč,*[3] imt šliubą.
Nesuprantu, kaip jie ten privertė
Merginą, kad žodelį „taip" ištartų.

Baikov.

Ar privertė? . . . . *Parions,*[4] kad aš su ja
Už metų skirsiuosi; paskui kas metai
Vis iminėsiu jaunas pačiutes
Be prievartos. Gana užmesti akį
Ant tos arba kitos: *c'est beau*[5] menkai
Bajordukrai generoliene tapti.
Neverks ji šliubą imant, kunigo
Paklauskit.

Senatorius.

A propos[8] . . . . Eik šian, tu mano
Juodasis cherubine! *Quelle figure*
Žiūrėkite! . . . . O/z *m'a l'air d'un poete*[%]....
Matei tu *un regard aussi bete*?[9] Jis reik
Išjudinti . . . . Išgerk stiklelį rumo.

Kun. Petras.

Aš negeriu.

. *Senatorius.*

Imk, kunige, išgerk!

[1] **Beje.** [2] **Su veido spalva taip išbliškusia.** [3] ***Capre'(e)*** **Sala Neapelio įlankoj; ten gyveno Rymo imperatorius** ***Tiberius*** **su savo meilužėmis.** [4] **Ginčykimes.** [6] **tai gražu.** [B] **Heje.** [7] **Koks veidas.** [8] **Jis, manding, tur išvaizdą poeto . . . .** [8] **taip kvailą žvilgį.**

Kuri. Petras.

Aš brolis.

Senatorius.

Brolis ar tetėnas, bet-gi
Iškur žinai tu, ką kalėjime
Kitų vaikai beveikia? Tu nešiojai
Žinias pas motiną jo?

Kun. Petras.

Aš.

Senatorius (Sekretoriui).

Rašyk
Prisipažinimą — štai liudytojai.

(kunigui)

O tu iškur žinojai, a? .. . . Gražus
Paukštelis! Mato štai užrašinėjant,
Tai neatsako .... Kokiam klioštoriuj
Brolystė tavo esti?

Kun. Petras.

Bernardinų.

Senatorius.

O pas Dominikonus giminės?
Nės Rollison juk pas Dominikonus
Sėdėjo. Na, taryk: iškur žinai,
Kas tau pasakė tai? Girdi! Sakyki,
Liepiu .... Patylomis man nešnabždėk.
Aš vardan ciesoriaus liepiu: minyke,
Girdi? Minyke! Ar pažįsti tu
Maskolių knutą? ....

(sekretoriui)

Tyli, užrašyk,

(kunigui)

Klausyk: juk tu tarnauji Ponui Dievui ....
Ar tu pažįsti teoliogiją?
Klausyki, teolioge: ar žinai tu,
Kad kiekviena valdžia nuo Dievo yr?

Tai jeigu tau valdžia sakyti liepia,
Nepridera tylėt

(kunigas tyli)

O ar žinai
Minyke, kad galiu pakarti tave?
Ir perdėtinis tavęs netgaivjs.

Kun. Petras.

Jei valdžią kenčia kas, tai nesakyki,
Kad klauso jos: nės kartais valdžią Dievs
Paduoda į rankas piktosios dvasios.

Senatorius.

Pakorus tave, jeigu ciesorius
Patirtų, tai žinai, ką pasakytų?
„Ee, senatoriau, šėlsti matau."
O tu styri, minyke, pakabintas! . . . .
Eikšian arčiau, paskutiniu kartu
Paklausiu: kas tau apie tą mušimą
Pasakė? A? . . . . Tyli? . . . . Ne Dievo juk
Tau pranešta.... Kas sakė?.... Ką?.... Ar Dievas?....
Ar angelas? . . . . ar velnias? . . . .

Kun. Petras.

Tu sakei.

Senatorius (perpykęs).

Tu!_____Tu!_____sakyt man tu?_____o, o, minyke!

Daktaras.

Kvaily! Šviesusis pone reik sakyt.

(Pelikan'ui)

Parodyk jam. Tur būt jisai iš tvarto . . . .
Užteikki taip . . . .

(rodo ranką)

Pelikan (duoda kunigui per veidą).

Matai, tu asile,
Senatorių užrūstinai!

Kun. Petras (daktarui).

Atleiski

Jam, Viešpatie, nežino ką darąs!
O broli, ta pikta roda pats save
Užsimušei. Da šiandien stosi tu
Prieš Dievą.

Senatorius.

Kas tai?

Baikov.

Jis juokauja. Duoki
Da kartą jam j sunkį ir tegul
Mums pranašauja.

(duoda jam į nosį spraktą)

Kun. Petras.

Tu taipos-gi, broli,
Pasielgei, kaip jis! . . . . Ir tavo jau
Yr suskaitytos dienos, eisi jojo
Pėdoms.

Senatorius.

Pašaukkite Botvinką, ei! . . . .
Nišleiskit kunigo . . . . jis mus nužadįs;
Žiūrėsim, ar tylės taip ir toliau.
Kas nors jį pamokino

Daktaras.

Tai-gi noriu
Pranešti nuožemiai, juog visame
Tam dalyke yra susikalbėta
Ir visą ryšį laiko rankoje,
Žinau aš, kunigaikštis Čartoryski.

Senatorius, **(pašokdamas).**

Que me dites vous La, mon cher?.... C'est impossible[1] . . . .

(pats sau)

O kas žin_____e!_____ant kokių dešimts metų

[1] **Ką jųs man sakot, mano mielas? . . . . Tai negalima . . . .**

Būt tardymo, kad jį įpainiojus . . . .

(daktarui)

Iškur žinai?

Daktaras.

Seniai svarstau tą bylą . . . .

Senatorius.

Ir nieko nesakei man, tamista?

Daktaras.

Šviesusis pone, neklausei: sakiau juk,
Kad čia kas nors tą gaisrą įpūtė.

Senatorius.

Kas nors! Kas nors!_____Vienok ar kunigaikštis?

Daktaras.

Turiu aš tikrą pėdsaką, žinias,
Skundus, laiškus sugautus.

Senatorius.

Kunigaikščio? . . . .

Daktaras.

Bent apie kunigaikštį kalbama
Ir apie jo užmanymą, taipos-gi
Profesorių daugumo — Lelevel
Ugnavietė. Jisai slapčia tą ryšį
Vadžioja.

Senatorius (pats sau).

A, kad gavus kokį nors
Paliudyjimą, liudyjimo žymi,
Šešėlį žymio, nors šešėlio tik
Šešėlį! . . . . Jau girdėt nesykį kalbant:
Tai Čartoryski Novosilcov'ą
Iškėlė taip augštai. Dabar žiūrėsim,
Kas pasigirs: ar tas, katras iškelt
Mokėjo, ar tasai, katras nustumė.

(daktarui)

Eikš, *que je vous embrasse!*[1]_____Kitoks dalyks!

[1] idant aš jus apkabinčiau.

Išsyk mačiau, kad ne vaikų čia darbas,
Išsyk mačiau, kad kunigaikščio tai
Ranka.

Daktaras.

Ir tu matei, Šviesusis pone? . . . .
Pats velnias neapmonys tau akių . . . .

Senatorius (rimtai).

Kad ir aš viską apie tai žinojau,
Bet jeigu tamistai pasisekė
Surasti liudyjimus, tad klausyki,
Aš duodu žodj tau senatoriaus:
Pirmiausiai pakeliu ik pusei algą,
0 skundą šitą priskaitysiu aš
Už dešimts metų prie tarnystės tavo.
Gal starostystę, pobažnytinius
Turtus, ar orderį . . . . Kas gal žinoti?
Mus ciesorius apmoka gausiai; pats
Prašysiu jo, tai jau dalykas mano.

Daktaras.

Ir aš kiek prisidirbau: iš mažos
Algos reikėjo apmokėti špiegai.
Vis tai dariau ant gero ciesoriui.

Senatorius **(imdamas jį po pažaste).**

Mon cher,[1] eik tuoj su mano sekretorium
Paimti tasias popieras visas
Ir užpečėtyt;

(daktarui)

Vakare svarstysim
Sykiu.

(Pats sau)

Aš dirbau, visą tardymą
Vedžiau, o jis iš to turėtų naudą
Ir garbę! . . . .

(Užsirūpina)
(sekretoriui į ausį)

[1] **Mano mielas.**

Daktarą suimk sykiu
Su popieroms.
([einančiam Baikov'ui)
Tai yr svarbus dalykas ....
Męs patys turim apsirūpinti.
Mūs daktaras prasitarė netyčia ....
Kvočiau ji — tardymas išspaus daugiau.
(Pelikan, matydamas senatoriaus malonę, lydi daktarą ir nusilenkia jam žemai.)

Daktaras **(pats sau).**
Atstumdavo mane pirma .... Palaukki.
Tu Pelikan'e! ir tave aš veik
Nustumsiu, bet jau tu neprisikelsi!
(Senatoriui)
Bematant sugrįžtu.

Senatorius (lyg nenoroms).
Ant aštuntos
Iš miesto išvažiuot rengiuosi.

Daktaras **(žiūrėdamas ant ziegorėlio).**
Kas tai?
Ant mano ziegoriaus tik dvylikta?

Senatorius.
Penkta.

Daktaras.
Ar jau penkta? Akims nenoriu
Tikėt: ant dvyliktopat numerio
Rodyklė kaip sustojo, taip ir stovi,
Kad nors ant plauko pasijudintų.

Kun. Petras.
Ir tavo, broli, ziegorius sustojo,
Jau nė ik kito neis pusiaudienio ....
Aprūpink, broli, dūšią!

Daktaras.
Ko tu nori?

Pelikan.

Jįs pranašystę kokia murma tau.
Žiūrėk, kaip akys žiba: tikras driežas!

Kun. Petras.

O broli, Dievas yvairiais keliais
Nor persergėt ....

Pelikan.

Tas brolis man išrodo,
Lyg špiegas būt....

(Po kairei atsidaro durys; įeina daug įsirėdžiusių damų, valdininkų, svečių; paskui juos muzika.)

Gubernatorienė.

Ar galim?

Sovietnikienė.

C'est indigne![1]

Generolienė.

Ah! mon cher senateur,[2] męs laukiam, siunčiam....

Sovietnikienė.

Vraiment, c'et un malheur.[3]

Visos **(sykiu).**

Tai pagaliaus
Jieškot atėjom ....

Senatorius.

Kas tai? .... Kokis grožis!

Dama.

Ir čia šokt galim; salė didelė,

(Stoja ir ruošiasi šokti.)

Senatorius.

Pardon, pardon, j'etais trės occupė.
Que vois-je un menuet? .... Parfaitement

[1] **Tai nedora.** [2] **Ah! mano mielas Senatoriau.** [3] **Ištiesų, tai nelaimė.**

Groupi! Cela m'a rappelė les jours
De ma jeunesse![1]

Kunigaikštienė.

C'est un surprise.[2]

Senatorius.

Est-ce vous!
Que j'aime cette danse! A h! dieux! Un surprise ?[3]

Kunigaikštienė.

*Vous danserez?**

Senatorius.

(Muzika varo menuetą iš Don Juan'o; po kairei stovi činovninkai t. y. valdininkai ir jų pačios; po dešinei keli jauni vyrai, keli jauni maskolių aficierai, keli seniai lenkiškuose parėduose ir kelios jaunos damos; ties viduriu menuetas; Senatorius šoka su Baikov'o sužiedotine, Baikov su kunigaikštiene.)

Balius.

Rollison'ienė **(už durių didžiu balsu).**
Leisk! leiski mane . . . .

Sekretorius.

Neregė?

Tarnas **(išsigandęs).**

Ji mato:
Ana, kaip eina. Sulaikykite!

Kiti tarnai.

Bandyk laikyti! . . . .

Rollison'ienė.

Rasiu čia girtuoklį,
Tironą tą!

[1] **Atleiskite, atleiskite, buvau labai aš užimts. Ką aš matau, tai menuetas? . . . . Puikiai sustatytas! Tasai man primena dienas mano jaunystės!** [2] **Tai netikėtai.** [8] **Tai jusi Kaip man tinka šis šokis! O, Dievail Netikėtai? * Jųs šoksite?** [8] **Žinoma, mieliausiai.**

Tarnas (nor ją sulaikyti, bet ji parstumia vieną iš jų).

Žiūrėk, kaip parmušė! ....
Pasiutus!

(bėga šalin.)

Rollison'ienė.

Kur tu! .... aš tave surasiu,
Ant akmenų ištėkšiu smagenis,
Kaip tu sūneliui mano! .... O tirone! ....
Sūnus negyvas! Jįjį išmetė
Per langą! .... Sąžinė kur tavo? .... Sūnų
Nuo augšto, ant grendimo, akmenų ....
A, tu girtuokli senas, aptaškytas
Krauju tiek nekaltųjų, eiki šian! ....
Pagausiu tave, kur tu krokodile?
Aš tave sudraskysiu j šmotus!
Kaip man Jonelį .... Išmetė per langą
Iš klioštoriaus, ant akmenų tiesiog ....
Vaikelis, vienturtėlis, mano tėvas
Maitintojas .... O tas gyvena sau,
Ir Dievs yra ir Išganytojas yr!

Kun. Petras.

Nepiktžodžiauki, moterie! Sūnus
Tik pažeistas, bet gyvas.

Rollison'ienė.

Gyvas? Gyvas? ....
Keno yr žodžiai šitie? .... Kunige,
Ar tai teisybė? .... Aš tuojau nubėgau:
„Nupuolė!" rėkia .... Bėgu .... paėmė —
Lavono nemačiau, lavono mano
Vienturčio! .... Aš našlaitė vargdienė!
Sūnaus lavono nemačiau! .... Tos akys!
Bet kraują jo ant akmenų jaučiau ....
Dėl Dievo_____čia jaučiu! tą patį kraują!
Tai kraujas mano vaiko; čia kas nors

Krauju tuo aptaškyts .... čia budelis jo
Tur būti!

(Eina tiesiog prie senatoriaus; senatorius bėga; Rollison'ienė puola apalpusi; prie jos prisiartina tik kun. Petras ir starosta; girdėt trenkia perkūnas.)

Visi **(persigandę).**

Žodis stojos kūnu! .... Čia!

Kiti.

Čia! čia!

Kun. Petras.

Ne čia.

Vienas **(žiūrėdamas pro langą).**

O kaip arti: j kampą
Štai universiteto.

Senatorius **(prisiartina prie lango).**

Daktaro
Langai! ....

Vienas žiurys.

Ar girdit riksmą moteriškės?

Vienas ant ulyčios (juokiasi).

Cha, cha, cha velnias grėbė!

(įbėga Pelikan.)

Senatorius.

Daktaras ....

Pelikan.

Perkūno užmuštas. Atsitikimas
Jštirtinas: aplink namus dešimts
Konduktorių,[1] o jį perkūnas atrado
Pačiam galutiniam kambaryje,
Nelypstė nieko, vien tik sutarpino
Rublius sidabrinius, ties galvomis
Sudėtus stalčiuje. Tai jie turėjo
Žygiu tuo užvaduot konduktorių.

Prietaisa apsauganti namus nuo perkūnijos.

Starosta.

Matyt, maskolių rubliai pavojingi.

Senatorius **(damoms).**

Mesdarnes, sumaišėt šokį .... negerai ....

(matydamas gelbint Rollison'ienę)

Išneškit ją, išneškite .... pagelbą
Tai moteriškei duokit.... Neškite ....

Kun. Petras.

Sūnus jos da nenumirė, da gyvas:
Duok man pas jį nueiti.

Senatorius.

Eik po plynių,
Kur nori!

(pats sau)

Daktaras užmušta? .... *Ah! Ah! C'est incroyable!*[1] Tas kunigas jam šiandien
Išpranašavo. *Ah! Ah! Ah! c'est diable!*[2]

(svečiams)

Na, kas čia ypatingo? .... Žinoms daigtas!
Pavasarį juk traukia debesiai,
Iš debesio perkūns iškrinta — tokia
Gamtos tiesa.

Sovietnikienė **(vyrui).**

Šnekėkit sau, ką norit,
O baimė baime lieka! aš ilgiau
Su jumis nebūsiu čia po vienu stogu.
Sakiau tau: nesikišk į tas vaikų
Bylas; kol da žydus tiktai kapojai,
Ir nekaltus, tylėjau: bet vaikus ....
O daktaras .... matai?

Sovietnik.

Kvaila.

[1] **Tai neįtikėtina.** [2] **Tai velnias!**

Sovietnikienė.

Aš grįšiu
Namo, sergu.

(Girdėt vėl grausmas: visi bėga: pirmiau kairėji, paskiau dešinėji pusė: lieka: senatorius, Pelikan ir kun. Petras.)

Senatorius **(žiūrėdamas paskui bėgančius).**

Prakeiktas daktaras!
Gyvendams, nusibosdavo be galo,
Pastipęs, da išvaikė man svečius.

(Pelikan'ui.)

Voyez,[1] kaip įstabiai tas kunigs žiūri . . . .
Voyez, quel oeil hagard:[2] stebėtinas
Atsitikims, *un singulier hasard*[5]....
Sakyk man, kunigėli, ar tu moki
Ir užkerėti? Kaip įspėjai tu
Perkūną? . . . . Gal^ tai reiškia Dievo bausmę?

(Kunigas tyli.)

Teisybę sakant, daktaras tasai
Prasižengė šiek tiek; teisybę sakant,
Tas daktaras jau trūsėsi pervirš . . . .
On aurait fort a dire[i] — Kas žin, juk būna
Ir persergėjimai — dėlko tiesaus
Nesilaikyti kelio, Dieve mano! . . . .
Na, kaip-gi, kunigėli? . . . . Tyli jis! . . . .
Nukoręs nosį, tyli . . . . Bet paleisiu
Aš jį liuosai — *on dirait bien des choses/*[5] . . .

(Užsirūpina.)

Pelikan.

Cha, cha! jei tardymas but pavojingas,
Tai mus perkūnas siekęs būt pirmiau.

Kun. Petras.

Papasakosiu du senu, bet pilnu
Minties . . . .

[1] **Žiūrėkite.** [2] **Žiūrėkite, kokia stangi akis.** [8] **ypatingas atsitikimas.** [6] **Būtų daug ko pasakyt.** [4] **pasakytų kažin ką.**

Senatorius (akyvai).

Ar apie griausmą? daktarą?
Sakyk!

Kun. Petras.

. . . . prilyginimu du: Anuomet
Kaitroj atėjo yvarių žmonių
Šešėlyj mūro pamiegot: tai buvo
Pakeleivingi. Buvo tarpe jų
Galvažudys; kada visi miegojo,
Išbudino jį angėls Viešpaties:
Štai siena griūva, kelkis. Atsikėlė,
O siena užmušė visus kitus.
Anas galvažudys rankas sudėjo
Ir Dievui dėkavojo, likęs gyvs.
Tada angėls stojo priešais jį ir tarė:
Daugiausiai tu prasikaltai! bausmės
Nišvengsi! Paskutinis tu, garsiausiai
Ir niekingiausiai žūsi.
Kitas toks:
Senoj gadynėje rymiečių vadas
Galingąjį karalių pamuše:
Ir belaisvius visus žudyti liepė,
Ir šimtininkus, ir-gi rotmistrus:
Karalių patį jis paliko gyvą,
Taipos-gi starostas, pulkauninkus
Paliko. Ir anie kvaili belaisviai
Kalbėjo tarp savęs: gyvenime,
Už gyvastį padėkavokim vadui.
Kareivis vienas, kurs tarnavo jiems,
Pasakė taip: išties paliko vadas
Jus gyvus, nės visus jus prirakįs
Prie iškilmės vežimo ir po visą
Stovyklę važinės. Ir nusives
J miestą, nės jųs tokį, ką po Rymą
Vadžioja, kad galėtų liaudis rėkt:
Žiūrėkit, ką padarė vadas mūsų,

Jis tokius karaliaus, pulkauninkus
Yr apgalėjęs! Pagalios, auksiniuos
Retežiuos apvadžiojęs, jus paves
i budelio rankas, kur duos jums vietą
Giliam ir šaltame ištrėmime,
Kur amžins verksmas ir dantų griežimas.
Taip sakė ans kareivis. Tuomet jam
Karalius, bardams, tarė: tavo žodžiai
Tai žodžiai kvailo; ar tu kadanors
Greta sėdėjai su vadu prie stalo,
Kad jo rodąs žinotum ir mintis?
Nubaręs, gėrė, juokėsi išvieno
Su savo pulkauninkais belaisviais.

Senatorius (kuriam nusibodę).

II bat la campagne.[1] Kur nori, eik sau ....
Jei da pagausiu tave: kailį taip
Išdirbsiu, kad nė motina tikroji
Pažinti negalės; išrodysi,
Taip kaip ana sūnus Rollison'ienės

(Senatorius traukiasi su Pelikan'u į savo kambarius; kun. Petras eina prie durų ir sutinka Konradą, kurį veda du kareiviu tardyti; pamatęs kunigą, Konradas sustoja ir ilgai žiūri į jį.)

Konradas.

Stebėtinas dalykas .... Nemačiau
To žmogaus niekad: o man taip pažįstams,
Kaip tikras brolis. Ar tik ne sapne? ....
Taip, taip, sapne .... atsiminiau dabartės ....
Tos pačios akys, veidas .... aš mačiau jį
Per sapną. Tai jisai, man rodės, traukė
Mane iš bedugnių ....

(kunigui)

Kad ir menkai
Pasipažįstam — bent-gi nepažįsti
Manęs — priimk padėkavojimą

[1] Jis atsitolina nuo dalyko, užsimiršta.

Už tą malonę, sąžinė ką žino.
Bičiuliai brangus, norint sapnuose
Matyti, budėdami jų turim
Nedaug. Te šitą žiedą ir parduok:
Duok pusę vargdieniams, o kitą pusę
Duok ant mišių, už čyščiuj esančias
Dūšias: žinau, ką kenčia, jeigu čyščius
Yr nelaisve .... Kas žin, ar kadanors
Man duos mišių klausyti.

Kun. Petras.

Duos. Už žiedą
Tau duosiu vieną persergėjimą:
J tolimas šalis tu išvažiuosi,
Nežinomais keliais, ir būsi tu
Minioj didžių, turtingų, išmintingų.
Jieškoki vyro, kurs už juos daugiau
Išmano. Nės jis mus, nės pirmas tave
Pasveikįs vardan Dievo; jo klausyk,
Ką pasakys ....

Konradas (prisižiūrėdamas).

Tai tu? .... ar gali būti?
Palaukki .... valandėlę tik .... palaukk
Dėl Dievo ....

Kun. Petras.

Negaliu, likk sveikas!

Konradas.

Vieną
Žodelj ...

Kareivis.

Negali! Eiva ..